דבר

יום שישי, א' בטבת תשמ"ט, 9 בדצמבר 1988 ● גליון 19591

היום 60 עמודים כולל „דבר־השבוע" ● המחיר 2.10 ש"ח (כולל מע"מ), באילת 1.83 ש"ח

היום בדבר

מיהו יהודה המכבי. לפני מהפכה. בן־גוריון וה„אדוקים". שנה לאינתיפאדה: היבטים. פגישה בשטוקהולם, פגישה בפראג. ארמניה קטנה בישראל. טלוויזיה. תרבות. „משא" לספרות ולאמנות.

חיים גודי, חנה זמר, דני רובינשטיין, עליזה ולך, יורם פרי, גלן פרנקל, אלי ולינגר, יקיר צור, איתמר רבינוביץ', אוריאל פרוקצ'יה, אשר ססר, דן אבידן, מוחמד חליליה, סמדר גולן, שמעון וייס, יורם לוי, דליה שרון, שלמה גינוסר, ורדה צימרמן, גדעון קוץ, מושיק.

מזג האויר

הטמפרטורות הצפויות: ירושלים: 11־19, תל־אביב: 12־22, חיפה: 12־21, רמת הגולן: 9־18, צפת: 9־16, טבריה: 11־22, נצרת: 7־18, עפולה: 10־23, שומרון: 9־20, לוד: 9־22, יריחו: 12־25, עזה: 12־21, באר־שבע: 8־23, אילת: 13־27.

שמיר לפרס: בוא נפתח במו"מ מהיר

פרס ושמיר קובעים הבוקר הרכב הצוותים ● הסיכומים ליכוד־חרדים יעברו עידכון

המרכז אמר להם בן

שמעון פרס ויצחק רבין בכפר המכביה, אתמול

(צילומים: ורד פאר)

מאת עליזה ולך, סופרת „דבר" לענייני מפלגות

„בוא נפתח במשא־ומתן מהיר", אמר אמש ראש הממשלה, יצחק שמיר, לשמעון פרס, כשהודיע לו יו"ר מפלגת העבודה על תוצאות ההצבעה במרכז מפלגת העבודה. ייתכן שצוותי המו"מ של שתי המפלגות יפתחו בשיחות עוד היום. אם לא, ייפתחו השיחות ביום א' הקרוב, במגמה לסיימן באמצע השבוע הבא.

ראש הממשלה, יצחק שמיר, הביע אמש שביעות־רצון מהחלטת מרכז מפלגת העבודה וציין, כי כל הזמן אמר שממשלה רחבה עדיפה בעיניו. קודם שהלך אמש להופעתו של המשורר הרוסי יבטושנקו הספיק יו"ר מפלגת העבודה, שמעון פרס, לדבר עם ראש הממשלה, יצחק שמיר, על „הוצאתה אל הפועל" של החלטת מרכז מפלגת העבודה. השניים סיכמו לשוב ולהידבר היום כדי לקבוע את מועד תחילת המשא־ומתן בין הצוותים של שתי המפלגות.

הבוקר יכנס שמיר את שרי הליכוד להתייעצות לקראת פתיחת המשא־ומתן עם המערך על הקמת הקואליציה הרחבה. פרס ייפגש היום עם רבין, כדי לתכנן את המהלך, ויש להניח שהשניים גם יחליטו מי

(המשך בעמוד 2)

רוב של 65 אחוז פרץ את הדרך למו"מ עם הליכוד

פרס: ראשי מונח על השולחן, ומי שרוצה – שיסיר אותו ● רבין: עם המפלגות הימניות לא נשב ● ברעם: אנו הופכים את שמיר למנהיג המערך

מאת עליזה ולך, סופרת „דבר" לענייני מפלגות

ברוב של 65 אחוז הכריע אתמול מרכז מפלגת העבודה לאמץ את הצעת פרס־רבין, „להיענות בחיוב לפניית השמיר, אם יוזמנו המגעים המתאימים לכך", שעיקרה: כניסה למשא־ומתן עם הליכוד על הקמת ממשלת אחדות. בעד ההצעה הצביעו 637 איש, המהווים 64.6 אחוז מאלה שהשתתפו בהצבעה. בעד ההצבעה הנגדית, ששללה מו"מ עם הליכוד, הצביעו 348 חברי־מרכז. באחת ההכרעות הכי חשובות של מרכז מפלגת העבודה השתתפו 74 אחוז מחברי המרכז.

אולם האירועים של כפר המכביה היה אתמול גדוש תכונה בקרב חברי המרכז ודיבות לקראת ההצבעה. גם שוללי ממשלה בראשות הליכוד לא האמינו, שיחזרו על עצמן תוצאות ההצבעה בלשכת מפלגת העבודה בשבוע שעבר, אך הם קיוו לתבוסה מכובדת יותר, סביב 40 האחוזים.

אחרי שנודעו תוצאות ההצבעה אמר גם יו"ר המפלגה, שמעון פרס, כי לדעתו, בתחילת הישיבה לא היה [illegible]

המכביה

עליזה ולך

שהושג בהצבעה, ונראה שהדברים שהושמעו שיכנעו את החברים. המתנגדים גייסו אפילו תותח כבד כמו יצחק בן־אהרן".

את פני הבאים לכפר המכביה אתמול אנשי־הצעירים קידמו כרזות ומפלסים, של שני הגושים, שניסו להשפיע על אופן הכרעתם גם ברגע האחרון. משכנעים משני המחנות אף הם לא טמנו ידם בצלחת ולא נואשו משכנוע של הרגע האחרון.

את התוצאות של ההצבעה החשאית, קרא אהרן נחמיאס מעל הבמה מול כמה עשרות מחברי המרכז שנשארו במקום ולא נחפזו לצפות במשחק הכדורסל בטלוויזיה. ראשון המגיבים היה מזכ"ל מפלגת העבודה, ח"כ עוזי ברעם, שההצעה שהוא הוביל לא זכתה ברוב. „נפלה הכרעה מפלגתית, כמאבק הוגן", אמר ח"כ ברעם. „התוצאות מכובדות לשני הצדדים. אני מקווה שהקולות האדומים שהלבנו יעמדו לנו גם בהמשך המשא־ומתן והנהגת המפלגה תדע לשמור על העמדות שלנו".

יו"ר מפלגת העבודה, שמעון פרס, היה סוף סוף נינוח, לעומת התרגשותו־רוגזו בשעה שנשא את נאומו כמה שעות קודם לכן. „אני גאה מאוד במה שקרה היום במפלגה", אמר פרס. „הדיבות עמד על רמה וזה היה תהליך דמוקרטי למופת. תוצאות ההצבעה הן תחנה בדרך ארוכה מאוד, נפתלת ומסובכת. עדיין אין שום סיבה לברך על המוגמר. אני חושב שרבים מאזרחי המדינה יותשו היום

(המשך בעמוד 2)

כוחות גדולים לשטחים ביום השנה לאינתיפאדה היום ● עוצר על עזה

בקבוקי תבערה הושלכו על מטה המחוז הדרומי של המשטרה ● שביתה כללית במזרח ירושלים ● הרוג ו־6 פצועים בתקריות אתמול

מאת דני רובינשטיין, יורם לוי, דני צדקוני, מוחמד חליליה ואריאלה ראובני, סופרי „דבר"

כוחות גדולים של צה"ל שוהים היום בגדה וברצועת עזה, בזמן מציינים הפלשתינים מלאת שנה לתחילת ההתקוממות העממית.

עוצר הוטל אמש בתשע על רצועת עזה עד להודעה חדשה.

גם בישובים ערביים אחדים בישראל נערכים לציין את יום השנה לאינתיפאדה החל היום. חד"ש עורכת היום עצרות אחדות והפגנות בנצרת, בגליל המערבי ובמשולש, לציון יום השנה לאינתיפאדה.

הוועד הארצי של תלמידי בתי־הספר התיכוניים הערביים פרסם גילוי דעת ובו הוא מברך על האינתיפאדה וקורא לוועדי התלמידים בבתי־הספר לקיים אסיפות, לרגל יום השנה.

לסופר 'דבר' נודע, כי הציבור הערבי בישראל אינו נוטה להיענות לקריאת הנהגת האינתיפאדה לקיים היום שביתה כללית במגזר הערבי לאות הזדהות.

במזרח ירושלים צפויה היום שביתה כללית. משטרת הבירה תפרוס היום כוחות רבים בהר הבית ובמזרח העיר, למנוע הפרות סדר.

צעיר נהרג בג'נין

התקרית הקשה ביותר אתמול היתה בכפר ראעי, בנפת ג'נין, שם הרג משמר צה"ל, שהותקף באבנים, את יוסף מוחמד צביח, בן 17. עוד שלושה צעירים נפצעו. תקריות היו בשכם ובסביבתה, וממחנה הפליטים עין בית־אלמא, הצמוד לעיר, מסרו מקורות ערבים על ילדה בת 12 שהוכתה באלות ואושפזה בבית־החולים בעיר. צה"ל חסם את מבואות שכם והקים עמדות ומחסומים בקרבת מחנה בלאטה, במזרח העיר.

ברצועה: נסיונות להבעיר צמיגים

ברצועת עזה היו אתמול בבוקר נסיונות להבעיר צמיגים, אך הצבא מיהר לשים לכך קץ. ברחוב אל ואחדה נמשכו אתמול הפרות הסדר לסירוגין זמן רב. הצבא השתמש נגד מפירי הסדר בגאז ובכדורי גומי. שני תושבים נפצעו והועברו לביה"ח 'שיפא'.

בגלל השביתה יצאו רק מעטים מתושבי האיזור לעבודה בישראל.

בקבוקי תבערה במטה המחוז הדרומי

לפחות ארבעה בקבוקי תבערה הושלכו אמש לעבר מטה המחוז הדרומי של המשטרה, הגובל בשכונת ראס אל־עמוד, במזרח ירושלים.

המקרה אירע סמוך לשעה שש בערב. בקבוקי התבערה הושלכו מכיוון הוואדי ונחתו בחצר המטה, ליד המתקן לשאיבת מכוניות המשטרה. הבקבוקים התלקחו וגרמו נזק קל לניידת משטרה שחנתה במקום. חבלני המשטרה קבעו, כי ארבעה או חמישה בקבוקי תבערה הושלכו לחצר.

למקום הגיעו כוחות גדולים של משטרה, וביניהם מפקד המחוז הדרומי, ניצב רחמים קומפורט, שהיה בעת הפיגוע בלשכתו בבניין המטה.

ערפאת מסביר בתוניס:

„מסמך שטוקהולם – קריאה נכונה של החלטות אלג'יר"

מאת כתבי סוכנויות הידיעות

יאסר ערפאת הבהיר אתמול בתוניס כי „מסמך ההבהרה", שאישר את שיחות שטוקהולם שנערכו יום קודם, „הוא קריאה נכונה של החלטות המועצה הלאומית הפלשתינית באלג'יר".

בנאום שהשמיע בתוניס אמר ערפאת, כי הוא עצמו לא השתתף בניסוח מסמך זה. „משלחת של ועדת החוץ של המועצה הלאומית הפלשתינית, וכן היהודים האמריקאים מהמרכז הבינלאומי לשלום במזרח התיכון הם שניסחו מסמך זה", שסמך את ידיו על השיחות שהתנהלו בשטוקהולם – הטעים ערפאת.

'מסמך הבהרה' זה להצהרת אלג'יר פורסם בתום שיחות ערפאת עם משלחת יהודי ארה"ב. במסמך זה נאמר, בין השאר, כי המועצה הלאומית הפלשתינית „מקימה מדינה פלשתינית עצמאית ומסכימה לקיומה של ישראל כמדינה באיזור", וכי המועצה „דוחה ומגנה את הטרור לכל צורותיו, כולל טרור המדינה".

לפי ידיעות משטוקהולם, נערך המסמך באנגלית בלא כותרת ובלא חתימה.

„עם כל הכבוד שאני רוחש אליהם (למשלחת), עלי להבהיר, שאני חותם מסמכים עם נציגים רשמיים, חברי ממשלה" – ערפאת, שביקש להסיר כל אי־בהירות, „לאחר שראיתי, כי אי אלה עתונאים מייחסים לי מסמך זה".

„אין זה יאסר ערפאת שמקבל החלטה על העמדה הפלשתינית, אלא אחי בקרב הוועד הפועל של אש"ף, המכהן עתה בתקופת מעבר כממשלה זמנית של המדינה הפלשתינית העצמאית" – הוסיף ואמר ערפאת.

רבין: ערפאת לא שינה מטרתו

שר הבטחון, יצחק רבין, אמר אמש, כי ערפאת לא שינה את מטרתו – הקמת מדינה פלשתינית אש"פיסטית בשטחים, ולא שינה את עמדתו כלפי הטרור, אפילו גילה בהצהרתו בשטוקהולם גמישות מילולית יותר מאשר בעבר.

השר, שרואיין בתכנית 'מפגש' בטלוויזיה בערבית, הדגיש, כי ערפאת מתחמק מהבעיה האמיתית, והוא איננו דובר אמת באשר לטרור עצמו.

הודעת ערפאת בדבר קבלת קיומה של ישראל והוקעת הטרור עוררו אתמול לתגובות מעורבות בעתוני לבנון.

'אל־ספיר', בטאון חוגי השמאל בלבנון, מתח ביקורת על ערפאת, בעוד 'אל־דיאר', בטאון הנוצרים במזרח ביירות, קידם את ההודעה בברכה.

„זרם ההודעות של ערפאת, שהחל באלג'יר, לא ייפסק... על כל פנים, כל מה שיקרה לא יהיה לתועלת העניין הפלשתיני, או העניין הערבי", סבור 'אל־ספיר'.

'אל־דיאר' בירך על הכרת ערפאת בישראל וקרא לארה"ב ולישראל לתמוך במדיניות הפלשתינית החדשה.

בבחריין כתב 'גאלף דיילי ניוז' כי הצעד בו נקט ערפאת הוא תנועה חשובה קדימה לקראת שלום וקרא לישראל להגיב באורח חיובי.

פרושו של דבר

צעד נוסף בדרך להכרה

מאת דן אבידן, סופר 'דבר' לענייני ערבים

בתום השיחות שקיים ערפאת השבוע בשוודיה עם חברים אחדים הנמנים עם הקבוצה היהודית־האמריקאית המכנה עצמה 'המרכז הבינלאומי לשלום במזה"ת' פורסם מסמך שהוא הודעה משותפת בין שני הצדדים האלה, ובה מפרש ערפאת נקודות אחדות שבעניין הכרזת העצמאות הפלשתינית וההודעה המדינית המסכמת, שקיבלה המועצה הלאומית הפלשתינית (המל"פ) בתום כינוסה ה־19 שנערך לאחרונה באלג'יר.

בפרשנותו קבע ערפאת, שהמל"פ אכן אישר את העקרון המצוי בהחלטות או"ם, הקורא להקים שתי מדינות בארץ ישראל. (כלומר, החלטת עצרת או"ם מספר 181 משנת 1947 בדבר חלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות יהודית וערבית). כמו כן קבע ערפאת ב'מסמך שטוקהולם' שהמל"פ הביע נכונות לנהל מו"מ לשלום במזה"ת במסגרת ועידה בינלאומית בחסות או"ם, בהשתתפות החברות הקבועות במועצת הביטחון, כשאש"ף הוא הנציג הבלעדי של הפלשתינים בוועידה זו, במעמד שווה ליתר המשתתפים. בעניין זה נאמר עוד במסמך, שהוועידה הבינלאומית תנוהל על־פי החלטת מועצת הביטחון 242 וזכות הפלשתינים להגדרה עצמית, לרבות זכותם להקים לעצמם מדינה משלהם. נקודה נוספת אותה מבהיר ערפאת במסמך עניינה בעמדת אש"ף כלפי ישראל. בעניין זה קובע ערפאת, שהמל"פ (על־ידי הכרזת העצמאות הפלשתינית) הקים את המדינה הפלשתינית מזה, וקיבל את עצם קיומה של ישראל כמדינה במזה"ת מזה.

בשאלת הטרור חזר המסמך על החלטת המל"פ כמעט כלשונה, דהיינו גינוי הטרור בכלל וטרור של מדינה בפרט. במסיבת עתונאים שערך ערפאת בשטוקהולם בסמוך לפרסום המסמך הוא הסביר, שלמרות גינוי הטרור, המאבק נגד ישראל בשטחים יימשך גם להבא. יש עוד להעיר, שערפאת מצא לנכון לציין במסמך את החלטת המל"פ בעניין הפליטים. לאמור: את קריאת המל"פ לפתרון בעיה

(המשך בעמוד 2)

הכאב והחורבות

(צילום: א.פ.)

רעידת האדמה בארמניה מחקה חצי עיר; עשרות אלפים נהרגו

גורבצ'וב יצא לברה"מ – לעמוד בראש מאמצי ההצלה ● ברחבי העולם מציעים עזרה – גם ארה"ב וישראל

מאת מרים סוקס ויקיר צור, סופרי 'דבר', וכתבי סוכנויות הידיעות

רבבות מצאו את מותם ברעידת האדמה הקשה שפקדה שלשום את ארמניה – כ־70,000 על־פי אחת ההערכות. זו של ראש הכנסיה הארמנית בארה"ב, הארכיבישוף טורקום מאנוגיאן, המסתמך על מקורות ארמניים בירוון.

מקורות סובייטים רשמיים נמנעו עד כה מלנקוב במספר הנפגעים.

מחצית מן העיר השניה בגודלה בארמניה, לנינאקאן, שבה 300,000 תושבים, נהרסה כליל. כוחות צבא הקימו באיזור אוהלים להגשת עזרה ראשונה ולקליטת ניצולים. מאות רופאים

(המשך בעמוד 2)

דרגה 8 בארמניה, 6.8 – ביפאן

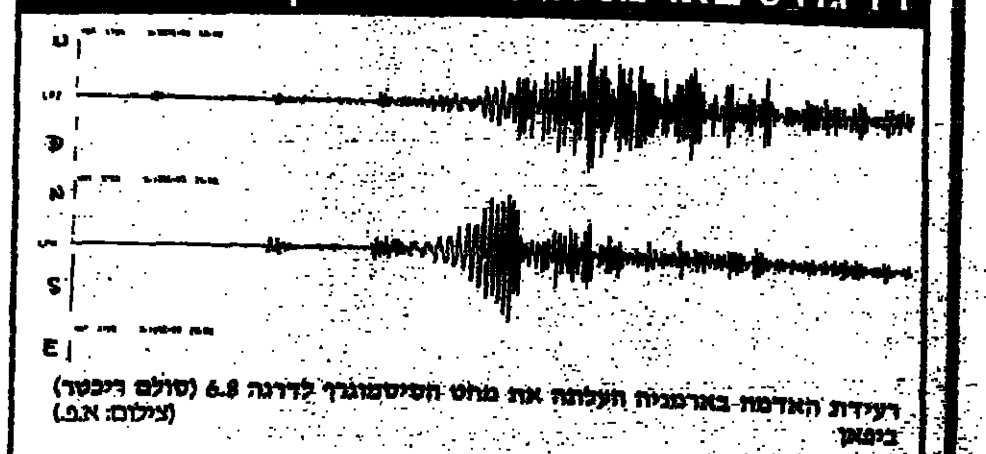

רעידת האדמה בארמניה העלתה את מחט הסיסמוגרף לדרגה 6.8 (סולם ריכטר) ביפאן (צילום: א.פ.)

עיקרן תחילה

● חלק מהמבנים בבקעה ובהר בישראל אינם עמידים בפני רעידת אדמה / עמ' 2
● „כואב לי שקוראים לי משתמט" / עמ' 3
● גורבצ'וב: תודה על הסיוע בפרשת המטוס / עמ' 3
● נאט"ו מציעה: קיצוץ מחצית כוח השריון באירופה בתשובה לגורבצ'וב / עמ' 4
● „העלמויות" ורציחות פוליטיות בפיליפינים / עמ' 4
● „ביתן דימונה" נפתח בהתערבות הברפלד / עמ' 12
● גידול בגרעון המסחרי / עמ' 12

„המרכז" מתפרקת

מאת עליזה ולך, סופרת „דבר" לענייני מפלגות

החלטת מזכירות „שינוי" בתל־אביב, שאישרה את ההחלטה ללכת לבחירות בעיריית תל־אביב בשני ראשים – ל"ע לחוד ו„שינוי" לחוד – סללה את הדרך לפירוקה של תנועת „המרכז" קצרת הימים.

אחרי שוויתרה ל"ע על תביעתה ששני המועמדים הראשונים ברשימת תנועת „המרכז" בבחירות לעיריית תל־אביב יהיו יוצאי ל"ע, והסכימה שהמועמד של „שינוי", יאיר רוטלוי, יוצב במקום השני במקום פרץ אוניקובסקי, התקבלה אתמול במזכירות „שינוי" בתל־אביב עמדתו של ח"כ אברהם פורז על הליכה נפרדת של „שינוי".

יצויין, שעמדת ח"כ פורז לא היתה מקובלת על דעתו של יו"ר „המרכז"־„שינוי", ח"כ אמנון רובינשטיין, שהבין את השלכותיה על שלמות התנועה החדשה.

אם חופי יועמד לדין

חב' החשמל מאיימת לסגור תחנת הכוח בחיפה

מאת יוסף מיכלסקי, סופר 'דבר'

חברת החשמל מאיימת לסגור את תחנת הכוח בחיפה. היא מתנה את המשך קיומה בקביעת מדיניות ממשלתית אחידה, שתאפשר להמשיך מבלי שמנהלי חברת החשמל יהיו צפויים לעמוד לדין על הפרת הצו האישי למניעת מפגעים. כך החליט אתמול דירקטוריון החברה, שדן בנושא. הדירקטוריון קבע, כי אם תיסגר התחנה, לא תוכל החברה לשאת באחריות לשיבושים החמורים שייגרמו כתוצאה מכך להספקת החשמל למשק.

הדירקטוריון דן בנושא בעקבות הוצאת צווים אישיים, ביזומת השירות לאיכות הסביבה, נגד מנכ"ל החברה, יצחק חופי, ושני עובדיו. השלושה נחקרו לפני כמה שבועות במשטרה ונודע, שתיק החקירה הועבר למחלקת התביעות במשטרה לקראת הגשתו לבית הדין.

מנכ"ל החברה, יצחק חופי, דיווח לדירקטוריון, כי בתשובה לתביעות החברה נמסר לה, כי אין אפשרות לספק לתחנת הכוח מזוט העונה לדרישותיהן מבחינת הרכבו היחודי. הדלק שרוכשת המדינה בחוזים לטווח ארוך מכיל אחוז גבוה של גופרית, אספלטינים וחומרים אחרים, הפוגעים באיכות האוויר ואף יוצרים קשיים בתפעול יחידות הייצור בתחנות הכוח.

הדירקטוריון קבע, כי הוא רואה בחומרה רבה את המצב הבלתי נסבל בו השירות לשמירת איכות הסביבה במשרד הפנים מפעיל נגד החברה צווים אישיים, שלא ניתן לעמוד בהם בגלל איכות הדלק בישראל.

המכבים לא שחזרו נס החנוכה

מאת משה כהן, סופר „דבר"

נס חנוכה לא התחולל אמש בהיכל הספורט הגועש של יד־אליהו. קבוצת מכבי ת"א פתחה את הופעותיה במסגרת בית הגמר של גביע אירופה לאלופות בכדורסל בהפסד ביתי צורב לאלופה הספרדית, ברצלונה – 83:82.

אווירה ססגונית שררה ביציעי היכל הספורט לפני שריקת הפתיחה של המשחק. חזן הדליק נרות חנוכה בליווי מרגש של רבבת צופים ומאחורי הסל הושלך רימון עשן כחול שרק הוסיף צבע לאווירה.

גם הפתיחה היתה בהתאם לציפיות ומכבי הוליכה בנקל, אבל בהמשך הצליחה ברצלונה לשוב לתמונת המשחק ולעלות ליתרון. ברקת הסיום יכול היה קן בארלו לקנות את עולמו, אבל הוא החטיא כשדרון מתחת לסל ומנע נס חנוכה. (ראה עמ' 7).

במשחק אחר במסגרת בית הגמר נפלה הפתעה מרעישה, כשאלופת ברה"מ, צ.ס.ק.א מוסקווה נוצחה בביתה ע"י אלופת איטליה סקאוליני פזארו.

3 ימי אבל בקהילה הארמנית בירושלים

מאת יורם לוי, סופר 'דבר' בירושלים

הקהילה הארמנית בירושלים הכריזה על שלושה ימי אבל בעקבות מותם של רבבות אלפי ארמנים ברעש האדמה שפקד שלשום את ארמניה.

אתמול הונף דגל שחור על גג בניין הפטריארכיה במזרח ירושלים, ודגל העדה הורד לחצי התורן. כל המוסדות הארמניים ובהם בתי ספר ייסגרו עד יום ראשון, עת תתקיים תפילה מיוחדת לזכר הקרבנות.

מזכיר העדה, ג'ורג' הינטיליאן, מסר אמש, כי הארמנים בירושלים החלו לאסוף תרומות לסיוע לניצולים. הוא הוסיף, כי הקשר הטלפוני עם ארמניה כמעט בלתי אפשרי. לדבריו, על־פי הדיווחים, רבים מן הנספים הם פליטים ארמניים, שברחו מאזרבייג'אן, ומצאו מקלט בארמניה.

חמים ויבש עד תחילת השבוע הבא

מאת אריה אורן, סופר 'דבר'

מזג האוויר החמים והיבש הנוכחי יימשך עד תחילת השבוע הבא – אמר אמש החזאי אליעזר דנציגר לסופר 'דבר'.

שקע ברומטרי במרכז הים התיכון גורם לזרימת אוויר חם ויבש מדרום לישראל.

ביום ב' צפוי השקע להגיע לאגן הים התיכון ויגרום מזג־אוויר לא יציב בארץ. מידות החום ירדו, עננים גבוהים יכסו חלקית את פני השמים והלחות תעלה. לפי שעה לא ברור אם שקע זה יגרום גם גשם.

هكذا من الأصل

בישראל: חלק לא מבוטל מהמבנים בהר ובבקעה לא עמיד ברעד אדמה

– אומר פרופ' יעקב גליק מהטכניון, בעקבות הרעש בארמניה

מאת יוסף מיכלסקי, סופר "דבר"

"אני מצהיר, שבמצב הנוכחי חלק לא מבוטל של הבנייה באיזור ההר ואיזור הבקעה אינה בטוחה דיה במקרים של רעידות אדמה הצפויות באיזור שלנו. האחריות, לדעתי, תיפול כולה על האחראים לתקנת הבניה במשרד הפנים והאחראים לתקנון רישוי מהנדסים במשרד העבודה – וגופים שאינם דואגים להתאים את תקנוני הרישוי למציאות ודינוך המהנדסים בארץ". כך אמר לסופר "דבר" פרופ' יעקב גליק, מהטכניון, שהוא יו"ר ועדת תקינה של תכנון מבנים עמידים ברעידות אדמה בישראל.

פרופ' יעקב גליק מסר, כי הוזמן לפני זמן מה להעיד בוועדה בין משרדית לטיפול באסונות המונים בארץ, והציג את הבעיות הכרוכות בעמידת מבנים בפני רעידות אדמה בישראל. פרופ' גליק הדגיש כי שרשויות מקומיות בארץ אינן מסוגלות לבדוק תוכניות מבנים בשל מחסור במהנדסים מקצועי. הוא הציע, שכל מבנה ייבדק בידי גורם מקצועי שאינו תלוי במתכנן ובמנגנון הממשלתי. הצעה זו לא זכתה עד כה לשום תגובה.

להערכת פרופ' גליק, הגורמים האחראים לתקנון התכנון והבניה במשרד הפנים מסתמכים על תקנונים בלתי מציאותיים בתנאי הארץ, וזאת מטעמי נוחיות. פרופ' גליק העלה גם את נושא רישוי המהנדסים. לדבריו, תקנון רישוי המהנדסים הוא מיושן, ואינו עונה על השאלה המרכזית, מי רשאי לתכנן קונסטרוקציה. במצב הנוכחי יכול להיות, שלמהנדס מדרגה לפי החוק אין הכשרה מתאימה לתכנן מבנה עמיד בפני רעידות אדמה, למרות שהוא בוגר הטכניון בפקולטה להנדסה אזרחית. יש צורך דחוף להקים מדור מיוחד ברישוי המהנדסים למהנדסי מר"ם. גם להצעה זו לא היה מענה.

במצב החוקי הקיים בארץ, בוגר הטכניון בפקולטה להנדסה אזרחית, העובר פרק זמן מסויים במשרד הנדסי כלשהו, יכול לקבל במשרד העבודה מסמך, המקנה לו את הזכות לתכנן קונסטרוקציות, בעוד שבארצות אירופה מכשירים המוסדות הטכנולוגיים מהנדסים באופן ספציפי בתחום הבניה והקונסטרוקציה. ואילו בארצות־הברית חייב בוגר מוסד טכנולוגי לעמוד בבחינות קשות מאוד מטעם אגודות האינג'נרים.

ועידה בין־לאומית אמיתית עכשיו – קוראים מתכנסי ועידת הדגם בפראג

מאת גדעון קרן, שליח "דבר" בצ'כוסלובקיה

פראג (מיוחד ל"דבר"). – משתתפי "ועידת הדגם הבין־לאומית לשלום במזרח התיכון", שכינוסה הסתיים אתמול בפראג, מסרו לפרסום תשובה על ברכותיו של מזכיר האו"ם פרס דה קוויאר לבאי הוועידה.

במכתב זה, שנחתם על־ידי ראש המשלחת הסובייטית ולדימיר ויננוגרדוב ואשר בא במקום הודעה משותפת, קוראים המשתתפים למזכיר האו"ם "להפעיל את כל השפעתו על החברות הקבועות במועצת הבטחון על מנת להתחיל מיד בעבודות הכנה לכינוס מהיר של ועידת שלום בין־לאומית במזרח התיכון".

המכתב אומר כי כל המשתתפים הסכימו שהדרך המתאימה ביותר ליצור תהליך אשר מטרתו להבטיח את האינטרסים של הערבים, הפלשתינים והישראלים ושיאפשר להם לחיות בשלום ובבטחון היא כינוסה מוקדם ככל האפשר של ועידת שלום בין־לאומית במזרח התיכון בחסות האו"ם, בהשתתפות כל הצדדים המעורבים כולל אש"ף במעמד שווה ועצמאי החברות הקבועות של מועצת הבטחון. אנו "תומכים במלואה בעמדתך שהכינוס האחרון של המועצה הלאומית הפלשתינית באלג'יר יצר מומנטום חדש בתהליך הדיפלומטי ומעניק אפשרויות חדשות להתקדמות לעבר שלום שיש לאחוז בהן. הפתרון במזרח התיכון צריך להתבסס על זכות ההגדרה העצמית של כל העמים בהתאם לחוק הבין־לאומי".

במסיבת עיתונאים שנערכה בבית מלון בפראג בתום הוועידה שהיתה סגורה לעיתונות אמר מנסח המסמך שר החוץ של הרפובליקה הרוסית ולדימיר ויננוגרדוב כי אין הוא מאמין שיש אפשרות ריאלית לכך שוועידה כזאת תתכנס במהלך השנה הקרובה, אך יש לדבריו לפעול כדי לשכנע את ארה"ב וישראל להסכים לוועידה כזאת.

ויננוגרדוב אמר ל"דבר" כי אין הוא מסכים עם דבריו של שר המשפטים האמריקאי לשעבר רמזי קלרק במסיבת העיתונאים. קלרק הידוע בעמדותיו האנטי־ישראליות נשא נאום מבולבל ובו תיאר תיאור רומנטי של האינתיפאדה וגינוי חריף לנשיא רייגן ולשר החוץ שולץ שלא אפשרו את בואו של ערפאת לאו"ם. הוא אמר כי אם ישראל וארה"ב יסרבו להשתתף בוועידה בין־לאומית יכנסו את הוועידה בכל זאת, ישימו בה כסאות ריקים במקום נציגי המדינות שלא יבואו וישימו את הניירות לפני הכסא.

ויננוגרדוב אמר ל"דבר" כי אין הוא רואה אפשרות לכינוס ועידה בלי ישראל וארה"ב. על הוועידה בפראג אמר ראש המשלחת הסובייטית כי שררה בה אווירה של גלסנוסט וכי המשתתפים נמנעו מלהדבק לרעיונות סטריאוטיפיים. הוועידה הצליחה משום שהיא איפשרה למשתתפים להבין אלה את דעותיהם של אלה.

חבר הנהגת אש"ף חאלד אל חסן אמר כי ועידות נוספות מסוג זה עומדות להתכנס בצרפת ובהאג בחסותו של בית הדין הבין־לאומי. המשתתפים הישראלים ומארגני הוועידה אמרו כי אינם יודעים דבר על תוכנית כזו. חאלד אל חסן אמר כי מארגני הכינוס בפראג לא השיגו את המטרה שרצו משום שישראל לא היתה מיוצגת על־ידי אישים המייצגים את הממשלה ומפלגת העבודה וגם האישים שהגיעו מארה"ב אינם מייצגים את עמדת הממשל האמריקאי, דבר שמנע עימות של רעיונות, שהיה מועיל למציאת רעיונות חדשים.

הוא אמר כי קבלת החלטת החלוקה על־ידי אש"ף שהכריזה באורח לגאלי על הקמת מדינה פלשתינית, פירושה "קבלת ישראל כמדינה באיזור" על־ידי אש"ף. הוא הסביר כי אש"ף קיבל את החלטות 242 ו־338 רק עכשיו, משום שרק לאחר שמצרים וירדן ויתרו על תביעתם לשטחים יש לאש"ף מעמד בהחלטות אלה. הוא אמר כי האינתיפאדה פרצה כאשר להפתעת אש"ף נושא המזרח התיכון לא עלה על סדר היום של הפגישה הראשונה בין שתי המעצמות.

נציג ישראל מרדכי בר און מר"צ אמר כי אומנם הוועידה היתה "אירוע חיובי", אך היו בה שלושה חסרונות עיקריים 1. בעיית הייצוג משלחת ישראל ללא מפלגת העבודה, משלחת ארה"ב ובמידה רבה גם אלה של אנגליה וצרפת לא ייצגו את דעת הרוב במדינות אלה. 2. הוסכם על עקרונות כלליים, אך אי אפשר היה לדון בבעיות קשות כמו היחסים העתידיים בין המדינות ושאלת הגבולות בירושלים. 3. בגלל חוק טפשי בישראל ישבה המשלחת הישראלית ליד שולחן עם אש"ף, אך לא היתה יכולה לדבר ישירות אליהם, דבר שמנע פגישות מצומצמות פרט לישיבות המליאה.

יושב ראש הוועידה, ראש המפלגה הסוציאליסטית הצ'כית בוהוסלב קוצרה אמר כי לדעת הצ'כים מילאה הוועידה את שליחותה וכי השתתפות היתה לראשונה בצורת דגם של ועידה בין־לאומית על כל משתתפיה.

רוב של

(המשך מעמוד 1)

שמפלגת העבודה קיבלה החלטה שלא חיפשה מה טוב למפלגת העבודה, אלא מה טוב למדינה".

עלפי הצעת עוזי ברעם סוכמו על הצעותיהם שלושה נאומים מכל צד. על עמדת הכניסה למו"מ עם הליכוד דיברו (לפי הסדר) השרים יצחק נבון, יצחק רבין ושמעון פרס. את עמדת השוללים ייצגו: ח"כ מיכאל בר־זוהר, יצחק בן־אהרן ומזכ"ל המפלגה, עוזי ברעם. עלפי התכנון המקורי נועד ח"כ חיים רמון להיות בין שלישיית השוללים, אך ח"כ ברעם חיפש "תותח" רציני כבד וכשלא עלה בידו להביא לבואו של [?] מזכ"ל בזמן, גייס את בן־אהרן.

מגייסי הקולות להשגת רוב לעמדת פרס־רבין היו פרס עצמו, בעזרת מקורבים, כמו הח"כים רפי אדרי ואברהם כץ־עוז, ואחרים. מצדו של רבין ריכזו את העבודה יועצו שמעון שבס וח"כ מיכה גולדמן, אך תרומה לא מבוטלת תרמו גם השר יעקב צור והח"כים אברהם (בייגה) שוחט ואורה נמיר.

נבון: אם יישאר מה לתקן

יצחק נבון ציין בדבריו את תלותו של הליכוד במרכיבים של הממשלה הצרה שלו, גם אם לא ירצה בכך, וזו "תדחוף אותו להקצנות כאלה שפתאום הוא ייראה כסמן שמאלי". בשאלה רטורית הדגיש נבון "כמה שנים לקח כדי לתקן בתחום הכלכלי מה שעשתה?! מי יודע אם יישאר מה לתקן, ואולי גם יגידו לנו איפה הייתם כשיכולתם למנוע זאת?! באיזו רשות עמדתם מהצד?".

נבון העריך גם שמה שיקרה באופוזיציה הוא "שנצטרך להתחרות ביוסי, בשולה, בוזישובסקי. נתפס איזה כותרת ונתחרה על הקצנה שמאלה ולעמדה אנטי־דתית". לפיכך הציע, שמפלגת העבודה תלך בשתי זרועות: "למו"מ על ממשלה רחבה, בתנאים מסויימים, ולפעולה רעיונית. אני חושב שזה צורך עליון של המדינה לומר כך".

בר־זוהר: נרשיע את הליכוד ממצוקתו

ח"כ מיכאל בר־זוהר ציין, שההצעה העומדת להצבעה אינה על כניסה למשא־ומתן אלא על הליכה לממשלה רחבה. "זו לא ממשלת אחדות, אלא ממשלת ליכוד, שבה אנחנו מיעוט", הדגיש וציין, כי "לא נוכל להביא את השלום שרצינו להביא כפי שרצינו, ולא נוכל להבריא את הכלכלה עלפי שיטתנו, כפי שרצינו".

ח"כ בר־זוהר אמר שמציעים למערך היום להיות "מעצורי סוליה בעגלה המידרדרת, זנב לשועלים. היום מציעים לנו לסגת מהפירות חיינו, מדרכנו. את העם לא נרשיע, אבל נרשיע את הליכוד ממצוקתו", אמר בהתרגשות והציע, בעקבות אמירתו של דוד בן־גוריון, "מה שרצוי לעם זו תנועה שנאבקת, מה שרצוי לעם זו תנועה שיש לה דגלים ועקרונות והיא לא מוותרת עליהם".

רבין: עם המפלגות הדתיות לא נשב

יצחק רבין שירטט בנאומו את הקריטריונים שלו להליכה לממשלת אחדות, ואפילו יצחק בן־אהרן, שהיה אתמול יריבו בסוגיה שעמדה להכרעה, "ברגע" מהם, הגם שהוא מחייב הליכה לאופוזיציה.

בציינו שהוא אינו מקל ראש גם בנימוקים שנגד דעתו הדגיש: "לא קיבלתי ולא אקבל שיש סתירה בין האינטרס המפלגתי לאינטרס הממלכתי. מפלגה הסבורה שיש סתירה בין האינטרס שלה ובין האינטרס של המדינה, צריך לדאוג לה".

לדברי רבין, לא הוצע למרכז להצטרף לממשלה של הליכוד, המפלגות הדתיות והמפלגות הימניות. "אני אתנגד לכך", הבהיר והוסיף "אם יתברר לי שנגמר הסכם העוב, מחר, ויאמרו 'בואו תצטרפו', אני אהיה נגד הצטרפות כזאת. אני לא אשב בממשלה עם הליכוד אלא של הליכוד והמפלגות הדתיות, כי אני חיוני אחריהן. עם המפלגות הימניות לא נשב".

שר הבטחון לא חסך עקיצות קלות כלפי אלה שניהלו את מערכת הבחירות ואחר־כך צידדו בממשלה צרה עם המפלגות הדתיות: "כמעט אין הבדל בין המחירים שהצענו לעומת הליכוד", ציין. הוא גם טען שבשנתיים הראשונות של ממשלת האחדות התמסרה מפלגת העבודה בעצם לתקן את משגי ממשלות הליכוד, "וזה היה הישג אדיר. מי שמציע היום ללכת לאופוזיציה צריך להביא בחשבון שאם בעוד שנתיים, ארבע שנים, נגיע לשלטון, יהיו דברים שספק אם נצליח לתקן".

וכאן מנה רבין את הקריטריונים שלו לשותפות עם הליכוד בממשלה רחבה: "בעדיפות לאומית ראשונה: למנוע מלחמה, במידה שהדבר נתון בידינו. אני משוכנע שבממשלה שאנחנו נהיה, הסיכוי למנוע מלחמה גדול יותר מאשר בממשלה אחרת. אני יודע איך שר ביטחון יכול ליצור מתחים צ'יק צ'ק. הדבר השני, מניעת סתימת הגולל על סיכויי השלום. מי שלא רואה שהשנתיים הקרובות יכולות להיות קובעות בכיוון ההתפתחות הבין־לאומית, וישאיר את זה למודעי, לשרון, לגאולה כהן, ליובל נאמן, לגנרי ולרפול, הוא מתנפר בהפירות חייו. אפשרות לקדם את תהליך השלום, אולי לא בדיוק במתכונת שרצינו, אבל חשובה המתכונת, או חשוב התוכן?! בתחום החברתי־כלכלי, אני לא מאמין שיש אנשים טובים מאלה שלנו לפתרון בעיות הכלכלה והחברה".

את נאומו סיכם רבין בציינו את תרומתו, כבן דור תש"ח, לביצור הביטחון ולהשגת היש במדינה. "אינני רוצה להפקיר את היש", אמר בנימה אישית. "זה יותר מדי יקר לי. אין לי מדינה ספאר. אני יודע מה יהיה באופוזיציה. יוסי שריד יהיה ראש האופוזיציה, לא אתם".

בן־אהרן: אנחנו הולכים לכבוש את העם

"היום שמענו מפי יצחק רבין תסריט, אשר אם יישאר נאמן לו – אין לי כל יסוד לפקפק בכך – הרי הוא יתנבד לשבת באופוזיציה והוא יהיה בראשה ולא יוסי שריד", אמר יצחק בן־אהרן.

בן־אהרן עמד בדבריו על מערכת ההסברה שניהל המערך, שבה הוא עומד לבגוד בהצטרפותו לממשלה של הליכוד ושותפותיו. יתר על כן, בן־אהרן שיזור גם את תהלואיה של ממשלת האחדות היוצאת והתריס כלפי בני־הפלוגתא שלו "יש לכם יצרים עשויים מפלדה אם אתם יכולים להעלות היום את הגעגועים לשבת איתם". "אם אנחנו נשב באופוזיציה, אני בטוח שלא נשב באופוזיציה ארבע שנים", הדגיש. "הממשלה הצרה הזאת, שהיא צרה אמיתית על ישראל, לא תחזיק מעמד הרבה זמן".

את נאומו סיים בן־אהרן בקריאה לחדש את הברית עם פועלי ישראל ועם כל הציבורים שנטשו את מפלגת העבודה. "אני מציע למרכז לומר היום: אנחנו בממשלה בראשותם של שמיר, ארנס, שרון וקצב, ובשותפות של החרדים וכל אלה שהם ימינה מה'שמאל' הזה, 'חרדות', לא נשב, ואנחנו הולכים אל העם, לכבוש אותו".

ברעם: ריצת אמוק

מזכ"ל מפלגת העבודה בא מצוייד בציטוטים מדבריהם של פרס, ויצמן ובר־לב, לפני הבחירות, שבהם פסלו את האפשרות לשבת עם הליכוד בממשלת שיתוק נוספת. הוא האשים את המצדדים בממשלה רחבה ב"ריצת אמוק, חטוף בכל 'פשר' לממשלה בראשות שמיר" והדגיש, ש"טובת העם היא מניעת ירידתה ואמינותה של מפלגת העבודה התנועה המבת ההיסטוריה".

"אנחנו הופכים את שמיר, מנהיג ביניני ואפור של הליכוד, למנהיג של המערך, והכל בגלל מגרש אחד עוזר", ליגלג על ראש הממשלה ועל החוברים אליו, שיהיו "שחקני משנה בהצגה הגדולה של סרבני השלום". "תנו צ'אנס לאמת", קרא ח"כ ברעם. "תנו צ'אנס לעתיד התנועה. אני משוכנע שאם נאמין בתנועה, גם העם יאמין בנו".

פרס: ראשי על השולחן

יו"ר מפלגת העבודה, שמעון פרס, שהיה אחרון הדוברים, נשא נאום לא סוער. עם זאת, דיבר בלהט רב. בהתרגשות רבה, כשהעיר לו מישהו מן האולם "מדוע אתה צועק?", השיב: "מפני שכואב לי אני צועק". פרס התפלמס עם כל אלה שהאשימוהו בהתבזות בשבועות האחרונים ועם כל אלה שמתחו עליו ביקורת.

"במשך 11 שנים עבדתי עבודת פרך כדי שהתנועה הזאת לא תתפרק", אמר פרס. "ויתרתי יותר מכל אחד אחר. אני לא באתי לבקש שום דבר. ראשי מונח על השולחן, ומי שרוצה שיסיר אותו".

את עיקר נאומו הקדיש לנושא שינוי שיטת הבחירות וקידום תהליך השלום, שלמענם היה מוכן, והוא עדיין מוכן, לחפש פתרונות שונים. "אני מודה שיש לנו בחירה קשה מאוד בשני המקרים", אמר פרס. "אל תסתמו לנו את הראש: תפסיקו עם הגאווה היהירה: לא זה העומד על הפרק. כולנו אנשים גאים, והבעיה היא מהי הדרך".

"אני רוצה לומר חד־משמעית", הדגיש פרס, "שצריך לנסות ולהקים ממשלה רחבה כדי למנוע דברים וכדי להשיג דברים. מבחינתי השגת הדברים יותר חשובה ממניעת הדברים. התנחלויות יהיו בכיה לדורות, ואני לא יודע איך יהיה אחר־כך תהליך שלום גם אם נהיה בשלטון. לא ניכנס לממשלה שתרצה להקים 40 התנחלויות בארבע השנים הקרובות. אמר לי מקור מוסמך, שתביעות הדתיים כבר מסתכמות במיליארד שקל. אם ניכנס לממשלה, כבר בקווי היסוד לא ניתן להדפיס מיליארד שקל ועוד 100 מיליון שקל להתנחלויות".

כיוון שאת התהליך המדיני ראה פרס בעדיפות עליונה ציין כבר אתמול, למורת־רוחם של חברים רבים במרכז, "אני רוצה להגיד לחברים שדוגלים בלקיחת האוצר: אין הבראה כלכלית בלי שינוי מעמדה הבין־לאומי של ישראל. אני מציע לא להיכנס לשום ממשלה שתאסור עלינו מחשבות על שלום ורעיונות לקדמו. כן ניזום. אני לא רוצה להיכנס לממשלה ולהיות בה אסיר־ציון וגם לא אסיר ליכוד. גם שלום נעשה בתחבולות ובדרכים שונות. ניכנס לממשלה על בסיס שוויון, עם שני דגלים: דגל השלום ודגל הצלת הדמוקרטיה".

★ "נגע הפצת חשבוניות מזויפות, גורם נזק עצום לקופת המדינה", אמר אתמול נציג מס ההכנסה בבית משפט השלום בתל־אביב בבקשתו לעצור שני בעלי חברות החשודים בזיוף הוצאות והקטנת הכנסות. החשודים עדי ברזילי ושלום אבנר נעצרו לחמישה ימים.

חוואתמה וערפאת

"ההתקוממות תימשך עד לנסיגת ישראל"

מאת דן אבידן, סופר "דבר" לענייני ערבים

יאסר ערפאת ונאיף חוואתמה אמרו אמש שההתקוממות בשטחים תימשך עד שישראל תיסוג מהגדה והעזה ותיקבע בהם מדינה פלשתינית עצמאית. ג'ורג' חבש חיווה לעומת זאת את דעתו, כי בעתיד צפויים לתושבי השטחים ולאש"ף קשיים גדולים יותר מבעבר בהמשך ליבוי האינתיפאדה. שלושת המנהיגים הפלשתינים דיברו במלאת שנה להתקוממות בשטחים.

לרגל מאורע זה פירסמו רוב מדינות ערב הודעות תמיכה באינתיפאדה. פרשנים סורים מוסמכים קראו להקמת חזית ערבית 'אפקטיווית' שתשים גיבוי מדיני וחומרי לאינתיפאדה. הפרשנים מתחו ביקורת על המנהיגים הערבים, המוכנים לעשות מחוות פוליטיות לישראל והצביעו על האינתיפאדה כדרך המועדפת מבחינת הערבים לאלץ את ישראל לקבל הסדר ברוח התפיסות הערביות, או להיקלע לבידוד בין־לאומי ולסבול ממצוקות פנימיות גוברות.

חסן השני, מלך מרוקו, אמר, כי אש"ף מיתן את עמדותיו מתוך התחשבות באינטרסים של תושבי השטחים, וכי ישראל צריכה לפתוח במו"מ עימו. "אין לי יותר מה לומר לפרס", אמר חסן.

המלך חוסיין אמר בראיון לעיתון כווייתי, כי האינתיפאדה גרמה קשיים עצומים לישראל וכי הוא צופה, שקשיים אלה יגברו בעתיד. שר החוץ המצרי, עסמת עבד אל־מגיד, פרסם הודעה המשבחת את ההתקוממות בשטחים כמאבק לגיטימי של הפלשתינים לשחרור לאומי וכאמצעי לקידום היוזמה לכינוס ועידה בין־לאומית.

נמשכת הירידה בריבית המכרז המונטארי

במקביל תרד ריבית הזכות שמשלמים הבנקים ללקוחות

מאת אלי גולדברג, סופר הכלכלי של "דבר"

במכרז המונטארי שנערך אתמול נקבעה ריבית שנתית ממוצעת של 24.6 אחוז, לעומת ריבית של 29.7 אחוז לשנה, שנקבעה בשבוע שעבר, ו־33.2 אחוז לפני שבועיים. בעקבות זאת הורידו הבנקים גם את ריבית הזכות שהם משלמים ללקוחותיהם. עבור פקדונות גדולים (ג'מבו), מקבלים הלקוחות כרגע ריבית של כעשרים אחוז לשנה, לעומת 28 אחוז לפני שבועיים.

הירידה בריבית המונטארית נובעת משתי סיבות עיקריות. האחת – עודף הנזילות שבו מצויים הבנקים במחצית הראשונה של החודש, בעקבות הזרמת משכורות ע"י המדינה, ותשלומים לספקים. השניה – הגדלת סכום המכרז המונטארי ע"י בנק ישראל ל־1.2 מיליארד ש"ח.

מקורות בנקאיים צופים, שכשבוע הבא תיבלם מגמת הירידה בריבית, בעקבות ההחמרה הצפויה במצב הנזילות של הבנקים כתוצאה מתשלומי מס ערך מוסף, המתבצעים ב־15 לחודש. לדעתם, תימנע עליה מחודשת בריבית רק אם יגדיל בנק ישראל את סכומי המכרז המונטארי, או שיקטין את חובת הנזילות של הבנקים.

מסעדת "מי ומי פרדייז" בת"א הוצתה ונשרפה

(עט). – מסעדת "מי ומי פרדייז" בקריית שאול בתל אביב, שבבעלות ברוך כרובי, נשרפה אור לאתמול. בחקירה ראשונית של הכבאים התחוור שהיתה זו הצתה.

הבעלים אמד את הנזק ב־700,000 שקל ואמר כי זו הצתה על רקע תחרות מסחרית.

צעד נוסף

(המשך מעמוד 1)

זו על־פי החוק הבין־לאומי והחלטות או"ם שהתקבלו בנושא הפליטים, הכוללות את זכותם לשוב לבתיהם, או לקבל פיצויים.

מסמך שטוקהולם הוא – לכל הדעות – צעד נוסף מצד אש"ף, ובמיוחד מצד ערפאת, בשאלת ההכרה בישראל. משפט המפתח במסמך בנושא זה הוא הקטע האומר: "שאש"ף במועצתו האחרונה קיבל את עובדת קיומה של ישראל כמדינה באזור". משפט זה הוא חד־משמעי יותר מהמובאות השונות בהודעה המדינית המסכמת של דיוני המל"פ ה־19 שבהן נאמר שאש"ף חותר להשיג פתרון מדיני, שיכלול הסדרי ביטחון ושלום לכל מדינות האזור – מבלי להזכיר במפורש את ישראל. באותה מסיבת עיתונאים שערך ערפאת בשטוקהולם הוא חזר וציין, שהמל"פ אכן הכירה בעובדת קיומה של מדינה יהודית במזה"ת, דהיינו: ישראל. בכל יתר הנקודות המופיעות במסמך, שעניינן, כאמור, סוגיית הטרור וכן סוגית הפליטים וכינוס הוועידה הבין־לאומית – אין שינוי של ממש בעמדות אש"ף לעומת העמדות, כפי שנוסחו בהחלטות המל"פ ה־19.

אין ספק, שהפרשנות המתקרבת שהעניק ערפאת במסמך שטוקהולם להחלטות המל"פ בשאלת הכרת אש"ף בישראל, יועדה לסבר אוזניים אמריקאיות ולקדם הידברות מדינית בין אש"ף לבין הממשל האמריקאי החדש, בראשות ג'ורג' בוש, שעתיד לבוא על מקומו בתוך זמן קצר. אפשר לצפות, כי בכינוס עצרת או"ם בז'נווה בשבוע הבא נשמע מפי ערפאת הבהרות נוספות בעמדת אש"ף כדי לקרב הכרה אמריקאית בארגון זה, וכדי לקדם כינוס ועידה בין־לאומית, שבה יכפה על ישראל להשתתף על ידי לחץ המעצמות, ובראשן ארה"ב.

המשורר הרוסי יבגני יבטושנקו קרא אתמול אחר־הצהריים את הפואמה הנודעת מיצירתו "באבי יאר", מול מצבת האבן הניצבת ב"יד ושם", בירושלים, לזכרם של רבבות קורבנות הנאצים, שנטבחו בגיא ההריגה שבבאבי יאר, באזור קייב שבאוקראינה. המצבה, עליה חרות השם "באבי יאר", בעברית, אנגלית ורוסית, נישאת בלב "חצר אוקראינה" אשר בבקעת הקהילות החרבות על הר הזכרון ב"יד ושם". במקום נאסף קהל יוצאי קייב ואוקראינה, מוקירי זכרם ובני משפחותיהם של קורבנות הטבח הנורא, ואליהם הצטרפו כמה עשרות תיירים מברה"מ המבקרים בירושלים, אשר סיירו אותה עת ב"יד ושם" בבירה. הכל היו נרגשים ביותר ובעיני רבים ניקוו דמעות לשמע דברי השירה של המשורר יבטושנקו.

שמיר לפרס: בוא נפתח במו"מ מהיר

(המשך מעמוד 1)

ישתתף בצוות המשא־ומתן של המערך. לא מן הנמנע, שמנהלי השיחות משתי המפלגות יהיו החברים שניהלו את "שיחות ההבהרה", היינו: בר־לב ושחל מהמערך, ארנס ומרידור מהליכוד. עם זאת, יש אפשרות שתרבה יועלה, וכמו"ם הפעיל ישלו חלק גם רבין ונסים.

אמש ביקר רק השר זהר לוי על החלטת מרכז מפלגת העבודה. שרי הליכוד האחרים הגיבו בזהירות ולא נגררו לאמירות הן לגבי גודלם של ההסכמים שחתם הליכוד, בין בראשי־תיבות ובין במוגמר, עם המפלגות הדתיות ומפלגות הימין והן לגבי מהלך המו"מ עם המערך.

יצויין, שכל המפלגות שעמן סוכם המשא־ומתן קיבלו משרים בצוות המו"מ של הליכוד התחייבות, שהסיכומים תקפים "בין בממשלה רחבה ובין בממשלה צרה". עם זאת, ברור למפלגות הדתיות שאם תקום ממשלה רחבה יהיה עליהן לוותר על חלק מהישגיהן.

לפי שעה סוכמו הסכמים עם ש"ס, "דגל התורה" ו"התחיה". ההסכם עם "התחיה" כולל אף הוא את הסעיף המדבר על קיום התחייבויות גם בממשלה רחבה. על ההסכם הזה חתומים מצד הליכוד רק השרים שרון ומודעי וכן מיכאל דקל.

אתמול הפגישו בכנסת המו"מ של הליכוד לשבת ולדבר עם ח"כ רחבעם זאבי על אפשרות הצטרפותו לקואליציה. אף שח"כ זאבי תבע את מינויו לשר המשטרה, שיהיה אחראי על ביטחון הפנים, על חלק ממיגורי השב"כ ועל יחידת המודיעין של מס הכנסה, וכן תפקיד של סגן־שר לח"כ יאיר שפרינצק. עוד תבע יו"ר "מולדת" מינויים של שגרירים וקונסולים לאנשי מפלגתו.

בהוראת הרב שך תוסיף "דגל התורה" לתמוך רק בממשלה רחבה וכמוה תעשה ש"ס.

במערך מגרישים את תיק האוצר לפרס

הערתו של שמעון פרס בישיבת המרכז אתמול, שממנה הובן כי הוא מעדיף את תיק החוץ על תיק האוצר, עוררה מורת־רוח בקרב חברי־מרכז רבים, שפעלו להשגת הרוב במרכז למען פתיחה במו"מ להקמת ממשלה רחבה. חוגי התק"ם, המושבים והמערכת ההסתדרותית לוחצים לקבלת תיק האוצר. היום יפתח גרעין בר־ישראל בהחתמת חברי־מרכז בתביעה אל פרס שיטול את תיק האוצר.

המפד"ל חותמת עם הליכוד

צוותי המשא ומתן של הליכוד והמפד"ל יחתמו הבוקר ב־10.30 על ההסכם הקואליציוני ביניהן. על כך סוכם אמש בפגישה של צוות המשא ומתן של המפד"ל עם ראש הממשלה יצחק שמיר.

בתום סדרה ארוכה של פגישות בין צוותי המשא ומתן של הליכוד עם המפד"ל הושגה הסכמה על מרבית הנקודות השנויות במחלוקת בין הליכוד למפד"ל. הנקודות המרכזיות שהוסכם עליהן הן שאלת מעמדו של משרד הדתות בבחינת תקציבים ותחומי פעולה. המפד"ל תקבל שני סגני שרים – האחד סגן שר הקליטה והשני סגן שר במשרד שיהיה באחריות הליכוד, ותתחייבות של הקואליציה להכין בתוך חודש ד"ח על החוק הנורווגי המאפשר התפטרות שרים מן הכנסת וכניסת חברי כנסת אחרים במקומם, ובתוך שנה שבועות מיום כינון הממשלה להשלים את תהליכי החקיקה של החוק.

במשא־ומתן הוסכם כי החברות בקבינט תיקבע בהתאם להרכב הממשלה שתוקם. המפד"ל הציעה שבמקרה שתוקם ממשלה רחבה, ישמשו נציגיה משקיפים בקבינט. הוסכם גם – לפי דרישת המפד"ל – כי הקבינט יעסוק רק בנושאי בטחון ולא בשאלות התיישבות. ההסכם הקואליציוני בין הליכוד למפד"ל על מסמכיו יהיה בתוקף גם אם יצורף המערך לקואליציה.

רעידת אדמה

(המשך מעמוד 1)

צבאיים הוחשו לאיזור האסון.

מוקד הרעש היה כ־50 ק"מ מן העיר, והוא הגיע ל־8 בסולם ריכטר.

עורכת בסוכנות הידיעות הארמנית בירוואן מסרה לכתבים, כי העיירה ספיטאק היתה ל"תל חרבות אחד גדול".

הפוליטביורו הקים ועדה מיוחדת לארגון העזרה לנפגעי הרעש.

בטלוויזיה הסובייטית הוקרנו אתמול קטעים מצולמים של בניינים מתמוטטים. בעיר קירובאקאן, שבה 160,000 תושבים, אנשים מכל העיר נראו משוטטים בין החרבות, ואיש אחד, שעמד ליד תל־חורבות, שהיה פעם ביתו, תפס ראשו בידיו.

אלפי בני אדם, וחלקם בחיים עדיין זועקים לעזרה, לכודים עדיין מתחת לחורבות בתיהם. בטאון הממשלה "איזווסטיה" ציטט ניצולים בלנינאקאן, שסיפרו, שהמצב דומה ל"תמונות מסרט מלחמה". "מתחת לערימות אלה מצויים בני אדם", נכתב בעתון. "כמה יש שם? כמה מהם בחיים עדיין? רק זאת אנו יודעים, שהן אתמול הן היום ניתן היה לשמוע קולות קוראים מתחתם, והאנשים העמלים על ערימות אלה משתדלים לחלץ אותם החוצה."

שר הבריאות הסובייטי יבגני צ'אזוב ביקר אתמול באזור האסון בראש צוות רופאים. "בתנאים אלה", אמר, "כל עיכוב של שעה, משמעותו 20 מתים נוספים מתוך כל 1,000 הקבורים מתחת להריסות." "איזווסטיה" ציטט את המטכ"ל וחילות היבשה של צבא ברה"מ מרקוביץ' שהודיע יום קודם לכן על התפטרותו, ש־6,500 חיילים נשלחו לאזור כדי לסייע בעבודות החילוץ. כתבי העתון דיווחו על סדקים עמוקים שנבקעו בכבישי האזור והמקשים מאד על פעולות החילוץ.

ראש הממשלה ניקולאי ריז'קוב, העומד בראש ועדה של הפוליטביורו, המפקחת על פעולות החילוץ, קרא בטלוויזיה למפעלים השונים שלא לאזור ציוד הרדיו לפינוי ההריסות. הוא הזכיר [?] לא להעמיס מגופים התמדים לכבות ולשגרם לארמניה.

מומחה סובייטי מן הסוכנות הבין־לאומית לאנרגיה אטומית, בווינה מסר, שהכורים הגרעיניים בארמניה לא ניזוקו ברעש.

האסון הביא לסיום טראגי של מה שתואר כבצחון מסואר של מנהיג ברה"מ, מיכאיל גורבצ'וב, זמן קצר לאחר שהודיע על הקיצוץ במצבת הצבא הסובייטי באירופה. נאלץ גורבצ'וב לקצר את ביקורו הרשמי בארה"ב ולבטל את מסעותיו לקובה ולבריטניה, כדי לעמוד בראש מאמצי ההצלה.

מדינות רבות במערב, ובראשן ארה"ב, הציעו את עזרתן לברה"מ. ישראל מציעה לברה"מ לשלוח את יחידת החילוץ המיוחדת של צה"ל כדי לסייע בחילוץ נפגעים מההריסות. ההצעה כלולה במברק ששלח אתמול שר החוץ, שמעון פרס, לשר החוץ הסובייטי, שוארדנאדזה.

גם ראש הממשלה, יצחק שמיר, שיגר מברק תנחומים למנהיג ברה"מ, גורבאצ'וב.

הגרלת הפיס

(עש"ת). – להלן תוצאות הגרלת הרב פיס מספר 50/88 שהתקיימה ביום ה' 8.12.88:

בסך 266,668 זכה המספר 666909

כל הכרטיסים המסתיימים בסיפרה 66909 זכו ב־16,668 ש"ח

כל הכרטיסים המסתיימים בסיפרה 6909 זכו ב־1,668 ש"ח

כל הכרטיסים המסתיימים בסיפרה 909 זכו ב־168 ש"ח

כל הכרטיסים המסתיימים בסיפרה 09 זכו ב־18 ש"ח

כל הכרטיסים המסתיימים בסיפרה 9, 5, 3 זכו ב־3 ש"ח כ"א.

אבלים על מותו של חברנו

יצחק (איזק) כהן

ההלויה תתקיים היום יום שישי 9.12.88 א' בטבת תשמ"ט בשעה 13.00 במשכנו.

ההסעה מהר־סוב בשעה 12.15.

המשפחה
ובית נתיב־הל"ה

דבר DAVAR
תאשור עם לשרתו
העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פרהצור
מזכיר המערכת: ד"ר יורם פרי
המו"ל "דבר" בע"מ
מדפס בדפוס דבר בע"מ
המערכת והמנהלה תל־אביב
רח' שינקין 45, ת.ד. 199
מיקוד 61001
טלפון 286141 (6 קוים)
מחלקת המודעות
טלפונים ישירים
286156, 281860, 298032
מנויים:
ת"א, בית "דבר" רח' שינקין 45
טלפון 286141, מיקוד 65233
ירושלים:
המערכת: רח' המלך ג'ורג' 16
בית מאירה קומה ג'
טלפון 242203, ת.ד. 94229
חיפה: רח' הנביאים 27
טלפונים 3־2־642111, מ 33104

חורף חם בכנרות
עדיין יש מקום
צלצל והזמן מקום למרכז הנופש "כנרות" בטבריה
מספר המקומות מוגבל
פרטים והזמנות:
- במרכז הנופש "כנרות" טל' 06-791281
- תל-אביב, רח' אבן גבירול 51 טל' 03-219211
- חיפה, רח' אחד העם 7 טל' 04-664241
- ירושלים, רח' בן-יהודה 4 טל' 02-242286
* מחיר לפנסיון מלא (3 ארוחות) - 88 ש"ח כולל מע"מ.
* המחיר לחברי קופ"ח
חדש!! חצי פנסיון 75 ש"ח כולל מע"מ
למחזיקי ישראכרט וויזה, אפשרות עד 6 תשלומים בריבית חודשית של 2%
תחבורה מכנרות (בתשלום)
* למרחצאות "חמי טבריה"
* לחמת גדר - "יאל חמה" (כולל כניסה)

ענף התברואה
קופת חולים הכללית
נופש עם ישראל היפה

פינה חמה ללב"י
הקרן למען בטחון ישראל
כולם בלב אחד
מבצע התרומה ארצי
של קרן לב"י
בימים אלה נשלחה אליך מעטפה כחולה־לבנה של לב"י
ובאמצעותה תוכל לתרום לחינוך, לרפואה ולאמצעי לחימה בצה"ל.
גם אם לא קיבלת את המעטפה, היה שותף למבצע, כביטוי טאות להזדהותך עם צה"ל.
זכור: כל תרומה תורמת.
היום יותר מתמיד - תן לבך ללב"י
קרן לב"י רח' ד' (ארנא) 12, הקריה, תל-אביב 64734

גרשון קליינמן מבני ברק, איש תותחנים דתי, שהפגין אתמול עם חבריו מול משרד רה"מ:

אני משרת 50 ימי מילואים בשנה וכואב לי שקוראים לי משתמט

מול הקצינים הדתיים הפגינו נטורי קרתא שנשאו שלטים "אין אנו משתמטים אלא מתנגדים"

מאת יהודה ליף ובת זבולוני, סופרי "דבר" בירושלים

"רוב התורה אצלנו מבוצעים או מתנגדים לצה"ל ולא בפני שמציצים את זה בקטנות. הרבה חילונים משתמטים גם כן מהצבא", כך אמר סרן (מיל.) יעקב גלוברמן, איש כפר חביב, אחד מבין יותר מאלף חיילים הדתיים שערכו אתמול תהלוכה ועצרת מול משרד רוה"מ בירושלים בתמיכה בבחורי הישיבות.

רבים הגיעו עם פנקסי המילואים שלהם, ענדו דרגות על הכתפיים או אותות מלחמה על המעיל השחור. "לימוד משניות להצלחה בקרבות", נאמר בכרזות. "התורה מתרלקת אותנו בקרב". גרשון קליינמן מבני־ברק מספר כי הוא איש תותחנים שעבר כבר שתי מלחמות: "90 אחוז משרתים בסופו של דבר בצה"ל. כואב לי שקוראים לי משתמט ואני משרת 50 ימי מילואים בשנה". רב קיזר מירושלים הסביר כי בא להפגנה "משום שאני מעוניין שהם ימשיכו ללמוד ומי שיוצא לעבוד צריך לשרת בצבא".

פתוחה ליפסקר, גם הוא מבני ברק בא להפגנה עם בעליו הצבאיות קשורות על הכתף, כאילו כהוכחה: "בלחמתי בששת הימים הצועקים לי ברחוב שאני משתמט, זו הסתה פרועה של השמאל". מארגני ההפגנה העלו על בימת נואמים מאולתרת על גג של מכונית שורה ארוכה של קציני מילואים מיחידות קרביות, שהביעו את תמיכתם באי־גיוסם של תלמידי ישיבות. הדוברים תקפו את צביעות אנשי השמאל שמפיצים לדבריהם את השקרים על החרדים המשתמטים משירות בצה"ל.

אחד מהם, סא"ל (מיל.) רענן גאמן, לבוש חליפה שחורה, הציג בגאווה את מדי הטייס שלו. "השתחררתי לפני חצי שנה" הוא מספר "אני בנה צה"ל 50 אחוז בעל עיטור הנופת ובכל זאת המשכתי לטוס. מאיפה יש חוצפה למספר לא מבוטל של אנשים לקום ולהזיק שרשרת בת 3500 חוליות ולהגיד לנו שאנו לא ברוך הגבורה".

חרדים לשמם

אנשי המילואים החרדים, אתמול, בהפגנתם מול משרד רה"מ בירושלים (צילום: יצחק הררי)

ובכל הקהל הזה בלטה דווקא אמא חילונית אחת שהודהתה בשם רחל. היא סיפרה כי שני בניה משרתים בסיירות מובחרות. "אין לי כלום נגד אלה שמשרתים שירות מלא. אני לא מבינה מדוע נותנים הנחות לאחרים, מדוע יש כאלה שמשרתים רק חצי שנה ואח"כ במילואים" על שאלה זאת התקשו משתתפי ההפגנה לענות. היא הוקפה מיד בעשרות חרדים זועמים ולבסוף נתבקשה על־ידי המשטרה לעזוב את המקום. "המצאתי" שהיא זכותה לשמוע מפי המפגינים שירות לאפשרה אחרת.

אנשי נטורי קרתא ערכו אתמול הפגנה נגד החיילים והקצינים (מיל.) הדתיים, שהפגינו כמחאה על מסע השיסוי, כדבריהם, נגד ציבור החרדים ובני הישיבות על שמשתמטים משירות בצה"ל.

מארגני ההפגנה של הקצינים והחיילים הדתיים שהתכנסו ליד מלון "המאוריה" בירושלים ומשם עמדו לצאת במאורגן לעבר משרד ראש הממשלה נתקלו בקבוצת חרדים אנשי נטורי קרתא שנשאו שלטים ובהם נאמר: "אין אנו משתמטים אלא מתנגדים". "בשלטון הכופרים אין אנו מכירים ולצבאם אין אנו מתגייסים" "אין לנו חלק ונחלה במדינה ובצבאה הטמא המורד במלכות שמיים".

הנטורים פיזרו אלפי כרוזים שבהם נאמר בין היתר "ההדרדרות המבישה המבהילה של אגודת ישראל והדגל (תורה) במאבקם הבלתי מתפשר בהקמת השלטון הציוני, תמורת שרים ושלמונים גרדה. בעקבותיה הדרדרות של תנועה זולה, בהכריזה כי היהדות החרדית בכלל ובני הישיבות בפרט נאמנים לצבא הציוני".

מיכאל וראיסה 'כבשו' את מנהטן בשיירה של 45 מכוניות

השלטים הענקיים בכיכר טיימס הבהבו: "ברוך בואך גורבצ'וב"

ראיסה גורבצ'וב יחד עם אסתי לאודר בביקורה שלשום במשרדי חברת הקוסמטיקה הנודעת בניו־יורק. קודם לכן נפגשו אסתי לאודר, ראיסה גורבצ'וב, ננסי רייגן וברברה בוש לארוחת צהריים בביתם של מזכיר האו"ם ורעייתו, מרסלה דה קוויאר (צילום: א.פ.)

(עיר). – ראיסה ומיכאל גורבצ'וב שימחו את לב [illegible] בת [illegible] את שיירת [illegible] הקרובים לשלוש [illegible].

לאחר מכן הם עצרו ליד אחת האטרקציות שתייר בניו יורק אינו יכול לוותר עליה, חנות הכלבו בלומינגדייל, ואחר כך ליד התיאטרון בברודוויי, שם מציגים את המחזמר הלהיט "קטס". הקנייה בבלומינגדייל, אחד מבתי הכלבו המפורסמים ביותר של ניו יורק, לא היה בה כדי לאפשר קניות, אולם ארוכה היתה כדי שבני הזוג יוכלו ללחוץ ידיהם של כמה אנשים שניקרו על דרכם.

ההפסקה בתיאטרון "וינטר גארדן" שם מעלה המחזמר "קטס", היתה קצת יותר ארוכה וכאן גם נכונה הפתעה לשומרי ראשו של גורבצ'וב: בעת שהוא יצא מן הלימוזינה הסובייטית 'זיל', קבוצת ילדות בית ספר יצאה ברעה מהצגת אחד הבדרנים של המחזמר. הן הסתכלו על האורח הבלתי צפוי ומיד חשו לעברו. אנשי הבטחון קפצו בנהירות ממכוניותיהם כדי לחסום את הנערות, אולם גורבצ'וב הספיק ללחוץ ידי כמה מהן לפני שהשומרים הזיזו אותו.

שיירת גורבצ'וב באה לכיכר הטיימס מביקור במרכז הסחר העולמי בקצה הדרומי של מנהטן ואשר בו ניצבים "התאומים", שני גורדי השחקים הגבוהים ביותר של העיר. התנועה ברחובות הצפופים של ניו יורק הופסקה בעת שהשיירה בת 45 המכוניות עברה במרכז מנהטן בשעת עומס קשה וכמובן שנגרמו פקקי תנועה גדולים.

שלטי הניאון הענקיים היבהבו סביב כיכר הטיימס ובמסך המיבזקים הסובבים מגדל הטיימס הבזיקה הכותרת: "ברוך בואך, המזכיר הכללי גורבצ'וב". הברכה הופיעה על רקע אדום ובתוכו פטיש ומגל בצבע זהב. בעת שהשיירה חשה לאורך רחוב 42, ניתנה לגורבאצ'וב ולרעייתו הזדמנות לחזות באחד המחזות הפחות נאים של ניו יורק: הם עברו ליד מספר בתי קולנוע בהם מוצגים סרטי פורנוגרפיה וליד בארים בהם מופיעות חשפניות.

גורבצ'וב הודה לישראל על הסגרת החוטפים

מאת מרים פוקס, סופרת "דבר" בניו־יורק

מרכז האו"ם, (עי"ל). המנהיג הסובייטי מיכאל גורבצ'וב הודה לנציג ישראל באו"ם שלשום על שיתוף הפעולה של ישראל בהסגרת [illegible] אמר, [illegible] רב של רצון טוב מצד ישראל.

התודה של גורבצ'וב באה כאשר מ"מ הנציג הישראלי באו"ם, יוחנן ביין, הוצג בפניו בקבלת פנים באחד האולמות במטה האו"ם.

גורבצ'וב אמר: "אנו מעריכים מאד את שיתוף הפעולה של ארצך ושל ממשלת ישראל בקשר לתקרית שאירעה לפני כמה ימים".

"אנו שמחים מאד באילתורים ואנו שמחים שניתנה לנו ההזדמנות להוכיח את רצוננו הטוב", השיב ביין.

על כך הגיב גורבצ'וב: "עליך לדעת כי לברה"מ יש הרבה רצון טוב בכל הקשור לישראל".

עוד בשבוע שעבר שיבחו השלטונות הסובייטיים את ישראל על שהחזירה אזרחים סובייטיים שקיבלו מטוס וכמות גדולה של כסף מזומן תמורת לטוס לתל אביב, תמורת שיחרור אוטובוס של ילדי בית ספר, אותם נטלו כבני ערובה.

ערפאת 'מנה' שר יהודי מ'נטורי קרתא' בממשלתו

הרב משה הירש: המדינה הפלשתינית תהיה 'אבן שואבת' לחרדים שיבואו לחיות בה ברוח 'ישראל סבא'

מאת בת זבולוני, סופר "דבר" בירושלים

יאסר ערפאת "משריין" מקום אחד לנציג "נטורי קרתא" בממשלה של [illegible] במועצה הלאומית הפלשתינית, שהתכנסה באלג'יר.

בראיון לשבועון הצרפתי "פארי מאץ'" שהופיע השבוע, הוא אמר בין השאר כי [illegible] "נטורי קרתא" בממשלה [illegible] באוסיפה של הועדה המרכזית של אש"ף העומדת להתכנס בקרוב.

הכרזתו של יאסר ערפאת על הקמת ממשלה עצמאית [illegible] יהודי לעניינים יהודיים [illegible] בארץ ובחו"ל [illegible] ממשלה עם [illegible] "נטורי קרתא" [illegible] הרב משה הירש [illegible] שר החוץ של הנטורים [illegible] הרב ישראל יצחק [illegible].

"[illegible] בראש המשרד לעניינים יהודיים, [illegible] כל אחד [illegible] להשתתף בישיבות הממשלה [illegible] על מסמכים הקשורים במיניסטריון לענינים [illegible] "נטורי קרתא" ירושלים [illegible].

[illegible] שאליו יהיה ממונה איש "נטורי קרתא" המסמכות להוציא [illegible] של המדינה הפלשתינית [illegible] לעלות ולהתיישב [illegible] של המדינה הפלשתינית העצמאית.

השר המיועד, [illegible] הרב משה הירש, אמר [illegible] לאנשי התקשורת [illegible] כי הקמת המדינה הפלשתינית העצמאית [illegible] לאלה שאינם רוצים לחיות תחת שלטון [illegible] המדינה הפלשתינית אבן שואבת לחרדים [illegible] שיבואו להתיישב בה [illegible] ברוח "ישראל סבא".

שר החוץ המצרי עבדל מגיד בראיון ל'טיימס':

שיחות ישירות אינן מקובלות על איש – מלבד על שמיר

מאת דליה שחורי, סופרת "דבר" בבריטניה

לונדון (מיוחד ל"דבר"). – "איני מאמין כי הסכמנו עם ישראל בסכנה, אני יכול להיות הגורם היחידי המסוגל לדבר עם כל הצדדים", אמר ד"ר עיסמת עבדל־מגיד, שר החוץ המצרי, בתשובה על שאלה אם ההתפתחויות שחלו לאחרונה בין מצרים ומדינות ערב הקיצוניות, בעקבות הכרת מצרים במדינה פלשתינית, תאיים על ההסכם עם ישראל.

בראיון עם כתב ה"טיימס" בקאהיר אמר ד"ר עבדל־מגיד כי הגישה העומדת על שיחות ישירות בין ישראל וארצות ערב האינדיבידואליות אינה מקובלת עתה על אף אחד, כולל ארה"ב – מלבד יצחק שמיר. הוא אמר כי ועידה בינלאומית בחסות האו"ם היא הדרך המעשית היחידה להביא לפתרון וכי קשה לצפות להסכמה מלאה בין הצדדים, אך זהו נושא למו"מ – בדרך כלל מתחיל מו"מ במצב בו הצדדים מרוחקים זה מזה. "מה שדרוש עתה הוא דיאלוג אמריקאי־פלשתיני, כי ארה"ב היא שותף בעל חשיבות ממדרגה ראשונה בתהליך השלום", אמר. העתון אומר כי הנטיה עתה היא להאשים את ג'ורג' שולץ בעניין אשרת הכניסה ליאסר עראפת, ולצפות לשינוי כיוון על ידי ממשל בוש.

שר החוץ, אשר ידבר בדיון על המזרח התיכון בג'נווה, ב־13 בדצמבר, אחרי יאסר עראפת, אמר כי מדינות ערב המתונות מתכננות עתה כיצד לשמור על המומנטום החדש בתהליך השלום. "אנו מקווים להמשיך במגמה בשנה הבאה ביתר שאת, אך עלינו לקבל עזרה מידידינו האירופים. לדעתי בריטניה צריכה להיות שותף פעיל בתהליך".

בן 38 מבית עובד ל־14 ימי מחבוש על סרבנות

(עש"ת). – אפרים שירמן, תושב מושב בית עובד, בן 38, נידון ל־14 ימי מחבוש לאחר שסירב לשרת בצה"ל.

אפרים שירמן שיגר במשך השנה האחרונה מספר מכתבים לשר הבטחון רבין וביקש לפטור אותו משירות בצבא מטעמי מצפון. הוא כתב: "לאחר התלבטויות קשות וממושכות, הגעתי להכרה מצפונית השוללת שפיכות דמים. אין אני מוכן להיות חלק מצבא כיבוש, אשר מבצע פעולות הדומות למה שנעשה נגד העם היהודי בעבר, כגון רצח נשים וילדים והכאת זקנים עד מוות. אין אני מוכן להיות חלק מהמסגרת הזאת. אני מכריז בזאת על התפטרותי המוחלטת מן המסגרת הזאת, אשר בניגוד ליעודה המוצהר להגן על קום המדינה נהפכה למכשיר של דיכוי ושיעבוד ברוטאלי ללא מעצורים נגד עם זר".

שירמן קיבל צו קריאה למילואים, לאימון צבאי. במקום להתייצב הוא שלח ליהודה העתק ממכתבו לשר הבטחון. הוא נקרא להתייצב לבירור, הופיע אליו וחזר על נימוקיו לסירוב לשרת בצבא. הוא נשפט בו במקום ל־14 ימי מחבוש. כמו כן, ניתן לו צו קריאה חדש, המחייב אותו להתייצב ל־30 ימי מילואים ברצועת עזה. שירמן הודיע בו במקום, כי יסרב גם לשירות חדש זה. כמו כן הודיע כי בעת מעצרו יסרב ללבוש מדים ולבצע עבודות לתועלת הצבא.

בתגובה, העניש אותו שלטונות הכלא בכך שנאסר עליו להכניס חומר קריאה לתא המעצר. שלשום החל שירמן בשביתת רעב במחאה, בדרישה שלא יכפו עליו ללבוש מדים, שהם בעיניו סמל להשתייכות למערכת הצבאית שאינו רוצה להשתייך אליה, ושיחזירו לו את ספרי הקריאה שלו.

ח"כ מחמד מיעארי מהרשימה המתקדמת לשלום שיגר מברק לשר הבטחון וקרא לו להתחשב במצפונו של שירמן ולהעניק לו פטור משירות צבאי. "כאשר עשרות אלפי בחורי ישיבה זוכים לפטור משירות בהנף קולמוס, כאשר חלקם הגדול תומך במלחמות, בכיבושים ובמעשי דיכוי אך מצפה שאחרים יבצעו את המלאכה השחורה למעשה, זהו אות קלון למדינת ישראל שדווקא איש מצפון ומוסר נהפך לקורבן בשל מצפונו", נאמר במברקו של ח"כ מיעארי.

חרף התנגדות כל סיעות האופוזיציה

קיסר שב ומודיע: אחוז החסימה בבחירות להסת' יועלה

מאת חיים ביאור, סופר "דבר"

מזכיל ההסתדרות ישראל קיסר, שב והודיע אתמול כי יפעל להעלאת אחוז החסימה בבחירות להסתדרות, העומד כיום על 2 אחוזים.

לדבריו, מתוצאות הבחירות לכנסת ניתן ללמוד כי ריבוי סיעות רק מקשה על פעילות דמוקרטית תקינה.

קיסר, שדיבר בטקס הענקתו של פרס העובד המצטיין בוועד הפועל, אמר כי נודע לו שמספר רב של סיעות "בהן סיעות שציבור העובדים אינו מעניין אותן", רוצות להשתתף בבחירות לוועידה הקרובה של ההסתדרות. בכך רמז לסיעות "התחיה", "צומת" וכן רשימות ודרדיות המעוניינות להתמודד בבחירות להסתדרות. לדבריו, כניסתן של סיעות רבות למוסדות ההסתדרות "יקשה על ההסתדרות להגן כהלכה על העובדים בתקופה זו של משבר במשק".

יו"ר האגף למינהל וכוח אדם, גדעון שגיא, מסר שמספר עובדי הועד הפועל יקוצץ. הוא לא הבהיר באיזה שיעור יתבצע הקיצוץ, אך תקציב הועד הפועל לשנת '89 עולה שמדובר בכשלושה אחוזים.

היום ייפגש קיסר עם ראשי ארבע הסיעות המיוצגות בהסתדרות – המערך, הליכוד, חד"ש ור"צ – כדי להציג לפניהם את פרטיה של תוכנית ההבראה בקונצרן "כור". ראש רשימת ר"צ, ח"כ רן כהן, מתכוון להעלות בפגישה גם את התנגדותו להעלאת אחוז החסימה בבחירות להסתדרות. התנגדות דומה הביעו גם נציגי הליכוד וחד"ש.

בראיון לשבועון 'ערב שבת':

ריבלין: אם לא יקום אצטדיון בירושלים אפרק את הממשלה

מאת בת זבולוני, סופר "דבר" בירושלים

החיב הטרי של הליכוד, ראובן ריבלין, איש ירושלים, [illegible] לקבוצת "בית"ר ירושלים" שנשא־עמה בראשה, כי אם לא יקום אצטדיון בירושלים הוא יפרק את הקואליציה עם החרדים.

הצהרה זו מסר הח"כ ריבלין לשבועון החרדי 'ערב שבת'. על השאלה אם יקום אצטדיון בירושלים גם במחיר פירוק הקואליציה ענה ריבלין ואמר: "אני אפרק את הממשלה אם לא יקום אצטדיון".

על שאלה נוספת אם הוא חושב כי מצביעי הליכוד תומכים במשחקים בשבתות אמר: "קודם כל יקום האצטדיון. לאחר מכן יידון בשאלה, אם ישחקו בשבתות, בימי שישי, או בימי ראשון, אולם דעתי שלא צריך לשנות את המצב הקיים.

יו"ר ועדת החוץ של פרלמנט יפאן – לישראל

מאת יקיר צור, סופרו המדיני של "דבר"

יו"ר ועדת החוץ של הפרלמנט היפאני, אייתארו איטויאמה, הגיע אתמול לישראל לביקור של יומיים. איטויאמה, חבר מפלגת השלטון – המפלגה הדמוקרטית־ליברלית – הגיע ארצה מירדן, שם נפגש עם המלך חוסיין, והוא אמור להמשיך למצרים, לפגישה עם הנשיא מובארק.

הוא נפגש אתמול עם הנשיא חיים הרצוג, והיום הוא אמור להפגש עם ראש הממשלה, יצחק שמיר ושר החוץ, שמעון פרס.

ביקורו של אייתרו איטויאמה הוא הביקור הרשמי השני בחשיבותו של פוליטיקאי יפאני בארץ, לאחר ביקורו של שר החוץ היפאני בארץ לפני ששה חודשים והוא מעיד על רצונה של ממשלת יפאן להמשיך את מגמת שיפור היחסים בין יפאן וישראל. בנוסף להיותו אחד הפוליטיקאים החשובים ביותר ביפאן, איטויאמה נחשב לעשיר מופלג, המדורג במקום התשיעי בעולם בעושרו. הוא בעל נכסי דלא ניידי רבים: רשתות בתי מלון, מסעדות, שתי אוניברסיטות, מגרשי גולף ועוד.

אום אל פחם חצויה בפרשנות על החלטת המל"פ להקים מדינה פלשתינית

מאת מחמוד חלילה, סופר "דבר"

יחסים מתוחים שוררים בימים האחרונים בין תנועת בני הכפר הקיצונית לבין התנועה האיסלאמית באום אל פחם. תנועת בני הכפר מאשימה את התנועה האיסלאמית בהתנגדות להכרזה על המדינה הפלשתינית.

בכרוז שהוציאה תנועת בני הכפר נאמר שאחד ממנהיגי התנועה האיסלאמית באום אל פחם הביע בדרשת יום ו' האחרון התנגדות בהכרזה על הקמת המדינה הפלשתינית. תנועת בני הכפר טוענת ששייח' האשם מחג'ני, מראשי התנועה האיסלאמית מאום אל פחם אמר שאין כל ערך להחלטת מל"פ ושאין לה להחלטה זו שום תועלת מפני שאין לה כל קשר להקמת מדינה איסלאמית.

תנועת בני הכפר טוענת שקיימת אחדות במטרה בין התנועה האיסלאמית לבית ישראל וארה"ב המתנגדות אבסולוטית להקמת המדינה הפלשתינית. בכרוז שהוציאה אתמול התנועה האיסלאמית באום אל פחם היא מכחישה מכל וכל את טענות בני הכפר. התנועה האיסלאמית גורסת שבדרשות של שייח' האשם מחג'ני לא הובעה כל התנגדות בהכרזה על הקמת המדינה הפלשתינית.

התנועה האיסלאמית הודיעה על תמיכתה בתנועת 'חמאס' והדגישה שתנועת בני הכפר מעלילה על תנועת ההתנגדות האיסלאמית, שלא הביעה כל התנגדות להכרזה על הקמת המדינה הפלשתינית. עם זאת, התנועה האיסלאמית באום אל פחם מודה שתנועת 'חמאס' קראה לחברי המועצה הלאומית הפלשתינית לדחות את החלטות מועצת הבטחון 242 ו־338 המתייחסות לבעיה הפלשתינית.

עובדי שפירא דורשים כונס נכסים

(עו). – ועד העובדים של שני מפעלי המקבילים באור עקיבא, שבבעלות החייב לשעבר אברהם שפירא, פנה אתמול לעורכת הדין גלינה אורנשטיין מהוועד הפועל בהסתדרות כדי שזו תגיש בשמם היום בקשה לביהמ"ש המחוזי בת"א למנות כונס נכסים למפעלים.

הבקשה למינוי כונס נכסים באה לאחר שגם אתמול לא קיבלו העובדים את משכורת חודש אוקטובר. נודע שישנה עדיין מחלוקת בין המשקיעים מארה"ב לבין בנק הפועלים על פרט טכני מסויים. פרט טכני זה מעכב כבר מספר ימים את העברת הכספים לפועלים ואת תשלומי החובות ואת קניית חומרי הגלם להמשך העבודה.

יו"ר ועד עובדי מפעל הדילונות 'גלנויס', ניסים סודיסה, ציין כי בשל מצבם המידרדר של המפעלים חוששים העובדים, שזכויותיהם ייפגעו ולא ישולמו הכספים המגיעים להם וכן הפיצויים למפוטרים. "לאחר חודשיים שלא קיבלנו משכורות ולנוכח העובדה שהמפעל שובת מעבודה כבר חודש וחצי, אנו חוששים שניפול קורבן למצב אליו נקלעו המפעלים, ולכן אנו רוצים להיות בין הנושים הראשונים", אמר סודיסה. הוא הדגיש, כי העובדה שהוועד ביקש למנות כונס נכסים אינה נוחה במיוחד לבנקים, ויתכן שהם יזדרזו כעת להתגבר על הפרט הטכני ולחתום על ההסכם עם המשקיעים.

600 העובדים לא יחזרו ביום א' הקרוב לעבודה כפי שתוכנן מראש, אלא יכנסו אסיפה ובה יודיעו לפועלים על המצב החדש. כן יגיעו למפעלים הבכירים בלשכת התעסוקה באיזור כדי לרשום את הפועלים לקבלת דמי אבטלה. דבר זה סוכם עם מנכ"ל שרות התעסוקה, דוד בנע.

הועדה לקידום החינוך הטכנולוגי־מקצועי

לוח אירועים לחודש ההסתדרות – הועדה לקידום החינוך המדעי־הטכנולוגי־מקצועי

תאריך	שעה	הרשות	האירוע
יום חמישי כ"ב כסלו 1.12.88		"עמל" – "הפועל"	יום עיון
שישי–שבת כ"ג – כ"ד כסלו 2–3.12.88		"עמל"	ימי עיון למנהלי בתי־ספר בקרית ענבים "מהלך חדש"
יום ראשון כ"ה כסלו 4.12.88		יסודות	פתיחת 40 שנות יסודה של יסודות
יום שני כ"ו כסלו 5.12.88	16.00–8.30	"עמל"	יום עיון בנושאי כ"א – בביה"ס לפעילי ההסתדרות
יום שלישי כ"ז כסלו		"עמל"	כנס מרכזים טכנולוגיים מדעיים בכפר הירוק.
(7) 6.12.88	20.00	"עמל"	מסיבת פרידה למשלחת ארבייטרולפרט מחו"ל
יום רביעי כ"ח בכסלו 7.12.88		"עמל"	יום עיון רכזים חברתיים ברמת אפעל בנושא: "כיבוד החוק והמשפט"
	9.30		יום פתוח בבית הועד הפועל ובמרכז "עמל"
	16.00	"עמל"	מועצה פדגוגית
	14.30–8.30		יום עיון קניות במשביר לצרכן: נושא: יום עיון "כחול לבן"
יום חמישי כ"ט בכסלו 8.12.88	12.30	"עמל" – "הפועל"	יום עיון בחולון במרכז "עמל"
	13.15–9.00		יום עיון למורים לאנגלית במרכז "עמל" בנושא: הוראת האנגלית בעזרת וידיאו
יום ראשון–שני ג'–ד' טבת 11–12.12.88	10.00		יום עיון פעילי רווחה
		ימי עיון	מועצת תלמידים ארצית
יום ב' ד' טבת 12.12.88		מ. קופ"ח	כנס ארצי של אחיות בהילטון
יום שלישי ה' בטבת 13.12.88	14.30–9.30	"עמל"	כנס גמלאים שנתי
		מ. קופ"ח	**טקס ממלכתי – חלוקת תעודות** בבנייני האומה ירושלים.
	19.00	"עמל"	טקס חלוקת מילגות במכללת קרית חיים
יום רביעי ו' בטבת 14.12.88	18.30		**טקס חלוקת מילגות באונים**

יום רביעי, ו' טבת, 14.12.88, שעה 17.00, **טקס פתיחת מכללת יהלומים בבית־הספר "עמל" הוד השרון בהשתתפות: אורי אגמי,** יו"ר "עמל" וחבר הועדה המרכזת של ההסתדרות, **משה שניצר,** יו"ר מכון היהלומים, **נחום קריסטל,** מנהל היחידה לחקר מקצועות היהלומים, **יהודה יעיש,** מזכיר הסתדרות פועלי היהלומים, **רחל בר־ניר,** מנהלת ביה"ס

תאריך	שעה	הרשות	האירוע
יום חמישי ז' טבת 15.12.88	16.00	"עמל"	כנס ארצי ועדי מורים
יום ראשון י' בטבת 18.12.88	18.30	"עמל"	פתיחת חוג מכונאות של ביה"ס "עמל" שמשון בקרית אתא בהשתתפות: יו"ר "עמל" וראש העיר קרית אתא
יום שני י"א טבת 19.12.88		תאום רשויות	יום עיון ליועצות במרכז הרשות

יום ב', י"א בטבת, 19.12.88 שעה 18.30, **טקס פתיחת ביה"ס "עמל" לילדי דיוויס ירושלים המחודש בהשתתפות: אורי אגמי,** יו"ר "עמל", **מיכאל גל,** עיריית ירושלים, **אלי סופר,** מ. פ. ירושלים

תאריך	שעה	הרשות	האירוע
יום שלישי י"ב בטבת 20.12.88	17.00	"עמל"	**טקס חלוקת מילגות בבי"ס אופקים**
	10.00		סיור מקא"מ ב"עמל"
יום רביעי י"ג בטבת 21.12.88	12.30		כנס רכזי הכשרה מקצועית למבוגרים באונים.
			יום עיון רווחה
יום חמישי ט"ו בטבת 23.12.88	10.30	"עמל"	**טקס חנוכת מבנה חדש לחטיבת הביניים "עמל" מקיף טבריה**

יום ב', י"ח בטבת, 26.12.88, **טקס הענקת תעודות למסיימי קורס דפוס בביה"ס ל.ד. תל־אביב.** משתתפים: **אורי אגמי,** יו"ר "עמל", **עמי שדי שמואל,** יו"ר קרן הדפוס, **נחמיה ארז,** הממונה המחוזי משרד העבודה והרווחה תל־אביב, **מאיר גולדשטיין,** מזכיר האיגוד הארצי לפועלי הדפוס

תאריך	שעה	הרשות	האירוע
יום שלישי י"ט בטבת	9.00	"עמל"	כנס בנושא ועשיה והכשרה מקצועית ב"עמל" מכללת קרית חיים
27.12.88	18.00	"עמל"	פתיחת מכללת הדפוס ב"עמל" קרית חיים
יום רביעי כ' בטבת 28.12.88	17.00	"עמל"	מסיבה לפורשים לגימלאות מ"עמל"
יום חמישי כ"א בטבת 29.12.88			יום עיון חינוך טכנולוגי
	19.00	"עמל"	**חלוקת מילגות** קרן פנאי בל.ד. ת"א
	14.00	"עמל"	יום עיון ועדי הורים
	17.00		כנס מנהלי חטיבות ביניים במרכז "עמל" חנוכת ספריה ע"ש נח מוזס, בל.ד. ת"א
יום ראשון כ"ד בטבת 1.1.89	14.00	"עמל"	מועצה פדגוגית

[illegible] عن الأصل

• חדשות חוץ • חדשות חוץ • חדשות חוץ • חדשות חוץ • חדשות חוץ • חדשות חוץ •

שרי החוץ של חברות נאט"ו מציעים לצמצם בחצי מספר הטנקים באירופה

בריסל (רויטר וא.פ.). – שרי החוץ של מדינות ברית נאט"ו הגיבו אתמול על הכרזתו הדרמאטית של גורבצ'וב באו"ם בהצעה לצמצם פורר חטיבות המשוריינים של שתי הבריתות באירופה – ברית וארשה והברית הצפון־אטלאנטית – ב־40,000 טנקים בסך הכל.

אם אכן תתקבל הצעתם על־ידי שני הצדדים, ייפחת מספר הטנקים של שני הבריתות בכ־50 אחוז. מזכ"ל הברית, גנראל מנפרד ורנר אמר, ש"המהלך נראה כצעד בכוון הנכון, אלא שאי השוויון ישאר גם לאחר ביצוע".

השרים הציעו גם שתוטל הגבלה על מספר הטנקים הכולל שיותר לכל אחת ממדינות הברית להחזיק על אדמת אירופה – 12,000 טנקים. הגבלה זו, אם תתקבל, תפגע בראש וראשונה בברה"מ.

ראש ממשלת בריטניה מארגרט תאצ'ר, ראש המדינה הוותיקה ביותר בנאט"ו, כינתה את נאום גורבצ'וב 'צעד חיובי ביותר קדימה' ו'בדיוק הדבר שאותו ביקשנו'. "הדבר מקטין את עליונותם עלינו מיחס של 3 ל־4 ליחס של 2 ל־1", הטעימה. "כך שמדובר בשינוי יסודי ביותר".

שר ההגנה הבריטי ג'ורג' יאנגר הביע דעתו, שההכרזה הסובייטית היא תוצאת מדיניותם המתמידה של מדינות נאט"ו. "זהו נצחון גדול למערב, לסולידאריות שלנו", אמר. עמיתו הצרפתי ציין באוזני כתבים, ש"אכזבתו של גורבצ'וב היא כשרונו לנקוט צעדים לפני שהוא מגולץ לנקטם".

קאנצלר מערב־גרמניה הלמוט קוהל רואה בהצעת גורבצ'וב "הזדמנות טובה להשיג יציבות אירופית בתחום הנשק הקונוונציונאלי" – אמר בשמו דובר הממשלה בבון פרידהלם אוסט. שר החוץ המערב־גרמני האנס־דיטריך גנשר אמר, מצידו, שהיא "פותחת פרק חדש בפירוק הזיונים".

שר החוץ הספרדי פרנציסקו פרנאנדז אורדונז קידם אף הוא בברכה את הצעת גורבצ'וב אך אמר: "הסובייטים יודעים שכמו־כן על פירוק הנשק הקונבנציונאלי יהיה עליהם לקצץ הרבה יותר מבעלות הברית המערביות, והם מקריבים, אפוא, את הצעותיהם, כדי לבנות את תדמיתם בעיני דעת הקהל העולמית."

למה מיוחדייהם?

פקידים יפאנים הביעו סיפוק מהצעות גורבצ'וב אך הסתייגו מהצעתו למוראטוריום בינלאומי על חובות המדינות המתפתחות. "לבריתם בעלות חוב מעשית כלכבי", ציין פקיד משרד החוץ שביקש שלא להזדהות. עם זאת הביע דובר משרד החוץ היפאני אכזבה מכך שלא ניכר כל סימן לשינוי בעמדה הסובייטית, המסרבת לוותר על קבוצת איים יפאנים שתפסה במלחמת העולם השניה.

המטרה: להחיל מגאימים

בבירות הגוש המזרחי הביאו רוב אמצעי התקשורת את הודעת גורבצ'וב בלשונה בלי להוסיף לה פרשנות משלהם. יצא מכלל זה העתון הצ'כי 'רודה פראבו', שהסביר לקוראיו: "מטרת המהלך הייתה לאלץ את השותפים המערביים לחדול מלשאת נאומים בדבר הצורך בפירוק החימוש והדבר ראשתם נוכח בירוק החימוש והפיתוח הטכנולוגי הצבאי באירופה, ולהתחיל לעשיית מעשים."

בסין הובע סיפוק בייחוד מהצעתו כבו דובר על פינוי מרבית הכוח הסובייטי המוצב על הגבול שבין שתי המדינות.

האפגאנים: יוחלו המצבה

המורדים האפגאנים המוסלמים הודיעו אתמול באיסלאמאבאד, כי הם דוחים את הצעתו של גורבצ'וב להכרזת הפסקת אש במדינה ולהצבת כוח הפרדה של האו"ם. "נוכח העובדה שכוחות פולשים נמצאים בארצנו, אין כל טעם להצעה להכריז על הפסקת אש", אמר אחד מבכירי מפלגת 'ג'אמיאט א־איסלאמי'. "בני העם האפגאני גמרו אומר להשתחרר מהכובש."

דובר מפלגה אחרת הלוחמת בכוחות הכיבוש תיאר את הצעת גורבצ'וב "תמרון שנועד להבטיח לו בזירה המדינית את שהפסיד בזירה הצבאית". "נאבקנו נגד הכובש במשך עשר השנים האחרונות, ונמשיך להלחם", אמר, "עם הרוסים או בלעדיהם."

הצלב האדום הורה לאנשיו בצור להפסיק מתן שירותים

ביירות (א.פ.). – הצלב האדום הבינלאומי הורה אתמול לכל אנשי צוותו בצור להפסיק את פעולותיו במקום, לאחר שקודם לכן רק הושעו זמנית ולשוב למרכז הארגון בביירות – הודיעה אתמול דוברת הארגון בביירות פרנסואז דרון. במקביל מסרה דוברת אחרת של הארגון בז'נווה, שאזרחים שווייצים המועסקים על־ידי הארגון התעלמו מפניית ממשלתם וממשיכים לספק את שירותיהם כרגיל.

החלטת הארגון נועדה, ככל הנראה, להפעיל לחץ על חוטפי איש הצלב האדום פטר וינקלר, שנחטף באמצע החודש שעבר. טעם נוסף הוא חשש של הארגון מפני מעשי חטיפה נוספים.

כאמור, סתרו דברי שתי הדוברות אלו את אלו. לדברי דרון, "הוצאו כל עובדינו הזרים מדרום לבנון, אם כי אנו מוסיפים לתפקד כרגיל בשאר אזורי המדינה." הדוברת האחרת מסרה בז'נווה, שמשרד הצלב האדום בצור לא נסגר אלא ששלושת אנשי צוותו השווייצים הושבו לשוויץ לשם התייעצויות. "לא חל כל שינוי במצב, ולא נתקבלה כל החלטה לעזוב את לבנון", אמרה.

ממשטרת צור נמסר שכמה עובדים לבנוניים נותרו במרכז הארגון אתמול, אלא שאלו אינם יכולים לספק את אותו השירות ההומניטרי שסיפקו הנציגים השווייצים, כגון ביקור אסירים בבית־הכלא שבשליטה ישראלית. דובר משטרתי ציין, מצידו שהוצאת אנשי הארגון מדרום לבנון החלה כבר ביום ד' כשנהגים לבנוניים הסיעו תשע מתוך 12 מכוניות המרכז לביירות.

שגריר שוויץ בלבנון פרסם אתמול הודעה במזרח־ביירות הנוצרי, שבה נאמר, שחטיפת וינקלר היתה "שגיאה גדולה מאד, מאחר שהיא גררה את 'הצלב האדום' לעניינים שאינם קשורים כלל לאופי פעילותו".

בית־סוהר '5 כוכבים'

חצר כלאו החדש של מנהיג 'הקונגרס הלאומי האפריקאי' נלסון מאנדלה במתקן הכליאה 'ויקטור פרסטר' בלב אזור הגפנים של דרום־אפריקה, לשם הועבר ביום ד' מהמרפאה שבה החלים מדלקת ריאות. שר המשפטים הדרום־אפריקאי אמר לא מכבר, שבמקום כלאו החדש יותר לבני משפחתו לבקרו באווירה חפשית. (צילום: א.פ.)

דו"ח זכויות האדם בפיליפינים

'העלמויות' ורציחות פוליטיות תחת אקינו רבות מבימי הרודן מרקוס

מאנילה (רויטר). – זרועות הבטחון של ממשלת הפיליפינים הרגו למעלה מ־1,400 אזרחים במסגרת מבצעים במחתרות שונים מאז תפסה הנשיאה קוראזון אקינו את השלטון ב־1986 – הודיעה ביום ד' קבוצת לוחמים לזכויות האדם הנתמכת על־ידי הכנסיה הקתולית.

הקבוצה, המכונה 'עצורי כוח המשימה' פרסמה הודעה ובה הערכתם בנוגע למצב זכויות האדם של ממשל הנשיאה אקינו ב־1,000 ימי שלטונה הראשונים. לדבריהם, 'נעלמו' 224 בני אדם נוספים, ונראה שאף הם נרצחו.

כמו כן האשימה הקבוצה חיילים ואנשי קבוצות פאראצבאיות בעינוי מאות אסירים.

אתמול לא נמסרה כל תגובה ממשלתית רשמית על האשמות הקבוצה. שר ההגנה פידל ראמוס קרא ביום ב' להענשתם של אנשי זרועות הבטחון הפוגעים בזכויות האדם במסגרת תפקידם והכריז, שקציני הצבא יוחזקו אחראים לעבירות של אנשיהם.

סגנית יו"ר הארגון, אולין סראנו־איינה, שמעשי ההרג וה'העלמויות' תמורים יותר עתה מאשר בתקופת שלטונו של הרודן פרדיננד מרקוס. נציג אחר של הארגון מנואל גוזמן, ייחס את ההפרות מצד אנשי הצבא למדיניות "המלחמה הטוטאלית" שנוקט זה במלחמתו במורדים, במאמץ להביא לכלל הכרעה את המלחמה בהם, הנמשכת זה 19 שנה.

מדו"ח שהכין הארגון עולה, שמרבית ההרוגים היו כפריים ורק מיעוטם סטודנטים. מכלל 11,911 האנשים שנעצרו מאז נכנסה אקינו לתפקידה מטעמים פוליטיים, עצורים ביום 363, מהם 27, שנגדם לא הוגשו כתבי אישום. כמו כן מאשימים מנסחי הדו"ח את זרועות הבטחון בפריצות של ריכוז כפריים באזורים צבאיים סגורים ובמניעת הכנסת מזון לאזורים אלה, מדי פעם, במגמה לנתק עורקי אספקה של המורדים.

39 שנה לאחר שהורשע נעצר הנאצי הוטנטורת בארגנטינה

באנוס איירס, (ע"ד). – יוהאן הוטנטורת, פושע מלחמה הולנדי שהורשע, נעצר על־ידי משטרת ארגנטינה בביתו בבואנוס איירס 39 שנים לאחר שנמלט מבית כלא בהולנד.

סוכנויות ידיעות מקומיות ציינו, כי האסיר הנמלט נעצר ביום ד' בלילה. הוא לא היה מופתע ורק שאל: "כיצד זה לא קרה עוד קודם".

דובר משרד המשפטים בהאג ציין, כי ממשלת הולנד מבקשת את הסגרתו של הוטנטורת, שנמלט בשנת 1949 מבית־סוהר, בשעה שהמתין למשפט שנועד להעבירו לדין על הסגרת אנשי ההתנגדות ההולנדית לנאצים. כעבור חמישה חודשים הוא נידון שלא בפניו ל־20 שנות מאסר.

הוטנטורת, שקיבל אזרחות ארגנטינית ב־1957, הועסק כשוטר בעיר מנדוזה, שם התגורר במשך 15 שנים לפני שעבר לבואנוס איירס. הוא נשוי ואב לבן.

עתה מתנהלים הליכים בקשר עם הסגרתם של שני פושעי מלחמה אחרים שמצאו מקלט בארגנטינה. האחד הוא אברהם קיפ, המבוקש על רציחתם של 42 יהודים בתקופת הכיבוש הנאצי. השני הוא יוזף שוואמברגר, המואשם ברציחתם של 5,000 יהודים.

ברה"מ מנעה ממדענים יהודיים כניסה להשתתפות בכינוס מדעי

מאת דליה שרון, סופרת 'דבר' בבריטניה

לונדון (מיוחד ל'דבר'). – מוסקווה דחתה בקשתם של שני מדענים יהודיים מבריטניה לקבלת אשרות כניסה לתחומה, כדי להשתתף בכנס מדעי שאותו מארגן המתמטיקאי מסורב העליה ד"ר יודי צ'רניאק. צ'רניאק ביקש להגר מברה"מ ב־1977.

משרדי החוץ של בריטניה וארה"ב מנסים לבטל את הדחיה. השניים הם ד"ר סיימון באומברג מהמחלקה לגנטיקה באוניברסיטת לידס, וד"ר דניאל דובין, מתמטיקאי אמריקאי העובד עבור האוניברסיטה הפתוחה.

יצויין, ששניים ביקשו אשרות כניסה לכנס מדעי. 10 מדענים אחרים, שביקשו אשרות כניסה כתיירים נענו בחיוב.

בוואשינגטון אמר ביום ג' חתן פרס נובל אנדריי סחרוב, כי הקמת מפלגות פוליטיות חופשיות בברה"מ היא עתה תהליך בלתי נמנע. הוא אמר את הדברים בשידור של 'קול אמריקה', הנקלט עתה בלא הפרעה בברה"מ.

רשות ניירות ערך

הודעה למבקשי היתר לפרסום תשקיף

רשות ניירות ערך מודיעה בזה, כי בקשות היתר לפרסום תשקיף, שבכוונת המנפיק לפרסמו עד 28.2.89, יש להגיש לא יאוחר מתאריך 30.12.88 שעה 11.00.

רשות ניירות ערך

אלמקס – משחת השיניים בנויעת עששת – יעילה פי 3

תורנות בתי מרקחת

יום שישי

תל־אביב

בם – פרישמן 66 – 237326

פלוס מרקס – יהודה המכבי 41, יש – 822973

ירושלים

הר הזיתים – הר הזיתים – 287480

חיפה

מבנר – שבטור 27 – 664073

פתח־תקוה

כפר גנים – לוחמי הגליט 6 – 9227416

בני־ברק – רמת־גן

זון – ז'בוטינסקי 99 רמת־גן – 7514434

בת־ים – חולון

מזור – הגיבה דייק 20 בת־ים – 583360

בן גוריון – לנדאו 16 חולון – 5523954

ראשון־לציון

הנגב – הרצל 196 – 478936

רעננה – כפר־סבא – הוד השרון

השרון – דרך השרון 55 הוד השרון

יום שבת

תל־אביב

בריאות – המלך ג'ורג' 28 – 283731

כנסט – אבן גבירול 83 – 246003

כנסט – אבן גבירול 83 – 246003

ירושלים

מרפאת רוממה – המ"צ 28 – 233582

אל חייאת – בית חנינא מול מזנה בית יעקב – 839886

חיפה

גרדאון – גורדון 18 – 664039

פתח־תקוה

הרצל – שטמפר 24 – 910946

בני־ברק – רמת־גן

רמה – ז'בוטינסקי 69 רמת־גן – 7514485

בת־ים – חולון

קופת חולים – עין יהב 2 חולון – 804854

נוף בת־ים – הנביאים 3 בת־ים – 5815671

בן גוריון – לנדאו 16 חולון – 5523964

רחובות

כללית – בני משה – 451301

רעננה – כפר־סבא – הוד השרון

כנרת – וייצמן 159 – כפר־סבא

הרגיל – רוטשילד 47 כפר־סבא

אלמקס

חנינה כללית

אסיר מדיני, אחד מ־16,971 המשוחררים ברחבי פקיסטאן במסגרת החנינה הכללית שהכריזה ראש הממשלה הנבחרת בנאזיר בוטו, נישא על כתפי פועלים, חבריו למאבק הפוליטי, בצאתו מבית־הסוהר המרכזי בקראצ'י. (צילום: א.פ)

הכנסת שיא למצרים מתעלת סואץ – 1.31 מיליארד דולאר

(ע). קאהיר (ע"ד) – מצרים הודיעה אתמול, כי היא מצפה שהכנסותיה מהפעלת תעלת סואץ יסתכמו השנה בסכום שיא של 1.31 מיליארד דולאר.

יו"ר רשות התעלה איזאת עאדל אמר בראיון שנתן לכתב סוכנות הידיעות המזרח־תיכונית, כי לפי התחזיות, יגיעו השנה ההכנסות מהתעלה לפי שניים מאלה שנרשמו ב־1980. לעומת הנתונים של שנת 1987 אמורות ההכנסות להיות גבוהות ב־7 אחוזים.

יצויין, כי ההכנסות של מצרים ממכירת נפט, סחורת היצוא הראשית של מדינה זו, פחתו בשנה זו לאור הירידה במחירים.

שיטת ניתוח חדשה: השתלת חלק מהכבד הנתרם בלבד

בוסטון (ע"ד). – שיטה חדשה של השתלות כבד, שלפיה רק חלק מן הכבד של התורם מושתל בגוף החולה, עשויה להגדיל את סיכויי ההצלחה – קובע דו"ח שהופיע אתמול ב'ניו אינגלנד ג'ורנל אוף מדיסין'.

בניסויים שנעשו על שישה בני אדם שסבלו משחמת כבד חשוכת מרפא, השתיל צוות רופאים בהולנד בהנהגתו של ד"ר אוטו טרפסטרה מאוניברסיטת ארסמוס ברוטרדאם חלק של כבד לכל אחד מן החולים.

כל החולים, שלא ניתן לבצע בגופם השתלת כבד מלאה, שמרו על הכבד שלהם בנוסף על החלק המושתל. בדו"ח נמסר, כי כל ששת החולים נשארו בחיים אחרי הניתוחים שבוצעו לפני חמישה עד 23 חודשים.

אשה בעוצמה של 100 וולט

פקין (ע"צ). – פקידה סינית, ליאו יינג, סובלת ממחלה משונה: גופה מייצר אנרגיה חשמלית בעוצמה עד 100 וולט. תופעה זו מקשה, כמובן, על מלאכתם של הרופאים המטפלים בה – על כך מדווח יומון הנוער הסיני.

בחודש נובמבר סבלה ליאו, שהיא עתה בת 35, מחולשה ומהתקפות חום. בבית־החולים קיבלו האחיות שנגעו בה מכות חשמל חריפות, שנמדדו על־ידי חשמלאי שהוזמן למקום. נתברר כי העוצמה מגיעה עד לכ־100 וולט.

תופעה זו נעלמת כאשר היא צועדת, אך בכל פעם שהיא נוגעת בחומר המוליך זרם חשמלי, היא מקבלת בעצמה מכת חשמל.

בקיצור

★ מעטפה ובה 85,000 ש"ח במזומן נשדדה אתמול בבוקר מעובד של סוכנות "פיאט" ברחוב יצחק שדה בתל־אביב. העובד, תושב פתח תקווה בן 60, יצא ב־9 בבוקר ממשרדי הסוכנות והמעטפה בידו. לפתע הגיח אלמוני, חטף את המעטפה ונבלע.

★ כ־2000 חיילים וחיילות, מפקדים ומפקדות, יטלו חלק באליפות צה"ל במרוצי שדה וניווט, שתיערך ב־14 וב־15 בדצמבר 1988.

מודעון

מוקד מידע טלפוני של קופת חולים הכללית המוסר אינפורמציה של מרפאות קופת חולים של ההסתדרות, בתי חולים, עזרה ראשונה, מרפאות הפתוחות בשבת ובחג וכן אינפורמציה על הגורמים הרפואיים בישראל.
טלפון 03־433300
בימים א' עד ה' מ־8.00 בבוקר עד 20.00 בערב.
ביום ו' ובערבי חג מ־8.00 בבוקר עד 15.00 אחה"צ

מרפאות שיניים לעזרה ראשונה
אזור תל־אביב
רחוב בר כוכבא 49 – טלפון 03־284649
בימים א' עד ה' מ־21.00 עד 23.00
בימים ו' וערבי חג מ־18.00 עד 24.00
שבתות וחגים – מ־15.00 עד 21.00
אזור חיפה
רחוב הנמל 26 קומה ג' – 04־523566 כל יום בלל ערבי חג, שבת, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00

אזור ירושלים
בערבי שבת וחג, בשבתות וחגים רופא תורן הנותן טיפול חירום לכאבי שיניים ברחוב עין כרם בחדר הבנין – 02־446220

ערן: עזרה ראשונה נפשית
בתל־אביב – 03־5461111
קו לילדים ונוער – 03־261113
ירושלים – 02־227171
חיפה – 04־672222
נתניה – 053־835316
כרמיאל (גליל) – 04־988410
כפר־סבא – 052־913999
באר־שבע – 057־418111

קו פתוח – איגוד קטנות לילדים ובני נוער
בתל־אביב 03־221680 (24 שעות)
נעמת – ייעוץ בבעיות אלימות במשפחה
בימים א' עד ה' מ־9.00 עד 16.00 – 03־235922
קו פתוח לקשישים 03־690686

האגודה לזכויות האזרח בישראל – סניף תל־אביב – בן יהודה 146 טל' 259207 בימים א' – ה' 5 – 9

עיריית ירושלים
הועדה המקומית לתכנון ולבניה
הודעה לפי סעיף 149
לחוק התכנון והבניה
תשכ"ה 1965 (להלן: החוק)
85.513.12
[illegible]

עיריית ירושלים
הועדה המקומית לתכנון ולבניה
הודעה לפי סעיף 149
לחוק התכנון והבניה
תשכ"ה 1965 (להלן: החוק)
מס' 770.88
[illegible]

נהג ו... עשה את המינימום למען אלה העושים את המכסימום. תן טרמפ לחייל!

קדאפי הגיע לתוניסיה בראש פמליה גדולה כדי לזרז את שיחות האיחוד

תונים (רויטר). – מנהיג לוב מועמר קדאפי התקבל אתמול בתונים בחמימות רבה על־ידי ראשי המדינה בפתח ביקור ממלכתי שנועד לזרז את ההתקדמות לקראת אינטגרציה של שתי המדינות ואולי אף איחודן המלא.

בנמל התעופה של תונים קידם את פניו נשיא תוניסיה זיין אל עבדין בן עלי, זו הפעם השלישית בתוך פחות משנה. "אין זו פגישה בין ראשי שתי מדינות זרות", הכריז קדאפי בהודעה קצרה לעתונות. "זהו מפגש בין בני משפחה אחת, אחים וחברים".

מנמל התעופה יצאו קדאפי ומארחו במכונית פתוחה לעבר ארמון הנשיאות. דרך מרכז העיר, למרות רוחות חזקות וגשם סוחף. משני עברי הכביש הריעו להם אלפים, שנשאו דיוקנאות שני ראשי המדינה. קבלת הפנים הובטחה על־ידי הממשלה, ששחררה את עובדי הציבור ואת תלמידי בתי הספר בשעות אחר־הצהרים ודרשה מבעלי העסקים לסגור את החנויות.

לקדאפי נילוותה פמליה גדולה, שכללה, בין היתר, את סגנו עבד־אל סאלם ג'לוד, שר החוץ ג'ראללה עזוז אל טאהר, שר הכלכלה פאוזי שרנגה ושרים אחרים. היום ינאם קדאפי בפני בית הנבחרים התוניסי, ולאחר מכן יצא לדרום המדינה שם יעשה את מרבית זמנו.

קדם לביקור קדאפי ביקור של ראש ממשלתו עומר אל מונתאסר, שנועד עם פקידים מקומיים באפשרויות למפעלים משותפים. מפעל אחד כזה, להפקת מוצרי נפט על מדף היבשת, שהבעלות עליו היתה שנויה במחלוקת עד לא מכבר, יחל, לדברי קדאפי כבר בעתיד הקרוב. הוא ציין, שכבר נרשמה חברה שתעסוק בכך.

העתונות המקומית כתבה לקראת הביקור, ששתי הממשלות קרובות לחתימת הסכם סופי בדבר עיסקה, שבמסגרתה תעניק לוב תעסוקה לכ־10,000 תוניסים. רבבות אחרים עובדים כבר בלוב בתעסוקות מזדמנות. תכנית משותפת אחרת היא להנפיק תעודות זהות אחידות לאזרחי שתי המדינות, כך שניתן יהיה ללובים ולתוניסים לחצות את הגבול בלא דרכונים.

מכת ברק

כוחות כיבוי נאבקים בדליקה שאחזה בשורת בניינים בעיירה רמשילד במערב־גרמניה, שם התרסק מטוס סילון של חיל האוויר האמריקאי מדגם 'תנדרבולט (מכת ברק) 2' בלב אזור מגורים. לפחות חמישה בני אדם נהרגו, אם כי נראה שמספר ההרוגים הסופי יהיה גבוה בהרבה, ועשרות נפצעו. עשרות בתים נשרפו בדליקה שפרצה בסדרת התפוצצויות שנמשכו עוד כשעה וחצי לאחר ההתרסקות, כנראה של מטעני חומר נפץ שהמטוס נשא עימו. (צילום: א.פ.)

★ יבואני צמיגים, מרדכי פיינגולד מאשרת ודוד ברקוביץ' מקריית מוצקין, החשודים בעבירות מס. היבואנים, בעלי מניות בחברת "צמיגי נעמ"ן", שהובאו אתמול לבית משפט השלום בחיפה בעקבות חקירה המתנהלת במחלקת החקירות והפיקוח של המכס ומע"מ בחיפה והצפון, שוחררו בערבות.

מומחה ייעור:

מאז תחילת המאה נגרעו מחצית מיערות תבל – הנזק לא הפיך

גרונינגן, הולנד (ע"ד).– כריתת יערות בלתי מוגבלת לתעשיית העץ גורמת נזקים בלתי הפיכים ליערות העד הטרופיים – הזהיר אתמול יו"ר הוועדה הבינלאומית להגנה על היער הטרופי, אוטו גני.

מומחה האו"ם קבע בין היתר, כי "רק באחוז אחד של 800 מיליון ההקטרים של יערות טרופיים פרודוקטיביים, כריתת העצים נעשית תחת פיקוח, כלומר שכריתת העצים איננה גורמת נזק בלתי הפיך".

בדברים שנשא בוועידה לשימור הסביבה המתקיימת בגרונינגן, הוא אמר, כי המסקנה על הנזק הבלתי הפיך נתקבלה לאחר חקירה נרחבת שהקיפה גם ספקים וצרכנים של עץ המופק מן היער הטרופי. בין היתר נחקרת מדיניות ניהול כריתת העצים ב־18 מן המדינות המספקות לשווקים את הכמות הגדולה ביותר של עץ מיערות טרופיים. "התמונה היא עגומה מאד", אמר לצירי הוועידה לשימור הסביבה, שבה נכחו מדענים, פקידים בכירים וראשי תעשיית העץ.

מדענים בוועידה אמרו, כי מתוך יערות טרופיים באזורים הלחים שהשתרעו על שטח של 1.5 מיליארד הקטר (הקטר – 10 דונם) בתחילת המאה הנוכחית, הושמדה המחצית עד היום. הם ציינו, כי בין 10 ל־20 מיליון הקטר של עצי יער נכרתים בכל שנה לצרכים שונים.

שערי מטבע חוץ ביום 8.12.88

המטבע	בנקנוטים – לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	העברות והמחאות – לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	שער יציג
1 דולר ארה"ב	1.55	1.62	1.55	1.63	1.55	1.62	1.5782	1.5978	1.5801	1.5999	1.5772	1.5970	1.5874
1 מארק גרמני	0.89	0.93	0.89	0.93	0.88	0.93	0.9021	0.9133	0.9029	0.9142	0.9004	0.9117	0.9070
1 ליש"ט	2.86	2.99	2.87	3.01	2.86	3.00	1.9186	2.9548	2.9214	2.9578	2.9130	2.9496	2.9338
1 פרנק צרפתי	0.26	0.27	0.25	0.27	0.25	0.27	0.2638	0.2671	0.2644	0.2676	0.2636	0.2669	0.2656
100 יינים יפאניים	1.26	1.32	1.26	1.32	1.26	1.32	1.2852	1.3011	1.2868	1.3028	1.2851	1.3013	1.2924
1 גולדן הולנדי	0.78	0.82	0.78	0.82	0.78	0.82	0.7991	0.8090	0.8005	0.8105	0.7987	0.8088	0.8040
1 פרנק שווייצרי	1.05	1.10	1.06	1.11	1.05	1.10	1.0721	1.0855	1.0746	1.0880	1.0721	1.0856	1.0785
1 כתר שוודי	0.26	0.27	0.25	0.27	0.25	0.27	0.2607	0.2639	0.2611	0.2643	0.2605	0.2637	0.2620
1 כתר נורבגי	0.24	0.25	0.24	0.25	0.23	0.25	0.2429	0.2460	0.2430	0.2460	0.2424	0.2454	0.2443
1 כתר דני	0.23	0.24	0.23	0.24	0.23	0.24	0.2340	0.2369	0.2343	0.2372	0.2337	0.2367	0.2354
1 מארק פיני	0.38	0.39	0.37	0.39	0.37	0.40	0.3826	0.3873	0.3830	0.3877	0.3823	0.3871	0.3850
1 דולר קנדי	1.30	1.35	1.30	1.36	1.29	1.36	1.3196	1.3360	1.3215	1.3390	1.3175	1.3341	1.3270
1 דולר אוסטרלי	1.30	1.43	1.32	1.42	1.32	1.42	1.3644	1.3813	1.3695	1.3864	1.3650	1.3822	1.3748
1 ראנד דרא"פ	0.44	0.53	0.40	0.56	0.42	0.59	0.6723	0.6806	0.6728	0.6812	0.6717	0.6801	0.6756
10 פרנקים בלגיים	0.42	0.44	0.42	0.44	0.42	0.44	0.4282	0.4335	0.4311	0.4365	0.4299	0.4353	0.4328
10 שילינגים אוסטריים	1.26	1.32	1.26	1.32	1.26	1.33	1.2816	1.2975	1.2832	1.2992	1.2832	1.2994	1.2911
1000 לירטות איטלקיות	1.19	1.26	1.20	1.28	1.20	1.29	1.2215	1.2367	1.2240	1.2392	1.2197	1.2351	1.2286
1 "אקו" (ECU)	—	—	—	—	—	—	1.8749	1.8982	1.8780	1.9014	—	—	1.8856
1 דינר ירדני	2.70	2.86	2.61	2.77	—	—	—	—	—	—	—	—	3.0161
10 לירות לבנוניות	—	—	—	—	0.03	—	—	—	—	—	—	—	0.0814
1 לירה מצרית	0.58	0.62	0.61	0.64	0.62	0.68	—	—	—	—	—	—	0.6985

אנשים • אנשים • אנשים • אנשים • אנשים •

מרוצה

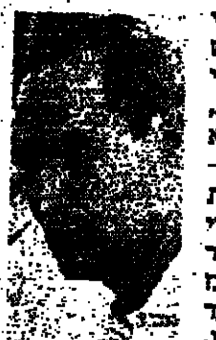

ח"כ רפי אדרי (בתמונה) לא מרגיש כל־כך טוב: שרידי שפעת. אבל בכל זאת, אתמול ושלשום הוא התגייס ביום מלא – לשיחות טלפון ופגישות אישיות וכנסים, כדי לשכנע את המספר המרבי של חברי מרכז „העבודה" להצביע בעד הצעת פרס־רבין. התוצאות גרמו לו סיפוק: לדעתו, זו לא רק פתיחה להצטרפות לממשלה, אלא גם סיום ל„אינתיפאדה" נגד ההנהגה.

מוצף

גם נשיא צרפת, פרנסואה מיטראן שיגר מברק ברכה לעמוס עוז, וזו לשונו: „שמחתי להיוודע כי פרס 'פמינה' לרומאן הזר הוענק ל'קופסה שחורה'. אתה הנך אחד מאותם הסופרים אשר יצירתם אינה מרשה לשאלות הזמן. יצירתך מבטאת בכשרון רב את הנאמנות לתרבות ולאומה כמו גם לתקווה. אני שולח לך את ברכותי החמות ואת רגשי ידידותי".

אגב, ספרו החדש של עמוס עוז יראה אור בהוצאת „כתר" באמצע ינואר ושמו „לדעת אשה".

ז.ב.

בלב שמח

חתונה מרגשת ביותר נערכה בימים אלה בכפר־סבא. בתו של מושתל הלב בומה בורשטיין נישאה בשעה טובה. השמחה היתה גדולה והשמפניה נשפכה כמים. ראש העירייה, יצחק ולד אשר בירך את הזוג הצעיר ובני משפחתם אמר: "פעם ראשונה שאני מגיע לחתונה של זוג צעיר שאביהם הוא בן חצי שנה". כזכור חזר בומה בורשטיין לפני כחצי שנה מבלגיה, שם הושתל בו לב.

ללא דעות קדומות

את הבכורה של "חזק יותר מסופרמן" חגג התיאטרון לילדים ולנוער בסיגנון ארגנטינאי, במסעדת "פיקאדאס", שבתל־אביב. הבמאי הגרמני של ההצגה קרסטן ראוב, שלח מברק ברכה מגרמניה וכך נאמר: "באתי לישראל עם דעות קדומות, וחזרתי שבוי בקסמה – אנא הזמינו אותו שוב". במסיבה נכחו גם: השחקניות פנינה גרי ואורנה פורת ומנכ"ל התיאטרון יצחק קלוגר.

למלחמה

הציירת הישראלית אורה פרקש־פישהוף מקיימת היום ומחר תערוכת־יחיד, שהכנסותיה מוקדשות למלחמה בתאונות־הדרכים, ולהקמת מגרש ללימוד רכיבה נכונה על אופניים. התערוכה מתקיימת בביתם של רבקה (נאמן) ויובל קופרמן, ברמת־השרון. רבקה קופרמן החלה בפעילותה במועצה למניעת תאונות, מאז שאחיה רונן נהרג בתאונה ערב חג הפסח האחרון.

אריה ארד

אכזבה

עד לרגע האחרון לא היה ברור אם יגיע הצייר מרדכי ארדון למשכן נשיאי ישראל, לקבל את פרס האוסקר הישראלי לאמנות מקורית. ארדון מחלים עתה ממחלה בפאריס. את ה„בוריס" קיבל בשמו בנו, פרופ' מיכאל ארדון מידי הנשיא. הפרס הוא תבליט מעשה ידיו של פרופ' בוריס שץ המנוח, מייסד 'בצלאל' ומנהלו הראשון. הפרס ניתן לארדון על תרומתו האמנותית הייחודית לישראל בתחום הציור והאמנות במאה ה־20. היעדר חתן הפרס גרם אכזבה לעשרות האורחים המכובדים שנקבצו במשכן כדי לברכו: טדי קולק, מנהל 'בצלאל' פרופ' רן שחורי, הסופר דוד שחר וגלריה של החברה הירושלמית.

בתמונה: הצייר אביגדור סטמצקי מחבר השופטים והדה שץ, בתו של בוריס שץ.

המשך יבוא

הפילהרמונית הצעירה כבר גדולה: ביום חמישי שעבר נפתחה העונה החמישית בקונצרט חגיגי במוזיאון הארץ. בתמונה: ברונו לנדסברג, יו"ר התזמורת עם שרון בצלי בת 15½, בת טיפוחיו של זובין מהטה.

קשישי מועדון 'גיל הזהב' מתל־אביב־יפו אירחו אתמול את התיאטרון לילדים ולנוער. לכבוד חנוכה הוזמנו לצפות בהצגה ה־120 של „תמני" בבימוי של ישראל גוריון. בתום ההצגה הדליק יעקב ברלינסקי (במרכז) נר שישי של חנוכה.
צילום: דורון גלעד

שווה בשווה

חתן פרס נובל לספרות נגיב מחפוז הודיע אתמול כי ימסור רבע מסכום הפרס – 390,000 דולר – לצדקה. מחפוז בן ה־76, גילה במסיבת עיתונאים כי יחלק את הכסף באופן שווה בינו לבין אשתו ושתי בנותיו. את חלקו יתרום למטרות צדקה. הפרס יוענק בשטוקהולם בשבת, יום הולדתו ה־77 של מחפוז. בגלל מצב בריאותו – הוא סובל מקשיי שמיעה, לוקה בסוכרת וראייתו חלשה – לא ישתתף מחפוז בטקס, אך בנותיו אום כולתום ופאטמה יקבלו את הפרס בשמו.

אורחים

משלחת של אמנים, סופרים אנשי רוח ואנשי תרבות מגרוזיה ביקרה אתמול בבית התפוצות. המשלחת הגיעה לארץ במסגרת הרחבת קשרי התרבות בין ישראל לברה"מ ונענתה להזמנתו של אליעזר שמואלי, מנכ"ל בית התפוצות, לבקר במוזיאון. בית התפוצות מכין בימים אלה תערוכה מקיפה על יהודי גרוזיה, שאמורה להפתח באמצע שנת 1989 ולצורך העניין נסעה האוצרת האחראית של התערוכה, לילי מגל, עולה חדשה מגרוזיה – לגרוזיה, שם נפגשה עם שר החינוך הגרוזיני ועם אנשי תרבות שהבטיחו לסייע בכל הקשור להכנת התערוכה.

צילום: ישראל סימיונסקי

עניין של טעם

דובר צה"ל אפרים לפיד, שהיה אתמול אורח של אגודת העתונאים בחיפה, סיפר כי לאחר שהתברר לשלטונות צה"ל כי המזון שניתן לחיילי צה"ל במוצבים איננו ערב לחיכם, הוחלט להפסיק לספק להם מזון צה"לי ובמקום זאת הם מקבלים דמי כלכלה. בדמי הכלכלה, אמר, הניתנים להם כתוספת למשכורתם הם יכולים להצטייד במזון הערב עליהם.

אריאלה ראובני

שושנה דמארי (במרכז) פתחה אתמול בתיאטרון ירושלים בסדרת הופעות חדשה בניצוחו של מוטי כספי (מימין). אורח לשיר אחד – בתוכנית היחיד הראשונה שלה אחרי 20 שנה – הוא הזמר בועז שרעבי (משמאל).
צילום: זום 77

מינוי

למפלגה הסוציאליסטית האוסטרית יש מזכ"ל חדש. המדובר ביוסף צ'אפ, בן ה־36 שנתמנה לתפקיד על־ידי ראש הממשלה ומנהיג המפלגה הסוציאליסטית האוסטרית, ד"ר פרנץ ורניצקי. גם צ'אפ, שהיה בעבר מראשי הסוציאליסטים הצעירים השמאלנים הלוחמים במימסד, התמתן באחרונה במקצת. נוסף על כך זכה בתואר דוקטור במדע המדינה והנושא שלו היה כמובן המפלגה הסוציאליסטית האוסטרית. יש מקוים שהמזכ"ל החדש, שהוא אחד משניים בתפקיד זה, יצטרף למאמצים לחיזוק המפלגה נוכח שורה של פרשיות שגרעו באחרונה מיקרתה, ונוכח המחלוקת המביכה החריפה בין ורניצקי לבין הקאנצלר לשעבר, ד"ר ברונו קרייסקי.

שיין

במיטב המסורת

מסיבת החנוכה המסורתית תיערך היום אחה"צ בקפה „כסית" בהנחייתו של „נשיא" כסית דהיום, גרשון פלוטקין. אות „אביר הבמה" יוענק לוותיקים שבין אנשי התיאטרון בארץ – שמעון פינקל, שמואל רודנסקי, נתן כוהן והדסה קלצקין. אבירי הבמה ועיצובה הם יהודה גבאי וגיגה ברגר. אביר המכחול – אביגדור סטמצקי. אבירי השירה העברית הם אבות ישורון ויעקב אורלנד. את אות אביר המחזאות העברית תקבל רעייתו של מנשה לוין ואות בוני הבמות יוענק לשמואל ביטמנצקין. יש גם אביר בחמה והוא השנה [illegible]

ז.ב.

סיגליות

אתמול קיבלו חיילי צה"ל המאושפזים בבית־החולים 'תל־השומר' ובבתי חולים אחרים בארץ שי חנוכה מחברת הבשמים האמריקאית 'ג'יורג'יו בוורלי הילס'. את השי – בקבוקי בושם לגברים – חילקו 'נערת ישראל', רגנית בהן (מימין) והפנים של שנות השמונים, אלונה פרידמן. בתמונה: עם צפריר שמואל מכפר מסריק, שנפצע ברגלו בתאונת קומנדקר.

הלוח הכללי | ידיעות אחרונות | הלוח הנפוץ ביותר | ראשון ב דבר בבוקר

שוהל
שרותים רפואיים בע"מ
דרושים:
★ נציגי מכירות
★ מנהלי מכירות
דרישות התפקיד: מגורים בגוש־דן, רכב, השכלה תיכונית ומעלה, עבודה בהיקף מלא.
המועמדים המתאימים יעברו קורס מיוחד בין 21/12–25/12
לקביעת ראיון נא להתקשר לשה"ל – 03־330851
מיום א', בין השעות: 9.00–15.00

חברה ישראלית למובילים בע"מ MF
דרוש
סוכן מכירות
לאזור הדרום
הכישורים הדרושים:
★ ידע ונסיון בהפעלת טרקטורים חקלאיים ותעשייתיים
★ נסיון קודם במכירות בסקטור החקלאי
★ יתרון לבעל רכב.
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 429 חיפה 31003 ולציין מספר טלפון.
– סודיות מובטחת –

טל – יעד
שרותים לתעשיה בע"מ
מקבוצת תדיראן
למוסכנו באור־יהודה
(מול שער דרום תה"ש)
דרושים:
★ מנהל מוסך
בעל ותק של 10 שנים
★ מכונאי רכב
★ חשמלאי רכב
★ פחחי רכב
★ צבעי רכב
לראיונות יש לפנות לאילן סופר, רח' הסיבים 30 קרית מטלון פתח־תקוה, בימים א', ב', בין השעות 13.00–17.00.

חב קד – טק
CADTECH בע"מ
מפתחת מערכת תיב"ם מכנית CADTOOL/NCTOOL
מחפשת
אנשי תמיכה ושיווק בחו"ל
(ארה"ב, קנדה, ואירופה)
כישורים נדרשים:
1. שליטה בתכנות חלקים ב־CNC
2. ידיעת השפה האנגלית.
למעוניינים להתקשר טל' 03־5322364 בין השעות 14.00–19.00

חבר
שרותי כח אדם
תל־אביב, בנין מגדלור
בן יהודה 1 טל. 03־5101420
שעות קבלה 08.00 - 18.00
חיפה 04־663966 ראשל"צ 03־9666139 ירושלים 02־234265
לסניפנו בתל־אביב דרושים:
• חרט/ת כרסם קונב' נסיון מעל 3 שנים לפ"ת.
• מסגר/ית רתך 5 CO2 שנות נסיון לת"א.
• מסגר/ת קונסטרוקציות 3 שנות נסיון לפ"ת.
• מבלטן/ית בוגר/ת ביה"ס [illegible] מקצועי פרופיל 72+5 שנות נסיון לת"א.
• מפעיל/ת תכנת CNC נסיון מוכח מעל שנתיים לת"א.
• מלחימות/ים 3 שנות נסיון עבודה עפ"י שרטוט לשפלה/ הרצליה.
• שרטט/ת מכונות + ידע בגרפיקה לפרוייקט בת"א.

להברה ותיקה בתחום מוצרי החשמל והאלקטרוניקה
דרוש/ה
מנהל/ן/ית
בעל/ת נסיון בנושא יבוא/יצוא ורקע בתחומי האדמיניסטרציה הכללית
המעונינים ישלחו קורות חיים, פרוט נסיון בעבודה ומספר טלפון, לת.ד. 53210 תל־אביב מיקוד 61531. נא לציין על המעטפה „עבור אבשלום – אישי".

מפעל אורמל קיבוץ נווה־אור
צעירים בוגרי צבא
בואו לנסות משהו חדש!
★ חיים בקיבוץ בתנאים של חבר משק (מגורים, תקציבים וכלכלה – על חשבון המשק).
★ בסיום שנת עבודה (לפחות), תקבלו תמורה כספית הולמת ביותר, סכום כסף המהווה עבורכם חיסכון נקי.
★ העבודה בתעשיית מתכת (מפעל ליצוא)
★ לריאיון נא לפנות בימים א'–ו' שעות: 9.00–16.00, טל' 06־582400, 06־584267
מחכים לך!

למשרד שמאים בתל־אביב
דרוש
שמאי
עם תעודה
תנאים טובים למתקבל
כולל רכב
ת.ד. 25149 תל־אביב
– סודיות מובטחת –

ל.י.ב. אחזקת מערכות בע"מ
דרושים
★ טכנאי מיזוג אויר.
★ טכנאי לדודי הסקה.
לעבודה באיזור תל־אביב.
בפרטים לפנות: 03־5566294

Golf
לחנות גולף בקניון
דרוש/ה
מנהל/ת חנות
הכישורים הדרושים:
– ניסיון בניהול חנויות גדולות
– ניהול צוות עובדים
– ניהול מלאי
– ניסיון במגע ישיר עם לקוחות
– גיל 30–40
אם את/ה עונים על הדרישות הנ"ל, נא לשלוח קורות חיים לת.ד. 2147 תל אביב. מיקוד 61020.
עבור מנהל חנות.

ORS שרותי כח אדם
לאו.אר.אס סניף פ"ת
דרושים:
★ קניין מנוסה
רקע בכימיה, הכרת תהליכי יבוא.
★ איש מכירות מנוסה
רצוי טכנאי מכונות, גיל 25–30, אנגלית מעולה.
★ קופאי מנוסה
(לא רק כסלר), ידע בהנה"ח.
כתובתנו: רח' ההגנה 16, קומה א', פ"ת
טל' 03־9301913
הטובים עובדים קבוע ORS

דנאל
חברה לשרותי כח אדם בע"מ
■ הנדסאי/טכנאי מכונות
לניהול אחזקה בתחום הפלסטיקה
■ מבקר איכות אלקטרוני
■ הנדסאי/טכנאי חשמל
לאכירות במפעל תעשייתי
■ מסגרים ורתכים בכל הרמות
■ מלחימות ומחווטות בעלות ניסיון
■ עוזר למנהל מחלקת תובלה ראשון לציון 15 שנה
■ צבעי־תעשייתי (פיסטול)
■ קונדיטור מנוסה בתחום הבצק
עבודה מיידית ותנאים מעולים
דנאל
גורדון 68 ת"א טל' 03־222266, 246641

DALE ISRAEL
דייל ישראל תעשיות אלקטרוניקה בע"מ
Dale Israel Electronics Industries Ltd.
מקבוצת וישיי
למפעלנו בדימונה דרושים
(1) הנדסאי מכונות
לעבודה באחזקה.
(2) הנדסאי חשמל
לעבודה באחזקה.
(3) הנדסאי תעשייה וניהול
לתפקיד אחראי משמרת יצור.
(4) מזכירה
שליטה באנגלית ונסיון במעבד תמלילים.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב בציון קורות־חיים, נסיון קודם וטלפון להתקשרות אל „מחלקת כח־אדם" ת.ד. 87, דימונה 86001.
הפניה זו מיועדת לנשים וגברים כאחד.

פילת pilat
אבי השמה
ללקוח שלנו
חברה המפתחת, מייצרת ומייצאת ציוד אלקטרוני עתיר ידע
דרושים
מהנדסים/ות שירות
להשתלבות במערכת השירות והתמיכה בלקוחות ברחבי העולם
דרישות התפקיד: מהנדס/ת הנדסאי/ת אלקטרוניקה.
נסיון במערכות אלקטרוניות רב־תחומיות.
ידיעת השפה האנגלית הכרחית.
ידיעת גרמנית/ צרפתית יתרון.
יכולת עבודה עצמאית עם לקוחות.
יש לפרט בקורות החיים:
השכלה, נסיון מקצועי, מצב משפחתי, ידיעת שפות וכו'.
המועמדים המתאימים יעברו תקופת הכשרה של מספר חודשים בארץ. בוגרים אשר יסיימו את הכשרתם בהצלחה, יוצבו בתחנות השירות של החברה בחו"ל לתקופה של מספר שנים עם משפחותיהם.
נא לשלוח קורות חיים מפורטים ל"פילת" בע"מ, דרך פתח תקוה 114, ת"א, מיקוד 67012, ולציין על המעטפה – משרה 5590.

חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה התשמ"ח 1988
לפי חוק זה אסור למעביד להפלות בין עובדיו או בין דורשי עבודה מחמת מינם, מחמת היותם נשואים או מחמת היותם הורים, בקבלה לעבודה, תנאי עבודה, קידום, בעבודת הכשרה או השתלמות מקצועית, פיטורים או פיצויי פיטורים. בנוסף אסור למעביד לפרסם מודעה בדבר הצעת עבודה אלא אם כן הצעת העבודה צויינה בלשון זכר ובלשון נקבה, בין ביחיד ובין ברבים. המעבידים צפויים לעונש על פי החוק.

לבית אביה
דרושים
עובדי/ות נקיון
למשמרות בוקר ואחה"צ
לפנות לרחוב [illegible] 4 [illegible]

למפעל התעשייתי גדול
בתחום החשמל
דרושים
★ מהנדס חשמל – מנהל אבטחת איכות
• מהנדס חשמל זרם חזק
• נסיון של מינימום 10 שנים בתקני חשמל גדולים
• ידיעת השפות האנגלית והעברית הכרחי
• התפקיד הינו בדרג הניהולי הבכיר במפעל
★ טכנאי / הנדסאי חשמל – מח' מכירות
• נסיון מוכח של 3 שנים במכירות
• נסיון מוכח בתמחיר וגישה מקורית
• יחסי אנוש ותקשורת טובים
במפעל תנאים סוציאליים מלאים, הסעות, ארוחות, 5 ימי עבודה
נא לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים ונסיון לת.ד. 1176 רמת השרון 47100
רק פנים מתאימים ייענו
– סודיות מובטחת –

נשר מפעלי מלט ישראליים בע"מ
למפעלנו ברמלה דרושים
★ מכונאי צמ"ה
בעל תעודה ונסיון בטיפול בציוד מיכני כבד.
★ חשמלאי מוסמך
בעל נסיון בתעשיה, לעבודה במשמרות.
לקביעת ראיון
נא להתקשר לטלפון 08־241939

هكذا عن الأصل

מאה שערים ● מאה שערים ● מאה שערים ● מאה שערים ● מאה שערים ● מאה שערים ●

נמשכות העליות

● הציפיות כי מרכז מפלגת העבודה יחליט על כניסה למשא ומתן עם הליכוד על הקמת ממשלה רחבה העלו את שערי המניות ● נמשכים הביקושים למספר מניות מובחרות של חברות שצפויה עליה ברווחיהן ● ביקושים ומחזורי מסחר נאים למניות פולגת ● הנפקת שגיא נסגרה בשער 105 ● המדד המוניטרי – 24.6% בממוצע ● עליה בתשואת המק"מ וירידה בשיעורי ריבית הג'מבו

מאת ישראל הרובל*

שוק המניות המשיך אתמול במגמת העליות שהחלה ביום המסחר הקודם ונרשמו בו עליות שערים. מגמת העליות הולה עוד בשלב הנרין שבו נרשמה ירידה של כ-1.1% במדד המניות הנסחרות בשיטה זו ועליות השערים אף גברו במסחר במניות בשלב השערים המשתנים. סוחרי הבורסה הסבירו את עליות השערים בציפיה כי מרכז מפלגת העבודה יחליט על כניסה למו"מ עם הליכוד על הקמת ממשלת אחדות לאומית וכתוצאה מכך ייקל על הממשלה הדרושה לנקוט צעדים דרסטיים הנדרשים למשק כדי לחלץ אותו מהמיתון ומהקיפאון שהוא שרוי בו. המחזור בשוק המניות המשיך להיות נמוך והסתכם בכ-5.8 מיליון שקל. שעריהם של 119 ניירות ערך עלו אתמול, 123 ירדו ו-165 נותרו ללא שינוי. מבחינה סטטיסטית היה המצב מעודד יותר. 69% מנפח המסחר בניירות ערך התנהל אתמול בעליית שערים, 13% בירידה ו-17% ללא שינוי. במסחר במניות היה מחזור של 510 אלף שקל במניות פטרוכימיים ושעריהן עלו ב-0.25%. כמו כן נרשם מחזור גדול של 595 אלף שקל במניות דיסקונט השקעות ושעריהן עלו לאחר המסחר במשתנים בשני אחוזים. גם במניות ים המלח, טבע ופז.ב.י. נרשמו מחזורי מסחר נאים. במהלך המסחר במשתנים בלט מחזור נאה במניות פולגת ב' ושעריהן עלו ב-5% בנפח מסחר של 120 אלף ש"ח וזאת עקב ציפיות כי החברה תעבור בקרוב לפסי רווחיות עקב צעדי ייעול המתבצעים כרגע בחברה.

במסחר הרב-צדדי נרשמה עליית שער של 10% במניות מרכז הקבלנים וזאת לאחר תנודות שערים חריפות שהיו לאחרונה בשעריהן. עליית שער בולטת של 48.6% נרשמה אתמול במניות חברת המחשבים משוב הנסחרת ברשימה המקבילה וזאת לאחר עסקת יצוא גדולה שהחברה ולאחר שבעל עניין בחברה הגדיל את אחזקותיו במניה. במניות קונצרן איזנברג נרשמו אתמול היצעים שנקלטו בדרך כלל בירידות וזאת לאחר עליות נאות שנרשמו בתקופה האחרונה בשעריהן. מניות מובחרות נוספות שנקלטו אתמול בהמשך מגמה חיובית היו אלקטרה, כללית, רוגוזין, אלביט ואגנ. לעומת זאת נרשמו אתמול ירידות שערים חדות במניות ישרס, ליפשיץ, מרלן, נכסי אזורים, בורשטן, סנו 5, לבידי אשקלון ואגרין 5.

בשוק אגרות החוב הצמודות למדד נרשמו אתמול בדרך כלל ביקושים שגרמו לירידות שערים קלות נוספות. באג"ח המק"מ המשיכה מגמת היצעים שהביאה את תשואותיהן לריבית שנתית של כ-22%. בנק ישראל הנפיק אתמול הנפקה נוספת של אג"ח מסוג שגיא שנסגרה במחיר של 105% ובשער זה נקבע לקונים ביצוע חלקי של 3.9887%. אתמול התבצעה גם הנפקה של אגרות חוב ניתנות להמרה של כלל תעשיות שהונפקה במחיר של 90%. הריבית לאג"ח הנ"ל נקבעה במכרז שבוצע ל-5.5% שמשמעותה תשואה ברוטו למחזיקי האג"ח של 7.06% ותשואה נטו של 4.98%. ראוי לציין כי בשער זה הסיכון שבהנפקה הינו מינימלי וזאת גם עקב העובדה שקיימת אופציה של המרה למניות כלל תעשיות.

סיכום השבוע בבורסה – בצמוד למצב הפוליטי

שבוע המסחר נפתח השבוע רק ביום שני וזאת לאחר שביום א' שבתו עובדי הבורסה עקב דרישות שכר. שבוע המסחר אופיין בירידה בנפח המחזורים ובהתנהגות הבורסה בצמוד להתפתחויות שחלו בגרם הקואליציוני בין הליכוד והמפלגות הדתיות שלו בסיכוי להקמת ממשלה רחבה בהשתתפות הליכוד והמערך. כאשר הגביה הבורסה על סיכוי להקמת ממשלת אחדות הגיב גם ברומטר הבורסה בעליות ומאידך צמצום הסיכוי להידברות בין הליכוד והמערך הוריד את שערי המניות. ביום ב' וג' נרשמו ירידות שערים קלות בשערי המניות ובימים ד' וה' חל מפנה ושערי המניות נטו לעלות עקב התקווה שמרכז מפלגת העבודה יחליט על כניסה למו"מ עם הליכוד להקמת ממשלה רחבה. בשוק אגרות החוב הצמודות למדד נמשכו עליות השערים והתשואות שהוריד פעם נוספת את התשואות. הירידה בתשואות באה לידי ביטוי בהנפקה האחרונה של אג"ח שגיא שהיתה אתמול והנפקה במחיר 105. בשוק צמודי המט"ח לא היו השבוע שינויים של ממש ובאג"ח מסוג מק"מ המונפקות ע"י בנק ישראל נמשכה גם השבוע העליה בתשואותיהן שהגיעה עד קרוב ל-22% שנתי. לקראת סוף השבוע כשהתברר שהמדד המוניטרי נסגר ברמת ריבית גבוהה יחסית חלה ירידה בשערי ריבית הג'מבו שהגיעו לרמה של 18% לשנה לערך.

השתתפות קבוצת מאקסוול בסאיטקס על חברות ישראליות

ביום ג' הודיעו מר רוברט מאקסוול יו"ר חברת "פרגמון פרס" שהיא חלק מקבוצת התקשורת העולמית של מאקסוול וחברת סאיטקס על תחילתו של מו"מ בדבר עסקה גדולה של פרגמון בתחום המניות של סאיטקס. המדובר בהשקעה של כ-38 מיליון דולר אותם תשקיע החברה בתמורה ל-4.5 מיליון מניות חדשות של סאיטקס. לאחר ביצוע העסקה תחזיק "פרגמון" כ-26% מהשליטה בסאיטקס. כרגע מחזיקים כלל תעשיות ודיסקונט השקעות ב-20.1% כ"א ממניות סאיטקס ולאחר השלמת העסקה יקטן חלקו ל-15% מהשליטה בחברה. לעסקה זו ישנן שני אספקטים שראוי לעמוד עליהם. האחד כי לשתי החברות ובמישרין גם לכלל תעשיות אלקטרוניקה, כלל ישראל ואי.די.בי. פיתוח יגרמו רווחי הון ניכרים מהשלמתה והשני כי גורם כלכלי עולמי גדול מוכיח שוב כי יש מקום להשקעה מתאימה במשק הישראלי למרות התנאים הכלכליים הגרועים כרגע.

מניית השבוע – כלל תעשיות אלקטרוניקה

העסקה שביצעה השבוע קבוצת מאקסוול בסאיטקס הגבירה את העניין בכלל תעשיות אלקטרוניקה המחזיקה במישרין 14.6% ממניות סאיטקס. החברה מרכזת את השקעותיו של קונצרן כלל בתחום האלקטרוניקה ואחזקה חשובה שלה היא בנוסף לסאיטקס בחברת אי.סי.אי. טלקום. שתי החברות – סאיטקס ואי.סי.אי. טלקום – דיווחו בחודשים האחרונים על שיפור ניכר בתוצאותיהן העסקיות ואין ספק כי תופעה זו גרמה להתאוששות גם בכלל תעשיות אלקטרוניקה. מניותיה של זו עלו השבוע ב-6.3% וזאת לאחר שאתמול לא התקיים מסחר בניירות הערך של החברה. אין ספק כי הודעת קונצרן מאקסוול תביא להתעניינות מוגברת גם במניה של כלל תעשיות אלקטרוניקה בשבוע המסחר הבא ותביא לעליות שערים נוספות.

מהלכי גורבאצ'וב הקפיצו את הבורסות והדולר

הכרזתו של מנהיג ברית המועצות מיכאיל גורבאצ'וב כי בכוונתו לפעול לצמצום משמעותי של הכוחות הסובייטיים הקונבנציונליים המוצבים במזרח אירופה באמצעות הקטנת מצבת הכוחות בחצי מיליון חיילים והוצאת 6 דיביזיות משוריינות ממזרח גרמניה, צ'כוסלובקיה והונגריה גרמה ביומיים האחרונים לעליות נאות בבורסות העולם במיוחד בוול סטריט ולהתחזקות משמעותית בשער הדולר האמריקאי. מדד הדאו ג'ונס עלה ביום ב' בלילה ב-26 נקודות והמשיך בעלייתו ביום ג'. מומחי בורסות טוענים כי צעד זה של גורבאצ'וב עשוי להביא לפעולה זהה מצד ארצות הברית ויגרום להקטנת הוצאות הבטחון של ארה"ב ולהקטנת הגרעון הממשלתי שלה. במצב זה ברור כי צעד כזה חייב לגרום לעליות גם בשוק אגרות החוב האמריקאי וזאת כיוון ששיפור המצב הכלכלי והצמצום בגרעון התקציבי מקטין את הצורך בגיוס הון נוסף של הממשלה מאז נוצר ביקוש לאגרות החוב הקיימות בשוק. ברור כי תופעה שגרמה לשיפור המצב הכלכלי טובה לכל בורסה. מספר מומחי שוק עולמי אתם שוחחנו גורסים כי תהליכי השלום הללו יובילו בסופו של דבר גם למזרח התיכון שבשאר היום אחד האזורים מועדי המשבר הנפץ בעולם ואין ספק כי שיפור במצב הבטחוני באזורנו יוכל לגרום לשיפור גם בשוק המניות הישראלי. מהלכי השלום של גורבאצ'וב גרמו גם לעליה בשער של הדולר האמריקאי וזאת מהסיבות שציינו לעיל.

* ישראל הרובל הוא מנהל תיק השקעות.

שערי מניות

בנקים מסחריים

שאינם בהסדר ההצמדה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב-%	הוראות ביקוש
אר.ח.ב. ש	10.0	56000	−1000	−1.8	−100
אידיבי ב'	— הפסקת מסחר —				
אידיבי ב"א	— הפסקת מסחר —				
דיסקונט ש"ה ב'	— הפסקת מסחר —				
ספנות 1	— לא נסחר —				
ספנות 5	— לא נסחר —				
הפועלים ממכ'	— הפסקת מסחר —				
כללי לא בהסדר 1	4.0	15750			−4.0
כללי ש"ה 7	— הפסקת מסחר —				
כללי ש"ה 11	— הפסקת מסחר —				
מבטח וסחר 1	— הפסקת מסחר —				
מבטח וסחר 5	— הפסקת מסחר —				

בהסדר הצמדה ל-89

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב-%	הוראות ביקוש
אידיבי ב"ד ל-89	147350	40.0	+1000	+.7	+374
אידיבי ב' ל-89	— לא נסחר —				
אידיבי ב"א 89	— לא נסחר —				
איגוד 1 ל-89	109500	31.0			−21.0
דיסקונט ב' ל-89	— לא נסחר —				
דיסקונט א' ל-89	187940		+500	+.3	+5.0
מזרחי ש' ל-89	60700	129	+400	+.7	+519
מזרחי ב' ל-89	— לא נסחר —				
הפועלים ש' ל-89	100650	394	+1300	+1.3	+680
הפועלים ב' ל-89	100750	41.0	+1250	+1.3	+218
כללי א' ל-89	254500		+500	+.2	+50.0
בל"ל כסוק ל-89	63340	191			+81.0

בהסדר הצמדה ל-91

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב-%	הוראות ביקוש
אידיבי ב"ד ל-91	117200	154	+148	+.1	+374
איגוד 1 ל-91	87850	56.0	+200	+.2	+92.0
דיסקונט ב' ל-91	150001				
דיסקונט א' ל-91	149800	100	−50		−21.0
מזרחי ש' ל-91	48220	174	+50	+.1	+470
מזרחי ב' ל-91	48250				+400
הפועלים ש' ל-91	79450	1709			−565
הפועלים ב' ל-91	79500	66.0			+156
כללי א' ל-91	203000	1.0	+50		+99.0
בל"ל כסוק ל-91	50500	2490	−20		−1631

בנקים למשכנתאות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב-%	הוראות ביקוש
ארבים 0.1	34200	10.0	+200	+.6	+4.0
לאומי משכנתא' ש	10380 תב	67.0	−350	−5.0	−167
לאומי משכנתא' מ	10232	37.0	−430	−4.0	−17.0
כרמל 1	206	1000			+840

מוסדות מימון

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב-%	הוראות ביקוש
כרמל אופ א	101.5	19600			−6423
כרמל שה ב	101.5	11592			+14808
פיתוח תעשי' 1	2414 *	330	+30	+1.5	+70.0
* ביצוע חלקי 94.20%					
משכן 1	3970				
בנק עצמאות 1	600		−80	−2.0	−450
הבינלאומי לסחר	12.0	15408	−100	−.6	−12.0
ספנות מבנ ש	40.0	6800	−80	−1.2	−40.0
ספנות רב ש	5.0	25600	−100	−.4	−61.0
	10.0	25550	+250	+1.0	+10.0
התקלאות כככ א	— לא נסחר —				
התקלאות כככ ב	— לא נסחר —				
לאומי תעשיה א ש	15810				+5.0
פתוח תעשיה כבכ	— לא נסחר —				
פת תעש כב 3	— לא נסחר —				
פת תעש כב 33	— לא נסחר —				
פת תעש כב 123	— לא נסחר —				
פת תעש כב ד	— לא נסחר —				
פת תעש כב רד	— לא נסחר —				
מרכז קבלנים 5.0	952 *	2277	+87	+10.1	+4022
* ביצוע חלקי 67.80%					
תירות כב	— לא נסחר —				
כלל ליסינג 0.1א	12795	30.0			−18.0
כלל ליסינג 0.5ב	11700	47.0	+300	+2.6	+33.6

ביטוח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב-%	הוראות ביקוש
אילון בטוח 1	78.5	3800			−2200
איתן ביטוח 1	89.0	2000			
אררט 1	890				
בטוח משנה 1	285	400	+2	+.7	+900
בטוח משנה 5	124.5				−1738
בטוח משנה אופ 2	177.0	150	−6.0	−3.3	−1150
בטוח משנ שה-אופ	118.5	9200			+10800
הדר 1	146.5	8633			+3892
הדר 5	132.0	22667			−10497
הדר אופ 2	121.0	10000			
הפניקס 1	549				+2873
הפניקס 5	482				
הסנהר-הראל 1	5098	100	+20	+.4	+100
הסנהר-הראל 5	5029				
כלל ביטוח 1	285	3740	+5	+1.8	+2960
כלל ביטוח אופ א	45.0	18639	+1.0	+2.3	+16926
כלל ביטוח אג"ח	109.5	25936			+34064
מנורה 1	773	200	+1	+.1	+280
מנורה מ"ר 5	672	250	−8	−1.2	−250
סהר ביטוח 1	152.5				
סקדיטס 1	1232	730	+12	+1.0	+850
צור שמיר 1	111.5		−2.0	−1.8	−5000
ציון החזקות 1	1580		+25	+1.8	+150
ציון החזקות 5	749				

מסחר ושרותים

מסחר

שרותים

מלונאות ושרותי תיירות

מחשבים ושרותי מחשב

מקרקעין ופיתוח

נדל"ן בינוי ופיתוח

חקלאות

תעשייה

מזון וטבק

טקסטיל והלבשה

מתכת ומוצריה

חשמל, אלקטרוניקה ואופטיקה

מוצרי בניה

כימיה, גומי ופלסטיק

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

תעשיות שונות

השקעות תעשיה

חברות להשקעה

השקעה ואחזקות

נסחרות במט"ח

דלק ונפט

רשימה מקבילה

שרותים

מלונאות ושרותי תיירות

מחשב ושרותי מחשב

נדל"ן בינוי ופיתוח

מזון וטבק

טקסטיל והלבשה

מתכת ומוצריה

מוצרי בניה

מוצרים כימיים, גומי ופלסטיק

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

תעשיות שונות

השקעה בתעשייה

חברות השקעה

חיפושי נפט

מעותנים

שערי איגרות חוב

שערי קרנות נאמנות

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
אב	5740.25	5698.03	גיא	120.68	118.89	כתר	1299.20	1280.15	עגור	2298.64	2281.78
אבוקה	363.42	356.45	גיל	3489.95	3465.15	להב	5298.66	5260.51	עמרני	600.95	595.66
אגוז	307.25	301.32	גלית	729.48	724.05	למשקיע	139.68	137.74	עשון	129.22	126.78
אגם	117.38	115.15	דוברבן	390.49	386.81	לפיד	291.06	285.42	פ"א	1712.92	1700.72
אדיר	2066.75	2051.76	דוכיפת	562.22	551.36	לקט	2212.07	2194.13	פגר	552.74	547.72
אדם	153.57	152.49	דולב	281.35	275.68	לשם	464.66	461.58	צבעוני	519.01	508.08
אופיר	187.95	186.64	דורון	166.16	163.00	מבטח	1640.34	1608.88	צוקי	145.60	143.25
אור	445.64	439.82	דוקן	317.81	311.79	מגמה	4643.34	4599.55	צמיר	1315.02	1302.91
אוריון	127.35	124.85	הליה	630.09	617.80	מגן	296.21	291.91	צמרת	571.08	562.69
אורלי	352.56	330.19	הדר	335.64	329.55	מגוון	4225.71	4183.73	צפורן	162.60	161.45
אורן	956.12	937.81	הקל	371.66	364.50	מגד	1692.29	1668.39	קדם	117.40	115.73
אייל	6589.09	6461.76	הרום	435.40	432.34	מודן	959.38	952.60	קלע	179.16	178.71
איריס	6229.03	6092.28	הילה	454.87	452.77	מואה	27191.45	26798.48	קשת	118.35	117.32
איתן	911.81	898.82	ורד	628.58	616.77	מיטר	1211.59	1188.17	רובינה	17901.91	17745.84
אלון	741.66	726.84	זוהר	127.40	125.51	מכלול	95.65	94.97	רימון	155.24	154.97
אלמור	739.85	735.37	זיוה	156.75	154.43	מסוף	5040.24	4943.84	רקפת	1025.19	1008.87
אנליסט			זינוק	108.09	105.76	מעיין	816.62	800.99	רשף	471.60	461.96
אנ"ח	116.44	114.88	זיק	82.56	80.35	מקסה	464.85	461.77	שביט	542.30	537.58
אנליסט			זמיר	430.70	422.35	מרוחה	146.52	146.01	שוהם	387.54	384.51
גמישה	11.5.05	108.01	זהבית	190.52	186.77	מרום	1599.72	1560.90	שוקי	110.85	109.08
אנליסט			חלמיש	164.45	164.02	נגה	168.45	166.86	שידה	482.26	478.75
בנית	103.35	100.83	חלמיש	237.32	235.71	נטף	282.68	280.62	שמיר	484.52	481.01
אמיר	108.22	101.55	חן	171.22	170.54	נטע	474.26	467.09	שמש	703.21	698.05
ארד	202.79	198.88	טופז	128.88	127.67	נורית	132.61	130.65	שנהב	761.43	746.87
אש	142.31	139.17	טל	6924.41	6834.75	נטיף	659.39	646.55	שקד	181.80	180.24
אשל	204.48	200.47	יובל	537.64	532.99	סולה	151.76	150.64	שקמה	208.00	204.02
אתגר	88.19	86.51	יהלום	169.49	168.36	סלע	447.10	443.97	תאנה	266.19	263.67
אתרוג	292.18	289.57	יונית	372.42	368.82	סנונית	640.03	634.47	תדהר	562.56	559.76
בדולח	146.86	145.90	יערה	534.32	529.08	ספיר	406.49	398.63	תהילה	637.58	632.93
ברוש	593.54	582.14	כוכב	294.03	288.31	סמדר	175.85	175.41	תור	110.39	109.57
ברק	502.69	492.65	כחל	135.99	134.78	עדי	387.14	379.62	תמר	308.60	302.78
בשמת	353.57	351.07	כלנית	686.40	674.91	עידית	824.16	818.13	תמנה	233.52	232.08
גביש	1701.80	1689.87	כספית	299.74	297.55	עידן	577.23	568.72	תרשיש	126.12	125.23
גבע	130.83	128.89	כרמל	132.04	129.98	עינבר	116.57	115.54	תשרי	628.36	614.94
גדן	546.56	516.31									

ה„דרבי" במק"א „הזקן" יאפשר לירושלים לשוב ולהיות בעבים

מאת ברוך דגן

ירושלים תיפול מחר יותר מתשעה קבין של עניין. ה„דרבי" של הבירה יהיה, ודאי, ספגוני ושמה החייבות העירוניות תהיה חשובה יותר מעצם ההתמודדות על כס הראש. הטבלה הלאומית העוקית תהיה, איפוא, בתיאומון של ימק"א.

בית"ר ת"א תוכל להמשיך ולאחוז בטבלה הלאומית מאחר שהפועל טבריה אינה נראית כמי שתוכל לסכן אותה. מי שמאמינה דווקא במבריינים היא מכבי חיפה, אולם היא חייבת למצוא נוסחה לגבור בחוץ על קבוצה ביתית מבוקשת כהפועל חולון.

מכבי ת"א, ששבה לחיים ולכושר הבקעה, מוצמדת לרשום נצחון רביעי ברציפות, הפעם על חשבונה של הפועל כפ"ס. מכבי נתניה מצפה לנצחון ביתי על הפועל באר-שבע, שיבהיר, כי לכוונותיה בצמרת יש כיסוי.

הפועל ת"א, האלופה בצרות, תנסה להתאושש מול קבוצת תתיק, שמשון, ואילו בני-יהודה, עם מגדר וחולבן הרע, תעשה שוב מאמץ להשיג נצחון בכורה במאבק הביתי עם הפועל פ"ת.

הטבלה הלאומית

	הקבוצה	משי	נצ'	תיקו	הפסד	שערים	נק'
.1	בית"ר תל-אביב	12	7	3	2	7–11	24
.2	מכבי חיפה	12	6	6	0	9–21	22
.3	הפועל פתח-תקוה	12	6	3	3	12–15	19
.4	מכבי נתניה	12	5	4	3	15–16	19
.5	הפועל באר-שבע	12	4	6	2	8–8	18
.6	מכבי תל-אביב	12	4	6	2	12–19	16
.7	שמשון תל-אביב	12	3	6	3	8–8	15
.8	צפרירים חולון	12	4	4	4	11–14	14
.9	בית"ר ירושלים	12	4	2	6	12–13	14
.10	הפועל ירושלים	12	3	5	4	9–7	13
.11	הפועל טבריה	12	3	2	7	14–8	11
.12	הפועל כפר-סבא	12	2	5	5	13–6	11
.13	הפועל תל-אביב	12	3	4	5	15–10	8
.14	בני-יהודה ת"א	12	0	4	8	16–5	4

הפועל י-ם – בית"ר י-ם

„דרבי" ירושלמי הוא בעל ציביון ואופי מיוחד, הנורא מתחום יחסי הבחות הטבלאיים. כשמדובר בשתי קבוצות, השוות ביכולתן, ניתן לצפות למאבק שקול ומעניין במיוחד. אין, איפוא, אפשרות להעניק עדיפות לאחת משתי צלעות הבירה ונראה, כי ההכרעה, אם בכלל, עשויה ליפול בכל צד.

התחזית: תיקו.

מכבי ת"א – הפועל כפ"ס

עוצמתו של הקו המכבי צריכה להפחיד את כפ"ס. האורחים התאוששו מעט, אולם מול היכולת ההתקפית המצויינת של ת"א הם יצטרכו לסמוך על הגנה בצורה ועיקשת.

התחזית: נצחון למכבי.

מכבי נתניה – באר-שבע

באר-שבע אינה אוהבת משחקי תיקו, אולם מחר תהיה מרוצה אם תשיג נקודה. בהתחשב בכושר ההבקעה הירוד של נבחרת הנגב, ניתן לחזות מאבק פרטי בין [illegible] לבין אלה הנעיצה.

הפועל חולון – מכבי חיפה

חולון חיזקה את הקישור שלה בחיים גולדברג ותנסה לבלום בעזרתו המבריש את הצמד עטר – ארמלי. חיפה, הלוטשת עין לפסגה, צריכה לשוב ולהיות בכושר גבוה כדי למלא את הקופה. צפוי משחק שקול.

התחזית: תיקו.

התחזית: נצחון לנתניה.

בית"ר ת"א – הפועל טבריה

אלי בראמי יקבל, ודאי, טיפול מיוחד מהגנת טבריה ואילו עודד מכבס יישמר בשבע עיניים ע"י הבית"רים. בית"ר, כיאה למוליכה, תטיל את יהבה על ההתקפה ואילו טבריה תנסה לטמון לה מלכודות.

התחזית: נצחון לבית"ר.

הפועל ת"א – שמשון

הפועל עברה טיפול בחולם והיא תקח את עצמה לידיים ותנסה לזנק קדימה. שמשון, אלופת התיקו, תהיה מרוצה אם תרשום נקודה נוספת, אך נראה, כי הערישות תהיה הפעם של ה„אדומים".

התחזית: נצחון להפועל.

בני-יהודה – הפועל פ"ת

משה איינבורג שב מארה"ב והישר להרכב והוא נושא עמו תקוה של שכונת שלמה. המגבר ג'ורא שפיגל ינסה לנטרל קבוצה מוכה להתאוששות גדולה, שאולי תניב שלוש נקודות בכורה במשחק אחד.

התחזית: נצחון לבני-יהודה.

כרוז של טדי ב„דרבי" הבירה

מאת יורם לוי

ראש עיריית ירושלים, טדי קולק, החליט לנצל את ה„דרבי" הירושלמי המסקרן שייערך מחר כדי להסביר לאוהדים מדוע עליהם לצפות במשחק מן הטריבונות הישנות של מגרש ימק"א.

בכרוז שיופץ מחר בין האוהדים כותב קולק כי העיר תבאיס נוחים לקהל מעיר עד כמה חיוני מגרש מרכזי חדש בעיר.

הוא מסביר כי למרות הקשיים פעלה העירייה בנחישות לקידום בניית מגרש משוכלל במלחה ועתה רק מצפים לפסיקת בית המשפט העליון בעניין. „אני משוכנע יחד אתכם כי ירושלים זכאית למגרש כדורגל מרכזי, שיתאים לצרכים ויאפשר התקדמות לכדורגל הירושלמי ויבטיח פעילות ענפה ואווירה נעימה ונינוחה של מגרש ביתי".

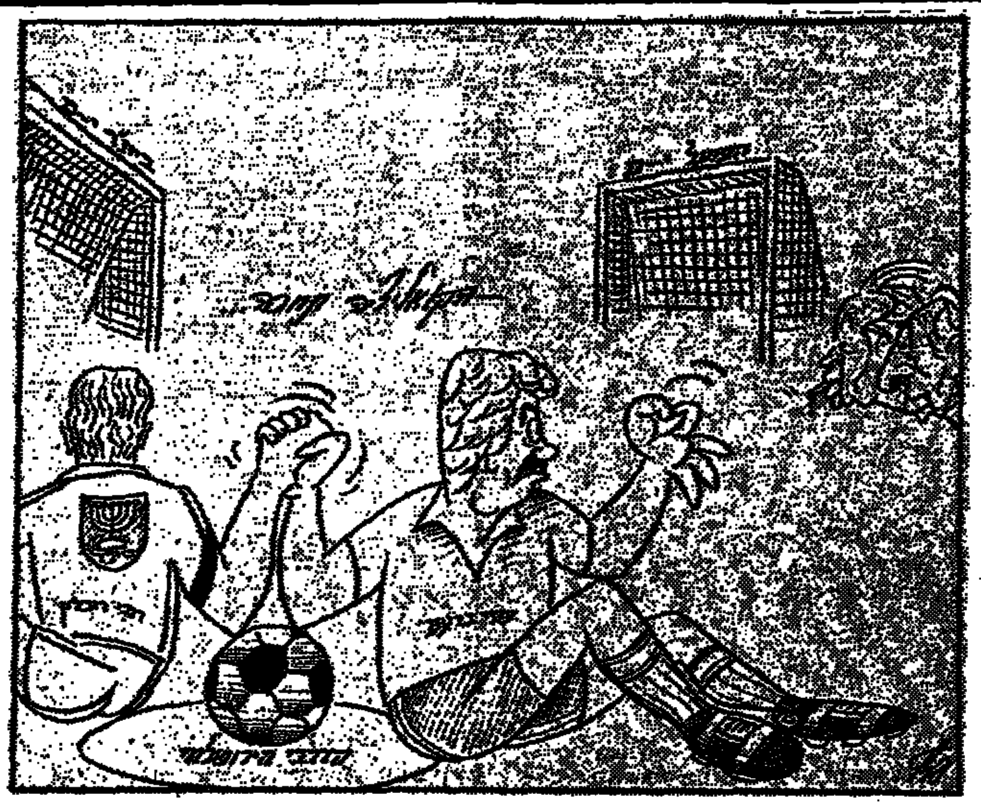

במשחקה הביתי הראשון העונה תארח טמרה את הפועל רמת-גן

מאת שמואל טל

„אלופת התוריף" של הליגה הארצית, קבוצת הפועל ר"ג, הרוחרת, במקום ללא מעצורים לליגה הלאומית, תפיים מחר את הסיבוב הראשון במשחק חוץ נגד מכבי טמרה.

טמרה תופיע לראשונה העונה במגרשה הביתי, אך ספק אם עובדה זו תסייע לה לעצור את הרמתגנים המצויים בכושר מעולה.

בדרך-קרב על הסגנות תשמור קרוב לוודאי מכבי יבנה על מקומה השני, גם לאחר משחק הבית שלה נגד הפועל לוד. מכבי פ"ת תנסה לחזור לעצמה לאחר ההפסד השבוע שעבר בלוד על חשבון סוגרת הטבלה, הפועל יהוד.

הפועל חיפה והפועל בת-ים, שתי קבוצות המצוקות מתחת ל„קו האדום", יפגשו במגרשה של הראשונה. התאוששות חיפה תביא לה ככל הנראה שלוש נקודות נוספות מול הקבוצה המתמוססת מטה.

רמת-עמידר והפועל חדרה שניצחו בשבת החולפת ושיפרו מיקומן בטבלה, יפגשו ב„עיר הבניה" ביתר רמלה, תנסה לנצל את הנסיגה ביכולתה של מכבי שעריים כדי לגבור עליה והאחות הנתנייתית תתקשה להוציא נקודות ממגרשה של מכבי יפו.

רמת עמידר – הפועל חדרה

שתי הקבוצות ניצחו בשבת החולפת ושיפרו עמדותיהן בטבלה. על הנייר יש להודה עדיפות, אולם נציגי הפרבר הרמת-גני ינסו לנצל את ביתיותם כדי להוסיף שלוש נקודות למאגם ולתקוע יתד במרכז הטבלה.

התחזית: תיקו המעלה לעמידר

הפועל חיפה – הפועל בת-ים

שתי הקבוצות ממוקמות מתחת ל„קו האדום". חיפה דווקא מגלה סימני התאוששות לאחרונה, עם החלפת ההנהלה. אצל בת-ים חושך ודכאון. עובדות אלה בתוספת הביתיות מעניקות יתרון לחיפה שכנראה תשאיר אצלה את הנקודות כולן.

התחזית: נצחון לחיפה.

מכבי פ"ת – הפועל יהוד

מכבי פ"ת מרימה ככל הנראה [illegible] נקודות קריטיות [illegible] להיאבק על [illegible]

ליהוד יש מטרות שונות בתכלית – הישארות בארצית. בכושר הנוכחי קשה לה אמנם להציע את מרכולתה, אולם יתכן כי הוסר האיכפתיות של המלבסים יסייע לה לסחוט לפחות נקודה.

התחזית: תיקו

מכבי יבנה – הפועל לוד

פרס לכבוד לא מעניק תואר הסגנות מאומה, אולם ביבנה עדיין תולים תקוות בסיבוב השני ולכן כל נקודה שתושג היום תסייע אולי בעתיד. יבנה ביתית וגם טובה יותר מלוד. סביר להניח שתוסיף נצחון לאמתחתה.

התחזית: נצחון ליבנה.

בית"ר רמלה – מכבי שעריים

הרחובותיים מאבדים גובה. שני הפסדים רצופים סתמו את הגולל, לפחות בשלב זה, על תקוותיהם להיאבק בצמרת. מאידך, עדיין לא פתרה רמלה את בעיותיה בחלק התחתון של הטבלה. שעריים לא תרצה לספוג הפסד שלישי רצוף ולכן תיקו סביר בהחלט.

התחזית: תיקו.

מכבי יפו – בית"ר נתניה

יפו הפכה קבוצה מרכזית טובה טיפוסית. מנצחת בבית ומנסה להוציא תיקו בחוץ. אצל הנתנייתים העניינים עדיין יגעים ולכן סביר להניח שהביתיות תשאיר את הנקודות אצל היפואים.

התחזית: נצחון ליפו

מכבי טמרה – הפועל ר"ג

חגיגה בטמרה. לראשונה העונה מופיעה הקבוצה במגרשה הביתי דווקא מול מוליכת הטבלה ו„אלופת התורף". ר"ג תבצום ככל הנראה בחגיגיות המעמד כשלא תשאיר שום סיכוי למארחים.

התחזית: נצחון לר"ג.

ה„ניצים" מאטלנטה הנחילו הפסד שני רצוף ל„סלטיקס"

לאחר הפסדת שלושים נגד הבולס בשיקגו, ספגה אתמול הבוסטון סלטיקס הפסד שני ברציפות והפעם בבית מול „הניצים" מאטלנטה.

הגורם הישיר להפסד היה מוזס מאלון שקבע שיא אישי עונתי וקלע 27 נקודות, מהן שלוש מקו העונשין ב-10 שניות הסיום של המשחק. היה זה נצחונה השישי ברציפות של אטלנטה.

מג'יק ג'ונסון, כוכבה של האלופה לוס-אנג'לס לייקרס עשה את „טריפל דאבל" הרביעי שלו העונה והוליך את קבוצתו לנצחון ביתי משכנע על הפניקס סאנס 111:125. ביירון סקוט קלע 27 נקודות ללייקרס. גם עבור האלופה היה זה נצחון שישי רצוף.

דטרויט פיסטונס התאוששה מהפסדה הגבוה מול מילווקי וגברה ב„אאוברן הילס" מישיגן, על השיקגו בולס בתוצאה 89:102. אדריאן דנטלי קלע 14 מ-31 נקודותיו ברבע האחרון של המשחק והוליך את חבריו לנצחון. אולם עיקר כוחה של דטרויט אתמול היה בהגנה שם הצליחו לעצור את מייקל ג'ורדן על 18 נקודות.

צ'ארלס באוקלי שוב בשיאו. אמש קלע 29 נקודות וקטף 14 ריבאונדים כדי להוליך את פילדלפיה 76 לנצחון בהפרש של 25 נקודות על דנבר נאגטס.

מיאמי היט עדיין ללא נצחון. במשחקה נגד סקרמנטו קינגס עמדה לפני הראשון אולם בסופו של דבר נכנעה 96:94. אינדיאנה פייסרס גברה על פורטלנד טרייל בלייזרס 120:129. רדיק האופר קלע 31 נקודות והוליך את דאלאס מאבריקס לנצחון על סיאטל סופרסוניקס 98:102. יוטה ג'ז ניצחה את וושינגטון בולטס 94:111 בסיוע 34 נקודות של קרל מאלון.

כל העיניים נשואות באי הבריטי לנוריץ'

מאת ג. שרון

כל העיניים באי הבריטי יופנו מחר לנוריץ'. „הקנריות" המוליכות את טבלת הליגה האנגלית יארחו את מגניהם „התותחנים" מארסנאל בקרב על הפסגה.

נציגת לונדון מפגרת עתה בשתי נקודות אחרי המקום הראשון. נצחון חוץ יזניק אותה לפיסגה וינשל משם את הנוביבים-יורקים. אולם אלה לא יוותרו בקלות וינסו דווקא להגדיל שוב את הפער לחמש נקודות.

כאשר נקבעה תכנית השידורים בטלוויזיה, לא ציפה איש שנוריץ' – ארסנל יהיה הקרב המרכזי. לכן החליט מי שהחליט ש„הדרבי" של העיר ליברפול הוא המפגש המרכזי של המחזור. המשחק הזה ייערך ביום ראשון מול מצלמות הטלוויזיה ולבד מיוקרה עירונית אין לו כל משמעות.

ניוקאסל, עם מנהלה החדש שהגיע מק.פ.ר תארח את ווימבלדון. סאותהאם תשחק ב„ריטשארים ליין" נגד מילוול, ווסטהאם תארח לא רחוק משם את שפילד וונסדיי.

יתר המשחקים: צ'רלטון – ק.פ.ר; קובנטרי – מנצ'סטר יונייטד; דרבי – לוטון; מידלסברו – אסטון וילה; סאותהמפטון – נוטינגהאם פורסט.

בליגה הסקוטית יעמוד במוקד המפגש בו תארח האלופה סלטיק את השניה בטבלה אברדין. ריינג'רס המוליכה תתארח אצל הארטס. דאנדי יונייטד תשחק מול היברניאן, המילטון נגד דאנדי וסט. מירון מול מאדרוול.

ברצלונה	83 (41)
מכבי ת"א	82 (46)

המאמנים: אנדרס חימנס
המאמבב: וילי סימס
שופטים: קסלובה וגיראליסאריס
צופים: 10,000
אולם: היכל הספורט

★ ברצלונה: חימנז 19, סאן-אפיפניו 17, נוריס 15, ויירטס 13, סולוזאבל 10, סיביליה 7, קוסטה 2.

★ מכבי ת"א: מגי 19, ג'מצ'י 18, ליפין 15, בארלו 14, מרסר 9, דניאל 5, סימס 2.

במחזור הבא

לימוז' – מכבי ת"א
דדיבוס – צ.ס.ק.א
ברצלונה – אריס
פזארו – יוגופלסטיקה

צ.ס.ק.א „אכלה" אותה מול פזארו

כבר במחזור הפתיחה של משחקי בית הגמר נפלה הפתעה, לאחר שאלופת ברה"מ קבוצת צ.ס.ק.א מוסקווה נוצחה במפתיע בביתה ע"י אלופת איטליה, סקאוליני פזארו – 71:63 (34:28).

אין ספק, כי ההפסד של האלופה הרוסית בביתה מרמז במשהו על הצפוי לנו בהמשך המשחקים. במשחקים האחרים לא נפלו הפתעות. יוגופלאסטיקה גברה בביתה על לימוז' בתוצאה 78:87 ואריס סאלוניקי הביסה בהר הנגש שלה את דדיבוס החלשה – 63:116. ניקו גאליס קלע במשחק זה 44 נקודות.

בארצלונה לא השאירה מקום לספק מול משחק מאכזב של מכבי 82:83

מאת משה כהן

קן בארלו היווה את הסיפור העצוב של המשחק הדרמאטי בין אלופות ישראל וספרד. הענק שחום העור החטיא בשניות הסיום כדורן מתחת לסל ומנע פעם שניה ברציפות „נס חנוכה". אמנם הספרדים כאילו ניסו להעניק למכבי במתנה את הנצחון, אבל בארלו לא קיבל את המתנה ובסיום זכתה ברצלונה בנצחון חרץ רחוק על מכבי ת"א – 82:83 (46:41).

המכבים איכזבו. הם סבלו מחוסר מזל בשניות הסיום, אבל חניכיו של צבי שרף צריכים לבוא בטענות רק אל עצמם, שכן משחקם היה בדקות רבות מסורבל ולא כל השחקנים הצליחו להציג את יכולתם הרגילה. למעשה, פרט לקוין מאגי ודוג ליפין איכזבו כל יתר השחקנים. גם המשחק הקבוצתי של מכבי לא השביע רצון ודווקא אמש ראינו מעט תרגילים.

האלופה הספרדית שינתה פניה לעומת השנה שעברה. אמנם פרט להחלפת אחד משחקניה הזרים נותרו כל שחקני הסגל בקבוצה, אבל המשחק הקבוצתי של האלופה הספרדית היה יותר אחראי והשחקנים איקו הפעם ממצבים יותר בטוחים. אין ספק, כי לבארצלונה יש תלכיד כוכבים מעולה. אולם אבדן העשתונות בשניות הסיום הופיע בקבוצה גם השנה וקשה להבין מדוע כוכבים כמו סולוסאבל, אפיפאניו וסיביליה מתנהגים ברגעים הקריטיים כמו טירונים. הפעם שיחק המזל לספרדים והם ירדו מהמגרש מחובקים ומאושרים.

המשחק היה צמוד והפכפך בכל שלביו. אף קבוצה לא הצליחה לשבור את יריבתה. העצבנות השפיעה כנראה על רוב השחקנים וזאת אולי הסיבה שבסך הכל קלעו שתי הקבוצות 165 נקודות. לא אחת החטיאו שחקנים משתי הקבוצות ממצבי קליעה קרובים וקשה היה להבין אותם. כנראה שהעצבנות הרבה היתה בעוכריהם.

השחקן הטוב ביותר בשורות המכבים היה קוין מאגי, שלוט כארי מתחת לסלים ואף קלע נקודות חשובות. דוג ליפין קלע נקודות רבות ומשחקו היה יותר יעיל. אין ספק, כי עם יותר בטחון יוכל ליפין לתרום יותר למשחק חבריו ובעיקר אמורים הדברים לגבי חלוקת „אסיסטים" לחבריו הגבוהים.

לאבאן מרסר לא מצא בדקות רבות את ידיו ורגליו. יתכן שההתרגשות היתה בעוכריו ויש לקוות שמרסר יתגדל כבר בשבוע הבא לפרוע את השטרות. וילי סימס הרבה לכדרר ולא אחת הסתבך. סימס לא ניצל את יתרון הגובה שלו על-פני שומרו והוא גם לא ניסה מספיק את כוחו בקליעה לסל. דורון ג'מצ'י קלע 18 נקודות, אבל הוא החטיא כמה זריקות בדקות הקריטיות של המשחק וניתן היה לצפות מה„קפטן" המכבי שיצליח לסחוף את חבריו למהפך. בדקות רבות הוא הפתיע במשחק ההגנה הטוב שלו ואפי חש זאת היטב על בשרו. מוטי דניאל לא שמר כמצופה וגם משחק ההתקפה שלו לא הרשים במיוחד. קן בארלו היה ביתני ועל ההחטאה שלו בשניות הסיום עוד ידובר רבות.

פתיחת המשחק לא רמזה על העתיד לקרות. המכבים בהשראת הדלקת נרות החנוכה ודימון העשן הכחול שנורק ביציע הלמו והר הגעש של יד-אליהו יצא מגדרו – 2:11. אולם, מי ששם לב באותם רגעים מרגשים לשלווה של הספסל הספרדי צריך היה להיות מודאג. ואכן, שחקני ברצלונה חזרו במהירות לתמונת המשחק וברוב דקות המחצית הראשונה חזינו במאבק שקול. רק בשלהי המחצית הצליחה מכבי לברוח במעט – 41:46.

במחצית השניה הגיעה המפולת. לאחר שתי דקות עקרות מסלים, הצליחה ברצלונה לשוב במהירות לתמונה – 50:50. המשחק השקול וההפכפך המשיך להתנהל וכולם הכינו עצמם נפשית לסיום דרמטי. כשנותרו 4.15 דקות לסיום נראו הספרדים מאושרים – 79:87. כאן נכנסו לפין ומאגי לפעולה והצליחו לנצל איבודי כדור של ברצלונה כדי להפיח תקווה. בדקה האחרונה עלה המתח באולם. חן ליפין עורר טירוניה לאחר סל שקלע ממרחק נרשם בלוח התוצאות בשתי נקודות בלבד. ראשי מכבי זעקו, אבל השופטים היו בשלהם וברצלונה הוליכה ביתרון של שלוש נקודות – 79:82. הכדור היה בידי שחקני האלופה הספרדית והכל נראה כבר גמור. אולם, כשנותרו 28 שניות לסיום נתן סיביליה מתנת חנוכה למכבים ומסר בטעות את הכדור מקו החוץ לידי קן בארלו המופתע. בארלו התקדם בבטחון לסל וספק אם אפילו הבין כיצד נכשל בקליעה פשוטה. בעקבות זאת בוצעה עבירה מכוונת על סולוסאבל והוא קלע בהצלחה קליעת עונשין אחת – 79:83. כשנותרו 15 שניות לסיום שוב איבדו הספרדים את הכדור וג'מצ'י מיהר לקלוע ממרחק כדי להמתיק במעט את הגלולה המרה – 82:83.

קן בארלו מול אודי נוריס בעימות גבוהים

דעה אישית / אהרן להב

לשפר את הקליעה

ההששות של צביקה שרף לפני שריקת הפתיחה נגד בארצלונה, לא היו לשווא. המכונה המכבית לא עשתה אמש רושם שהיא מכוונה לקראת הקרבות בבית הגמר. למרות ההלהקה שהעמת העוד, שתוקה על-ידי לאבאן מרסר הא„דום", שבדקות רבות של המחצית השניה לא התירה מקום ליותר משחקן ישראלי אחד – היתה לירדת כל סל כרוכה במאמצים כבירים. המכבים לא הצליחו למצוא את הדרך הקלה והתכליתית לסבכת הספרדית והם נאלצו להסתבך בתירגולים שונים עד שהכדור יצא בדרכו אל הסבכת ובמחצית המקרים קליעות עקרות.

הבליץ המכבי של 2:11 בפתיחה החזיק דקות ספורות בלבד. סאן אפיפאניו החתיך וקוסטה הרכז יחד עם ויותרס חזבנו כבשו לאט אבל ביסודיות את הרחבה שמתחת לשני הסלים. בצד אחד צליפות ובצד השני מאבק בלתי מתפשר על קליטת הכדורים החוזרים. במחצית הראשונה עוד היתה לאוהדי מכבי עדנה (41:46) אבל ככל שהתקרב מחוגי השעון אל הסיום התחוור, כי הספרדים מעבירים את היתרון לידיהם.

הצהובים חייבים לשפר את קליעותיהם ותנועתם האיטית המסורבלת לסל היריב, אחרת נסבול מעוד הפסדים צורבים ושוב נתרחק ממשחק הגמר.

קליעת המשך / יצחק שחיה

חנוכיה מביישת

נס גדול לא היה אמש למכבי ת"א בהיכל הספורט ביד-אליהו. מה שהחל בקול תרועה רמה, עת נרשמה על הלוח השמאלי התוצאה 2:11 למכבי, נסתיים במפח נפש גדול.

מי שיבקש סיבות להפסד, שהיה בו, לדעתי, סממנים של אומללות הגובלת בשלומיאליות – לא יתקשה למצוא. נוסף לכך ראינו משחק חסר אחריות של „כוכבים" במרכאות כפולות ומכופלות ואין טעם לנקוב בשמותיו לא נגמר.

הסרנו אמש את הכובע, או את הסומבררו, בפני סן-אפיפניו וחבריו. אלה באו, רצו לנצח ותפסו את המכבים בקלותם. יתכן שאירועי השניות האחרונות של המשחק אקתקד היו לנגד עיניהם. אבל הם שכחו כי למכבי נגמר מיקי האיום. וגם ארואסט.

טענות לשיפוט? יתכן. אבל למה לבוא בטענות כאשר נצחון היה בהישג יד. החנוכיה בה הודלקו נרות החנוכה לפני שריקת הפתיחה נותרה מביישת.

צמרת הספורט העולמית תופיע במשחקי ה„רצון טוב" בסיאטל

מאת שמואל טל

בסיאול, בירת דרום-קוריאה, חזרו החיים למסלולם הנזכר. המשחקים האולימפיים הפכו כבר נחלת ההיסטוריה. הספורטאים, רובם ככולם, חזרו הביתה. חלקם כדי לתלות את הנעליים ולהכריז על פרישה, חלקם כדי להחזיר לעצמם את כבודם האבוד והחלק העיקרי כדי לחזור למסגרת האימונים לקראת המשימה הבאה.

העיר סיאטל על „מגדליה" שיקדמו את פני הספורטאים שיגיעו למשחקי ה„רצון טוב"

המטרה, אצל מרביתם, הם כמובן המשחקים האולימפיים בברצלונה, בעוד ארבע שנים. אולם המפגש הקרוב יותר של צמרת הספורט העולמית, יהיה כבר בעוד שנתיים בעיר סיאטל שבמדינת וושינגטון במסגרת משחקי ה„רצון טוב" („גודוויל גיימס").

למשחקי ה„רצון טוב" שיערכו בסיאטל בפעם השניה, יגיעו מיטב ספורטאי העולם, בודדים וקבוצות, כדי להתמודד במשך 17 ימים על הבכוריות והכבוד. על פי התחזיות צפויים להגיע לסיאטל כ-2500 ספורטאים מ-50 מדינות, שיתחרו ב-22 ענפי ספורט. המוקדים יהיו על מסלולי האתלטיקה, בבריכת השחיה, באולם ההתעמלות, בזירת האיגרוף ובמגרשי הכדורסל.

בניגוד למשחקים האולימפיים, שם יכולה לשגר כל מדינה את נציגיה מבלי להתייחס לרמתם, תשלח הוועדה המארגנת של משחקי סיאטל הזמנות רק לעילית שבעילית, והיינו לשמונה הספורטאים או הנבחרות שדורגו וידורגו ראשונים בסיאול ובאליפויות העולם השונות, במהלך השנה הקרובה. בכל התחרויות יערכו רק מקצי גמר ועובדה זו מבטיחה רמה גבוהה ביותר.

מסורת משחקי ה„רצון טוב" החלה ביולי 1986 במוסקווה, בירת ברה"מ. זה היה הנסיון הראשון להפגיש את ספורטאי המזרח והמערב מאז החרם של מונטריאול 1976 והוא הסתיים בהצלחה. היו שם במוסקווה כ-3000 ספורטאים מ-79 מדינות, שהתחרו ב-18 ענפי ספורט.

התחרויות במוסקווה התעלו לרמה גבוהה. הושגו בהן שבעה שיאי עולם, מהם שיא אחד בבריכה ע"י ולאדימיר סלניקוב ב-800 מ' חופשי ושני שיאים באתלטיקה, ע"י סרגיי בובקה בקפיצה במוט וג'קי ג'ויינר בקרב שבע (לראשונה ניפצה את מחסום 7000 הנקודות).

ב„סיאטל סאקומה" מרכז הספורט החדש ההולך ונבנה בעיר, בהשקעה של 285 מיליון דולאר, יעמדו לרשות הספורטאים כמה מן המתקנים הטובים בעולם, כולל בריכה מעולה. להם ישאר רק להפגין את כושרם ולהתעלות לשיאים חדשים.

הצלחת המשחקים, תהווה קרש קפיצה למפגשים דומים נוספים בעתיד. כבר עתה נקבע כי שני מפגשים נוספים במסגרת ה„רצון טוב" יהיו ב-1994 וב-1998. המפעלים הוכנסו ללוח התחרויות הבין-לאומי ונחתמו הסכמים בין נציגי הגושים הגדולים ארה"ב וברה"מ.

הלוח הכללי

להברת מחשבים
דרוש
איש מכירות מנוסה
מיקרו מחשבים, ציוד היקפי ורשתות
נא לפנות 03-7510658.

להברה קבלנית ארצית
דרוש
מנהל עבודה מנוסה
לעבודה בסביבת תל אביב
טלפון – 03-448599
החל מיום א'
בין השעות 08.30–13.00
– סודיות מובטחת –

להברת ביטוח גדולה
דרושים:
1. עו"ד בעל ניסיון בתחום הנזיקין למשרה מלאה, 5 ימים בשבוע.
2. עו"ד או פקיד תביעות מנוסה
נא לפנות לת.ד. 14262 מיקוד 61142

GAMA SONIC
להברת גמא סוניק בע"מ דרוש
סוכן מכירות
עם ניסיון בהפצה להברות בתחום התקשורת ומוצרי אלקטרוניקה
03-288644

למפעל גדול ומבוסס בתחום אשפרת טקסטיל
דרושים:
א. חשמלאי ומכונאי אחזקה
(עדיפות למשוחררי חה"א במקצועות חמ"מ ומנמ"ס או לבעלי רקע קודם בתחום זה).
ב. מבקרי/ות טיב
בדבר פרטים נא לפנות למפעל ברח' משה שרת 47 אזור.

לרשת חנויות קלאס מחפשת
דרושות
1. מנהלת
2. מוכרות

1) ראשי צוותים לעבודות אינסטלציה סניטרית
2) אינסטלטורים בעלי ידע בקריאת תוכניות
3) עוזרים
טל: 03-9251195

לאחזקת מטוסים
דרושים
לעבודה במרכז הארץ
מכונאי מטוסים
לבואינג 707/737
בעלי רשיונות העונה אחריות
★ תנאי עבודה טובים למועמדים מתאימים
★ העובדים יועסקו על בסיס הסכם מיוחד
לקביעת ראיון לפנות מיום א' 11/12/88 לטלפון 03-5412546

למוסד ציבורי
דרושים
סטאז'רים
סטודנטים לרפואה
שנה רביעית ומעלה,
למבצע הקלדת נתונים רפואיים למערכת ממוחשבת.
בדבר פרטים נא לפנות למר דב פסט, טל' 03-9251339.

לקונפלסקי דיזנגוף סנטר
דרושים
1. מלצריות
2. אישה מבוגרת לעבודה
03-204607

לחברה מסחרית בתל-אביב
דרוש:
פקיד/ת גביה
העבודה כוללת קשר טלפוני, עדכון ומעקב אחר תשלומי לקוחות.
רצוי רקע בהנהלת חשבונות.
נא לפנות אל: ת.ד. 502 תל-אביב

לשבועון ת"א של ידיעות אחרונות
דרושים/ות
מקדמי מכירות מעולים
עם נסיון קודם בלבד.
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 9300
מיקוד 61091 עבור מקדמי מכירות

למפעל תעשייתי במרכז הארץ
דרוש/ה כימאי/ת
למצבעת טקסטיל
לפנות בכתב ת.ד. 36291 תל-אביב

זילברמן מפעל וסותי לחץ
דרוש
צנר נחושת
★ בעל נסיון קודם – הכרחי.
★ בעל רשיון נהיגה.
נא לפנות החל מיום ראשון שעה 12.00
לטלפון: 03-825532 835962

דרושה
מטפלת
בעלת נסיון והמלצות
לטיפול באשה חולה ומבוגרת
אפשרות + לינה
לפנות טלפונית:
03-238785, 242553

למי-טל הפרסום דרושים:
● גרפיקאי/ת מעצב/ת
בוגר בצלאל או דומה
רצוי עם נסיון של 5 שנים לפחות במשרד פרסום.
● גרפיקאי/ת מבצע/ת
עם נסיון של 5 שנים לפחות בביצוע טכני של מודעות לעיתונות
לקביעת ראיון לפנות – 03-287977 משעה 14.00.

למוסד ציבורי גדול
דרוש / דרושה
מנהל/ת
מעבדה קלינית
באזור הדרום
היקף משרה: 100%
דרישות התפקיד: ידע ונסיון בבדיקות בקטריולוגיות, ביוכימיות ופיקוח על צוות עובדים.
מועמדים בעלי נסיון יפנו, בצירוף קורות חיים אל: ת.ד. 50493 תל-אביב 68125.
– סודיות מובטחת –

هكذا من الأصل

הלוח הכללי | ידיעות אחרונות | הלוח הנפוץ ביותר | ראשון ב"דבר" בבוקר

טכנאי — הנדסאי קירור
דרוש
למפעל תעשייתי בגוש דן
דרישות התפקיד:
★ נסיון — 5 שנים לפחות במערכות קירור ומזוג אויר תעשייתיות.
נא לפנות בכתב יד, בצירוף קורות חיים לת.ד. 33616 ת"א מיקוד 61336
עבור מס' 88.

לחברה מסחרית בתל-אביב העוסקת במסחר בינלאומי
דרוש/ה
חשב/ת
מנהל/ת חשבונות ראשי/ת
לעבודה עצמאית במסגרת התפקיד הנ"ל.
הכישורים:
1. רואה/ת חשבון צעיר/ה
2. נסיון כחשב/ת בחברה דומה
3. ידיעת אנגלית טובה בכתב ובעל-פה
המתאימים מתבקשים להתקשר לטלפון 03-664561 ביום ב' בין השעות 08.00–12.00 בלבד לשלמה.

לחב' מזון גדולה
דרוש
מנהל
סניף ירושלים
בעל נסיון מוכח ויכולת ניהול צוות עובדים, קווי חלוקה ומערכת רשומית ממוחשבת
מגורים באזור ירושלים, חובה!
יתרון לבעלי נסיון בענף המזון
נא לפנות בכתב-יד בצרוף קורות חיים ונסיון לת.ד. 10212 ת"א 61101
עבור "מנהל סניף"

במודעה קודמת מ-25.11 נפלה טעות במספר ת.ד. המספר הנכון מופיע במודעה זו. עם הפנים סליחה.

ידע מחשבים ותוכנה בע"מ
דרושים
איש תמיכה וסיוע ללקוחות
★ רקע פורמלי במחשבים.
★ הכרת המחשב "מקינטוש" – יתרון.
★ רקע בתקשורת מחשבים.
המעונינים יפנו בכתב יד בלבד ל"ידע מחשבים"
ת.ד. 20544 עבור "איש תמיכה".
מזכירה למחלקת סיוע
★ נסיון בעבודה עם מחשב.
★ שליטה טובה באנגלית.
המעונינות יפנו בכתב יד בלבד ל"ידע מחשבים"
ת.ד. 20544 עבור "מזכירת סיוע".

שחפים
משוחררי צבא קבע, בואו לעשות
הסבה מביטחון לביטוח
בוא והצטרף אלינו ל"שחפים" סוכנות הביטוח המובילה בשוק ביטוח חיים.
אנו נכשיר אותך כאיש מכירות במערכת שיווק לביטוח ונבטיח לך "קאריירה שניה" מכניסה ומבטיחה.
דרישות התפקיד:
★ השכלה תיכונית.
★ בעל רכב.
★ מעל גיל 26.
הכנסה חודשית מובטחת על בסיס משכורת ותנאים סוציאליים.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 33616 ת"א
מיקוד 61336 עבור מס' 200. רק פניות מתאימות תיענה.
סודיות מובטחת.

לתעשיה הצבאית באיזור המרכז
דרושים/ות:
★ **01/58 מפעילי מכונות וציוד אוטומטי** — לעבודה במשמרות
דרישות המשרה:
1. בוגרי בית-ספר מקצועי 3 או 4 שנתי (במגמת מכניקה ומכונות).
2. לאחר שרות צבאי.
3. בריאות תקינה (פרופיל 72 ומעלה).
★ **02/58 עובדות "יצור"** — לעבודה במשמרות
דרישות המשרה:
1. 11 שנות לימוד לפחות. שליטה מלאה בעברית.
2. בריאות וראיה תקינים.
★ **03/58 עובדי "יצור בלתי מקצועיים"** — לעבודה במשמרות
דרישות המשרה:
1. 10 שנות לימוד לפחות.
2. לאחר שרות צבאי.
3. בריאות תקינה (פרופיל 72 ומעלה).
מועמדים/ות העונים/ות לדרישות המשרה מתבקשים/ות לפנות ליחידת התעסוקה של התעשיה הצבאית, רח' הארבעה 16, תל-אביב, בימים א, ב, 11–12.12.88 בשעה 8.00 בבוקר.
נא להביא תעודת זהות, פנקס מילואים ותעודת שבי ו/או תעודת פטור. על כל עובד/ת יהיה להצטייד במועד מאוחר יותר בטופס שליחה של שירות התעסוקה במקום מגוריו.
(הסעות למפעל וחזרה מבנימינה בצפון עד אשדוד בדרום).

התעשיה הצבאית

נייטשר ביוטי
תעשיות קוסמטיקה בע"מ
דרושים:
אנשי מכירות
בעלי נסיון בענף. עדיפות לבעלי רכב.
טלפונים לקביעת ראיון: 053-334374
053-332882

★ **מהנדס חשמל בכיר**
בעל נסיון 5 שנים לפחות בפיתוח וייצור ציוד מיתוג
★ **מהנדס חשמל**
נסיון בהתקנות.
לפנות 03-9614666 ת.ד. 8680 ת"א (61084)

לחברת השקעות ציבורית
דרוש/ה
מבקר/ת פנים
בעל/ת נסיון בתחום הביקורת הפנימית, לחברה ולמפעלי תעשיה וחברות מסחר הממוקמות באזור ת"א.
היקף המשרה – עד חצי משרה
אפשרי גם לפנסיונר/ית בעל/ת נסיון
בפרטים: ת.ד. 30121 ת"א 61301
עבור "מבקר/ת פנים"

לחברה להובלה בינלאומית
דרוש
בחור רציני
לאחר שרות צבאי
לעבודות כלליות
03-7522865

למשרד אדריכלים בת"א
דרוש/ה
שרטט/ת והנדסאי/ת
נסיון 5 שנים לפחות
– 5 ימים בשבוע –
טל. 03-219254

שמאי רכב מוסמך
נסיון,
סודיות מובטחת
לפנות לת.ד. 9069
חיפה.

עורכי-דין
בעלי נסיון וחוג לקוחות המעוניינים להצטרף
למשרד עורכי-דין בעל מוניטין
מוזמנים לפנות לת.ד. 20064
ת"א 61200

גידרון תעשיות מזון בע"מ
דרוש/ה
מנהל/ת מעבדת מיקרוביולוגיה למזון
הכישורים הדרושים:
★ השכלה פורמלית מוכחת בתחום המיקרוביולוגיה
★ 5 שנות נסיון בתחום בדיקת מזון
נא לפנות בכתב יד בלבד, לגידרון תעשיות מזון בע"מ רחוב הנפח 21 חולון 58817,
לידי ד"ר שומרוני.

לרב-בריח יבנה דרוש/ה
מהנדס/ת / הנדסאי/ת מכונות
ליח' פרוייקטים
★ התפקיד לצירותיים, המעוניינים בשינוי, אתגר ושותפות בפיתוח ותכנון אמצעי הנעילה של העתיד.
★ נסיון של 3 שנים לפחות בתכנון.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב-יד לת.ד. 465 יבנה 70653
(עבור יעל - אגף הנדסה)
רב-בריח - מקום גדול לעבוד בו.

תרבות ברון
בימיה עתירת ידע
דרושים
מנהלי מוצר
● ליחידה עסקית המטפלת בחומרים אנאורגניים
● ליחידה עסקית התלקחות בחומרים מונעי התלקחות
התפקיד כולל:
■ מו"מ עם לקוחות בארץ ובחו"ל
■ יזום, פיתוח מוצרים ושימושים חדשים
■ הכנת תקציב ובקרה על ביצועו
■ התפקיד כרוך בנסיעות לחו"ל
הכישורים הדרושים:
■ כימאי או מהנדס כימיה/כלכלה
■ השכלה בניהול עסקים - יתרון
■ נסיון שיווקי - יתרון
■ שליטה בשפה האנגלית
■ ידיעת שפות נוספות - יתרון
★ ליחידה העסקית המטפלת בחומרים מונעי התלקחות דרוש בנוסף נסיון מוכח בתעשיה הפלסטית
עבוד היום בטכנולוגיות המחר
סודיות מובטחת
מועמדים העונים לכישורים המבוקשים
מוזמנים לפנות בכתב יד ובצירוף קורות חיים ונסיון
למדור כח אדם ת.ד. 180 באר-שבע 84101 (נא לציין ת.ד.)
מודעה זו מתייחסת לנשים וגברים כאחד

רשת מכללות, בתי-ספר תיכוניים טכנולוגיים ומקיפים, בתי-ספר תעשייתיים ולתכנים.
עמל
טכנולוגיה ומדע לקידום האדם והחברה
למרכז עמל דרוש/ה
סמנכ"ל/ית לענינים פדגוגיים
תאור תפקיד: אחריות לנושאים הפדגוגיים מדעיים וטכנולוגיים במוסדות "עמל"
דרישות המשרה:
★ השכלה אקדמית, תואר שני או שלישי
★ רשיון הוראה קבוע
★ נסיון ובקיאות במינהל חינוכי על יסודי
★ ידע ונסיון בכלכלה חינוכית
★ כושר ניהול צוות
★ רצויה הכרת מערכת החינוך המדעית-טכנולוגית
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות עד תאריך 23.12.88 בצרוף קורות חיים והעתקי תעודות, למח' כח אדם, "עמל" רח' קהילת קייב 15 ת"א 69410.
פרסום זה מתקן פרסום קודם מתאריך 4/11/88.

דרוש/ה מיד מנהל/ת לביה"ס המקיף "עמל" ע"ש שרייבר בית שמש
★ השכלה גבוהה ומושלמת (רצוי ברמה של M.A או M.Sc.)
★ רשיון הוראה קבוע
★ נסיון של 5 שנים לפחות בהוראה ובניהול בי"ס על-יסודי
★ כושר הדרכה בעבודה פדגוגית
★ נסיון בפעולות חינוך חברתי ופעילות עם צבור ההורים
מועמדים המעונינים באתגר חינוכי, מתבקשים לפנות בכתב ולצרף תיאור תולדות חיים, תעודות והמלצות למנהל המחלקה הפדגוגית "עמל" רח' קהילת קייב 15, תל-אביב. מיקוד 69410.
המועד האחרון להגשת הצעות 25.12.88.

להברה לבנית בנס-ציונה
מזכירה מנוסה
מנהלת חשבונות ממוחשבת.
לשעות העבודה מ-8.00–16.00
טל: 08-401097, 08-406229.

מכון מ.ש.פ. שירותים פסיכולוגיים
לאגודה ציבורית ארצית ותיקה ורבת פעילים
דרוש/ה
מנהל מערך ארצי לגיוס וניהול כספים
משרה מס. 900
התפקיד:
הפעלת שכירים ומתנדבים, ניהול מו"מ, תכנון וארגון.
כישורים:
נסיון מוכח בניהול כספים וכח אדם, ידע בשיווק ופרסום, תואר אקדמי בכלכלה, ראיית חשבון או מנהל עסקים, ידע במחשבים, ניידות גבוהה, שליטה מלאה בעברית ובאנגלית.
עדיפות לבעלי נסיון בניהול מערך התרמה ואיסוף כספים.
שכר בהתאם לכישורים
להגשת מועמדות יש לפנות בכתב-יד תוך פירוט קורות-חיים לת.ד. 11767 מיקוד 61116 תל-אביב, ולציין את מספר המשרה
סודיות מובטחת

דרושים
פקיד/ה
לאגף בטוח חיים
בעל נסיון 3 שנים לפחות בנושאי הפקה ושינויים של פוליסות בטוחי חיים / מנהלים
מועמדים מתאימים בעלי נכונות לעבודה מאומצת יפנו בכתב יד לכ"א
ת.ד. 37299 ת"א 61372
איילון חברה לבטוח

חברה ישראלית לאשפרה בע"מ
דרושים:
מכונאי אחזקה
נא לפנות למנהל כח אדם
אזור תעשיה יבנה
טלפון 08-439021
– סודיות מובטחת –

שומרים
לביים שדה עין-גדי
רווק, מגורים במקום, רשיון נהיגה,
רצוי ידע בתחזוקה
לפנות – 057-84288, 057-84350 לאריה.
לביים שדה מעלה-אפרים
רווק, מגורים במקום, רשיון נהיגה
לפנות – 02-941344 לעמי.
החברה להגנת הטבע

לחברת הר וגיא
דרושים/ות
מדריכים/ות מעולים/ות
לידיעת הארץ להדרכת טיולי בתי ספר
★ בוגרי קורס מורה דרך, החברה להגנת הטבע, אוניברסיטה והוד"ה.
לתיאום פגישה טלפון 03-769164
כתובת: שדרות ירושלים 96 רמת-גן

עם הרחבת הפעילות
למפעלי
Dr. Fischer
ד"ר פישר
תעשיות פרמצבטיות
דרושים
פקידה ראשית
אחראית על המשרד הראשי של החברות/מפעלים.
שולטת בהדפסה על מעבד תמלילים (א.ב.). עברית ואנגלית ברמה טובה מאד.
ידע ונסיון בניהול משרד ממוחשב.
כושר ארגון ויחסי אנוש טובים.
פקידת הנהלת חשבונות/קלדנית
סוג 2 בהנהלת חשבונות
לעבודה בהנהלת חשבונות - שיווק. יכולת עבודה מול מחשב (IBM36).
פקידה למחלקת התפעול
הנדסאית וטכנאית תעשיה וניהול מתחילה
המשרות לעיל לעבודה מלאה בין 7:30-16:30 חמישה ימים בשבוע בבני-ברק נא לפנות לת.ד. 39367 ת"א מיקוד 61392 תוך ציון המשרה על המעטפה.

למושב גן שומרון דרוש
גזבר
לחצי משרה
לפנות למושב גן שומרון
דאר כרכור 37915

לחברת מחשבים
דרוש/ה
מתכנת / מנתח
בעל/ת נסיון ב- P.C.
בייסיק הכרחי!
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 37657 ת"א
מיקוד 61375
– סודיות מובטחת –

אלעד מערכות - כח אדם בע"מ
דרושים
אנשי מחשב
מנוסים
בכל התחומים 03-239063

לבית קלנוע חדש בנתניה
דרוש מנהל בית
לפנות בכתב בצרוף קורות חיים
לת.ד. 11322 ת"א

קיבוץ עין דור מחפש
אחות
בבר פרטים לפנות לטל:
ביום: 06-768409, בערב: 06-768284

מלון דביר
למלון דביר חיפה
דרוש
טבח - אחראי מטבח
כישורים:
● סוג 4-5
● נסיון בעבודה במלונות 4-5 כוכבים
● רצוי רקע בהדרכה
לפרטים נא לפנות למר דבירי אליאור
טל. 04-381068
THE DANS
חברת מלונות "דן"

קופת חולים לעובדים לאומיים
של הסתדרות העובדים הלאומית בארץ ישראל
דרושים:
1. מנהל
למכוני הרנטגן ומכון הרנטגן המרכזי בת"א;
2. רוקחים אחראיים
לבתי-מרקחת באזור המרכז ובאשדוד, במשרות מלאות וחלקיות, או על-פי הסדר מיוחד.
נא לפנות למחלקת המנגנון
טל. 03-210271
קופת חולים לאומית - בריאות עם שדרה

Systematics
סיסטמטיקס בערבון מוגבל
PRIME Computer
עם התרחבות פעילותנו דרוש:
SYSTEMS ENGINEER/SYSTEMS PROGRAMMER
בעל נסיון של 1-5 שנים ורקע/נסיון בתחומים:
★ מערכות הפעלה במיני מחשבים ו/או תחנות עבודה (UNIX וכדומה)
★ רשתות תקשורת
★ תמיכה בלקוחות ובהדרכה – יתרון
★ מסדי נתונים טבלאיים
(INGRES, ORACLE וכדומה) – יתרון
תנאי עבודה מצויינים
המעונינים יפנו בכתב בלבד לפי הכתובת:
סיסטמטיקס בערבון מוגבל,
רח' ביאליק 155-157 רמת-גן 52523,
ויציינו על גב המעטפה לתפקיד SE.

עץ לבוד בע"מ ETZ-LAVUD LTD
למפעל הפורמייקה
אחראי קו אריזה ליצוא
★ בעל השכלה תיכונית
★ בעל נסיון בניהול צוות עובדים
★ שליטה בשפה האנגלית
המועמדים המתאימים מתבקשים להתקשר לאגף כח אדם, 03-914931 או לפנות בכתב, בציון השכלה ונסיון, לת.ד. 38 פתח-תקוה 49100

למוסד בנקאי בת"א
דרושות:
מוכירות אחה"צ
★ השכלה תיכונית – מלאה.
★ ידיעה טובה בשפה האנגלית.
★ הדפסה עברית שוטפת.
★ רצוי נסיון של שנתיים במזכירות.
העבודה במשרה חלקית
בין השעות 14.00–18.00
המעוניינות תפנינה בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 23032, תל-אביב עבור "מס' 815".

לפרוייקטים פרסומיים בעיתונות היומית
דרושים
אנשי שיווק ומכירות
עם נסיון בניהול מו"מ, בעלי קשרים וידע בכל מגזרי המשק.
תחילת עבודה – מיידית.
לתאום ראיון נא להתקשר החל מיום א' למירי, טל. 03-5371774

"עמית" שרותי תקשורת
דרושים לסניפי החברה בירושלים, תל-אביב וחיפה
אנשי / נשות מכירה מנוסים
לשיווק שרות יחודי של שיגור טלקס ופקס.
ישירות ממחשב הלקוח.
רציניים בלבד, מ-3 הערים, יפנו למשרדנו בת"א לקביעת ראיון עם גב' גילת, טל' 03-5449626.

ברדר — BROTHER
דרוש
נציג מכירות למדפסות לייזר
נסיון בשיווק התמיכה במדפסות לייזר.
הבנה בממשקים למעבדי התמלילים נפוצים וסוגי הפונטים המקובלים.
תנאים טובים למועמד המתאים.
לפרטים נא לפנות לטלפון 9225921
לבקש את לילי.

למפעל תעשייתי באזור חיפה
דרוש
מנהל מחסן
הכישורים הדרושים:
★ ידע ונסיון מוכח בניהול מחסן ממוחשב.
★ השכלה תיכונית מלאה.
★ ידיעה טובה בחשבון
★ נסיון בניהול צוות עובדים
★ כושר ארגון וניהול
★ ידיעת השפה העברית על בוריה
★ בעל רשיון נהיגה
מועמדים מתאימים יפנו, בכתב יד, תוך פרוט קורות חיים ונסיון קודם אל ראש אגף כוח אדם ת.ד. 24149 תל אביב ויציינו על גבי המעטפה "מנהל מחסן".
סודיות מובטחת

למפעל תעשייתי באזור חיפה
דרוש
מנהל מחסן
הכישורים הדרושים:
★ ידע ונסיון מוכח בניהול מחסן ממוחשב.
★ השכלה תיכונית מלאה.
★ ידיעה טובה בחשבון
★ נסיון בניהול צוות עובדים
★ כושר ארגון וניהול
★ ידיעת השפה העברית על בוריה
★ בעל רשיון נהיגה
מועמדים מתאימים יפנו, בכתב יד, תוך פרוט קורות חיים ונסיון קודם אל ראש אגף כוח אדם ת.ד. 24149 תל אביב ויציינו על גבי המעטפה "מנהל מחסן".
סודיות מובטחת

למפעל לטריקו סריגמיש דרושות
עובדות מקצועיות
למשמרת יום מ-7.00 עד 3.30 אחה"צ
למשמרת ערב מ-3.30 עד 8.00 בערב.
★ תנאי עבודה מהטובים במשק
★ שעות עבודה גמישות לאימהות
★ אוירה נעימה וארוחת בוקר
★ הסעות מחוץ לגוש דן
★ 5 ימי עבודה בשבוע
לפנות למנהל כח אדם לשולה. טל. 03-377746
רח' הרכבת 32 (ליד התחנה המרכזית) בת"א.

ליפאודה בע"מ
יצרני מיץ פז ושופס
לסניף חיפה דרושים/ות
מוכרנים/יות
הכישורים הדרושים:
★ השכלה תיכונית.
★ נמרצות וחריצות.
★ נכונות לעבודה בשעות בלתי שגרתיות.
★ תקשורת בין-אישית טובה.
לפנות בכתב יד לאמנון דיינר
ת.ד. 2340 רחובות 76120 עבור מוכרן.

למחלקה המשפטית של מוסד בנקאי
דרוש/דרושה
עורך/ת דין מתחיל/ה
נא לפנות בכתב בפירוט קורות חיים
ת.ד. 2428 ת"א מיקוד 61024
מחלקת כח אדם – משרה מס' 10

למפעל של התעשיה הצבאית באיזור המרכז

דרושים:
מסגרים/רתכים

בוגרי בי"ס מקצועי או/ו קורסים מוכרים

בעלי ידע בקריאת שרטוט טכני וניסיון של 3 שנים לפחות.
עדיפות תינתן לבעלי ניסיון בריתוך שריון.

מועמדים העונים לדרישות המשרה מתבקשים לפנות ליחידת התעסוקה של התעשיה הצבאית, רח' הארבעה 16, תל־אביב, ביום ראשון – 11.12.88, בשעות 08.00–10.00
על הפונים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים ותעודת שבוי.

ניתן לפנות במשלוח קורות חיים, ליחידת התעסוקה של התעשיה הצבאית, ת"ד 1044 רמה"ש, מיקוד 47100
נא לציין מס' תעודת זהות

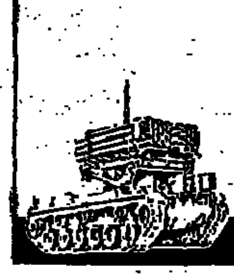

התעשיה הצבאית

למפעל תעשייתי גדול
דרושים
מהנדסי מערכות אלקטרוניקה
בעלי רקע ונסיון במערכות צבאיות משובצות מחשב בשטח המכ"ם, ל"א או תקשורת.
העבודה רבת אתגר בפיתוח, שילוב וניסויים מערכתיים בפרויקט פיתוח מתקדם רב־שנתי.
על המעוניינים לפנות לת.ד. 612, יבנה.
סודיות מובטחת
מודעה זו מיועדת לנשים ולגברים

למוסד ציבורי
דרוש
מנתח מערכות / מתכנת בכיר
הכישורים הנדרשים:
א. תואר ראשון במדעי המחשב או במתמטיקה.
ב. נסיון של 3 שנים לפחות בתכנות על מיני מחשבים.
ג. שליטה ונסיון בשפת "C".
ד. ידע בשיטות תכנות ותחזוקת תכניות.
ה. ידיעת השפה האנגלית חובה.
עדיפות תינתן לבעלי:
א. נסיון במערכות זמן אמת.
ב. נסיון במחשבי D.G. ומערכת הפעלה AOS/VS.
ג. נסיון בתכנון מערכות.
ד. הבנה בסיסית במערכות הפעלה.
מקום העבודה בתל־אביב.
המועמד המתאים יידרש לעבור השתלמות בת כ־6 חודשים בארה"ב.
הדרגה תיקבע בהתאם לכישורי המועמד.

על המעוניינים לפנות בכתב־יד עד לתאריך 16.12.88, לת.ד. 7019 ת"א 61070 עבור "מתכנת בכיר".

לחברת אי סי איי טלקום בע"מ
דרושים/דרושות

1. מהנדס/ת אלקטרוניקה
חמש שנות נסיון במערכות משובצות מיקרו מחשב.
נסיון תיכנותי ב־80286 – הכרחי. הכרת PC/AT – יתרון.

2. הנדסאי/ת אלקטרוניקה
(לתקופה של כ־6 חודשים)
שלוש שנות נסיון במערכות משובצות מיקרו מחשב.
נסיון ב־8031 – הכרחי. ב־80286 – יתרון.

3. הנדסאי/ת אלקטרוניקה
(לתקופה של כ־6 חודשים)
נסיון של שלוש שנים במערכות R.S הכרת 8031 – יתרון.

4. מהנדס/ת תוכנה לזמן אמת
שלוש שנים נסיון במיקרו מחשבים ובסביבת פיתוח של INTEL.
שפות C ו־ASSEMBLY. רקע בחומרה – יתרון.

החל מיום א' נא להתקשר 03-333241 למשרות 1, 2, 3 לאוציק לוי, קו פנימי 226
למשרה 4 ליעקב טגל, קו פנימי 277

אתגר, יוזמה, נכונות לתרום
אם אלה אינן רק מילים עבורך –
מקומך עמנו
אם אתה בן 21–30, בוגר 12 שנות לימוד,
לאחר שירות מלא בצה"ל כקצין ביחידת שדה
הצטרף ליחידה מיוחדת העוסקת במשימות בלתי־שגרתיות
אצלנו תמצא:
★ **עבודה מעניינת,**
★ **אפשרות לקידום ותנאי שכר טובים**
★ **קביעות בעבודה**
פנה בכתב לת.ד. 39351 ת"א מיקוד 61392 (עבור יפתח) וציין קורות חיים ופרטים אישיים מלאים (כולל מס' ת.ז. ומס' טלפון).
– פונים מתאימים ייענו –

לבית ציוני אמריקה
דרושה
מרכזנית
פקידת מודיעין
למשרה מלאה בשעות אחה"צ בין 22.00 – 15.30
ידיעת השפות עברית ואנגלית (דיבור) חיונית.
נא לפנות לבית ציוני אמריקה, רח' דניאל פריש 1, ת"א.
טל: 03-259341

הנדסאי/טכנאי מחשבים
★ נסיון מעמיק עם מחשבים אישיים XT, AT, 386.
★ אוריינות טכנית/ניהולית – מעבדה ושירות.
נא לפנות בכתב־יד ל"עידן מחשבים בע"מ" (יבואני VISION) ת.ד. 58 כפר־בילו 70450
סודיות מובטחת

למלון 4 כוכבים בצפון
דרוש
טבח ראשי
לפנות בכתב בציון קורות חיים, נסיון קודם והמלצות לת.ד. 2134 ת"א עבור "טבח ראשי".

לחברה ליבוא ושיווק ציוד טכני
דרוש
סוכן מכירות
(עדיפות להנדסאי/טכנאי)
הכישורים הדרושים: חרוץ, נמרץ ויכולת שיווק, כושר ביטוי בע"פ ובכתב. ידע בסיסי בשפה האנגלית, נסיון קודם, רשיון נהיגה.
לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ת.ד. 223 פתח־תקוה 49101
סודיות מובטחת

למגן מעליות בע"מ
דרוש/ה
איש/ת מכירות מעולה
בעל/ת נסיון עצמאי/ת ואחראי/ת, יוזמה וכושר בביצוע מעולה לניהול מו"מ עם קבלנים.
מגורים באזור המרכז יתרון.
נסיון בענף הבניה יתרון.
הזדמנות לעבודה מעניינת בעלת אתגר.
תנאים טובים ורכב צמוד למתאים/ה
לפנות בכתב יד לת.ד. 3250 קרית־אריה פתח־תקוה עבור שמואל

להקמת מערך שיווק ארצי למוצר בתחום הבניין המתאים גם לבתים פרטיים
דרושים
סוכני מכירות לזיכיון בלעדי
★ באזורים: דרום / מרכז
★ רכב – יתרון
★ ניסיון קודם בענף הבניה – יתרון
לקביעת ראיון, טל: 03-663437 או לפנות בכתב יד בציון פרטים וניסיון לת.ד. 50073 ת"א 61500, עבור "שיווק".
– סודיות מובטחת –

רותם דשנים בע"מ
לאגף השיווק בתל־אביב דרושה
מזכירה בכירה
* *נסיון במזכירות וניהול משרד*
* *שליטה בשפה האנגלית להדפסה וטלקס*
נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים והמלצות אל "רותם דשנים בע"מ" ת.ד. 20279 הקריה ת"א 61203 בציון "מזכירה"
בקבוצת כימיקלים לישראל

למוסד ממלכתי
דרושים קציני מילואים
בדרגות: **סגן, סרן, רב־סרן**
אנו מציעים לך
★ עבודה בעלת עניין ואתגר, הכרוכה בניידות.
★ לימוד השפה הערבית.
★ תנאי שכר טובים ותנאי שרות מיוחדים (לרבות רכב צמוד בתום ההכשרה).
★ עבודה קבועה.
★ מסלול קידום רחב ואפשרויות להתפתחות עפ"י כישורים.
אם גילך 23–31, השכלתך לפחות תיכונית מושלמת ובריאותך תקינה
פנה נא בכתב לת.ד. 33171 ת"א (מיקוד 61231) עבור כ"א, בצירוף תולדות חיים ופרטים אישיים (כולל מספר ת"ז וטלפון).
פונים מתאימים ייענו.

אביק בתנופה
–בוא תצטרף!
בתוך מפעל ותיק צומחת כימיה חדשה. אלפות הייצור הפים הגדולים והבין המשודים החדש הפרוות והמודרני מעוד להציע לך את העבודה בתחרותו. אביק, צרכת תרופות לישראל! אדוסה החרבי קוראה לך להמשיך ולהתקדם יחד איתה, כשותף בתנופה הצבורה.

מנהל מחסן
* *ידע קודם בתפעול מערכת כלאי כמוחשבת.*
* *נסיון קודם בניהול עובדים.*
* *רצויה שליטה באנגלית.*

5 ימי עבודה בשבוע השעות באזור הגרכם.
פניות בכתב להפנות לאביק בני־ברק ת.ד. 8077 אזור תעשיה חדש בני ברק עבור רחל נתע.

אביק
אתך, ניצור כימיה!

קופת חולים מכבי
דרושים
רופא/ת משפחה
לעבודה באזור ת"א
על המעוניינים להתקשר לגב' סילביה טל: 03-5630310.

דרושה
אחות מוסמכת
לקיבוץ מחניים
רצויה רווקה או
בעלת משפחה מתחילה.
נא לפנות לטלפון 06-933711 בבוקר 06-933335 בשעות הערב.

לחברת עמילות מכס מתפתחת
דרוש
מנהל מסחרי שיווקי
בעל יכולת ניהול מסחרית
וכושר פיתוח שיווק בתחומי
עמילות המכס והשילוח הבינלאומי.
יתרון לבעלי אחד מהכישורים הבאים:
★ רשיון סוכן מכס
★ רשיון משלח בינלאומי
★ רשיון סוכן ביטוח

נא לפנות בכתב־יד בצירוף קורות חיים לת.ד. 20519 ת"א, עבור "מנהל מסחרי"
– סודיות מובטחת –

---

digital
מרכז טכנולוגי לתכנון ופיתוח בירושלים
אנו מרחיבים פעילותנו ע"י כניסה לפרוייקטים חדשים בתחומים עתידיים, ולצורך כך דרושים לנו אנשי מקצוע מעולים בעלי הכישורים הבאים:

מהנדס מחשבים בכיר
בעל נסיון בפיתוח חומרה/תכנה
★
מהנדסי מחשבים/ אלקטרוניקה מתחילים
לתפקיד של מהנדסי תכנון VLSI

אצלנו תמצאו הזדמנות:
לעבוד באווירה יוצרת ובתנאי מרתקים.
לשלב ידיעתם של מפעל חדש עם ניסוי של חברת ענק.
להצטרף לטכנולוגיה צעיר ולהתפתח יחד עמה.

מגורים בירושלים חובה
אנו נסייע למעוניינים שיעתיקו מגוריהם

שוכנים מעשים להדרכה לנסיעות לארצות הברית

סודיות מובטחת

המעוניינים יפנו בכתב בלבד, בצירוף קורות חיים ותעודות (מועמדים למשרות מהנדסים מתחילים מתבקשים לצרף גליון ציונים), לת.ד. 10109 ירושלים.

המודעה מיועדת לנשים וגברים כאחד

טבע
אנשים טובים– אצלנו זה בטבע.
דרושים/ות
למפעלנו הכימי פלנטקס בנתניה
מנהלי משמרות
הכישורים הדרושים:
– הנדסאי/טכנאי כימיה או תעשיה וניהול בעלי נסיון ניהולי
– 3 שנות נסיון בתעשיה
– נכונות לעבודה במשמרות
– מגורים באזור השרון
מפעילים כימיים
הכישורים הדרושים:
– 10 שנות לימוד לפחות
– נכונות לעבודה במשמרות
– ידיעה בסיסית בשפה האנגלית
– מגורים באזור השרון
– עדיפות לבעלי ניסיון בתעשיה הכימית
מכונאי אחזקה
הכישורים הדרושים:
– הנדסאי/טכנאי מכונות
– בעל ידע בפניאומטיקה הדראוליקה ובקרים מתוכנתים
– עדיפות לבעלי נסיון בתעשיה ובעבודות ריתוך וצנרת

המועמדים מתבקשים לפנות בכתב יד למחלקת כח־אדם
ת.ד. 160 נתניה מיקוד 42101
או לפנות ישירות למפעלנו באזור התעשיה הישן נתניה

טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ

קבוץ משגב־עם
מחפש
אחות מוסמכת
עדיפות לבודדה או בעלת משפחה עם ילד אחד.
טלפונים בערב 06-953608 רותקה, או 06-953641 נעמי.

לשרות בצבא קבע בפרויקט פיתוח תוכנה
דרוש
איש מחשבים בכיר
בדרגת קצונה. אקדמאי בתחום המחשבים / הנדסת תעשייה וניהול במגמת מערכות מידע / כלכלה. ידע וניסיון ב־ADABAS
לפנות בצרוף קורות חיים, תעודות ונספחים לסא"ל שריה תבור, ד.צ. 02149.

לחברת מחשבים
דרוש
איש מכירות תוכנה
(תוכנות P.C)
רצוי בעל רכב, רקע בתוכנות הכרת העצה.
נא לשלוח קורות חיים לת.ד. 6065 תל־אביב

לחברה ותיקה ודינמית בתל־אביב
דרושה
פקידת מכירות
בעלת מרץ ויוזמה לתפקיד מעניין ומגוון. הכולל שיווק וקידום מכירות. ניסיון – יתרון. אווירה נעימה ותנאים טובים. לפנות לדן – טל. 03-810312.

קשת האגודה למען הקשיש בתל־אביב־יפו
דרוש/ה
מרכז/ת
בתי דיור מוגן לקשישים
(משרה חלקית)
דרישות: אחראי/ת לניהול ופיתוח בתי דיור מוגן.
נסיון וידע בעבודה עם קשישים,
רצויה השכלה גבוהה.
נא לפנות למזל, טל. 03-810721/2

לחברת בניה גדולה במרכז
דרוש
מהנדס בניה (משרה 75%) לניהול פרוייקטים
★ **נסיון מוכח בביצוע פרוייקטים מורכבים**
★ **בעל נסיון בניהול עסקי של עבודות ציבוריות, ניתוחי מחירים וניהול מו"מ.**

מועמדים ישלחו פרוט קורות חיים
ונסיון לת.ד. 11024, תל־אביב 61110,
ויציינו מס' משרה.
סודיות מובטחת

תסל
תהנות יעוץ לנושאי כח אדם בע"מ

אגיש
ציוד סביבתי למחשבים בע"מ
רח' ריב"ל 18 תל־אביב דרוש/ה
מהנדס/ת אלקטרוניקה
* *בעל ידע ונסיון בתקשורת מחשבים*
* *נסיון במכירות של מוצרי אלקטרוניקה בתחום תקשורת מחשבים*
* *שפה אנגלית על בוריה. רצוי שפות נוספות.*

התפקיד כרוך במכירות בחו"ל
לפרטים נא לפנות לטלפון 03-371282

הספקה
חברה ישראלית להספקה לחקלאות בע"מ
לסניף עמיעוז
דרוש:
מחסנאי טכני והדברה
דרישות התפקיד:
★ **נסיון בחקלאות.**
★ **הכרת מוצרים חקלאיים.**
★ **נסיון בתפעול מחסן – יתרון.**
לפנות טלפונית: 057-82972/3/4
ליגאל

לאנציקלופדיה הישראלית הכללית
דרושים/ות
מקדמי/ות מכירות
★ **נתחנו לך 2 מכירות בלבד ליום ובשעות הנוחות לך.**
והכנסתך: 3,000 ש"ח לחודש.
(מחיר האנציקלופדיה במבצע: 540 ש"ח ב־10 תשלומים).
★ **נסיון במכירות – לא הכרחי.**
★ **רכב חובה.**
– **המתאימים יעברו הדרכה קצרת מועד –**
– התחלת העבודה מיידית –
הפוך את האנציקלופדיה הישראלית הכללית לסיפור ההצלחה שלך.
התקשר/י עוד היום 03-7522922, 03-7522890

למשרד עורכי דין
דרושה
מזכירה מעולה
בעלת נסיון וידע בהדפסה
על מעבד תמלילים,
5 ימי עבודה בשבוע.
שעות העבודה: 8.30–16.30
תנאים טובים למתעמדת המתאימה
טל' 03-7523716/7/8

לאולפן לבגרות דרושים
מורים
לכל המקצועות להכנת כיתות לבחינות בגרות בשעות הערב
רק מורים בעלי ניסיון בהכנת כיתות לבגרות ותעודת הוראה מתבקשים לפנות:
תל־אביב: 03-5460518
ירושלים: 02-222375
חיפה: 04-641040
באר־שבע: 057-71690
תנאים טובים למתאימים

דרוש
[illegible]
להפקיד מנהל־תשגור מעניין
★ הכוזר רקע העבודה אדמיניסטרטיבית
מקום עבודה [illegible]
לפנות טלפונית: [illegible]

להברה בכרדית העוסקת במכירות לתעשייה
דרוש
מנהל סניף אילת
דרישות המשרה:
☆ יכולת לפקח על עובדים
☆ אחריות בכל הקשור לניהול הסניף
☆ ידיעת אנגלית – הכרחית, רצויה שפה נוספת
תנאים טובים לבעלי הכישורים
למעוניינים – נא לפנות בכתב יד, בצרוף קורות חיים, לת.ד. 33749 ת"א 61337.
– סודיות מובטחת –

לפרוייקט שיווקי חדש
דרושים/ות
אנשי שוק לעבודה מיידית
רצוי מתחום הפרסום/ביטוח
* **נסיון מוכח של 3 שנים במכירות.**
* **שכל על כל.**
* **תמורה נאה וגשר לניהול הצוות ובעל פרמה גבוהה.**
* **בעלי רכב.**
■ **תנאים טובים למתאימים.** ■
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 32471, מיקוד 61322 ת"א.

למפעל תעשייתי גדול באזור חיפה
דרוש
אדריכל
★ בעל נסיון בעבודה מעשית של 2 שנים לפחות;
★ תקשורת בין־אישית טובה;
★ התפקיד כרוך בנסיעות.
נא לפנות בכתב־יד בפירוט קורות חיים ונסיון בעבודה לת.ד. 4354 חיפה (31043) עבור "אדריכל"
סודיות מובטחת

לחברה מסחרית בהיקף ארצי
דרושים/ות
תוכניתנים/ות
● **הכישורים הדרושים:**
(1) נסיון מוכח של שנתיים לפחות בעבודת מחשב I.B.M 43xx (MAIN FRAME).
(2) שפות COBOL, RPG.
(3) עבודה בסביבת DOS-VSE תחת VM.
(4) נסיון בכתיבת תוכניות ON-LINE.
(5) עדיפות לבעלי/ות רקע בנושאי שכר וכ"א.
(6) תושבי/ות גוש דן והסביבה.
מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו־תפנינה בכתב יד בצירוף תולדות חיים ונסיון קודם, לאגף כ"א לת.ד. 8751 ת"א – יפו.
– סודיות מובטחת –

לעבודה בצפון
דשד
דרושים
1. מהנדסי תעשיה וניהול
עם נסיון של לפחות 4 שנים בתכנון והקמת מערכות ענ"א בתעשיה.
יועדפו בעלי סיווג בטחוני
2. מתכנת
בעל נסיון מוכח בהקמת מערכות ענ"א לתעשיה על 36 – IBM
יש להעביר קורות חיים בכתב לא יאוחר 20.12.88 לת.ד. 5794 חיפה מיקוד 31037

هكذا من الأصل

קרדיה
שרותי כח אדם בע"מ

למפעל תרופות באזור ת"א
1. רוקח/ת בעל נסיון תעשייתי, לתפקיד ניהולי בכיר הכולל פיקוח וביצוע בנושאי: ייצור, מכירות, רישום וקשרים עם מוסדות.
2. כימאי/ת בעל נסיון בתעשיית תרופות, לתפקיד ניהולי בכיר הכולל אחריות על מעבדה, פיקוח על חיצוני.
3. מקדם/ת מכירות - תועמלן/ית בעל/ת נסיון במכירות והשכלה פרא־רפואית.
אתגר ותנאים טובים למועמדים המתאימים.
נא לשלוח קורות חיים בכתב ל"קרדיה": רחובות, הרצל 185, או ל"קרדיה" תל־אביב, דיזנגוף 168.
— סודיות מובטחת —
עושים קרידה

הסתדרות מדיצינית הדסה
דרושה/ה
חשב/ת שכר
בעל/ת ידע בנושא משכורות עובדים, מאזני חופשות וביקורת המערכת.
הכישורים הדרושים: השכלה תיכונית, נסיון של 5 שנים בנושא משכורות ושכר, הכרת המחשב. נסיון בניהול צוות עובדים, סוג 2 לפחות בהנהלת"ח.
נא לשלוח קורות חיים לאגף כח אדם ת.ד. 12000 ירושלים 91120 עבור "שכר".

למפעל לשיפוץ מכלים חשמליים לרכב
ד ר ו ש
מנהל עבודה
חשמלאי רכב בעל נסיון כמנהל עבודה
מיום א' טלפון: 03-782906

לחברת נסיעות ותיירות
ד ר ו ש
סמנכ"ל בכיר
עבודה עצמאית, נמרץ ובעל יוזמה, יכולת ניסוח בכתב ובעל פה וניהול מו"מ עם גופים.
לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים לת.ד. 16310/2 ת"א עבור סמנכ"ל לתיירות.

משאויר
חברה אזורית בע"מ
שרותי כח אדם
דרושה
מפע"ית
לעבודה באזור נתניה
טלפון: 03-9711696

למפעל יהודי
בענף המזון הקפוא
באזור ירושלים
דרוש
שותף/משקיע
החשקעה הדרושה - $ 100,000
רציניים בלבד יפנו לת"ד 1343, ירושלים 91013

לחברת ליבוא ושיווק
ד ר ו ש ה
פקידה
לאזור צבא רצוי ידע בהנהלת"ח
קורות חיים בכתב יד לת.ד. 31117 ת"א
סודיות מובטחת

ביה"ס התיכון החדש דרך נמיר 81
דרוש
מורה לכימיה
לחטיבה העליונה לשנת הלימודים הבאה.
לקביעת ראיון להתקשר למזכירות ביה"ס 03-441917

לארה"ב לעבודה מיידית
אנשי תוכנה עם נסיון בי:
CICS / COBOL
עם: ASSM. או עם:
ADABAS / NATURAL
3 ש' ניסיון, העבודה באזור: N.Y או N.J
מועמדים מתאימים יקבלו: סידורי ויזה + טיסה + תנאים סוציאליים + הטבות מיוחדות.
לקביעת ראיון לפנות לי.ס.פי.אג.אס בע"מ 03-5461586, 454684
הורקנוס 24, תל־אביב 62483

חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה
התשמ"ח — 1988
[illegible]

למשרד לייזום וניהול פרוייקטים
דרוש
מהנדס/אדריכל
צעיר, נמרץ, בעל נסיון
★ טיפול בתוכניות בינוי ערים - חלוקה ותכנון ברשויות מקומיות.
★ פיתוח פרוייקטים בשלב התכנון המוקדם.
★ בדיקת כדאיות והערכת כלכלית.
נא לפנות בכתב יד בצרוף נסיון, קורות חיים ושכר מבוקש לגב' ס. כהן רח' רדק 7 רמת־השרון

READY SYSTEMS CORP.
שמרכזה בעמק הסיליקון קליפורניה, הנה החברה המובילה בעולם בפיתוח ושיווק מערכות הפעלה לזמן אמיתי. מוצרי VRTX ומיניים עבור כל המשפחות המובילות של מיקרו-מעבדים AMD, ZILOG, 1780 INTEL, MOTOROLA, NATIONAL SEMI.). בשיתוף עם מספר יצרני מחשבים, אנו מפתחים גרסאות של הדור הבא של VRTX עבור משפחות חדשות של מיקרו מחשבים מסיפוס RISC.
CARDTOOLS הנה מערכת כלים ממוחשבת התומכת בכל שלבי הפיתוח של מערכות זמן אמת והיא משווקת בהצלחה ונמצאת בשימוש בידי ענקי התעשייה בארה"ב ובאירופה.
להמשך הפיתוח של מוצרי VRTX ו־CARDTOOLS
דרושים למרכז הפיתוח של החברה בארץ
מהנדסי/ות תוכנה מוכשרים
לבעלי נסיון באפליקציות של VMS ו־SUN או לבעלי הכרות טובה עם ארכיטקטורות של מיקרו מחשבים ומערכות הפעלה, המוכנים לעבודה מאומצת, ניתנת בזאת הזדמנות להצטרף לחברה צעירה, הגדלה במהירות ומאפשרת אוירה יוצרת תוך עדוד הצטיינות.
מועמדים מתבקשים לשלוח קורות חיים ל: רדי מערכות (ישראל) בע"מ ת.ד. 2048, רחובות 76120

לחברת פירסום:
ד ר ו ש י ם
סוכנים מנוסים
באזור ת"א
באזור חיפה
04-389887 לרותי

דרוש מפעיל
לשופל וולוו עם רשיון ג' מעל 15 טון. לעבודה קבועה באזור השומרון. מגורים מאזור פ"ת והסביבה.
03-9362403

מועצה מקומית
אלפי מנשה
ד ר ו ש
איש אחזקה
לבית ספר באלפי מנשה
תושב אזור השרון
פרטים: 052-925111

דרוש
מהנדס ביצוע
לניהול עבודת גמר באתר בניה
03-814606, או בשבת 03-812027

דרושים
סטודנטים לרפואה
או
תעמלנים רפואיים
לסקר בתחום האורטופדי
טלפון 03-288626
03-288532

לחברה הנדסית בעלת נציגויות באזור הרצליה
מהנדס מכונות
+ השקעה
לקידום השיווק
ת.ד. 3525 ירושלים

בעל תעודת הסמכה לניהול מוסך
מעוניין בהצעות
ת.ד. 1008 גבעתיים

למשרד נסיעות דרוש
מנהל חשבונות
מנוסה (רצוי נסיון קודם בענף)
תנאים טובים למועמד המתאים.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לנועם נסיעות רוטשילד 95 ראשון־לציון 75204 טל'

דרוש
עורך־דין
בעל נסיון של שנתיים לפחות
למשרד עו"ד העוסק בתחום האזרחי־מסחרי.
נא לפנות בצרוף קורות חיים ובכתב־יד לת.ד. 46345 תל־אביב

למפעל מרצפות שרותיים
דרוש
מפעיל מכבש
+ נסיון.
תנאים טובים למתאים.
לפנות לעמית / הדס 06-364333

לחברת שקם בע"מ
דרוש/ה — באיזור חיפה
נגר/ות
בעל/ת נסיון • יוצא צבא
המעוניינים/ות יפנו/תפנינה
לטל: 04-520092

למיזוג אויר
טכנאי, מתקין
למערכות ביתיות
עם נסיון
03-727746

לחברה לעבודות עפר
דרושים
בנאים לקירות אבן,
נהג משאית
וטרקטוריסט.
03-392115

למפעל מתכת
בנתניה
דרושים
1. מנהל עבודה מנוסה
2. מסגרים/רתכים
שכירים או קבלני־משנה
הסעות למפעל.
053-67975

לבית הספר המקיף
האזורי ירדן מעלה אפרים
דרושים באופן מיידי:
1) מורה לתנ"ך
2) מורה כולל/ת לחטיבת הביניים
בירור פרטים נא לפנות
בבית הספר: 02-941948, 9
ובערב: 02-941443 או 02-941414

MANPOWER מנפאואר
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית

עבור אחד מלקוחותינו
חברה העוסקת בתחומים
אלקטרו־מכניים מתקדמים באזור המרכז
דרושים:
חשמלאי מוסמך
להרכבת ובדיקת מערכות חשמל בתעשיה האלקטרונית.
דרישות התפקיד:
א. רקע מוכח בבקרים ובאלקטרוניקה תעשייתית.
ב. נסיון של שנתיים לפחות בתחום.
מישרה 1235
מרכיבים מכניים
להרכבת מכלולים ומערכות מכניות בתעשיה האלקטרונית.
דרישות התפקיד:
בוגרי בי"ס מקצועי במגמת המכניקה.
מישרה 1236
הנדסאי/טכנאי אלקטרואופטיקה/מכשיור ובקרה
להרכבה ואינטגרציה של מערכות אופטיות משוכללות.
דרישות התפקיד
נסיון של שנתיים לפחות בתחום דומה.
מישרה 1237
מהנדסי והנדסאי אלקטרוניקה
לאינטגרציה, בדיקות סופיות וה:צה של מערכות ו:בגוניות בטכנולוגיות מתקדמות.
לתפקיד זה יתקבלו בעלי נסיון ורמה מקצועית גבוהה, המחפשים אתגר מקצועי ו/או חסרי נסיון מצטיינים, שיעברו מסלול הדרכה והכשרה לתפקיד זה.
אפשרויות הקידום לאחר כשנתיים כוללות איוש תפקידי מפתח בפעילויות היצור וההנדסה ואפשרות להשתלב במערך השירות בחו"ל.
מישרה 1238
לפנות לסניף רחובות, טל: 08-461717
הרצל 190, (מעל בנק דיסקונט)
א'—ה' 08.00—14.00, ו' 08.00—12.00

אופטרוטק
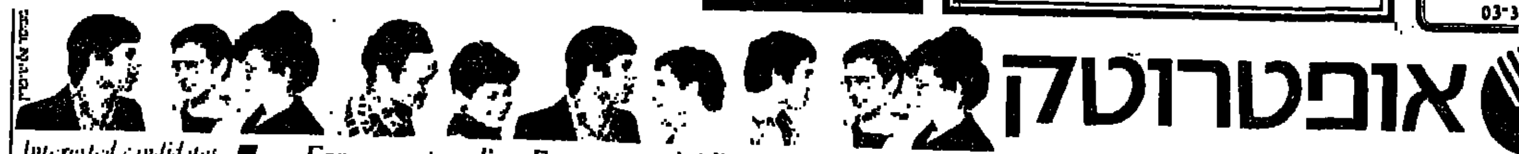
החברה מובילה בפיתוח, ייצור ושיווק של מערכות תיב"ים ומערכות אלקטרואופטיות ממוחשבות, המבוססות על טכנולוגיות ראייה מתקדמות, לייזרים, מכניקה עדינה, אינטליגנציה מלאכותית לאוטומציה בתעשייה.
כל פרט קובע

For our expanding European subsidiary headquartered in Brussels, Belgium we are seeking to fill the following position:
SALES MANAGER
Reporting to the General Manager
RESPONSIBILITIES:
• Defining annual sales plan and managing its implementation.
• Supervising the European sales force.
• Supporting selling activities to key accounts.
• Organizing company's participation in tradeshows.
QUALIFICATIONS:
• B.Sc. in Electrical Engineering. MBA - a plus.
• 5 years experience in sales management and direct sales of capital equipment.
• Fluent English and French or German. All three - a plus.
• Knowledge of the PCB Industry - a plus.
Interested candidates should apply in writing, in English and send resume to: Optrotech Ltd Human Resources Division, P.O.Box 69, Nes-Ziona 70450. An equal opportunity employer.

מוצרי ממברנות
קרית וייצמן בע"מ
למפעלנו המתרחב דרושים:
– לצוות המו"פ:
1. כימאי בעל תואר ראשון (משרה 1011);
2. כימאי אורגני בעל תואר ראשון או שני - רצוי נסיון בשטח הפולימרים (משרה 1012);
– למחלקת היישומים וההנדסה:
3. מהנדס כימאי בעל נסיון בתהליכים (משרה 1013);
4. שרטט מכונות בעל נסיון בתכנון מיכאני - צנרת - משרה חלקית (משרה 1014);
• 5 ימי עבודה בשבוע, • מקום העבודה: קרית וייצמן.
נא לפנות - בכתב־יד - בצרוף קורות־חיים, אל: ת.ד. 138 רחובות 76101, בציון מס' המשרה על המעטפה.

IIS
ייצור ושיווק של ציוד הקפי למערכות מחשבים גדולות. מתמחה בתכנון,
חברה צבורית בבורסה האמריקאית
למחלקת המכירות/שרות בסניף יהוד דרוש/ה
מזכירה
תאור התפקיד:
– עבוד תמלילים עברית/אנגלית.
– שרות מזכירות מגוונים.
– קשר עם לקוחות.
כישורים:
– נסיון על מעבד תמלילים.
– כושר התבטאות מעולה בע"פ ובכתב (עברית).
– רצוי נסיון של שנתיים לפחות במשרד מכירות/שרות.
– מסודרת, אחראית ומסורה.
נא לפנות בכתב לגבי הכתובת: אי.אי.אס בע"מ, דרך העצמאות 16, יהוד 56304

האוניברסיטה הפתוחה
לאוניברסיטה הפתוחה דרושים מנחים בקורסים:
דיני עבודה
בתל־אביב
הכישורים הדרושים: עו"ד. תחום התמחות: דיני עבודה.
מבוא לסוציולוגיה ודפוסי חברה בישראל
בבאר־שבע
הכישורים הדרושים: תואר שני בסוציולוגיה (או לקראת סיומו), רצוי ניסיון בהוראה.
אשנב לפסיכולוגיה חברתית ופסיכולוגיה בחינוך
בחיפה ובעכו
הכישורים הדרושים: תואר שני (או לקראת סיומו) בפסיכולוגיה חברתית או חינוכית, רצוי ניסיון בהוראה.
מבוא לכלכלה מקרו
באיזור טבריה ורמת הגולן
הכישורים הדרושים: תואר ראשון בכלכלה.
עידן המהפכות
במצפה רמון
הכישורים הדרושים: תואר שני (או לקראת סיומו) בהיסטוריה כללית עם התמחות בעת החדשה.
נא לפנות לחנה, טל': 03-422872
יהודים בעידן של תמורות
במכללת תל־חי ובחיפה
הכישורים הדרושים: תואר שני בהיסטוריה של עם ישראל וניסיון בהוראה.
נא לפנות לאלונה, טל': 03-422877
סטטיסטיקה למדעי החברה
באריאל
הכישורים הדרושים: תואר ראשון לפחות בסטטיסטיקה וניסיון בהוראה הכרחי. נא לפנות לאורנה, טל': 03-422878
תיאור התפקיד: ניהול מפגשים עם סטודנטים, בדיקת עבודות והנחיה טלפונית.

MANPOWER מנפאואר
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית
לסניף תל־אביב החדש
בנקים וביטוח
רח' בן־יהודה 12, א'—ה', 08:00—14:00
03-284128
★ חתם / ת מנוסה בביטוח אלמנטרי
נסיון בחברת ביטוח, הבלת עסקים עצמאית.
★ פקיד / ת שינויים ופדיונות
בעל / ת נסיון בתחום ביטוח חיים.
★ ★ ★
לסניף תל־אביב 03-298877
★ מזכיר / ה עברית־אנגלית מנוסה
אנגלית ברמת שפת־אם, (כולל הדפסה).
עבודה למשרה מלאה, לתקופה ממושכת מאוד.
מדליון הכסף ניתן כאות הוקרה והכרה למצטיינים שבין עובדי מנפאואר
יותר טוב מנפאואר

דרושה עוזרת לבישול וניקיון לזוג, לכל השבוע 07.00-15.00 גיל 45, לערך, עם המלצות, תנאים טובים. 03-228214

דרוש/ה
מזכירה / קלדנית
עם ידע ונסיון בהנהלת חשבונות
טל': 03-9247343

הסתדרות מדיצינית הדסה
דרוש/ה
מנהל/ת מחסן כללי
באגף האספקה בעין כרם
תאור התפקיד: אחריות לארגון המחסנים, עתיד מלאי, ניפוק למחלקות, ניהול צוות עובדים.
הכישורים הדרושים: השכלה תיכונית מושלמת, קורסים בנושאי מחסנים ורכש, נסיון של 3 שנים לפחות במערכות דומות, ידיעה טובה של עברית ואנגלית.
נא לשלוח קורות חיים לאגף כח אדם, ת.ד. 12000 ירושלים, (עבור אספקה).

משכורת 13!!! אתה מעוניין?
אם הינך עובד במקום עבודה מסודר ובכל זאת לא גומר את החודש... מצפה לך אצלנו עבודה מעניינת ובעלת אתגר. בשעות הערב בתחום המכירות. בדבר פרטים נוספים נא לפנות ל:
סניף אור יהודה 03-368407, סניף בת"ים 03-594544, סניף רמת־גן 03-724803, סניף אשקלון 051-24360, סניף קרית מלאכי 08-501129

לחברת קוסמטיקה בארץ
דרוש/ה
איש/ה שיווק לחו"ל
• בעל/נסיון מוכח בשטח הקוסמטיקה
• נסיון שיווקי בחו"ל
תנאים טובים למתאים/ה
נא לפנות בצירוף קורות חיים לת.ד. 500093 מיקוד 61500, תל־אביב.

שרותי כח אדם
דנאל בע"מ
לסניפנו ברחובות דרושים
* חייט/ת WIRG UP/תעופה — רצוי 3 שנות נסיון.
* מסגרים/רתכים - לעבודה במפעל תעשייתי.
* מהנדס מכונות - 5 שנות נסיון, רקע בפלסטיקה.
* חשמלאי תעשיה/בנין - מוסמך.
* טכנאי/הנדסאי - לאחזקת מכונות.
* כרסם/חרט/מבלטן
* מפעילים - למחרטות REVOLVE אוטומטית.
דנאל - הרצל 187, רחובות 469383, 1/3 08-4665

לחברה בשטח הקוסמטיקה
ד ר ו ש י ם
סוכנים בכל רחבי הארץ
* בעלי רכב
* הופעה נאה ואמינות גבוהה
* בעלי כושר שיכנוע
הסוכנים יועסקו באזורם. בלעדי + אחוזים גבוהים למתאימים.
* דרושות דיילות למחלקות קוסמטיקה ברשתות גדולות בכל רחבי הארץ.
טלפונים מיום א' 057-941173 לבקש את ורדה.

לחברת פי סי סופט אנטרנשיונל בע"מ המפתחת מוצר תוכנה לבקרה תעשייתית הנמכר בהצלחה בחו"ל על מחשבי IBM PC
ד ר ו ש
מהנדס / הנדסאי
הכישורים הדרושים:
1. ידע ונסיון בבקרים תעשייתיים מתוכנתים
2. ידע ונסיון בתכנות מחשבים ותקשורת
3. ידע ונסיון בשימוש במחוללי ישומים
4. נסיון מעשי בהדרכה — יתרון
5. שליטה מלאה (כתיבה ודיבור) באנגלית
6. ידיעת שפות אירופאיות נוספות — יתרון
7. מגורים באיזור תל־אביב — חובה.
התפקיד כולל:
1. תמיכה טכנית למפיצי התוכנה בחו"ל ובארץ
2. ביצוע בדיקות תוכנה ובקרת איכות
3. הכשרת מפיצי התוכנה והדרכתם.
— סודיות מובטחת —
— רק הפונים המתאימים ייענו —
לפנות בכתב בצירוף קורות חיים והמלצות לחברת פי סי סופט אנטרנשיונל בע"מ בית הטקסטיל, ת.ד. 50097 תל־אביב 61500

לאולם תצוגה — מוצרי בנין בירושלים
ד ר ו ש ה
אשת מכירות נמרצת
בעלת השכלה וכושר ביטוי
לפנות בכתב יד בפירוט קורות חיים ונסיון לת.ד. 16080 תל־אביב.

דרוש!!!
דרושים
חוקרים פרטיים
מושים עם רכב
03-5102098

דרושים
למשרד מהנדסי כבישים
דרוש/ה
שרטט/ת
למשרה מלאה
טלפון 03-443804

למשרד עורכי־דין העוסק בתחום מסחרי אזרחי
★ עורך דין
★ מתמחה
טלפון: 03-611580, 03-624611

TACK טאק
אם ברצונך לשלב עצמאות, יוזמה והרבה עניין בעבודה:
דרושים
אנשי מכירות
באזור המרכז והצפון
לקידום מכירות של קורסים, תכניות הדרכה ופיתוח ארגוני
דרישות התפקיד:
* עדיפות לבעלי תואר במדעי החברה או התנהגות
* נסיון מוכח במכירות
* רכב צמוד
* שעות עבודה גמישות
המעוניינים יפנו בכתב בצירוף קורות חיים אל: טאק הדרכה בע"מ; ת.ד. 25286, תל־אביב 61252 עבור "אנשי מכירות" רק מתאימים ייענו.
— סודיות מובטחת —
TACK TRAINING INTERNATIONAL
הגדולה בחברות העוסקות בהדרכה עסקית

למפעל תעשייתי גדול בגוש דן
ד ר ו ש ה
מזכירה
שעות עבודה
ימים א'—ה' 14.00—19.00
בימי ו' 09.00—13.00
דרישות המשרה:
— השכלה תיכונית
— שליטה מלאה בשפה האנגלית / שפת אם יתרון. כ"כ ידיעת השפה העברית.
— הדפסה באנגלית הכרחית + עברית יתרון.
המתאימות מתבקשות לפנות לגב' כוח אדם
לטל': 03-7552355
כל יום בין השעות 08.00—12.00

למפעל לתכשירים רפואיים מתוחכמים
ד ר ו ש ו ת
חוקרים למעבדה בכימיה
עם נסיון אנליטי
לפנות בצרוף קורות חיים
לת.ד. 23950 ירושלים 91237

חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה
התשמ"ח — 1988
[illegible]

03-611001
24 שעות
שרות מודעות טלפוני
של דחף
לבעלי כרטיסי אשראי
ויזה, ישראכרט, דיינרס
דחפון

דירות

וילות ובתים

בנוה־צבי 6 חדרי שינה, 3½ אמבטיות+ ג'קוזי, שיפוצים, השקה הגונה. (27586) 03-847240

נווה־אור שכונת קוטגים יוקרתיים וחדשות בגבול אור־יהודה נווה־מונסון. נמשכת המכירה באתר הבניה: 03-5368822 03-255999 03-717526 (24139)

קבלנים מציעים

חברת "תשבות" בע"מ יוזמת הקמת עמותות לפרוייקטים באזורים הבאים: *גבעתיים שטח 9 (מגורים ומסחרי) *גבעתיים לב העיר (מגורים ומסחרי) *פ"ת כפר־גנים, שכונת קוטג'ים אקסלוסיבית. פרטים: דיינס 50 ת"@. 03-237082 03-226432 (28034) 050-20038

ברעננה, קוטג'ים באזור יוקרתי במחירים ובגדלים שונים. (20405) 052-20340

בפרוייקט יוקרתי, במקום היפה ביותר. דירות 5 4 וגג מרפסות פתוחות "ישראהנד" לו־אשכול 3 רעננה (17386) 052-456849

דירה 5 חנות־אליהו 19 ר"ג, כניסה 3 חודשים (27073) 03-7519252

בצפון תל־אביב בלב רמת אביב בנין כוכב מפואר 4, 5 חדרים עם אפשרות למרפסות גן ודירות גג מפוארות. מחיר למזומן כולל מע"מ ל־4 חדרים 125 מ"ר, 323,000 ש"ח (202,000 דולר) רחוב איינשטיין, א' ה': 17.00 19.00 שבת: 10.00 14.00 "אפריקה־ישראל להשקעות" 03-650281 (29851)

דירות למכירה

חו"ל

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

ברמת־השרון קוטג' מפלסי בבניה המתחרות $265,000 39 (22893) 052-573772

ברמת־אביב, דירת 4 חדרים+ מרתף, השכלולים, קבלן בינונים, ה"באייר 24, 03-262894 03-239689 (26532)

ברמת־אביב, דירה בת 5 חדרים, מרווחת ומושקעת עם הרבה תוספות מיני נויש על" 03-428422 לא בשבת (22750)

ברמות־צהלה מוקם בית רופאים למכירה מרפאות" שטחים למעבדות וחדרים בודדים במחירים מפתיעים "בית וגן" (3639) 03-5446126-7

ברמות־צהלה קוטג' מפואר 200 מ"ר+ גג "נאות־שירן" (1622) 03-5743486

מבצע ברמת־אביב ג'!!! דירות 4 ו־5 חדרים אקסקלוסיביים החל מ־131.600 דולר במזומן בתוספת מע"מ אפשרות לתנאי תשלום נוחים המבצע יתקיים במשרדנו בשעה 5.30 במשרדי אחימאיר 23 רמת־אביב ג' "ישקו" "ISCO" 03-426293-4-5-6-7 (17847)

בסביוני־אביב ברמת אביב ג' בנין מפואר 4, 5 חדרים 153 מ"ר בתוספת מרפסות גן ודירות גג מפוארות. מחיר למזומן כולל ת.ע.מ. ק"ב דרום מערב ש"ח 363,000 (239,000 דולר) "אפריקה ישראל להשקעות" 03-650281 (29849)

"אפריקה־ישראל להשקעות" מציעה בגבעת־סביון ברח' הגליל דירה בק"ב 146 מ"ר במחיר למזומן כולל מע"מ 274,000 ש"ח (171,000 דולר). בבית המיוחד דירת 4 חדרים 130 מ"ר בקומה שמינית במחיר למזומן כולל מע"מ 237,000 ש"ח (148,000 דולר). בבית המיוחד דירת גג מפוארת 150 מ"ר +60 מ"ר גג במחיר למזומן כולל מע"מ 312,000 ש"ח (195,000 דולר). מרכז מסחרי סביון: א'–ה' 16.00–18.00 ו: 9.00–12.30 המשרד 03-357191 הראשי: אחוזת־בית 13 תל־אביב 03-650281 (24903)

דירות למכירה 3־3½ חדרים

מבצע ענק ברמת־אביב ג'. דירות 4 ו־5 חדרים יוקרתיים ואקסקלוסיביים ביותר ברמת־אביב ג'. כל המחירים בשקלים ובמקרה של פיחות הדירה כולו שלכם. במבצע יתקיים במוצא"ש מ־17.30 עד 20.30 באתר הבניה ברח' אליהו חכים ובמשרדי "ישקו" "ISCO" ח' אחימאיר 23 רמת־אביב ג' (3759)

מעוניינים לקנות/ למכור דירה ביד־אליהו והסביבה 382638 "ברזילי" (28319)

דירות למכירה 2־2½ חדרים

דירות למכירה 1־1½ חדרים

דירות למכירה

בבת־ים בעוז נווה 3 אפשרות בגבעתיים בבניה בקצה ואשמדוד אולגן עם שלושה כולל בגבעתיים המפתחות 03-346441

בבני־ברק צמוד לקריה הרצוג 4 בבניה ודירות גג (24464) 03-9341850

ברמת־גן באיזור יוקרתי בגמר בניה דירות אחרונות: 4, 4 +חדר +גג. 03-728924 (24196) 03-730967

בגבעתיים בצפון במקום היפה ביותר נותר 3, 4 גדולות במיוחד (3622) 03-347320

בכפר־סבא בכרמל 32 בבניה 5 עוקיים+ מרפסת פתוחות "מירצקי" 03-952346 (20136) 03-413501

בהוד־השרון בדיוה בבניה 5 ובתוספת ודירות קוטג' 03-9341850 (24690)

שרון

דירות למכירה 2־2½ חדרים

בראשל"צ בני־אפשר 5½ מושקעת ומפוארת 03-996649 $125,000 (26487)

בפרי־ציונה בגבעת־נוף דירת 4 חדשה לכניסה תוך חודשיים 08-400458 במשרד 03-357333 בערב (25214)

בחולון בפיסגת־בן גוריון בבניה 3½ מ־$70.000 פתות במוצא"ש "אמנון־טופז" רוטשילד 32 בת־ים (19157) 03-864238

"בנוף־הפארק" קרית בן־גוריון דירות 5 4 חדרים בנוהאוזים דירות גג 03-5524270 (27660)

דירות למכירה 1־1½ חדרים

דרום

דירות למכירה

החלה ההרשמה לבואים לדירות 3 ו־4 חדרים בפרוייקט יוקרתי והבנה במרכז קרית־גת. פרטים: מגרב אחוזות בע"מ. טלפון: 052-457613 (20934)

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 3־3½ חדרים

דירה למכירה 3½ חדרים במחירים אטרקטיביים באיזור חדש ומתפתח לפרטים להתקשר 03-5521345 (19323)

דירות למכירה 2־2½ חדרים

דירות גג

באזור־אפקה! דירת גג 4½+1 עוקית משופצת ושקטה 03-414546 (26264)

בגבעת־סביון ברח' הגליל דירת גג מפוארת 169 מ"ר +100 מ"ר גג במחיר למזומן כולל מע"מ 354,000 ש"ח (221,000 דולר) "אפריקה־ישראל להשקעות" 03-650281 (7853)

פנטהאוז בצפון "נוה־אביבים מפואר+ תוספת "נאות־שירן" (1632) 03-5743486

מיוחד! לא אצלנו קוטג' פנטהאוז 3½ בצפון (29477) 03-5465854

ביקוש דירות

לדיפלומט דרושה להשכרה/ קניה וילה או דירה יפה. בגבעתיים או רמת־גן. סודיות "אנגלו־סכסון" (1264) 03-738121

דירות בשכ"ח

בתרצליה בנתניה־צמודים דירות 4 חדשות+ תוספות+ טלפונים "קוראל" 03-298943 (25568) 03-292616

בראשל"צ להשכרה ישירות מהקבלן דירות יוקרה במחיר מבצע ללא תשלום מראש השלום חודש בחודשו במחיר מבצע $310 4" $320 5" $330 5½" $340 6" 03-9663714 (21899) 03-9659577

להשכרה מיידית דירה בת שלושה וחצי חדרים במרכז תל־אביב 03-877064 03-451458 (17076) 03-233267

דירות מרוהטות

דירות בדמי־מפתח

עסקים

למכירה משרד שליחים פעיל אפשרי בחלקים. 03-395545 03-395144 שישי שבת (15624)

במרכז המסחרי באזור להשכרה ביתיקה 03-5561145-6 ובמזמן (26955)

(המשך בעמוד 21)

הכדא מן הأصل

קפה! ביום וישיש

5000 בבית הפתוח של ההסתדרות

יותר מ־5000 מחברי ההסתדרות, מקריית שמונה בצפון עד ישובים בערבה, בקרו ביומיים האחרונים בבית הוועד הפועל של ההסתדרות והביאו להסתדרות את ברכת יישוביהם במלאת לה 68 שנה – מוסר דובר ההסתדרות. את האורחים בבית הפתוח, הנהוג זו השנה החמישית בחנוכה, ואשר הפך מסורת באירועי חודש ההסתדרות, קיבלו מזכ"ל ההסתדרות ח"כ ישראל קיסר וחברי הוועדה המרכזת. מסכת הביקורים החלה במפגש המזכ"ל עם רבני ערים וישובים ברחבי הארץ, ואחר כך במשך כל היום נתקבלו נציגי רשויות החינוך, נשות נעמ"ת, ראשי ערים ומנהלי מתנ"סים, עולים, ראשי העדות המוסלמית והדרוזית, מועצות פועלים, הרשות לצרכנות וראשי חברת העובדים. ריכז את המבצע מוניה אדמתי

הגרעון המסחרי גדל ב־63 אחוזים

מאת אמנון אמר, מסופר הכלכלי של „דבר" בירושלים

עליה של 63 אחוזים נרשמה בגרעון המסחרי של ישראל בחודשים האחרונים בהשוואה לשני החודשים שקדמו להם.

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מתברר כי העליה בגרעון נובעת מעליה של 13 אחוזים ביבוא ומירידה של ארבעה אחוזים ביצוא.

ניתוח הנתונים מראה כי מחודש פברואר נמצאה מגמת היצוא בירידה ואילו ביבוא התודשי נרשמו במשך השנה תנודות, עם מגמה ברורה של עליה בחודשים האחרונים.

ביבוא מוצרים לצריכה נרשמה בחודשים האחרונים עליה של 17 אחוזים ואילו יבוא המוצרים בבריקיטא גדל בתקופה זו ב־31 אחוזים.

הירידה שנרשמה בחודשים האחרונים בחלק מענפי היצוא התעשייתי הקיפה את ענפי היצוא הבטחוני, המכשירים המדוייקים, הצורפות והפצ'יון.

עובדי „כיתן־דימונה" פתחו את המפעל בתום כחודש־השבתה – בהתערבות הברפלד

מאת אמיר רוזנבליט
סופר „דבר"

עובדי מפעל כיתן־דימונה נענו אתמול לבקשתו של יו"ר האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות, חיים הברפלד, ופתחו את שערי המפעל, לאחר חודש של השבתה. הם נעלו את השערים ומנעו הכנסת חומרי גלם והוצאת סחורות, לאחר שמנכ"ל התשלובת, עומרי פרן, החליט על סגירת המתפרה במפעל ופיטורי 119 עובדיה.

בפגישה שקיים שלשום בלשכתו עם מזכיר מועצת פועלי דימונה, יוסי בוטבול ועם נציגי העובדים, אמר הברפלד כי טובת העובדים מחייבת את פתיחת שערי המפעל.

במקביל, המליץ, יפתחו העובדים ואנשי האיגוד המקצועי במו"מ עם ההנהלה על הנושאים השנויים במחלוקת.

אתמול בבוקר נערכה במפעל אסיפת עובדים סוערת, בהשתתפות מזכיר מועצת הפועלים ומזכיר האיגוד המקצועי במקום ראובן אילוז שבסיומה הוחלט על פתיחת המפעל. זה אכן נעשה סמוך לשעה 12 בצהריים.

כזכור, דחו ביום שני השבוע העובדים במפעל את הסכם העבודה החדש, עליו חתמו מנכ"ל המפעל מרדכי אלדר ומזכיר מועצת הפועלים בדימונה. בהסכם נאמר כי ההנהלה מתחייבת לפתוח את המפעל בהדרגה תוך חמישה־שישה ימים „על כל מחלקותיו ויפעל במלואו". עוד נאמר בהסכם, כי מועצת הפועלים תאפשר להוציא את הסחורות ותפתח את השערים לכניסה וליציאה. במקביל ובד בבד, קבע ההסכם, יכנסו הצדדים למו"מ במטרה להגיע להסכם בכל הנושאים השנויים במחלוקת.

אולם יום לאחר חתימת ההסכם, שלח מנכ"ל התשלובת, עומרי פרן, מכתב בו הבהיר לעובדים כי בכוונת „על כל מחלקותיו" הכוונה למחלקות שלא נסגרו על ידי ההנהלה וכי המתפרה איננה נכללת עוד בין מחלקות המפעל. העובדים דחו בתוקף פרשנות זו וציינו כי הם מקבלים את ההסכם, בתנאי שהמפעל ייפתח במלואו, לרבות המתפרה. ההנהלה עומדת על דעתה, אך עם זאת היא מוכנה לקבל בחזרה לעבודה 40 מעובדי המתפרה בתנאי שיועסקו בתנאים חדשים.

מזכיר מועצת הפועלים העריך אתמול כי תוך ארבעה עד חמישה ימים ייכנס המפעל לפעילות מלאה. בוטבול ציין כי בימים הקרובים ייפתח המו"מ בין הצדדים. לדבריו, העובדים אמורים לקבל מההסתדרות סכום של כ־500 שקל לעובד כפיצוי על תקופת השביתה.

חילוקי דעות מהותיים על פיתוח במגזר הערבי אפיינו סימפוזיון בחיפה

מאת יוסף מילבסקי
סופר „דבר"

חילוקי דעות מהותיים היו אתמול בסימפוזיון על תכנון ופיתוח במגזר הערבי שנערך באוניברסיטת חיפה. למרות שכל המשתתפים, נציגי המגזר הערבי ואנשי אקדמיה ומוסדות יהודיים, היו תמימי דעים שיש לכבד את החוק וכי קיימת השפעה ניכרת של מסורת החיים הערבית על הבנייה בשטח, טענו נציגי המגזר הערבי שהאמצעים שנוקטת הממשלה, לרבות עיבוד תוכניות המתאר במגזר זה, אינם עונים על הצרכים בעוד שמשתתפים אחרים הביעו אופטימיות בנושא האפקטיביות של ביצוע התוכניות הקיימות.

מוסטפה להואני, מזכיר מועצת עראבה, טען בהרצאתו שהעיכוב בהקמת הרשויות המוניציפאליות בסקטור הערבי גרר עיכוב בהתחלת תכנון הכפר הערבי ונוסף על כך קיימים גם עיכובים בתהליכי התכנון, ההפקדה והאישור הסופי של תוכניות המתאר. לכן תוכניות מתאר רבות, כגון זו של עראבה, איבדו את עדכונן ויעודן בשום שבינתיים היו תהליכים שקבעו עובדות בשטח אשר קשה להתמודד איתם. במקרה של עראבה אי אפשר לעצור את הבניה וההתפתחות בשטח 20 שנה ואז להרוס אותה עם גמר התוכנית. נוסף על כך אין לרשויות המקומיות הערביות סמכות וכלים חוקיים לפעול ליישום תוכנית המתאר ולפקח על כל חריגה מהן וגם אין להם מקורות המימון הדרושים.

המרצה ציין שלמרות כל העיכובים, 75 אחוז מהיוזמות לעיבוד תוכניות מתאר היו מקומיות, של הרשויות המוניציפאליות הערביות. לדעתו צריך לטפל בנושא ברצינות ובכובד ראש ולשתף את נציגי הציבור הערביים בכל הקשור בקביעת מדיניות וקבלת התוכניות של סקטור זה, להכיר בישובים הערביים מחוסרי הכרה, להרחיב את הרשות המוניציפאלית, להקים ועדות תכנון מקומיות בישובים גדולים ולצרף מספר ישובים קטנים לוועדות אלה. כל זה נוסף על אבטחת מקורות מימון כדי להוציא לפועל את תוכניות המתאר כולל אזורי תעשיה ותשתית.

דוד שיש, הממונה על מחוז המרכז, טען שצרכי התכנון של המגזר הערבי שונים מהמגזר היהודי, בעיקר בגלל ההבדלים בהרגלי החיים והדיור. בשעה שבמגזר היהודי הבניה היא ברובה לגובה, במגזר הערבי דבקים בהקמת בתים נמוכים. הבניה לגובה לא זו בלבד שהביאה לחיסכון בקרקע אלא מאפשרת גם הפרשה של שטחי קרקע גדולים יותר לרווחת הציבור.

במגזר הערבי ההפרשות המצומצמות לצרכי ציבור פוגעות פחות מאשר במגזר היהודי, מפני שהמגזר הערבי ממלא את צרכיו על פי דרך חייו תוך הזדקקות לפחות קרקע מאשר במגזר היהודי. המרצה טען שעד היום לא היתה מודעות במגזר הערבי לחשיבות של התכנון והיוצא מזה הוא שבמשך שנים נעשתה בניה במגזר זה שלא על פי תוכניות תקפות וללא היתרי בניה ונהוג זה נעשה כהיתר. בעשור האחרון גדלה במגזר הערבי מודעות לחשיבות התכנון ובמחוז המרכז יש לכל הרשויות תוכניות האמורות לתת תשובה בנושא התכנון לאוכלוסיית ישובים אלה עד שנת 2010.

עם זאת נתקלים במגזר זה בהופעה של בניה בלתי חוקית על תוואי דרך או על קרקע המיועדת למבני ציבור כדי לקבוע עובדות בשטח ולמנוע הפקעות בקרקע. הדובר אישר שבאחרונה נהרסו במגזר הערבי בתים במספר גדול יחסית שנבנו ללא היתרים.

פרופ' רחל אלטרמן מהטכניון הרצתה על היבטים פרטיים וציבוריים בתכנון במגזר הערבי ובחנה באיזו מידה החוקים מתאימים למגזר הערבי את הנושא של פיקוח ואכיפת החוק. היא טענה שהאכיפה טומנת בחובה עימות בין האוכלוסיה למוסדות הממשל וכי נושאים אלה זכו בשנים האחרונות בהבלטות פוליטיות ותקשורתיות בולטות תוך ייחוסם למחלוקת הלאומית במדינה. נושאים אלה עוברים תהליכים של פוליטיזציה.

★ הצעה לשחרר את תושבי תל־אביב מתשלום דמי חניה באיזורים שבהם מסומנות המדרכות בצבע כחול לבן ובמגרשי החניה העירוניים.

עובדי המלונאות והאירוח דורשים הקלות מס כמו לעובדי התעשיה

מאת חיים ביאור, סופר „דבר"

עובדי המלונאות והאירוח דורשים הכרה בהם כעובדי תעשיה לכל דבר ומתן הנחה במס על עבודה במשמרות.

זו אחת ההחלטות המרכזיות שיובאו לאישורה של ועידת הסתדרות עובדי האירוח, שתתכנס בשבוע הבא בירושלים.

מזכיר הסתדרות עובדי האירוח, ששון אפרתי, מסר אתמול כי הוא רואה במשרד התיירות אחראי לקידומה של דרישה זו. הוא הביע אכזבה מהעובדה שחרף הבטחותיו הרבות של השר אברהם שריר, לא הושגה הסכמה של המשרדים הנוגעים בדבר להשוואת עובדי המלונאות והאירוח עם עובדי התעשיה מבחינת ההקלות במס.

דרישה אחרת שעובדי האירוח מפנים לממשלה ולהסתדרות היא לחוקק את „חוק הנופש", שבמסגרתו יהיו דמי ההבראה פטורים ממס ותונהג תוכנית חיסכון למימון נופש בישראל לעובדים ומשפחותיהם.

כן דורשים עובדי האירוח המועסקים לשנות את שיטת חישוב המשכורת הנוכחית הנהוגה ברוב המלונות בדרגת ארבעה כוכבים ומעלה, לפיה בסיס המשכורת נמוך ומעליו מקבל העובד דמי שירות. הם תובעים להנהיג שיטה זו, הקרויה „משולבת", בשיטת השכר הקבוע, שאינו תלוי בדמי שירות.

מזכיר הסתדרות עובדי האירוח טען אתמול שהשפל בענף התיירות אינו „כצעקתה". לדבריו, מספר התיירים שהגיעו השנה ארצה אומנם נמוך ב־13 אחוז לעומת אשתקד, אך בבתי המלון ירד מספר הלינות רק בששה אחוזים עקב גידול בלינות של ישראלים.

שקדיאל מציינת חרדת יהדות ארה"ב מעליית כוחם של החרדים

מאת אמיר רוזנבליט, סופר „דבר"

„היהודים בארה"ב מזועזעים מעליית כוחן של המפלגות החרדיות ושאלת 'מיהו יהודי' מטרידה אותם יותר מכל בהקשר הזה. היה לי קשה מאד להסביר להם שמבחינתו של הישראלי הממוצע כל הנושא של 'מיהו יהודי' הוא מאד אבסטרקטי ויש בעיות אחרות המטרידות אותנו יותר לאור עליית המפלגות החרדיות", אמרה אתמול לסופר „דבר" חברת המועצה הדתית בירוחם, לאה שקדיאל, ששבה בימים אלה ממסע הרצאות בקרב יהדות ארה"ב מטעם אגודת בני־ברית והקרן החדשה לישראל.

שקדיאל, שפורמאלית הוזמנה לארה"ב כדי להרצות על נסיונה האישי להיבחר למועצה הדתית בירוחם, בהקשר הכללי של הפמיניזם ושוויון זכויות לנשים בארץ, דברה בהרצאותיה גם על השינוי הפוליטי המתרחש בימים אלה בישראל.

ספרה שקדיאל: „ניסיתי להסביר להם שאני מבינה את עליית כוחן של המפלגות החרדיות לא כפונקציה של עליית מספרם של היהודים שאכן מחזיקים באידיאולוגיה חרדית, אלא הרגשתי שהדבר מעיד על כך שבמשך 10 השנים האחרונות המפלגות הדתיות פשוט שינו את יחסן למדינה. הן שינו את יחסן לשכבות המצוקה, מקיימות פעילות מאד ענפה בשכונות ובעיירות הפיתוח ונותנות לאדם הפשוט ברחוב, בעיקר לנשים החלשות, את ההרגשה שמטפלים בהם ועוזרים להם להפחית את החרדות שיש להם מפני העולם המודרני. הסברתי להם, שהחרדים מבטיחים לאוכלוסיות אלה הבטחות בסגנון 'אנחנו נראה לכם איך מחזקים את המשפחה ולא יהיו אצלכם יותר סמים'. הבהרתי להם, שהאידיאולוגיה הזאת, נוסף על הריבוי הטבעי הגבוה בקרבם ולעליה הגבוהה שלהם לארץ, הם הגורמים שחזקו את החרדים בבחירות האחרונות לכנסת".

קולק „אינו מוכן עוד לקבל תכתיבים ארציים"

מתנגד לשבוע עבודה מקוצר

מאת יורם לוי, סופר „דבר" בירושלים

ראש עיריית ירושלים טדי קולק אינו מסכים לתוכנית ההסתדרות והממשלה לקיצור שעות העבודה. הוא פנה למנכ"ל העיריה וליועץ המשפטי שלה ובקשם להכין את הנימוקים והעמדות שהעיריה צריכה לנקוט כדי לא לבצע את התוכנית בעיריה.

לדבריו, במעבר לשבוע עבודה בן חמישה ימים לא תוכל העיריה לספוג את העלויות וההוצאות הנוספות הכרוכות בשינוי. השינויים שעליהם יחליטו ההסתדרות והממשלה בשביל העיריה, בעיקר קיצור שעות העבודה השבועיות, לא יאפשרו לה לספק שירותים לתושבים.

„אינני מוכן לקבל עוד תכתיבים של הסכמים ארציים וכדומה, ואם יש צורך, עלינו לנתק עצמנו מאותם מערכות המחליטות עבורנו בנושאים עקרוניים כאשר ההחלטה בידיהם אך אחריות הביצוע והאחריות לתוצאות נופלות עלינו", כתב קולק למנכ"ל העיריה אהרון שריג בבקשתו להכין חומר לדיון בו תגובש עמדת העיריה נגד קיצור שעות העבודה.

קיסר ונסים ידונו ביום ב' בתוכנית הכלכלית של ההסתד'

נכשל ניסיון נוסף להגיע להסכם עם האקדמאים

מאת חיים ביאור
סופר „דבר"

מזכ"ל ההסתדרות, ח"כ ישראל קיסר, ייפגש ביום שני עם שר האוצר משה נסים לדיון בבעיות המשק. בין השאר ידונו השניים בתוכנית הכלכלית בת 10 הסעיפים שקיסר גיבש.

עיקרי התוכנית, שפורסמו לפני שבוע ב„דבר", מתמקדים במתן הנחות מס לעובדים שיסכימו לרכוש מניות של מפעליהם; הנחות במיסוי למפעלים שיגדילו פריונם; הקמת קרן סיוע למפעלים; ביטול רשיונות עבודה לאורחים זרים; הגדלת כדאיות היצוא וייקור הייבוא; פריסת חובות; מכסת ברמה של 30 אחוז; מיסוי רווחי הון; שמירה על מכשיר תוספת היוקר וכן מתן עדיפות לשירותי הבריאות והחינוך.

המגעים עם האקדמאים

בתוך כך נכשל אתמול ניסיון נוסף להגיע להסכם שיאפשר לשלם לאקדמאים בחברות הממשלתיות והציבוריות בעלות אופי עסקי את תוספת השכר בעלות של חמישה אחוזים, המתחייבת על פי הסכם השכר האחרון.

בפגישה, שבה השתתפו יו"ר האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות חיים הברפלד, הממונה על השכר באוצר יעקב דנון, נציג השלטון המקומי גרשון לב וראשי הסתדרויות המהנדסים, ההנדסאים והאקדמאים במדעי החברה והרוח, לא נמצא פתרון להתנגדות האוצר לכך שתוספת השכר לא תחול אוטומטית על כל החברות, לרבות הכושלות.

יצויין, שעקב העדר הסכמה בסוגיה זו, נמנע האוצר מלשלם את תוספת השכר לכלל המהנדסים, ההנדסאים והאקדמאים במדעי הרוח, המועסקים במגזר הציבורי.

קבלת פנים של חג

(יורם לוי). – ראש עיריית ירושלים טדי קולק ורעייתו ערכו אתמול קבלת פנים לראשי העדות הנוצריות לרגל חג החנוכה והשנה האזרחית החדשה. בעיריה מציינים בחיוב את השתתפותם של מכובדים ערבים ונוצרים רבים (צילום: יצחק הררי)

משפחה פינית שתתגייר ותתיישב בעין גדי יזמה הקמתו של מפעל פלסטיקה בקיבוץ

מאת אמיר רוזנבליט, סופר „דבר"

משפחה נוצרית מפינלנד שתתגייר ותתיישב בקיבוץ עין גדי, היא בין הגורמים העיקריים להקמתו של מפעל הפלסטיקה החדש [illegible] בקיבוץ. על כך מסר [illegible] המועצה האזורית תמר בגליונו החדש.

המפעל יתחיל לייצר במארס בשנה הבאה חלקים מפלסטיקה לתעשיית הטקסטיל, הנייר, הפלסטיקה, התעשייה הכימית ועוד. יוחאי [illegible], המנהל את פרוייקט ההקמה, מסר כי בשלב ראשון יועסקו במפעל 15 עובדים, מבוגרים ומהנדסים. את הידע למפעל הביא עמו מפינלנד ראש המשפחה, שניהל מפעל דומה כ־15 שנה בפינלנד.

חריש אישר שפיטתם של ששה לבנונים ומצרי על סחר חשיש

מאת אמיר רוזנבליט
סופר „דבר"

פרקליטות מחוז הדרום הגישה אתמול לבית המשפט המחוזי בבאר שבע כתב אישום נגד ששה אזרחים לבנונים ואזרח מצרי, בו מיוחסות להם עבירות של סחר חשיש וכן החזקתו שלא לצריכה עצמית בכמות של טונה. לכתב האישום צורף אישור של היועץ המשפטי לממשלה, יוסף חריש, בו מצויין כי הוא נותן את הסכמתו להעמדתם למשפט, כנדרש במקרים בהם מדובר באנשים שאינם אזרחי ישראל.

בכתב האישום נאמר כי ב־22 בנובמבר עשו שבעת הנאשמים עסקת סמים, שבמהלכה העביר טונה חשיש מלבנון למצרים דרך הים. „הנאשמים החזיקו את הסם שלא לצריכתם העצמית ובלי שהדבר הותר להם על פי דין", נאמר בכתב האישום.

ששת תושבי לבנון המואשמים בפרשה הם מוסטפה אבורה (32), מחמד עיד (25), עביד רחום עזאריץ (33), ואחד כרור (23) עותמן אוריה (19) ואחמד אברהים (29). האחרון המצרי הוא מחמד זהיר (33). בכתב האישום לא מפורט באילו נסיבות נתפס הסם אצל הנאשמים.

כל הנאשמים נמצאים עתה במעצר ולכתב האישום צורפה בקשה להארכתו עד סיום ההליכים.

הרואין במעדן־חלב

בית המשפט המחוזי בבאר שבע דן אתמול את רפי מויאל (27) מאופקים לחמישה חודשי מאסר בפועל לאחר שהרשיע אותו בניסיון להכניס הרואין בתוך מעדן החלב „דני" לעציר דוד קדוש שהיה כלוא בבית המעצר של משטרת אופקים.

המקרה אירע ב־7 בספטמבר השנה ואת הסם גילה השוטר שהיה אחראי על בית המעצר.

מת פרופ' גרשון גיטלין

מאת יורם לוי, סופר „דבר" בירושלים

גרשון גיטלין (72), פרופסור לאנטומיה באוניברסיטה העברית ומייסד המחלקה לאנטומיה ואמבריולוגיה בבית הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית־הדסה, מת אתמול בירושלים. הלווייתו תצא היום בשעה 10.00 מבית הלוויות בסנהדריה.

פרופ' גיטלין נולד בקייפטאון, בשנת 1916. את השכלתו האקדמית רכש בדרום־אפריקה וב־1940 הוענק לו תואר דוקטור מטעם אוניברסיטת קייפטאון. ב־1948 עלה לישראל וב־1951 הצטרף לסגל האקדמי של האוניברסיטה העברית.

היה מראשוני המורים בתחום האנטומיה, הניח יסוד למערך ההוראה של תחום זה באוניברסיטאות בארץ והעמיד דורות רבים של תלמידים, עמם נמנים החוקרים המרכזיים בתחום האנטומיה כיום.

הניח אשה, שתי בנות, בן ונכדים.

הדירקטוריון של תיאטרון חיפה שוקל התפטרות

מאת אריאלה ראובני
סופרת „דבר"

חברי מועצת המנהלים של תיאטרון חיפה שוקלים התפטרות קולקטיבית נוכח מצבו הקשה של התיאטרון שעדיין לא מצא את פתרונו. ביום רביעי הקרוב אמורה להתקיים אסיפה של מועצת מנהלי התיאטרון ועד מועד זה יחליטו חברי מועצת המנהלים אם אכן יתפטרו.

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
נעמת
תנועת נשים עובדות ומתנדבות
ביום שני ד' בטבת תשמ"ט (12.12.88)
נתייחד עם זכרה של
בבה אידלסון ז"ל
בבית הקברות קרית שאול בשעה 14.00.
נפגשים ליד השער.
התחבורה תצא מבית הועד הפועל בשעה 13.15.
מוקירי זכרה מוזמנים.

בצער רב אנו מודיעים על פטירתה של אשתי, אמי, סבתנו ואחותנו היקרה
ניוסיה יפה
הלויה תצא ביום ראשון 11.12.88 מבית הלוויות העירוני ברח' רפנה 5 ת"א בשעה 12.00 לבית העלמין החדש בראשון־לציון.
בעלה: ד"ר צבי יפה
בתה ובעלה: חדוה וברוך לוי
אחותה: סוניה הרוזה
הנכדים: עידית, עמית וקובי

אנו מודיעים בצער על פטירת חברתנו
רחל גולדהירש
ההלויה תצא היום, יום שישי א' טבת תשמ"ט 9.12.88 בשעה 13.00 מבית הקברות בקבוצת שילר
המשפחה
ובית קבוצת שילר

אגודת האקדמאים למדעי חברה והרוח
משתתפת בצערו של החבר
יצחק ברזלי, גזבר האגודה
על מות רעייתו
לאה ברזלי ז"ל
תנחומינו לכל בני המשפחה
מרדכי גני, יו"ר האגודה
חברי ההנהלה וצוות העובדים

עם זכר יקירנו – חברנו
אהרון (אצקה) שץ ז"ל
נתייחד ביום ראשון ג' טבת תשמ"ט 11.12.88 בשעה 14.00
בבית העלמין של הקבוצה
המשפחה
בית קבוצת כנרת

אנו משתתפים באבלו הכבד של
מר מרציאנו דוד
מזכיר מועצת פועלי לוד
במות אביו ז"ל
ומביעים תנחומים לו ולמשפחתו
שרותי תעופה בנ"ם
ההנהלה והעובדים

במלאות שלושים למותו של
חגי אשד ז"ל
יתקיים ערב לזכרו ביום ראשון י' בטבת תשמ"ט 18.12.88 בשעה 18.00
הערב יתקיים במכון ואן ליר, ככר איינשטיין, ירושלים.
ישאו דברים: נשיא המדינה – חיים הרצוג
שלמה הלל
חיים גורי
גילוי המצבה באותו יום בהר המנוחות גבעת שאול, ירושלים בשעה 15.30.
מוקירי זכרו מוזמנים.

ב"ה
זמני הדלקת הנרות
פרשת השבוע „ויגש"
א' טבת תשמ"ט

מוצ"ש		עש"ק	
ירושלים	5.15	ירושלים	3.59
תל־אביב	5.13	תל־אביב	4.17
חיפה	5.14	חיפה	4.07

קבלת מודעות 24 שעות ברחוב
מודעות
משפחתיות והופות
וכל יתר סוגי המודעות ל
הלוח הכללי
דבר
מתקבלות
24 שעות ביממה
ב' דרחוב דיזנגוף
רח' דיזנגוף 118
(מול כסית)
טל. 246363 239952

המרכז לתולדות כוח המגן „ההגנה" ע"ש ישראל גלילי
יד טבנקין
יום עיון: כיבוש הערים הערביות והמעורבות במלחמת העצמאות
יתקיים ביום ב' ה־12 לדצמבר 1988, בשעות 9.00–16.00
בבית־הוועד, ביד טבנקין – אפעל
משתתפים – במושב הבוקר:
אלוף (מיל) משה כרמל, אלוף (מיל) רפאל ורדי,
אל"מ (מיל) נחום גולן, ניצב (מיל) מולה כהן.
במושב אחה"צ:
חיים לזר (ליטאי), ד"ר מאיר פעיל – על כיבוש יפו.
שיחת סיכום.
הציבור מוזמן

בית המלין פארבאנד סירקין קלוב
מוזמנים למסיבת חנוכה
מוקדשת
להסתדרות ביום חגה
במוצאי שבת 10/12/88 בשעה 8 בערב
בבית המלין רח' ויצמן 30, תל אביב
על הנושא:
ההסתדרות במאבקה בשנת ה־68 לקיומה
ידיצה: משה מיליס
דברי פתיחה: מתתיהו שפירא
בתוכנית האמנותית: הזמר מרדכי פאר

איזו צרה / עליזה ולך

מיהו יהודה המכבי

שמיר יכול להיות אדון לממשלה שפויה או עבד לבגופייה סתמנית. מי שחושב ששמיר יהיה בן־ערובה של עמיתיו שרעת זולתם לנגד עיניהם אינו מעריך נכונה את האיש

אילו גוייס הזוג שפירא, לא זה מ„ששיחי כרמל" אלא התסריטאים של שושלת, לכתוב את קורות הימים האלה של הרכבת הקואליציה, לא היה יוצא מתחת ידיו תסריט דמיוני כמו זה שאנו צופים בו מאז הבחירות. גם בלי התערבות ההוליוודית יש לנו סיפור מפותל ומסתבך חדשות לבקרים, מפני שהעלילות נרקמות בלילות, שעת הערפדים, וכל יום כותב פרק מורכב מקודמו.

מי היה מאמין שאורי שגיל שמיר במסירות את צחי הנגבי והביאו עד הכנסת, כדי שיעמוד על רגליו, ירצה היינוקא להיות רק עם אמא גאולה כהן. שניהם, צחי הנגבי וגאולה כהן, לא רוצים קואליציה רחבה. ואריק שרון? האם משאת נפשו באמת לקבל את יהושע שגיא כסגנו במשרד הביטחון? והרי שרון טורח כל־כך על סיכולה של ממשלה רחבה, וכמוהו עושה הבן־הורג לליכוד שגיא, בתור פרס על מאמציו לכבוש את הקואליציה הצרה אולי ימנה שמיר את שרון לשר הביטחון, אך כדי שלא ישנה לבבו ימצא ליוד את שנאו־שנאו יהושע.

בכל אשם אורי דן. אילולא הכתיר את אריק שרון בתואר „יהודה המכבי", לא היה שרון מחפש את הנס שלו בעצם ימי המבוכה השתא. כמו סביבון הוא סובב בין הדתיים ולא נופל על הנס, אלא על נסים. הוא מציע להם סופגניות ולביבות ומשה נסים מחשב את הריבית על המתת־בהקפה. פך השמן שהוא מצא אצל הדתיים יפילו רק אל הפחת. שמיר אינו המכבי, הוא אפילו לא בגין, וזה נאמר, כמובן, לטובתו. כששיכנע שרון לשמיר את ההסכם הקואליציוני עם המפלגות הדתיות, יעיד לו שמיר „לא, תודה". חילקת שמים וארץ, עבר ועתיד, אבל אני לא הסמכתי אותך לכך. ראית מה קרה לדוד לוי בסיבוב הראשון.

השורות האלה נכתבות לפני ישיבת מרכז מפלגת העבודה, שעתיד להכריע אם ייכנס המערך למשא־ומתן עם הליכוד על שותפות בממשלה רחבה. תוצאות ההצבעה אינן ידועות מראש, אבל איכשהו נדמה לי, שיהיו התוצאות אשר יהיו, ממשלה צרה לא תהיה בישראל. מלבד הקשיים שמערימות כל השותפות הפוטנציאליות לממשלה צרה של הליכוד על הציר המרכזי של הקואליציה הזאת, הליכוד, מבאיסים את עצמם על שמיר גם קבלני־השלד של המפלצת הפוליטית הזאת.

בין הגמלים העסקניות להעמיד על הרגלים את התהליך הזה לא ייוותר אפילו אחד שטובת המדינה והמפלגה לנגד עיניו. כל אחד מהמשתתפים החורצים במעשה המתועבה הזה רואה רק את רעת יריבו הפוליטי לנגד עיניו. ויריבים יש לכל אחד מהללו יותר מאשר. לא קל להשביע מרווים כל־כך הרבה בשביל כל־כך מעט, אבל עובדה, הם מתאמצים מאוד. רק מיעוט בצמרת הליכוד מתגבר על יצר הרע ועל אינטרסים אישיים, ונותן את דעתו גם על טובת הכלל, מדינת ישראל, במקרה זה.

קח, למשל, את שמיר. יצחק שמיר יכול היה לצפצף על כולם ולהבטיח מלוא החופן רמזי תנוכה לכל האסופים המסתופפים אל מתנתו. מה איכפת לו? לא יהיה זה מנהגו להבין שגם שמיר אינו מתכוון למתנתו את הקריירה הפוליטית שלו מעבר לקדנציה הנוכחית, והוא יכול היה להתחיל אותה כבר עכשיו. אבל יצחק שמיר רוצה לחלוק את ממשלתו עם גורמים אחראיים, וכאלה, להוותו, יש רווקא במפלגה היריבה למפלגה שהוא מנהיג. אם כבר מוטל עליו לשאת כרורים, הוא מריף כרורים נגר צרבת ולא נגר בחילה. מפני שיתוק הוא מתוסן, אבל מפני וירוס כרוני מיטב הרופאים לא יוכלו לו מחר. וירוסים תוקפניים יש לו הן במפלגתו והן בשותפים שמשרכים לו.

לעומתו, קח, את יצחק מודעי ואת אריאל שרון. שרון ומודעי יודעים שמבוקשם לא יינתן להם מידי שמיר, ומנגד יוצאו בהתחזקות כוחם של ארנס ונסים, שלא לדבר על הנבחרת הצעירה של מפלגתם. הם מעדיפים איפוא לחלות את פניהם של גדולי התורה ובלבד שלא יהיה עליהם לחלות את פני גדולי „העבודה" ולכלות את ימיהם במיניסטריונים היותר נחותים. טועה מי שחושב שבניהול המשא־ומתן עם הדתיים עושה שרון טובה לשמיר. הוא גומל לו רעה מראש. וכמוהו מודעי, היודע שמה שהופקר הופקר.

אילו כתבו כ. מיכאל ואפרים סידון פארודיה על המשא־ומתן הקואליציוני, הם לא היו מעלים בדעתם להציע ל„אגודת ישראל" את תיק הבריאות בתור התיק השני. אבל זה הוצע לה, כהשלמה לחקיקה שתסיג את הרפואה אחור. הרעיון המקברי הבא יהיה בוודאי לספח את „החברה קדישא" למשרד הבריאות. לא רצו לתת להם את משרד החקלאות, המופקד על מינהל מקרקעי ישראל, הם כבר ימצאו יעוד חדש לקרקע.

בחלומותיו הרעים לא רואה את עצמו שמיר עומד בראש ממשלה, שבה הוא בן־ערובה של המבקשים לרשת אותו מצד אחד ושל המוצצים את לשדו מצד שני. ככל שהוא לא אגואיסט, הוא יודע שגודלם של ראשי־ממשלות בישראל לא שפר עליהם. הם הסתלקו מן השלטון לא לאחר כבוד. הוא בוודאי מעוניין לחרוג ממתכונת הסיום הזאת. הקואליציה שמבשלים לו בשבוע האחרון לא תחלץ אותו ממנה. ממשלת אחדות עשויה להעניק לו סוף טוב. זה תלוי גם במערך, אבל לא רק. אם לא שותפות שוויונית עם המערך, טוב יעשה לעצמו שמיר אם יציע בחירות חדשות.

לא ייאמן / חנה זמר

בלי אינתיפאדה, בבקשה

קשה להאמין: עוד לא חלף שבוע מאז שנחת בארץ והוחזר למוסקווה המטוס הסובייטי שהביא לכאן את חוטפי אוטובוס הילדים. יש שהגדירו את האירוע כדראמה, יש שביטלוהו בפארסה. אני נוטה יותר להגדרה הראשונה, אך בכל אופן היתה זאת סנסאציה בין־לאומית. והנה בקושי חלף שבוע, ואנשים כמעט שכחו. דברים מתרחשים כאן בקצב מסחרר, וניץ מתרכבת קואליציה ממשלתית. אמנם גם במלאכה זו כותרות רודפות כותרות, אלא שהן מסתחררות במעגל, שבוע אחרי שבוע.

עוד נגיע לזה. בינתיים אנחנו במטוס. הסיפור הזה, שכל־כך קשה להאמין שאכן התרחש, סיפק לי ולשכמותי את ההוכחה שאכן נוצרה ברית־מועצות חדשה. הוכחה חזקה עוד יותר מנאומו מרחיק־הלכת של מיכאיל גורבצ'וב בניו־יורק שלשום. אם הוא יישאר בהגה השלטון, עוד נראה אותו מגשים את חזונו של רובצ'ק על קומוניזם הומאני. הנה המעצמה האדירה, בעלת השלטון הכל־יכול, שלעולם לא קידשה את הפרט, שיש לה מסורת של ברוטאליות, והיא איננה מהססת לסכן את יוקרתה, ובלבד לא לסכן חייהם של ילדים. אבל יוקרתה רק יצאה נשכרת.

כבר הספקנו לשכוח זאת, כי היינו רתוקים לריצת התעתועים המטורפת של המערך ושל הליכוד אחרי מועצת גדולי התורה, ועקבנו בכתזוית אחרי הזיגוגים של אגודת ישראל, והאזנו בפה פעור לוויכוח בין גאולה כהן יובל נאמן, כי אצלנו גם בסיעה של שלושה צירים חייבות להיות לפחות שתי דעות, או צריך להכפיל את זה פי שלושה־עשר לגבי הליכוד והמערך – ואכן הם סיפקו את החזיון. אבל הציבור לא נהנה מזה, כי הציבור אוהב להשתעשע במחשבה שאנשי ההנהגה הפוליטית המחליטה גם על גורלו, הם אנשים רציניים.

מילא, אצל הדתיים. חסידי הליכוד תמיד גרסו שהמערך לא רציני, וכן להיפך. אבל כשאתה רואה במחנה שלך דברים שקשה להאמין, זה לא נעים, בלשון המעטה. את הדברים האלה לא שוכחים מהר, כמו את המטוס הסובייטי. מפלגת העבודה יכולה להצטרף לקואליציה, או להתמקם באופוזיציה, אבל הרומאן האומלל עם „האגודה", הציני והנאיבי בעת ובעונה אחת, לא במהרה יישכח, וזו רק דוגמה אחת.

מפלגת העבודה יכולה, כאמור, להצטרף לקואליציה או להתמקם באופוזיציה. בעת כתיבה זו אין לי מושג מה יחליט המרכז, כי אופוזיציה הרבה יותר טובה למפלגה, אבל הצטרפות טובה יותר למדינה. בכל מקרה אסור לה לחסל את עצמה מבפנים. אז היה פודל, כבר היו דברים מעולם. אבל אם ההתחשבנות הפנימית תימשך, והיא יכולה להימשך גם אם מצטרפים וגם אם לא, או אז בכל מקרה לא תישאר אלטרנטיבה.

אז בלי אינתיפאדה, בבקשה. ברשות השידור אמנם אסור להשתמש במלה הזאת, אבל היא חדרה ללשוננו. אני שומעת אותה יום־יום, גם בלי קשר לשטחים. המפגינים עשו אינתיפאדה, אשתו עשתה לו אינתיפאדה. המלה הזאת השתלטה עלינו מבלי שנרגיש, כשם שהתופעה שכונתה בשמה השתלטה עלינו מבלי שנהיה מודעים לכך. אלא שזאת כבר סוגייה אחרת, בעמודים אחרים.

דוד בן־גוריון

השתלטו פה ה„אדוקים"

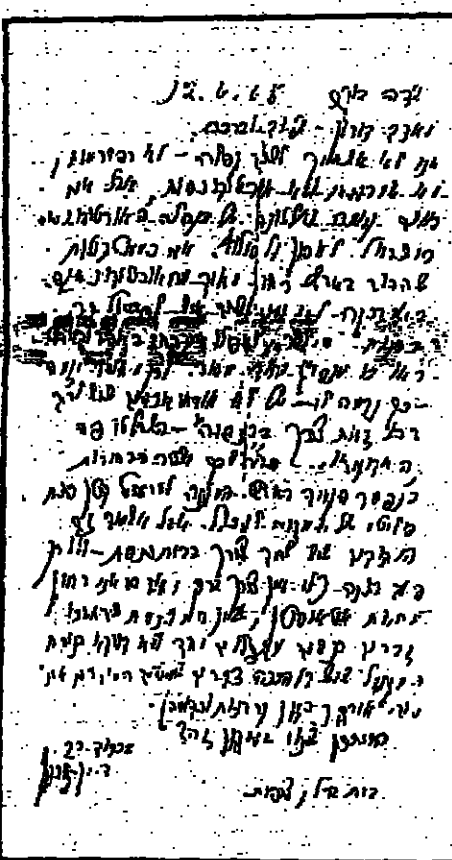

שדה בוקר, 12.6.68

לארם דורון – שלום וברכה,

אני לא אשתתף לשום קהילה – לא רפורמית, לא שמרנית ולא אורתודוקסית, אבל אני חושב קהילה. ושלטונה של הקהילה האורתודוקסית בישראל לאסון ולסילוף. אני במעט בטוח שהרוב בארץ רחוק מאוד מהאורתודוקסים. באמריקה לא יעיז שום איש לפסול איש, לשפוט רב כמנוח סילוור, ואפילו המזרחי באיצחק־הברית ובארץ ראו בו מנהיג יהודי ... – השתלטו פה ה„אדוקים". סייע לכך משטר הבחירות הבוסר הקיים בארץ, המקנה למיעוט קטן כוח פוליטי שלא מגיע לו כלל. אבל אשמים גם היהודים שיש להם צורך בבית כנסת – ולו רק פעם בשנה (לי אין צורך בכך, אם כי אני רחוק מהיות אתאיסט), שאין בית כנסת שבתוכו גברים ונשים מתפללים יחד ולא רווקא בנוסח המקובל שיש ברבים שהנוסח המזרחי אינו מקבל אותו (כגון קורבנות וכדומה).

המובן שאני בגדון זה?

בברכה רב,

ד. בן־גוריון

חליפת המכתבים בין בן־גוריון לארם דורון החלה לאחר כינוס של רבנים קונסרבטיביים שנערך בבית ברל ב־1967, לאחר מלחמת ששת הימים. בכינוס זה דיבר דוד בן־גוריון בפני הרבנים על מעמדה של ישראל, על מצבה של הדת במדינה ועל מעמדם של הזרמים בעם היהודי. בן־גוריון ציוד בשוויון בין הזרמים וההשקפות שהביע באותו הינו ממדיניותן של ממשלות ישראל לאורך השנים.

ארם דורון* שנכח במעמד זה כתב לאחר מכן כמה מאמרים שקראו, בין השאר, לשינוי במעמדם של הקונסרבטיבים והרפורמים. עליהי המלצת הרב הרפורמי משה זמר, שבא אז בדברים עם דוד בן־גוריון בשאלות של דת ומדינה, שלח דורון את אחד המאמרים לשדה בוקר. במכתב שצירף אל המאמר כתב דורון לדוד בן־גוריון: שמחתי לשמוע את דבריך בכינוס הקונסרבטיבים. עכשיו כשאין עליך אחריות קואליציונית, מדוע שלא תגיד את דעתך באופן ברור? מכתב התשובה של בן־גוריון המובא כאן היה הפרק הראשון בחליפת מכתבים בין השניים.

* ההיסטוריון ארם דורון ערך לאחרונה את הספר „מדינת ישראל וארץ ישראל", בהוצאת בית ברל

עורו העברים! / חיים גורי

הרצף החופז והחוטס של הקורות. המהומה. החדשות המרעישות. בתגיגת התקשורת. הגיהנום המאושר הזה: מודעי ושרון, בר־לב דאדרי, חבושי כיפות, במצודת בני־ברק, בפרוזדור הממתינים המוליך אל סוקליין גדולי התורה הקובעים ביידיש מי יהיה ראש ממשלת ישראל ומהו מחיר הכתרתו בידיהם. מסמך ביילין שייזכר לדראון. השמיניות ברגליים. הדיפלומטיה הזועמת בקלושמרל. עוד זה מדבר וזה בא. ואין שריקת שופט על עבירה, אין כרטיס צהוב ואין כרטיס אדום. אין עונש ורזיום.

המרשל טיטו אמר פעם כי הוא מכיר רגש אחד בלבד החזק מפחד המוות בשדה הקרב והוא רגש הבושה. ופה הוויית אין בושה והוויית אין ייהרג ובל יעבור. לא מורא שמים ולא מורא אדם. פרוש כמשל. אך אין פרוש כמשל ללא שרון כמשל, ללא אודרי כמשל. כוחו העולה מכיעורם. הפלונטרים. המחשבה המחליאה שאפשר היה אחרת. הפתרון הפשוט והנבון. הנבון מפני שהוא פשוט.

בשעה זו איני יודע איזו הכרעה תיפול במרכז העבודה. שמעתי מחבר אחד כי מדובר ב„בחירה בין אקרה לציאר־קאלי". הרהור שני מעלה אפשרויות חיים. אפשר לחזור אל הנאום אשר לא נגאם מפי שמעון פרס בשעה שתיים לפנות בוקר, בהיוודע האמת: „תוצאות הבחירות עד עתה מעידות כי העם לא העניק לנו יכולת לכונן ממשלה שתתחוד לבטחון ושלום, לתחייה חברתית ורוחנית. אנו מודים למאות אלפי הישראלים שהצביעו בעדנו ומבטיחים להם כי נמשיך לשרת את העם והארץ כאופוזיציה תקיפה ואחראית. תוצאות הבחירות האלה מעידות פעם נוספת כי השיטה הנוכחית מעניקה למפלגות גנסיות ולפלגים למיניהם יכולת סחיטה המעוותת את הדמוקרטיה ופוגעת ברוב המכריע של הבוחרים. לא נחזור ולא נשלם. אם יצחק שמיר ימצא לנכון לפנות אלינו בהצעה לכונן ממשלה המושתתת על שתי המפלגות הגדולות, שתכהן זמנית, כהוראת שעה, למען שינוי שיטת הבחירות, נדון בפנייתו בכל הכבוד הראוי". ניתן היה להוסיף כמה מלים, על דעת הצביעות המקובלת בארצות התרבות, לאחל הצלחה לידיב היודע כי מרגע זה ואילך הוא חייב לשכנע את העם כי אינו מייצג רק את מתציעו ב„ימים טורפים אלה".

זכרו זאת אתם, צעירי הפוליטיקאים. יושר והגינות ועמידה על עקרונות יכולים גם להביא תועלת בשעות קשות. לפעמים זה גם כדאי. זכרו את הפתרון הפשוט ונסו לחשב מראש את המהלכים. הצער והתסכול והאכזבה כלולים תמיד במחיר כמו הידיד המנצח. הגורל אינו הכרחי. משפט אנגלי אומר: "Honesty is the best policy" בקיצור עברי: „היושר משתלם". והרי אנחנו רק בראשית הדרך ומעצבים דמוקרטיה ישראלית באיזור אלים ועריץ, עויין ומסוכן, בקרב עם הנוצר על האבניים, בארץ שבעודה „כור־היתוך לקיבוץ גלויות היא סיר־לחץ של גלות מקובצת", כאמרת השפר של ידידי מוטה פיש.

■■■

בימי המהומה האלה שכחו רבים כי מלאה שנה ל„אינתיפאדה". השביתה הערבית הגדולה בתרצ"ו נמשכה ששה חדשים. זו כעת עומדת במבחן האכזרי שנה שלמה ואין היא מגלה סימני שבירה. „רע את האויב". לא משא שווא ותרמית אוניים. זה עם שכן הבוכר לנו יותר ויותר במסות ובמוראים. חובה להודות בכוח העמידה של ערביי ארץ ישראל, של הפלשתינים. הם גילו כושר ספיגה אדיר. הם נתונים לסבל אמיתי וממיקף. רבת חייהם ירדה משמעותית ואחרים איבדו את מטה לחמם. התנהגותם, תוכה לומר זאת, אינה רק פועל יוצא של איום וטרור מצד „רעולי פנים" ו„קבוצות הלם"; אף שגם המהל עושה את שלו. הם זקפו קומתם וגילו אחווה לאומית. באין משטרה ושלטון לא הפכו עריהם וכפריהם לאנרכיה של פשע. הם שברו את הסטטוס־קוו והעמידו את דעת הקהל הישראלית בפני ברירה אכזרית בתחום המדיני והמוסרי. הם התאחדו במרי ואנחנו התפלגנו בדיכוי.

מרד הנעורים. ה„שבאב". כל אלה נולדו תחת שלטוננו וכינו עצמם בשם „הצברים של הכיבוש". תחילה היו ההפגנות ההמוניות, הקללות והבאצות והרגימה וביזויו של צה"ל שלא ידע מה לעשות מול צורת־הקרב החדשה. התפרצה השנאה שהפשיעה רבים בקרבנו, שראו בכך כפיות טובה על שלטון נאור יחסית ועל תעסוקה וייעוץ ושירותי בריאות ורמת־חיים משתפרת. ההמון המגלה את כוחו לא קבע לעצמו מסורות־מלחמה מוגדרות ובהוצאות עזה גם שמענה „חייבר, חייבר, יא יהוד: ג'יש מוחמד סה יעודי" כלומר: „חייבר, חייבר, הו היהודים: צבא מוחמד עוד ישוב". סיסמאות ה„חמאס" האיסלאמי המעוררות בקריאות הקרב של „המפקדה המאוחדת". שרים ומפקדים שניבאו את קץ ההתעוררות או את דעיכתה ההדרגתית למרו לדעת כי זו מחליפה את צורותיה אך מתמידה ונמשכת ומחריבה את הסטטוס־קוו. רוב חיילי צה"ל, סדיר ומילואים, עמדו בכבוד, כבני אדם, במצבי התגרות בלתי נסבלים אך עלינו להודות בצער ובושה כי רבו „החריגים", האכזריות והחמה השפוכה וביזוי צלם האדם. הרי מדובר בעם שכן שתמיד נחיה אתו. אין אנו שלטון קולוניאלי החוזר אל „ארץ האם". זו הארץ ואנחנו המקומיים. ובעודנו שבים ושואלים מה אנו עושים להם שאלנו מה זה עושה לנו. „לא אשרי הצרים כי אשרי הנצורים", כתב המשורר. אך בעודם נצורים בידינו, בעוצר ובסגר ובחיפושים, היינו אנחנו ישראל הנצורה בקרב ערב, מול צבאותיה המתגברים כוחם מיום ליום באמל"ח יעיל ומודרני, מול אימת „החזית המזרחית", רכבה ופרשיה, תועפות תותחיה ומטוסיה. ועם הטילים הזכורים לטוב, על החזית ועל העורף בארץ הקטנה כל־כך.

ישראל למודה משהו. גם הם. ישראל הרצינית והאחראית למדה את „גבולות הכוח" והערבים למדו, מקץ שיה לאינתיפדה, כי האבן והבקבוק התבערה, לא ישברו את העם שעמד באש כל המלחמות שידעה הארץ ויש להכיר בו ולדבר אתו. אמת זו חלה גם עלינו. המומחים חלוקים עדיין על משמעות דברי עדפאת האחרונים ורב הפילפול. אך ישנה תחושה ממשית כי משהו זז בקרבם. גם אם נביא בחשבון את הטכסיס והערמה ואת הרצון לזכות בהישג תעמולתי ו„לעבוד" על האמריקאים, דומה כי מתחיל איכשהו תהליך ההכרה בישראל, פרי היאוש מהאשליה כי ניתן למגרה בחרב או להתישה עד מוות. דומה כי כעת צריך לומר שישראל נכונה לשיחות גלויות וישירות עם כל גורם ערבי המעורב בסכסוך, כולל אש"ף. הם מסתכנים בכך לא פחות מאתנו.

■■■

בעת עצרת הרבבות שנערכה בשבוע שעבר בככר מלכי ישראל „נגד ההשתמטות הדתית" הוקרא גם קטע קצר מ„הוא אמר לה" של יוסף חיים ברנר. איני זוכר בדיוק מתי התוודעתי אל הדברים האלה המלווים אותי מאז. אני מציע למורי הספרות ללמד את „הוא אמר לה". זו פנינה ספרותית ותעודה מזעזעת. אביא מעט מן הכתוב בהקשר הימים האלה: „... אמיץ אל תגיאיני מרדכי אשר אני הולך עליה...כי אין עצה ואין תחבולה: אני צריך ללכת... אחד האומרים מתבואה. ברנר חוזר אל אמו, מעלה את פני אביו, הרוכל הנודד, שנרצח בידי ה„שקצים" האוקראינים ואומר לה: „בשבעתי באותו הרגע האחרון, האידיסופי, בהתבוססו בדמו ונפשו טרם יצאה, בהכיר נשמתו הגוועת, מתוך דממת הסכסוך, כי ריבון העולמים לא יציל חסידיו מרדת שחת, ובחזות עיניו, ההולכות וכבות, את האבדן הנצחי הפרוש לפניו ולפני כל העולם עד אין קץ – נקם אקח". הליכתו של ברנר אל ההגנה־העצמית.

ואנחנו כאן ההומים אחרים מאוד וישנו צה"ל המגן גם על על אלה שאינם הולכים, על תועפות המשתמטים הללו, בשם „לימוד התורה". ברנר, נרצח תרפ"א בפרדסי יפו, ידע בראשית המאה כי „ריבון העולמים לא יציל חסידיו מרדת שחת". ימים רבים לפני הכבשנים הבהזיות ידע זאת. כעת מספרים לנו בכרוזי ענק בעתונים כי מהאתנו הצדקת, כלוחמים עברים בארץ הזאת, נגד העריקים האלה היא „פגיעה בתורת ישראל עליה נאבקנו כל הדורות... פגיעה בלומדי התורה שתורתם ותפילתם הינן גם הן חלק אינטגרלי במאבקנו הצבאי והלאומי – הם המסייעים לנו בעת קרב בלימוד תורה ותפילה". ויש כוח פוליטי לשקר הזה והרבה מאד כסף וסחיטת תן וקח. עיין גם „מסמך ביילין", בשם הסטטוס־קוו בסעיף 8.

מה שאמור להתלחש או להצטעק ממעמקים, טרם קרב או בעיצומו של שפך הדמים, כתחנון על חייך ועל חיי היקרים לך ועל עם ישראל כולו, הופך להכרזה מחוצפת בפי המקצוענים הללו כאילו השם יתברך קשור אליהם בחיוג ישיר או בגללם הוא חלק מהסדר"כ של צה"ל. הקריאה „גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עמדי" יותר משהיא פוליסת ביטוח היא בגדר תקווה ואמונה. הרי לא דרכינו דרכיו. אילו הציל „לימוד התורה" את לומדיה לא היו נחרבות עד תום קהילות הקודש שהיו משופעות בתלמידי חכמים ובעילויים וב„מתמידים", בצדיקי עולם. שלא לדבר על שחיטת תרפ"ט בחברון. אמנו ההרוגה של אורי צבי גרינברג מופיעה בחלומו ב„קודש קודשים", בספר „רחובות הנהר", ממששת אותו ואומרת: „... מארג גם לבושך, בני, לבוש חיילים ודוכה על שכמך..." היא משכיעה אותו: „גם בשבת לא תחליף את זה הלבוש, בני... תמיד, יומם ולילה, עם הרובה ביד...". והוא לא היה חשוד כמי שמבקש לפגוע בתורת ישראל.

המחאה ההמונית הזאת אינה „צביעות השמאל" והיא לא באה משום ש„המפלגות החרדיות החליטו לזנוח את המערך והצטרפו לקואליציה לאומית". נפגשו שם רפאל איתן ורן כהן, „ורד" ואודי אוד, „פראי" ושלמה להט ועוד רבבות ישראלים, חובשי כיפות בקרבם, החלוקים בדעותיהם אך המאוחדים בעניין הזה. נערי השמיניות טרם צבא ונכי צה"ל מאה אחוז כמעוזיה סגל שדיבר בשמם. לא קנוניה פוליטית אלא מחאה שתמשך עד שיושם קץ להשתמטות ולמסחרה של הדת. זה לא חדש. זה ביטוי ל„אפקט מצטבר".

נמאס לנו לשמוע את הקשקוש על עגלתנו „הריקה" מול עגלתם „המלאה".

■■■

הורגלנו מאוד בקבלת „הרע במיעוטו" בלית ברירה, „זה מה שיש". מגיע גם לכם אחי המותשים לזכות ב„טוב במידבר". אם לא ראיתם עדיין את הסרט „החגיגה של באבט" גשו בהקדם האפשרי אל בית הקולנוע שבו מוקרנת יצירת המופת הזאת. פסקוזמן. הרדכוזה.

לא רק נסיון בלתי מוצלח להרכיב ממשלה / יורם פרי

לפני מהפכה

התסיסה הפוליטית החוץ־פרלמנטרית המתרחשת בשבועות האחרונים אופיינית לחברות שהמערכת הפוליטית הממוסדת שלהן אינה מתפקדת כהלכה. צריך לחולל כאן, ומבעוד מועד, שינוי סטרוקטורלי במערכת השלטונית

מה משותף לאירועים הבאים:

בכיכר מלכי ישראל נאספים אלפי בני־אדם לאסיפת מחאה זועמת. קיבוץ בלתי שיגרתי של אנשים. תומכי מערך וחסידי ליכוד, אנשי צומת וחברי רצ, שילוב של ניגודים שלא היו שותפים מעולם בהפגנה אחת.

שבוע לאחר מכן, באותו מקום, שוב אסיפת מחאה. על הבמה יושבת חבורה נכבדה, שוב מכל גוני המפה הפוליטית, שותרים ואודומים, כאלה ששנים הם צהובים זה לזה. „כינוס הנבראלים" מבהיר מישהו את האירוע.

באולם צוותא בתל־אביב מכנס „שלום עכשיו" נציגים של קבוצות פוליטיות שונות כדי לארגן מחדש את מחנה השלום. אנחנו צריכים להיות, אם נשתמש במונח האנגלי A Wide Church, אומר נציג „השנה ה־21", קבוצה מגוונת, בעלת בסיס רחב ככל האפשר.

ובאותו עניין:

מאות תלמידי בתי־ספר תיכוניים בירושלים שלחו מכתב לנשיא, הביעו בו מורת רוח מן התהליך הפוליטי והפוליטיקאים במדינה. קודם לכן השמיעה קבוצת תלמידים אחרת, שביקרה אצל הנשיא, ביקורת על התנהגות חברי הכנסת במושב הפתיחה.

ועוד:

יותר משני תריסר קבוצות פוליטיות חדשות קמו בשנה החולפת על רקע האינתיפדה והנעשה בשטחים. רובן אמנם קיקיוניות, אך מקצתן חדשניות באופיין: פסיכולוגים ומחנכים שמעולם לא התארגנו על נושא בעל משמעות פוליטית־ציבורית, קבוצות של נשים שבעבר לא נהגו להיות פעילות במישור הפוליטי, ואחרות.

ואפשר לפרט אירועים נוספים, כולם מעידים על מבנה משותף: זהו מצב טרום מהפכני. לא שהמהפכה היא בלתי נמנעת, אלא שבאווירה כזו, ואם מתמלאים עוד כמה תנאים – למשל משבר כלכלי חמור – מתרחשים בדרך כלל שינויים פוליטיים מואצים, מהפכניים.

התסיסה הפוליטית החוץ־פרלמנטרית המתרחשת בשבועות האחרונים אופיינית לחברות, שהמערכת הפוליטית הממוסדת שלהן אינה מתפקדת כהלכה. חברות שהמפלגות בהן אינן מבטאות את רצון הציבור, שהפוליטיקאים מנותקים מבוחריהם, כמו פועלים בתווך אחר מזה של אלה ששלחו אותם. אלה הן מערכות שהתהליך הפוליטי בהן אינו יעיל, שרמת האמינות של המערכת כולה בשפל המדרגה ושהמימשל אינו מצליח ל„ספק את הסחורה" לציבור.

אחד הסימפטומים הבולטים למצב טרום מהפכני הוא ששוב אין השחקנים שומרים על כללי המשחק. מבטיחים הבטחות ומתכחשים להן. חותמים על הסכמים אבל מבטלים אותם עוד בטרם יבשה הדיו על החתימה. כמו בפוקר היהודי של קישון קובעים את כללי המשחק תוך כדי המשחק עצמו.

במערכות כאלה נהרס גם המעמד המיוחד שיש למוסדות המדינה. שוב אין הפרדה בין האינטרס הציבורי לבין האינטרס של קבוצות סקטוריאליות. בסיס הממלכתיות מתעוות, ובמקום הישענות על עקרונות אובייקטיביים ומוסכמים ומאמץ להלוקה הוגנת של העוגה הלאומית, באים עקרונות אחרים לגמרי: פרוטקציוניזם, „פטרונאז'", כלומר, המדינה שוב אינה נתפשת כמי שצריכה לספק שירותים לאזרחיה עלפי קריטריונים אוניברסליים אלא שיוכיים.

המחזה שהתגלה בשלושת השבועות האחרונים מאז הבחירות היה לא רק נסיון בלתי מוצלח להרכיב ממשלה. הוא חשף שיטה פוליטית שאינה תואמת את המצב החברתי החדש שנוצר בחברה הישראלית. הדבר משול לאיזור שהוצף מים והתעלות שבו אינן מסוגלות לתעל את המים באפיקים שנקבעו מראש וכך הם עולים ומציפים את השטח כולו. המסקנה ברורה. יש צורך לתעל מחדש את האיזור, ולחפור תעלות ניקוז חדשות שיתאימו לכמויות המים ולעוצמת הזרימה שלהם.

להחלטת מרכז מפלגת העבודה אתמול להצטרף לליכוד בממשלה אחדות לאומית יש פנים לכאן ולכאן. יש בה חסרונות אבל יש בה גם נקודות חיוב רבות, חשובה במיוחד הנקודה שהעלה שמעון פרס המתייחסת להכרזה לשנות את שיטת הבחירות.

המצב שנוצר במדינה מזכיר יותר מדי את רפובליקת ויימר או את הרפובליקה הרביעית בצרפת, ואסור שימשך כך זמן רב. צריך לחולל שינוי סטרוקטורלי במערכת השלטונית ולהתאימה למצב החדש. איזה מין שינוי בדיוק? האם אפשר להסתפק בהעלאת אחוז החסימה ולשנות את שיטת הבחירות, או שיש צורך גם בחיזוק משמעותי של ראש הפירמידה השלטונית על־ידי בחירה ישירה של ראש ממשלה? שאלות אלה צריכות לעמוד בתקופה הקרובה בראש סדר היום הציבורי ולהתלבן שם ומן מה. אבל אי־אפשר להמשיך במצב שנוצר. כי אם לא ייעשה שינוי מתוכנן, מבוקר, ומראש, יבוא ברגע האחרון שינוי מהפכני, בלתי מתוכנן ובלתי מבוקר. והוא לא ייעשה בהכרח על־ידי מי שרצוי שיעשה אותו.

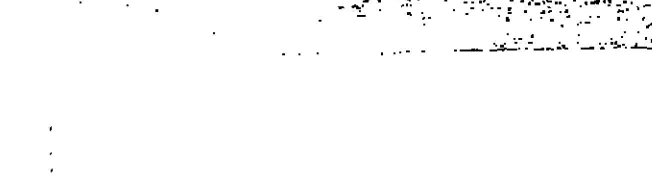

שנת האינתיפאדה

ההתקוממות בשטחים, האינתיפאדה שפרצה לפני שנה, נשאה מראשיתה אופי ספונטני ועממי מאוד: ללא הכנה מוקדמת וללא ארגון מסודר. כאשר התבררה עוצמתה של ההתפרצות ניסו הארגונים הפלשתיניים שבאש"ף לכוון אותה והצליחו במידת מה. מערכת הבטחון הישראלית ניסתה לדכא אותה והביאה פה ושם לרגיעה יחסית. אולם הרישום הפוליטי של האירועים היה רב. מדיניות הניתוק של ירדן מהשטחים, החלטות מועצת אש"ף באלג'יר, היו בין התפתחויות הפוליטיות החשובות של השנה שהושפעו מהאינתיפאדה. הצלחתם הגדולה של תושבי השטחים היתה בהעלאת בעייתם על סדר היום הבין־לאומי. נראה שהאירועים בגדה המערבית ובעזה אינם שוככים, אף שהם משנים צורה ואופי. מוסכם על הכל שהשטחים לא יחזרו יותר למצב בו היו לפני דצמבר 1987 ובכך חשיבותם העיקרית של המהומות שגרמו וממשיכות לגרום סבל רב לפלשתינים בשטחים ונזק למדינת ישראל

ד.ר

בשנה ה־22 / דני רובינשטיין

מדינת ישראל נגד כפר טמון

מדי פעם מגיח צה"ל ומאלץ את התושבים לפנות את המחסומים, למחוק סיסמאות ולהסיר את הדגל מצריח המסגד. אחר־כך הכל שב לקדמותו. העונש שהוטל על התושבים לפני כחודש היה ככל הנראה החריף ביותר בגדה זה שנים

טמון, כפר ערבי גדול בנפת ג'נין, קילומטרים אחדים ממזרח לעיירה טובאס, על הר טרשים קרח בגבול מדבר הירדן, בשולי עמק שיש בו מטעי פרי וזיתים. עיקר פרסומו במקשות הקיץ של האבטיחים והמלונים. יותר מ־3,000 תושביו אינם יכולים להתפרנס מהחקלאות המקומית והם נודדים לעבודה בתל־אביב וסביבתה. אחרים נוהגים לרדת לבקעת הירדן הסמוכה, שם הם עובדים בשדות האפנדים בעלי האדמות של שכם או אצל המתנחלים הישראלים.

השבוע, בשנה ה־22 לשלטון הישראלי ובמלאת שנה לאינתיפאדה, היה הכפר טמון סגור מכל עבריו. אילנה המרמן מקבוצת "די לכיבוש" שכרה מונית ערבית מרמאללה בעלת לוחיות זיהוי צבעוניות של הגדה המערבית ועימה אפשר לנסוע לכל פינה בשטחים כמעט ללא חשש מאבנים. כמעט, מפני שבשבועות האחרונים מחרימים חיילי צה"ל מכוניות ערביות כדי להכנס בהפתעה לכפרים. לכן נזהרים עכשיו בטמון גם ממכוניות עם לוחיות זיהוי של השטחים.

חשמל אין בטמון. היה נסיון להקים רשת חשמל, אולם מריבות עם "אגודת הכפרים" של נפת ג'נין, לפני 8 שנים, הכשילו את הנסיון. מים זורמים אין בטמון. היו מים. אבל, שוב, המריבות עם "אגודת הכפרים" חיסלו את רשת המים וחלקי צינורות מעוקמים מונחים לצד כביש הכניסה לכפר.

טלפון אין בטמון. היה טלפון, במשרד הדואר המקומי. באחד מימי האינתיפאדה ניתק אותו צה"ל.

בית־ספר אין בטמון. לפחות עד השבוע שעבר. בצו של המימשל הצבאי הוא נסגר כמו שאר בתי־הספר בגדה. לפני שבוע, כאשר נפתחו הכיתות הראשונות של בתי־הספר היסודיים בגדה, היתה פעילות יזומה של צה"ל בטמון ופתיחת בית־הספר נדחתה.

ואם אין די בכך גם שום כלי רכב לא היה בטמון לפני שבוע. צה"ל החרים את כולם. משאיות, טרקטורים ומכוניות פרטיות. כל אלה השייכים לתושבי טמון עמדו בשורות לפני המרכז הצבאי בטובאס הסמוכה.

טמון נחשב כפר בעייתי, כמו עוד עשרות ואולי מאות כפרים בשטחים. צה"ל מרבה להעניש אותו. עשרות מצעיריו עצורים. עוד מספר לא ידוע מבוקשים למעצר ולחקירות. כאשר מבחינים בכפר בתנועות צבא בסביבה בורחים הצעירים לשדות ומסתתרים. מאות אחרים, ילדים ופעוטות, מגלגלים אבנים לסימטאות, מציירים סיסמאות ומניפים דגלים פלשתיניים. הסיפור הידוע חוזר על עצמו. צה"ל מגיח מדי פעם – כמו בדרום לבנון – כפי שגורס דובר המתנחלים אליקים העצני מקרית ארבע, מאלץ את תושבי טמון לפנות את המחסומים, למחוק את הסיסמאות ולהסיר את הדגל מצריח המסגד. אחרי שהצבא יוצא חוזר הכל לקדמותו.

באחת מגיחות צה"ל, בחודש שעבר, נהרג נער בטמון והכפר נחסם אז לתקופה ממושכת. אחר־כך חשדו אנשי הבטחון הישראלים בקבוצה של צעירים מטמון שהשחיתו במתכוון רכוש חקלאי של ההתנחלויות הישראליות הסמוכות בקעות וחמרה. שוב פשטו על הכפר ועצרו רבים. הוטל אז סגר דוגמת זה הקיים עתה. בולדוזר צבאי עורם גלי אבנים ועפר בכל הכבישים והדרכים המובילים לכפר ושום כלי רכב אינו יכול להכנס אליו או לצאת ממנו.

חרף הכל לא כל־כך נורא בטמון. יש חיים מעבר לאינתיפאדה. אין חשמל, אז כמה משפחות קונות במשותף גנרטורים ביתיים קטנים. ואכן על גגות בתים רבים רואים אנטנות טלוויזיה. גם עם המים מסתדרים. מובילים אותם מבורות וממעיינות בסביבה. אפילו את המחסומים המוצבים על הכפר מצליחים לעקוף.

וגם הפרנסה הדלה ממשיכה להגיע מהעובדים בתל־אביב ומהחקלאות המקומית.

הצעירים המתגודדים בכניסה מקבלים אותנו, קבוצת הישראלים ההולכת ברגל ממחסום העפר, בחשד. מבקשים שנראה להם תעודות. אחר־כך מספרים על שלושה ילדים שנפצעו מירי בפשיטה של צה"ל לפני יומיים. בבית אחד שברו אז גם רהיטים וגרמו נזקים. צעיר מוביל אותנו לבית, וילדים מצביעים בגאווה על חורים בקירות שהותירו קליעים שירו החיילים. בבית פנימה לא רואים נזקים ואנחנו שואלים את הצעיר שהוא סטודנט במכללת אל־נג'אח בשכם מדוע פרצו דווקא לבית הזה. הוא עונה גר כאן מישהו שמבוקש. מי זה הוא מהסס ואומר בנימה מעט מפתיעה ומביכה, "זה אני". למה מחפשים אותך? הוא לא יודע. "איך אני יכול לדעת למה הם רוצים אותי?"

הענישה הקיבוצית החריפה ביותר נחתה על כפר טמון לפני כחודש. בכפר חוזרים על הדיווח שהתפרסם בחלקו בעיתונים. ב־7 בנובמבר לפני הצהרים בא מוחמד עבדאללה בשיראת, צעיר בן 21 מטמון, למושב משואה בבקעת הירדן. יחד עם אחרים מטמון עבד מוחמד בשיראת כפועל שכיר אצל חברי המושב. הוא בא לגבות שכר עבודה של כ־170 ש"ח שהיו חייבים לו. "גם לי חייבים כסף בתנובה", מפסיק אחד הבחורים את הסיפור. חייל המילואים דוד דניאלי ששמר בשער המושב לא נתן למוחמד להכנס. דניאלי הכיר את מוחמד בשיראת שבא למשואה פעמים אחדות קודם לכן, בין השאר כדי לגבות את המגיע לו. אישור הכניסה למושב שהיה בידי הפועל הצעיר מטמון לא היה בתוקף, וחייל המילואים התווכח איתו. הוויכוח התלהט ומוחמד בשיראת, שהחל להשתולל, שלף סכין ודקר למוות את דוד דניאלי. דקות אחדות לאחר מכן נורה מוחמד למוות על־ידי חייל שנזעק למקום.

טמון נחשב כפר בעייתי. עשרות מצעיריו עצורים. בבית־הספר אין לימודים. הטלפון נותק. כלי הרכב הוחרמו. עשרות מבני מגורים מחומר נהרסו

בתום החקירות והבירורים שהיו לאחר מכן אמרו גם הרמטכ"ל דן שומרון וגם שר הבטחון יצחק רבין שהצעיר מטמון לא בא למשואה במטרת רצח ולכן אי־אפשר להגדיר את הרצח כחבלה על רקע לאומני.

חרף זאת, העונש הקולקטיבי שהוטל על משפחת הרוצח ועל מאות תושבי טמון היה, אולי, החריף ביותר שהוטל בגדה המערבית זה שנים. בית משפחת בשיראת בכפר נהרס עד היסוד. גרו בו אחיו ואחותו של הרוצח. צה"ל פשט על מאות מבני החימר והבתים הפזורים בג'יפטליק וגילה בהם עוד כ־80 משפחות שמוצאם מטמון. עשרות מבני החימר שלהן נהרסו. לפי אומדני הצלב האדום הבין־לאומי גורשו משם קרוב ל־700 נפש.

בג'יפטליק מתגוררת אוכלוסיית פלאחים ואריסים דלה, בחלקם פליטים מ־1948 ובחלקם בדואים ופועלים חקלאיים קשיים. תוך בדיקה קפדנית הוציא השלטון הישראלי מג'יפטליק רק את אותן עשרות משפחות שמוצאן מטמון. לחלק מהן היו בתים בכפר עצמו והן חזרו אליהם. לחלק אחר, כ־40 משפחות, לא היו מגורים אחרים ובניהן לנו ימים אחדים תחת כיפת השמיים, עד שהצלב האדום סיפק להם אוהלים קטנים. כאשר נוסעים לטמון דרך ואדי פארעה הירוק, העולה מבקעת הירדן, רואים לצד הדרך כמה מהאוהלים הללו. עוד כמה אוהלים פזורים בכפר וליד אחד מהם מנסות שתי משפחות להקים מבנה מבטון. ללא רשיון כמובן. כל הסיכויים שיהרסו אותו בקרוב. על ההרים שממזרח לטמון רואים עוד אוהלים לבנים ובכולם מתגוררות אותן מאות הנפשות, מגורשי הבקעה.

הפסקת שירותים, גירושים, תפיסת ועדות עממיות, מעצרים, הפקעת מכוניות ומצור מתמשך. זהו השלב הנוכחי במאבק: מדינת ישראל נגד טמון, במלאת שנה לאינתיפאדה.

ראיון עם מח"ט המרחב אל"מ אדיב / טלי זלינגר

„כשצה"ל בשטח כולם במתח"

פעם אחת יצאו תושבי אחד הישובים היהודים לכבישים בפעולה פרטיזנית, והם חטפו ממנו כזה, שהמסר הובן. מאז. „זה הדבר שהכי קשה להתמודד איתו. זה לא קרה לי הרבה, ועשינו הכל שזה ייפסק מייד כשהוא צץ"

אם ראית את צעדת חנוכה של מתיישבי מטה־בנימין שבשומרון והמשכת להסתכל בכתבה החיובית ב„מבט" גם בקטע שבו הגיעו הצועדים לקו־הסיום, ראית את תערוכת האמצעים שהכין להם צה"ל ואת שיאה, בדמות „הצצית"ל" (הרגם וחורה ברוך־כלל נצץ גוהל) שמתיזה מפתחי החצץ סוכריות לילדים היהודים. הרעיון הוא של אל"מ חי אדיב, מח"ט המרחב. שנה לאינתיפאדה. אחרי שגמרו להמציא את החצציות מהרגמים החדישים ביותר, וגם כדורי הפלסטיק כבר הוכיחו את יעילותם, אפשר להתפנות מעט לחגיגות. „מה יש, לא מגיע להם לראות במה אנחנו מגינים עליהם?" אומר אדיב בחיוך.

שלושה וחצי מיליון ימי־עבודה של חיילים כבר הושקעו בשטחים, יותר מ־500 מיליון שקלים, יותר מעשרת אלפים חיילים שרתו שם, והדבר העיקרי שבאמת עובד הוא הנוכחות המוגברת, עם כל־מיני אמצעים מפלסטיק, מאבן ומעשן.

אל"מ חי אדיב, מזה שבעה חודשים מפקד חטיבת המרחב שבמרכז גיזרתה העיר ראמאללה, חי עם האינתיפאדה. בגיזרתו 32 נקודות ישוב יהודיות, עם 26,000 תושבים ועוד 220,000 תושבים ערבים, „מקומיים". מאחורי אל"מ אדיב, עם נעלי צנחנים וכומתה אדומה, תפקידי לחימה ופיקוד בחטיבת הצנחנים ובבסיס הטירונים שלה. מאחוריו גם תפקיד בחטיבת הנח"ל ושנת לימודים בחוג להיסטוריה באוניברסיטת תל־אביב. היישר משם הגיע אל מקום שבו ההיסטוריה לא נלמדת אלא מתרחשת ויש לו בה, לטוב או לרע, חלק פעיל. אחריות כבדה, מדירה שינה מן העיניים. קצת יותר משבוע אחרי שהגיע לחטיבה, נהרג אחיו, שמואליק אדיב, מג"ד בגבעתי, בקרב נגד מחבלים בגיזרת הר־דב. חי ישב „שיבעה" בחיק משפחה חזקה ושורשית ממגדיאל, ניחם על אחיו הטוב שמת במלחמה אמיתית, וחזר אל המלחמה שחיכתה לו, קשה ולא מוכרת, בגיזרת ראמאללה.

„אני לא מרגיש שזו מלחמה מיותרת. זאת מלחמה בסגנון אחר, ללא כדורים בינתיים. מלחמה קשה ומתישה, אבל גם היא מלחמת קיום. אם לא נעשה פה את המלחמה, אני חושב שתהיה לנו בעיה גם במקומות אחרים. למרות זאת אני אישית הייתי מעדיף להילחם במלחמה האחרת שבה נפל אחי".

אל"מ אדיב, נשוי ואב לשתי בנות קטנות, נראה ונשמע כמו כל ילד־טוב הוד־השרון. כשהוא עובר בג'יפ המח"ט הממוגן שלו בראמאללה, מפנים לו דרך. ביום השקט יחסית, שבו הסתובבנו יחד, אפילו לא הביטו עליו בבהלה. אדיב לא רוצה שיפחדו ממנו או מחייליו. הוא רק שואף שכל הצדדים יבינו היטב את כל הכללים של המשחק. פעם אחת יצאו תושבי אחד הישובים היהודים לכבישים בפעולה פרטיזנית, והם חטפו ממנו כזה, שהמסר הובן. מאז, גאה אל"מ אדיב לרווח, אצלו לא משתוללים היהודים. „זה הדבר שהכי קשה להתמודד איתו. זה לא קרה לי הרבה, ועשינו הכל שזה ייפסק מייד כשהוא צץ. הדבר הגרוע שיכול לקרות בתחום האחריות הוא שרכב פרטי או אוטובוס יחטוף בקבוק תבערה. זה מציק לי, מזה אני מוטרד".

איך אתה מתגבר בזה שמגיע לפעילות בגיזרתך?

יש פה תהליך צמוד מאוד של הדרכה וחפיפה. המפקדים עוברים שלושה ימים במתקן אימונים, ושם הם מקבלים הכנה. אחר־כך הם באים לכאן, מבצעים חפיפה ומקבלים פקודה ותדריך שלי. אז חוזר הנגל למתקן האימונים, פוגש את החיילים ומעביר את המסרים לאנשים. כשכל הכוח מגיע, הם מקבלים ממני תדריך נוסף. תוך כדי התעסוקה מדברים, עוקבים מקרוב, מנתחים מצבים, בודקים חריגים. אני מביא להם נציג של המינהל האזרחי, מתדרך להם את זכויות האזרח והפרט, יהודי וערבי, מכין אותם לחיכוכים עם הצד היהודי. ובשורה התחתונה, כשמדברים על מכות וחריגים, ההנחיה ברורה לגמרי: אין להרביץ. מותר להפעיל כוח כשיש הפגנה אלימה ואפשר להפעיל כוח סביר כשמישהו מתנגד למעצר. אני שלם עם זה לגמרי, אני מרגיש טוב עם ההנחיה הזאת. כל אירוע שאני רואה כהיטפלות לעציר, זוכה לטיפול החמור ביותר. יש הרבה תלונות של ערבים שמתגלות כלא נכונות. אני בודק כל תלונה. לא בגלל הערבים, אלא מטריד אותי החייל, איש הסדיר או המילואים, שממנו אני מצפה שיפעל לפי אמות־מידה שצה"ל מחנך להן".

„אז מה את אומרת – האינתיפאדה דועכת"? שואל המח"ט בשעה רגועה יחסית ברמאללה. הוא לא רוצה שיפחדו ממנו או מחייליו. רק שכל הצדדים יבינו היטב את כללי המשחק

אל"מ אדיב היה הקצין הבודק בפרשת ההתפרעות של צנחנים מגדוד שהיה בגיזרתו, בקלנדיה. על האירוע הזה אינו מדבר. נזהר מהחשיפה. „המלחמה הזאת לא קלה. מלחמה מתישה, 24 שעות מסביב לשעון. העבודה דורשת הרבה סובלנות, לא רק שלי אלא של החייל הבודד ובעיקר, של המפקדים המתמודדים מול המצבים ומול החיילים הנקלעים אליהם. אף־פעם לא יצא לי להתמודד עם משהו כזה. זה לא תפקיד שאפשר להתכונן אליו. צריך להיות בשל מבחינה נפשית וצבאית טהורה, עם הרבה הרבה סבלנות סובלנות ורגישות. אני חושב שאנחנו יכולים לתת פתרון מצויין לבעיות פה, במושגים של מה שהגדירו לנו, כאנשי צבא, לעשות. אני חושב שאנחנו עושים את זה טוב. צריך להפעיל שכל ולא רק רגש. אני שלם עם עצמי שאנחנו עומדים במשימה. אני גם שלם עם מה שאני מגדיר לחיילים, בצורה שלמה וברורה ולא מעורפלת. משיחות איתם ושלהם אני יודע שהמסר עובר אליהם. לא יכול לבוא חייל במרחב־בנימין ולהגיד 'המפקדים שלי אמרו לי'. שיבוא חייל כזה ויגיד. אני לא מאמין שימצא אחד כזה אפילו. ברור שבגלל הרגישות והבעייתיות של סוג המלחמה הזאת תמיד יהיו הסתפרויות. באלה צריך להילחם. המקרה של קלנדיה לא מלמד שהנורמות השתנו".

איך אתה מרגיש עם ענישה סביבתית, עם הריסות בתים ודברים כאלה?

לי אישית קשה. לפנות משפחה עם ילדים קטנים מבית זה קשה מאוד. אבל האפקט של זה שווה. אין לי תענוג אישי מזה ואנחנו הרי רק הגוף המבצע. זה לא נותן לי תחושת כוח ואני שם מסך בין מה שאני מרגיש כפרט לבין מה שאני צריך לבצע.

המלחמה פה היא מבחן למנהיגות המפקדים?

זה מבחן אמיתי. מנהיגות זולה לא תצליח פה. היא נכשלת מהר מאוד. אם אתה לא יודע להחזיק את האנשים טוב, אתה נסחף ועושה שטויות. ההתמודדות פה היא באמצעות כושר הנהגה. שיחות, פיקוח ואחריות מפקדים. ואם יש אירוע חריג – יש מיצוי החקירה וענישה. אני נגד ענישה כבדה של למען יראו וייראו. יש להטיל עונש בהתאם לכובד העבירה. בכל נושא החריגים האחריות היא על המפקדים בשטח. אין לי טענות לחיילים. אנחנו מדברים, חוקרים, מטיפים ומחנכים, אבל אין לזה סוף. האם אני מוטרד? כן, אני מוטרד, בהחלט.

אפשר להוריד את רמת האלימות?

אפשר, אבל יש לזה מחיר. כדי שיפסיקו האבנים פה, צריך את הצבא בכוחות גדולים וזה מחיר.

הוא לא אמר „מחיר גבוה". את מה שיודעים לא צריך להגיד מפורשות. רצוי שלא, מטעמי זהירות. אל"מ חי אדיב, כבר אמרנו, זהיר מאוד. הוא איש לא־מפוחד בכלל, ואצלו יש באופן יחסי פחות חריגים. איש צבא, לא נדיב מאוד במלים ומשתדל לשמור על שלימות מקצועית ואנושית. אנחנו נוסעים ברמאללה והוא מראה לי את „השקט". „כאן, לפני חמישה חודשים אי־אפשר היה לעבור, הכל היה מלא מחסומי אבנים", הוא מצביע על אתרים היסטוריים. פעם היו מקללים חיילים ומחציפים פנים מולם ועכשיו, כשצה"ל בשטח כולם במתח. הסיסמאות מקרקעות, כל סיסמה נמחקת בצבע הכוחות של הכוח שמחק אותה. התושבים ביום רגיל של שקט, זרים הגידה מפני נהמת הג'יפ, והרוח החורפית היא הסטירה היחידה באופק. „אז מה את אומרת – האינתיפאדה דועכת?" מראיין אותי מרואייני. היא רק משנה פנים, מתגלגלת למצבים חדשים, נסוגה נסיגה טקטית כדי להמשיך לעשות את שלה, אני משיבה לו. מהרחוב הראשי של ראמאללה עולה עשן ולא של צמיגים, לשם שינוי, אלא של בשר על האש. והכל כאילו חזר, כמעט, לקדמותו.

שעה קצרה אחרי שעזבתי את ראמאללה פרצה הפגנה המונית ברחוב הראשי של העיר והיא פוזרה בעמל רב בירי כדורי פלסטיק. האינתיפאדה חזרה לסורה.

נתונים

ענף הסברה בדובר צה"ל ריכז נתונים לסיכום שנת אינתיפאדה ראשונה. להלן מימצאיהם הכוללים את כל השטחים:

הרוגים: ערבים – 308 (60 מתוכם לא נפגעו מאש צה"ל)
חיילי צה"ל – 2
אזרחים ישראליים – 6
פצועים: ערבים – 3625 (הערכה בלבד)
חיילי צה"ל – 743 (כולל כל מי שקיבל טיפול רפואי על כל שריטה)
אזרחים ישראליים – 407
הפרות סדר (לא כולל שימוש באמצעים חמים): 19,588
ירי והטלת רימונים על־ידי ערבים: 42 (34 רימונים, 8 מקרי ירי)
בקבוקי תבערה: 1330
מטענים: 80
פיגועים קרים: 45
הצתות: 355
הריסות בתים: 138
אטימות: 46 (לא כולל אטימות חדרים או חנויות)
גירושים: 32 (נגד 27 אנשים עדיין עומדים צווי גירוש שלא מומשו והנמצאים בתהליכים משפטיים)
עצורים: כלואים – 5467
מהם שפוטים – 458
עצירים לפני משפט – 1335
עד תום ההליכים – 2314
מינהליים – 1360
עלות תקציבית (לא מנתוני דובר צה"ל) – יותר מ־500 מיליון ש"ח. מערכת הבטחון ביקשה מהאוצר פיצוי תקציבי בגין ההוצאות הללו, רק על חלק מהסכום.

מה עשתה לנו האינתיפאדה

מוקי צור, עין־גב

האינתיפאדה היא תוצאה ישירה והמשך של מלחמת לבנון. זו תוצאה של יומרתנו למחוק את השאלה הפלשתינית, יומרה שעודדה כוחות ודרומים בגדה. האינתיפאדה גם מעלה את הבעיה המוסרית הפנימית של מדינת ישראל, את הירידה בכושר עמידתנו.

היא הציתה הרבה אש וזרה בתובנה ירידת ערכה של חשיבה מדינית־מוסרית ועליה של רגשות של הטראומות ושל קיצוניות. ככל שהיא קירבה את הפרספקטיבה של ראיית האבסורד שבהמשך העימות, כך היא חיזקה את הכוחות שתובעים ללכת עם הכיבוש עד הסוף.

רק אופק של שלום, שיקבע מסגרות ביניים קשות ופרגמטיות, יוכל לקדם אותנו לעבר פתרון. הדבר מחייב אומץ מדיני, כושר עמידה וכשירה מחולטת כנגד הזרם.

מיכה נוימן, פסיכיאטר. תל־אביב

האינתיפאדה פוגעת באידיאל שלנו, ברצוננו להיות מדינה אנושית. העולם מצפה היום מהיהודים להתנהגות יותר מכובדת מאשר מהעירקים. אני מעדיף שיצפו מאיתנו ליותר. האינתיפאדה פוגעת בנו גם כלכלית. אני מאמין ששוק הסחורות הישראלי הצטמצם מאוד בגלל החרם הכלכלי שלהם. גם התיירות נפגעת, וזה היה צפוי. מי שלא האמין שאלו יהיו התוצאות, הישלה את עצמו. עם זאת, אני לא הייתי מסכים שצריך להפסיק לנסוע ולטייל בארץ. זה נראה לי מאוד לא בריא, כי אין גבול להגבלות כאלה.

לגבי רוב האנשים האינתיפאדה היא גורם מכאיב ומצער. היא מביאה לאי־נוחות גדולה לאזרחים ובמיוחד לחיילים, שמשרתים במקומות שאינם רוצים לשרת בהם ומבצעים שם תפקידים שאינם רוצים בהם. לחלק גדול מהציבור הישראלי התפקיד הזה, של לדכא אוכלוסיה ולהילחם באזרחים – ולא בחיילים – שרוצים משהו שאנחנו יכולים להבין אותו, מהווה לחץ ואי־נעימות וקושי נפשי גדול. יש מיעוט קטן בלבד שנהנה מההזדמנות הזו של הפעלת כוח.

הנכונות של הפלשתינאים לסבול מצוקה כלכלית ולעמוד בקשיים מעוררת כבוד, אפילו אצל אלו שלא אוהבים אותם. אין תנועה לאומית שניתנת לדיכוי לאורך זמן, והם מוכיחים לנו את זה יום יום. מי שקצת חושב ברצינות, לא יכול שלא להתרשם מגודל העניין. כל האוכלוסיה הפלשתינאית משתתפת היום במאבק. האליטות שלהם לא צריכה לשכנע אותנו, אלא מה שעומד מאחוריה. המסר שלהם שיש פה עם שמוכן לשלם מחיר גבוה בשביל זכויות לאומיות. יש פה ציבור מלוכד בעל תודעה פוליטית גבוהה שאנו לא יכולים להכתיב לו.

אני מצטער שמאז הבחירות אנחנו לא מטפלים בדברים הרציניים. החשובים, רק מדברים על זה הרבה, בעיקר מהאספקט של אלו שצריכים לשרת שם. אני בטוח שתהיה פה מדינה פלשתינאית, זה רק עניין של זמן. אני רואה היום מגמה בכל העולם להתפשרות וויתור. עוד מעט ונהיה המכשול היחידי בעולם. היהודים, למרות שהם חכמים כאינדיבידואלים, הם טפשים בתור עם ותמיד היו. אני מקווה שבסופו של דבר התבונה תגבר מבלי שיורידו אותנו על הברכיים.

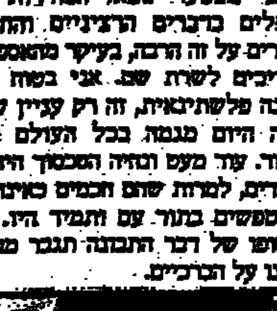

ישעיהו אלטוביה, יו"ר התעשיינים בירושלים

תחילת האינתיפאדה הפתיעה גם אותנו, התעשיינים בבירה. את השבועות הראשונים הקדשנו להערכות המפעלים ולהתאמת תהליכי הייצור להעדרויות העובדים.

מרבית העובדים הערבים מן השטחים הגיעו לעבודה, במרוצת השנה האחרונה, מאז החלה האינתיפאדה. זאת, גם בימים שבהם הוכרז על שביתה כללית של ערביי השטחים, על־ידי כרוזים. מרבית ההעדרויות של פועלי השטחים היו בימים בהם הכריזו שלטונות הצבא על עוצר, שמנע מהם להגיע למקום העבודה. היו אמנם ימים שבהם משמרות שלמות לא הגיעו בגלל זה לעבודה. אבל יצרנו קשר עם מושל יהודה ושומרון, והוא נענה, במידת האפשר, להתריע בפנינו, התעשיינים, על הטלת עוצר מבעוד מועד.

במשך הזמן נערכנו להעדרויות פועלי השטחים גם על־ידי שילובם של סטודנטים בעבודות הייצור. במבצע זה לקחו חלק כ־150 סטודנטים שעבדו גם במשמרות ושכרם נקבע על־פי התעריף הקבוע לסטודנטים. לפתרון הבעיות בטווח הקרוב שילבנו עובדים זרים וישראלים, כדי להקטין את תלותם של המפעלים בפועלי השטחים. לטווח הרחוק, אנחנו שמים דגש עתה על מעבר לאוטומציה, אבל מצבה הכללי הקשה של התעשייה בישראל מקשה על כך, בגלל חוסר ההשקעות הכספיות המתאימות.

כתב זר / גלן פרנקל

העתונות וההתקוממות

כדי למדוד את המרחק שעברנו מאז החלה ההתקוממות הפלשתינית, צריך רק להתבונן ב„פיאט" שלי. רק לפני שנה היתה ללאדרבב וסטיקר חרש של „עתונות והד" היה מודבק באופן קבוע על השמשה הקדמית. הצד־דרייבר שריטות או יותר, תריצים וכתמי חלודה, שנגרמו כתוצאה מהאבנים מעטרים אותה היום. והסטיקר חבוי לעתים קרובות בתא הכפפות.

המעמד של עתונאי זר העניק לנו פעם גישה מיוחדת לאזורי מתיחות או לאירועים עתירי חדשות בגדה המערבית ובעזה. בימים אלה זה רק מכביד עלינו.

הפלשתינים, ערים לאפשרות שאנשי כוחות הבטחון יתחזו לעתונאים, בוחנים אותנו בחשדנות או מקדמים את פנינו במטר אבנים. חיילים ישראלים אשר תודרכו על־ידי מפקדיהם והושפעו על־ידי המנהיגות הפוליטית הישראלית לראות בנו אוהדים של האויב, מפנים אותנו אוטומטית מכל מקום שבו עלולות להתחולל צרות. וכך אנחנו משוטטים בשטחים במכוניות שרוטות ולארמוזהות, מחפשים בין הלהבות והאפר את האמת ומידע שאפשר לדווח עליו.

אולי היה זה בלתי נמנע שבסכסוך שבו שני הצדדים מערבים בקביעות שאלות היסטוריות, מוסריות, פוליטיות ודתיות למען מטרותיהם, אף אחד לא יורשה להשאר משקיף נייטראלי לזמן רב ושהעתונות בעצמה תיתפס עד־מהרה כלוחמת. זה בדיוק מה שקרה.

רשימת ההגבלות ההולכת ומתארכת, שהטילה הממשלה על העתונות, משקפת בחלקה את התפישה שבמקרים רבים התסיסו מצלמות הטלוויזיה את הצעירים משליכי האבנים. חלק מזה היה זעם רשמי על־כך שהפלשתינים מנצחים במלחמה הטלוויזיונית, על־כך שמכונת המלחמה הישראלית המתוחכמת והחמושה־עד־לשיניה נראתה על המסך כגולית המתגושש ברחובות עזה ושכם עם בני דמותו הצעירים של דויד החמושים באבנים ובמקלעות.

חיילים רבים מאמינים שאנחנו עובדים למען אויביהם ושונאים אותנו. ההאשמה המכוערת והבלתי־מדוייקת ביותר נשמעה בחודש מארס, כאשר גאולה כהן האשימה צלמים בכך שידעו מראש על רציחתו של חייל המילואים משה כץ בבית לחם, מכיוון שהגיעו למקום הרצח דקות ספורות לאחר הירי. שר הבטחון, יצחק רבין, הפריך אמנם את ההאשמה, אך חיילים רבים האמינו באשמת הצלמים.

אולם מאחורי הסכסוך בין ישראל והעתונות עומדת תפישתם השונה בתכלית של מהות ההתקוממות. במיקוד התבוננותה באינטנסיביות של הסיקור, העתונות טיפלה בהתקוממות כבתופעה חדשה, כבדבר שלא היה קיים קודם לכן. אולם ישראלים רבים ראו בה תופעה ישנה, המשך של הסכסוך הערבי־ישראלי על אדמת ארץ ישראל, סכסוך שנמשך 100 שנים. העתונות נטתה גם לתאר את ההתקוממות כמאבק נגד הכיבוש הצבאי, בעוד שישראלים רבים האמינו שהמתפרעים מבקשים להשיג דבר אחר לגמרי: חורבנה של ישראל.

וכך הלך וירד באופן הדרגתי מסך על האירועים. בתחילה חסם הצבא את דרכנו רק לאזורים שבהם הוטל עוצר. אחר־כך הפיץ הצבא בין קציניו טפסים שבאמצעות מילוי פרטיהם יכלו הקצינים להכריז על האיזור „איזור צבאי סגור" ולצוות עלינו לעזוב. בשלב הבא הוכרזה כל הגדה המערבית „מחוץ לתחום" למשך סוף שבוע אחד בחודש מארס, ומאוחר יותר הוכרזו כל השטחים כחסומים למשך שלושה ימים. כיום נעשים מעשים אלה באופן שגרתי, ולא קשה לחזות את היום שבו, כמו בדרום לבנון, ממשלה חדשה תכריז על הגדה המערבית ורצועת עזה כחסומות בפני עתונאים, מלבד אלה המלווים על־ידי דוברי צה"ל.

האם זה יעבור? במובנים רבים זה כבר עובר. רבים מאתנו מגיעים לגדה המערבית ולעזה לעתים רחוקות יותר, ולא רק בגלל המגבלות אשר מקשות על עבודתנו, אלא גם בגלל שהסיפור נעשה כבר שגרתי. אם המספרים אינם גבוהים באורח דרמאטי – הדיווח היומי על מכות, יריות ומקרי מוות איננו נושא מרכזי בחדשות. גם המצלמות עברו הלאה. ה„אינתיפאדה" האחרת בישראל, זאת שבין היהודים בישראל, על עתידה הפוליטי של המדינה, מקבלת היום תשומת־לב רבה יותר.

ואף־על־פי כן ההתקוממות נמשכת. העדרן של המצלמות שינה מעט מאוד במקומות כמו עזה ושכם ובכפרים קטנים ומרוחקים. שם התלקח האי־שקט זמן רב לפני שהגיעו המצלמות והוא ממשיך גם כשהן עזבו.

למרות כוחה של המדיה הבינלאומית, אין לנו רובים, אבנים ולא אמצעים אחרים לכפות את רצוננו על מישהו. על כן קל באופן יחסי לגרש אותנו, לכבות את האורות בגדה המערבית ובעזה. אך אין זה קל כל־כך לשכך את ההתקוממות. וכשהאינתיפאדה נמשכת הישראלים בעצמם ישלמו את המחיר על ההגבלות החדשות המוטלות על העתונות, מכיוון שהם בעצמם יידעו פחות ופחות על סבלם של הפלשתינים ושל המתנחלים ועל מה שהצבא ובניהם עושים בשטחים.

האם זה היה כדאי? על השאלה הזאת רק הישראלים יכולים להשיב.

גלן פרנקל הוא כתבו של „וואשינגטון פוסט" בישראל.

מדינת החוק בעמדת התגוננות / אוריאל פרוקצ'יה

העצים והיער

מלאכת דיכוי ההתקוממות אינה מאפשרת לנו לטעום אף מקצה קצהו של חלום זכויות האדם. כל השוגה בחלומות מעין אלה אינו יכול לקיים ביעילות את מצוות ההתגוננות, את השמירה על חיי ילדינו

ההתקוממות בשטחים אילצה אותנו להפעיל את כל החוקים שברשותנו, אך מרוב חוקים אבד לנו צלמו של שלטון החוק.

בראש וראשונה אילצה אותנו ההתקוממות להתגונן. ההתגוננות נחוצה, בטווח הארוך ובראיה כוללת, כדי להנציח את הכיבוש ואת מעמדם הקולוניאלי של המתנחלים בשטחים, אך בטווח הקצר היא חיונית כדי לשמור על חייהם ובריאותם של בנינו המשרתים שם בעל כורחם, והנאלצים לפעול בלב אוכלוסיה מדוכאה, מרה ועויינת. כולנו מרגישים כי לפחות הם – הנערים הזכים הללו שבוודאי היו מעדיפים לבלות את עלומיהם במקום אחר – זכאים להגנה הפיסית המעולה ביותר, ומתחושה (מוצדקת) זו נפתחת כל הרעה. כדי להגן על חיילינו עלינו להפעיל במלוא חומרתם את כל החוקים שיש בהם כדי להרתיע את מי שמתנכלים לשלומם. אנו בוחרים באותם חוקים שמקדם ההרתעה שלהם הוא המוכח, הבדוק והיעיל ביותר.

לעתים נדמה לי שזהו הקריטריון הבלעדי לבחירת התגובה המימסדית לסכנות שמפניהן אנו חפצים להתגונן. בשם עיקרון זה אנו מטילים עוצר לתקופות ארוכות (קרי: מעצר־בית קולקטיבי) על יישובים שלמים, אף שידוע לנו כי מרבית תושביהם חפים מכל אשמה. אנחנו עונשים ללא משפט את מי שחשוד בעינינו כי עבר עבירה (ראה פרשת ביתא), שהרי תגובה מהירה מרתיעה באופן אפקטיבי יותר מתגובה שנרתמה בצווארה למחולות הצב של מתנות הצדק. אנחנו הורסים בתים השייכים לאשמים ולחפים מפשע כאחד, מתוך תקוה כי אנשים אחרים, שאף הם חפים מפשע, יפעילו את השפעתם על עבריינים פוטנציאליים ויגרמו להם לשקול היטב את צעדיהם, פן יבולע לכולם גם יחד. אנחנו מגלים בני אדם מארצם, חרף איסור המפורש של הדין הבינלאומי (ולא נעלמה מעיני פסיקתו של בית המשפט העליון בנדון), כי משוכנעים אנו כי אהבתם של ערביי א"י לארצם תגבר לפחות אצל חלק מהם על להיטותם לעצמאות מדינית בכוחה של החרב.

בשם אותו עקרון אנחנו מפרידים בני משפחה, יורים אל תוך המון אנונימי יען כי אין זה קל לבור את המוץ מן התבן, זורים עשן רעיל אל תוך בתים – הממית כתאונות מצערות עוללים, נשים וזקנים – כי אין זה פשוט לאסור את מעופה של הרוח הנושאת עימה את העשן ליעדים בלתי מתוכננים. אנחנו מתעצים נשים ומפלסטקים דמויות שאין להן פנים ושתישארנה – עם או בלי כדורי הפלסטיק בתוך גופן – אלמוניות ומרוחקות מאיתנו לעד.

ידוע לנו יפה כי אם נחדל מדרך זו נחסוך ביזוי, פגיעה ואפילו מוות למאות ואולי גם אלפים של קרבנות חפים מכל פשע. אך ידוע לנו גם כי אם נחדל להרתיע ישלמו חיילינו – פיוני הכיבוש התמימים – בגופם הצעיר ובדמם. כל עוד הם שם, אין לנו ברירה אלא להמשיך ולהרתיע, ואין לנו ברירה אלא להמשיך ולשלם את המחיר הנורא.

והמחיר הוא אכן נורא. שהרי חברה יכולה לשמור בקפדנות יתירה על כל חוקיה; היא יכולה שלא לפגוע בזכויות האדם של כל הסרים למרותה אלא על פי היתריו המפורשים של הדין; ובכל זאת להיות חברה שלא ניכר בה, ולא יכול להיות ניכר בה, חותמו של שלטון החוק. ידוע לנו מן האפל שבפרקי ההיסטוריה כי בני עמנו נרדפו על פי חוקי הגזע, ולא מתוך הפרתם. השחורים הצבעונים בדרא"פ מופרדים מבני הגזע הלבן על פי עקרונות החוקה של ארצם. המהפכה האיסלאמית הפונדמנטליסטית באיראן אינה מבצעת אלא יישום פשוט של חוקי השיעה, שהם גם חוקי המדינה. וגם המהפכה החומייניסטית, הממשמשת ובאה בישראל, תישען, כך כבר ידוע לנו היטב, על חוקיה של הכנסת ועל רוב פרלמנטרי אמיתי.

ובכל זאת רחוקים כל המשטרים שמניתי מלהיות משטרים של „שלטון חוק". אין הם אלא משטרים המשועבדים לחוקים, וההבדל הוא עצום ורב. כדי לתאר לעצמנו בישראל של סוף שנת 1989 מהי, בעצם, מדינת שלטון חוק, נדמה לי לפעמים כי עלינו לעצום את העיניים ולשקוע בחלומות רחוקים. בחלומנו תעלה באוב חברה הומניסטית שבה האדם הוא ערך עליון; חברה שבה איש בחטאו יומת; חברה שבה הכל מוחזקים ברים ונקיים עד שלא נמצאו אשמים בהליך משפטי הוגן, עם ייצוג נאות, וזכות שמיעה, וחירות אמיתית לבחון את ראיות הקטגוריה ולחקור את עדיה.

חברה שיש בה חוקה, ובלב החוקה חרותות זכויות היסוד של האדם המבטיחות לכל איש ואשה, ללא כל התערבות מצד השלטון, את יכולת הגשמתם העצמית בעניינים שברוח ובאמונה הדתית (או בהיפוכה הגמור: בחירות מוחלטת מכל דת), וכן חירות שבחומר וביוזמה החופשית, וחירות הביטוי והיצירה, האמנותית והעתונאית, ללא אימתה של כל צנזורה שהיא, וחירות ההתארגנות וההתהלוכה וההפגנה, וחירות מלאה לבטא באופן חופשי את כל המאוויים הפוליטיים הלגיטימיים.

אכן, חלום רחוק. מלאכת דיכוי ההתקוממות אינה מאפשרת לנו לטעום אף מקצה קצהו. כל השוגה בחלומות מעין אלה אינו יכול לקיים ביעילות את מצוות ההתגוננות, את השמירה על חיי ילדינו. תחת זאת מחייבת ההתגוננות את מיצויים של כל החוקים העומדים לרשותנו, חוקים שכל עוד לא נשתחרר מעמדת ההתגוננות שכפינו על עצמנו, לא תהיה לנו כל ברירה אלא למצותם.

• אוריאל פרוקצ'יה הוא פרופסור למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים

ראיון עם איתמר רבינוביץ / דן אבידן

העולם הערבי קשוב

ראש „מרכז דיין" באוניברסיטת תל־אביב, על השיקולים שהינחו את מדינות ערב להגיב כפי שהגיבו על התקוממות התושבים ביהודה, שומרון ועזה

כיצד הגיבו המדינות הערביות על האינתיפאדה. מי מהן מעודדת את המשך ההתקוממות, מי אדישה כלפיה ומי מתנגדת? מדוע לא הכירה סוריה עד היום במדינה הפלשתינית „שבדרך"?

קשה, כמובן, למקד את התגובות לגבי תהליך שנמשך שנה. תגובות מן השבוע הראשון אינן דומות לתגובות שהיו אחרי חודשים וודאי שאינן דומות לתגובות שהתחילו להתגבש סביב התוכניות להכרזת עצמאות או הקמת ממשלה פלשתינית זמנית. כמו האינתיפאדה עצמה, גם התגובות של העולם הערבי השתנו. אפשר לדבר על כמה נקודות מרכזיות בתגובות אלו. נקודה אחת איננה נוגעת במישרין ליחסי ישראל־ערב, אלא לתגובה של המשטרים הערביים לאינתיפאדה. כאן הופיעה שניות מעניינת. חלק גדול מהמשטרים הערביים לא אהבו ואינם אוהבים את האינתיפאדה, כתנועה עממית אותנטית שבה ציבור, נטול נשק ונטול אמצעי כפייה, עומד מול שלטון או מול צבא וכוחות ביטחון ועושה את זה בהצלחה.

אני יודע שכל מיני אינטלקטואלים ומומחים ערבים שנדרשו לנושא אמרו שמה שהם רואים בטלוויזיה אינו מזכיר להם את הציבורים הערביים שהם מכירים. בעיניהם עשרים שנות השלטון הישראלי והמגע עם ישראל יצרו טיפוס פוליטי חדש שאיננו מוכר להם. או נאמר שכך אומר האינטלקטואל אשר מתבונן בדברים בצורה יותר מופשטת. אבל הפוליטיקאי הערבי אשר מגיב על הדברים בחושיו ומתוך התהייה להשלכות לגבי עצמו – אני מניח שהוא מודאג. אלה אינם דברים שנמצא להם הוכחה באיזה מסמך. אף פוליטיקאי סורי או ירדני לא יגיד: זה מדאיג אותי משום שלאינתיפאדה יש השלכות לגבי הבטחון של המשטר שלי. אבל אני חושב שזה היקש שמותר לעשות.

אפשר לדעתי, להסביר חלק מהשניות המאפיינת את התגובות במדינות ערב כלפי האינתיפאדה גם בסיבה הזאת. סיבה נוספת לשניות היא שכל מדינה ערבית עושה את החשבון הפרטי שלה לגבי ההשלכות של האינתיפאדה על האינטרסים שלה. וכיוון שהאינטרסים הם מגוונים ומלאי סתירות – כאלה הן גם התגובות. אני אולי אנתח כמה מהמקרים היותר מעניינים.

במקרה הסורי, התגובה הראשונית היתה נלהבת (להוציא אותו חשש להשלכות הפנימיות), משום שהאינתיפאדה, כאינתיפאדה, בעצם שיחקה לידיה של סוריה, שיצאה כל הזמן חוצץ כנגד התהליך המדיני וטענה שהתהליך המדיני איננו מוליך לשום תחנה טובה מבחינתם של הערבים. סוריה גם אינה יכולה להציע אלטרנטיבה צבאית ולכן כל מאבק שאינו מדיני, ואף מוכיח את יעילותו, משרת את הטיעון הסורי. מבחינה זו בירכה סוריה על האינתיפאדה. עד שקרו שני דברים. ראשית הסתבר, כי אף־על־פי שאש"ף לא תיכנן את האינתיפאדה, לא פתח בה ולא ניהל אותה בתחילתה, אש"ף היה הנהנה הפוליטי מהאינתיפאדה. ולאור היריבות האישית בין אסד לערפאת ובין סוריה לאש"ף כמדינה וכארגון – ככל שהלך ונצבר הון פוליטי בקופותיו של אש"ף הלכה ההתלהבות הסורית מהאינתיפאדה ופחתה.

התפתחות שנייה שהדאיגה את סוריה התרחשה משהסתבר שהאינתיפאדה, גם אם החלה באופן מסויים, עלולה להוליך לחידושו של תהליך מדיני: קודם כל ביוזמת שולץ בפברואר 1988 ולאחר מכן בהתפתחויות של הקיץ. סוריה לא יצאה חוצץ נגד יוזמת שולץ, אף־כי שמחה שהוא בחר לעצור בדמשק ולהוכיח בכך את הרלוונטיות של סוריה לתהליך. אבל הסורים מצאו דרכים משלהם כדי להודיע שביקור לחוד ותוכן לחוד. ושהתוכן איננו מקובל עליהם. הם נעשו עוד יותר מודאגים בקיץ, כאשר החלו להופיע רעיונות של ממשלה פלשתינית זמנית או הכרזת עצמאות פלשתינית, משום שבעיניהם נועד צעד כזה, קודם כל, לחזק את אש"ף.

גולת הכותרת היתה אי־ההכרה הסורית בהכרזת העצמאות, במדינה הפלשתינית. הסורים יצרו עירפול מסויים. הם בכל זאת לא רצו להיות במצב שבו הם מוציאים את עצמם מהכלל הערבי ומתייצבים נגד רעיון שלהלכה לפחות מקובל עליהם, רעיון של עצמאות פלשתינית, מדינה פלשתינית. מצד שני הם לא היו מוכנים לתת לאש"ף ולערפאת את התענוג והפריבילגיה לזכות בהכרה סורית, והם יצאו עם מסמך שהוא מעשה אומן של עירפול. מסמך זה אומר כן ולא, ובשורה התחתונה, אם אתה רוצה, זה לא.

העמדה המצרית היא גם כן מורכבת. מצד אחד מצרים רוצה כל הזמן לקדם תהליך מדיני שבמרכזו היא רואה את אש"ף. מבחינה זו האינתיפאדה, כמי שפגעה בשליטה הישראלית ובעמדה הישראלית לגבי השטחים, שיחקה לידיו של אש"ף והניעה שורה של תהליכים, שהם בעיקרו של דבר תהליכים מדיניים – התקבלה בברכה על ידי מצרים. מצד שני מצרים נושאת על גבה עדיין את החטוטרת של הסכם קמפ דיוויד, שלום נפרד, וכל התנגשות או החרפה במתח בין ישראלים לפלשתינים יוצרת דילמה למצרים. אם יש התנגשויות אלימות, אנשים נהרגים בשטחים, מצרים חשה בצורך להגיב יותר מאשר אחרים, כי היא הרי חתמה על הסכם שלום עם ישראל והיא חייבת לשלם את הקנס על המעשה הזה באופן קבוע. לכן יש גם שניות בעמדה המצרית, אם כי פחות בולטת מהשניות בעמדה הסורית.

עוד מדינה שיש שניות בעמדה שלה היא ירדן. כאן שוב, הדברים עברו כמה גילגולים. היה שלב ראשון מאוד לא נוח לירדן, כי הירדנים הבינו מהר מאוד שבצד ישראל הם היעד והקורבן העיקריים של האינתיפאדה. כאשר האינתיפאדה נמשכה וכאשר אש"ף קבל את העידוד, את האימוץ של העולם הערבי מחדש ביוני 1988 בועידת הפיסגה הערבית שנערכה באלג'יריה, חוסיין יצא עם הנאום המפורסם שלו ויזם את צעדיו המפורסמים כלפי השטחים, שאני לא קורא להם צעדי היתנתקות אלא צעדים של ריפוף הקשר. כי גם היום אני לא מאמין שחוסיין רוצה וחושב שהוא יכול להיתנתק מהגדה המערבית. אני חושב שחוסיין מבין שהגדה המזרחית והגדה המערבית קשורות, הן אחדות גורל פוליטית ואין הוא יכול להרשות לעצמו להתנתק כשיש קרוב ל־60 אחוז פלשתינים בגדה המזרחית. אבל, לרופף את הקשר הוא יכול וזה לדעתי מה שהוא עשה ביולי. היה לאחר מכן איזה שהוא שלב קצר, שנידמה היה שהוא בכל זאת חוזר לתמונה. אבל שוב כשאש"ף התקדם באין מפריע בצעדים שראינו לקראת כינוס המועצה הפלשתינית באלג'יריה, אז ירדן הסיקה את המסקנה ובעצם היא הלכה הלאה עם ריפוף הקשר, כשהיא לדעתי משחקת את המשחק שאומר: הוצאתם אותנו הירדנים מן התמונה, אתם הישראלים לא הולכים לקראתנו, האמריקאים לא מוכיחים את עצמם כפטרון יעיל, יפה. אנחנו יושבים על הספסל וצופים על הנערים המשחקים לפנינו, אש"ף כל־כך מוצלח וכל־כך לגיטימי, בבקשה שישיג חזרה את השטחים מישראל, מה שאנחנו לא הצלחנו לעשות. ישיג, אנחנו ניתן את ברכתנו, לא ישיג אז יכול להיות שנחזור לתמונה. אבל לדברים יש דינמיקה. כיוון שירדן משחקת את המשחק, אז היא משחקת אותו אפילו אולי מעבר למינימום הדרוש. אנחנו מוצאים את ירדן פעלתנית, באמר בלחץ על ארה"ב ובצעדים אחרים, משום שהיא משחקת את המשחק הבין־ערבי בצורה מלאה.

בהקשר למצרים, אתה הזכרת את השניות בעמדה המצרית וזה התחדד קצת בעניין ההכרה המצרית במדינה הפלשתינית „שבדרך". בהתחלה המצרים נמנעו מלהכיר במדינה הפלשתינית ואחר כך הכירו בה. האם להערכתך התפתחות זו היתה מקרית בלבד או פונקציה של לחצים?

אני חושב שאנחנו יודעים שגם האליטה המצרית איננה עשויה מעור אחד ושיש מאבקים על נפשו של מובארק בתחום הזה. נראה לי שהמצרים הודרכו על־ידי החשש שהכרה בעצמאות הפלשתינית תהיה פגיעה כזאת בקמפ דיוויד שתספק עילה חוקית לאותם חוגים בישראל, היכולים לטעון שאם המצרים פגעו בקמפ דיוויד בכך שהכירו בפתרון חד־צדדי לשאלה הפלשתינית שאינו תואם את המסגרת לשלום שנחתמה בקאמפ דיוויד, אז ישראל פטורה מלמלא סעיפים אחרים בחוזה השלום, כמו החזרת טאבה או כמו לא לספח ולא לעשות צעדים חד־צדדיים משלה בגדה המערבית. מהצד האחר טענו שם וודאי שהכרה היא מהלך אורגני בתוך האסטרטגיה הכוללת של מצרים, שהיא בסופו של דבר אסטרטגיה שהצליחה. מצרים, תוך פחות משנתיים־שלוש צעדים, כמעט והשלימה את חזרתה לחברות מלאה במערכת הערבית, בלי לפגוע פגיעה מהותית ביחסים עם ישראל, כפי שמצרים הגדירה אותם. ואני מניח שאותו לובי שטען שצריך להמשיך באותה הדרך הוא הלובי שלאחר־מכן ניצח.

לפחות מבחינה כרונולוגית בעקבות האינתיפאדה באה איזו פעלתנות בזירה הבין־ערבית. יש ניסיון ירדני מחודש, די אינטנסיבי, לתווך בין מצרים לסוריה ובין סוריה לעיראק. סגן הרמטכ"ל, האלוף אהוד ברק, צופה אפשרות להתגבשותה של חזית מזרחית חדשה. איזה סיכויים אתה נותן להצלחת התיווך הירדני הכפול ולהקמתה של חזית מזרחית ערבית?

נדמה לי שאם נסדר את הדברים על פי רמת הסבירות אפשר להתחיל בהתפייסות מצרית־סורית, לעבור להתפייסות סורית־עיראקית ולעבור לחזית מזרחית, במובן הצבאי של המילה. אני חושב שהדיבורים על הסדרת היחסים או התפייסות בין סוריה לבין מצרים, מקודם לא רק בתיווך הירדני אלא גם דברים שאמר (סגן הנשיא הסורי) ח'דאם, המתפרשים כתמיכה לפחות עקיפה ברעיון כזה. והם נסמכים במידה רבה על ההתפתחות שלדעתי עומדת בראש מעייניה של סוריה היום ומדאיגה אותה היא – החזרה העיראקית לזירה והפעלת לחץ נגד סוריה, קודם־כל בזירה הלבנונית וגם בזירה הפלשתינית. התמיכה העיראקית באש"ף היא במידה רבה פונקציה של היריבות עם סוריה. אם סוריה וערפאת הם אויבים אז תמיכה בערפאת מול הלחץ הסורי זה מהלך עיראקי שהוא גם לאומיות ערבית טובה וגם דרך להפעיל לחץ על סוריה. תיתכן פעולה בתחומים נוספים, כמו חתירה ומתן מחסה בעיראק לקבוצות אופוזיציה סוריות. אולי גם הפעלת לחץ צבאי ישיר עיראקי בגבול עם סוריה. דברים שכבר קרו בשנות השבעים והם יתכנו והם מדאיגים את הסורים.

אני חושב שהתקרבות סורית־עיראקית היא פחות סבירה היום משום שהעיראקים שוחרי נקמה. זה חלק מגישה יותר רחבה, שהקורבנות הראשונים שלה היו הכורדים. מה שבכל זאת יקבע את טווח התימרון העיראקי הוא מצב היחסים עם איראן. משום שכל עוד לא יוצב המצב עם איראן, העיראקים לא ישושו להסתבך בהרפתקאות בזירות אחרות. גם כאשר, נניח, תבוסס הפסקת האש לתקופה מסויימת, עדיין יעמוד הקונפליקט המתמשך עם איראן. אני לא מאמין שהוא הסתיים עם סיום הקרבות, אלא שני הצדדים רואים את המצב החדש כפסק־זמן שמאפשר להם קודם־כל לעסוק בשיקום פנימי ולאחר־מכן להתכונן למאבק פוטנציאלי שיתחדש ביניהן. זה שוב לא המצב שמניח לעיראק יד חופשית לגמרי לפתוח בסכסוך מלא עם סוריה. ובטווח אולי קצת יותר רחוק, מאפשר להניח בסיס לשיפור יחסים. אבל אני לא רואה שמצבור האיבה שהעיראקים צברו בשנים האלו כבר מיצה את עצמו. אני חושב שהמצב יותר בשל להתקרבות סורית־מצרית מאשר להתקרבות סורית־עיראקית.

באשר לחזית מזרחית, אני אתייחס לדבריו של סגן הרמטכ"ל. אם אנחנו מדברים במובן הצבאי ודאי שכל עוד אין הסדרת יחסים סורית־עיראקית אין מקום לדבר על תשתית לחזית צבאית מזרחית שכוללת את עיראק. אבל מנקודת המבט של מתכנן צבאי, שצריך לחשוב שנתיים־שלוש קדימה, אני חושב שזה לגיטימי להניח שאנחנו לא צריכים לדבוק בסטטוס־קוו מחשבתי ולחשוב שאם בעשר השנים האחרונות לא היה מקום לחזית מזרחית, זה ישאר כך גם לנצח. בהחלט צריך לחשוב במונחים של יצירת קונפיגורציה חדשה באיזור, כולל חזית מזרחית, לא מיד אבל בטווח הנראה לעין. דבר שני שצריך לחשוב עליו יותר ויותר הוא עויינות ירדנית, או גישה פחות ידידותית. ירדן מקיימת איתנו יחסים נוחים לא רק משום שהיא מתונה ומדינה שמרנית ו„חובבת ציון", אלא משום שהיתה לנו מערכת יחסים משותפת בעניין הפלשתיני. אם המערכת הזאת נעלמת או כמעט נעלמת, אז האינטרס הירדני להיות מתונים כלפינו פוחת. אני חושב שאנחנו כבר יכולים להבחין, מאז כינוס המועצה הלאומית הפלשתינית באלג'יריה, בטון ירדני תוקפני יותר ביחס לישראל. תיתכן בהחלט התקרבות נוספת לסוריה. ירדן אולי לא תרצה להגרר להרפתקאות צבאיות כלפי ישראל, אבל תהיה שכן פחות נוח. כך שגם אם אנחנו לא מדברים על חזית מזרחית במובן הצבאי־טכני של המלה, אני חושב שצפויים לנו ימים פחות נוחים ממזרח. בכל מקרה, אסור לנו להניח שירדן מונחת כביכול כשותף קבוע לנושא הפלשתיני.

מה עשתה לנו האינתיפאדה

מאג'ד אל־חאג', אוניברסיטת חיפה

אני רוצה להבהיר שהאינתיפאדה הפלשתינית בשטחים פרצה בתקופה שבה האוכלוסיה הערבית היתה בשיאה מבחינת המאבק לשוויון וזכויות אזרחיות. זה בא לידי ביטוי בשביתת יום־השוויון, ב־24 ביוני 1987. מאבק זה, אף־על־פי שהוא אקטיביזציה של דרישות האוכלוסיה הערבית, הוא גם ביטוי לחיזוק המרכיב הישראלי בזהותם של הערבים. במשך 40 שנה עברו הערבים תהליך עמוק של הסתגלות לחברה הישראלית, כולל הדו־לשוניות ואימוץ דפוסי תרבות מערביים בצד התרבות הערבית־היהודית.

במקביל ל„ישראליזציה" התחזק המרכיב הלאומי־פלשתיני, שבא לידי ביטוי בגיבוש התפיסה שערבים בישראל הם חלק בלתי נפרד מהעם הפלשתיני, תומכים בזכותו להגדרה עצמית, לרבות הקמת מדינה פלשתינית עצמאית בצד מדינת ישראל.

אם תקום מדינה זו, הערבים בישראל לא יעברו להתגורר בה, כי הם רואים בישראל מולדת באין להם מולדת זולתה. למרות הניגוד בשני המרכיבים – הלאומי והאזרחי – הערבים בישראל למדו לחיות עם זה ולעשות את האיזון העדין ביניהם.

האינתיפאדה צמצמה את מרחב התמרון של הערבים הישראלים והבליטה את הניגוד בין שני המרכיבים שבזהותם, אבל היא לא מחקה את הקו־הירוק. גם אם בולט ההבדל הקיים באוריינטציה לעתיד בין הפלשתינים בישראל והפלשתינים בשטחים ובולטת קיומה של זהות מיוחדת שפיתחו הערבים במשך שנות קיומה של המדינה, זהות שניתן להגדירה כ„זהות פלשתינית ישראלית". בעוד שהפלשתינים בשטחים נאבקים למען עצמאותם המדינית הערבים בישראל נאבקים על שוויונם האזרחי, כאשר קבוצת ההשוואה היא היהודים בישראל.

אני רוצה לציין ואפילו להדגיש, כי כל הצעדים שננקטו כתמיכה בהזדהות עם האינתיפאדה על־ידי המנהיגות הערבית המיוצגת בוועדת המעקב הערבית העליונה היו במסגרת החוק ונשאו בתוכם מרכיב ישראלי חזק. הדבר בלט ביותר בשביתת „יום האדמה", שהיתה סוערת בשטחים ובמהלכה נהרגו ששה אנשים, בעוד שעברה בשקט בתוך הקו־הירוק. המנהיגות הישראלית לקחה חלק נכבד בשמירת החוק והסדר הציבורי באותו יום. אותה תופעה נשנתה בשביתת „יום הבית".

באופן פרדוקסאלי, הדגשת המרכיב הלאומי־פלשתיני העמידה את הערבים בישראל בסטטוס של „מיעוט עויין" בעיני חלק גדול מהחברה הישראלית, וכך הם נמצאים מחוץ לקונסנזוס הלאומי־ישראלי הנדחקים יותר ויותר לשוליים של החברה הישראלית.

המצב הזה של ערביי ישראל, בפריפריה כפולה, אינו יכול להחזיק מעמד זמן רב. מדובר באוכלוסיה צעירה, משכילה וחשופה לאמצעי התקשורת ולאוכלוסיה היהודית, שעברה במשך הזמן תהליך פוליטיזציה עמוק. מכאן, למרות שהקו־הירוק עדיין קיים, ניתן להגיד שהערבים בישראל עומדים כיום על הקו־הירוק.

האוריינטציה של הערבים הישראלים ומידת מחוייבותם למרכיב הפלשתיני או הישראלי תלויים בשני נושאים מרכזיים: זכויות אזרחיות ופתרון הבעיה הפלשתינית. קידום נושאים אלה יחזק את המרכיב הישראלי אצל הערבים. היעדר שוויון אזרחי בצד קיפאון מדיני יביא לטשטוש הקו־הירוק, לרבות טשטוש המחיצות שהפרידו עד כה בין הפלשתינים משני עברי הקו־הירוק.

ברור שככל שהפלשתינים בשטחים יצליחו לתרגם את האינתיפאדה להישגים מדיניים, הערבים בישראל יחריפו את המאבק בנושא האזרחי ויצפו להישגים מידיים, לפתרון בעיות, ובטווח הרחוק – לשוויון זכויות.

هكذا من الأصل

הערוץ האלטרנטיבי / יקיר צור

פגישה בשטוקהולם

אפשר להניח שמרבית חברי המרכז יתמכו בצעד זה, גם אם נעשה ללא ידיעתם ובלי תיאום מוקדם. בין חברי ההנהלה והוועדה האקדמית גם אהרן הראל, אורה נמיר, יאיר צבן, חיים בן־שחר, מיכאל ברונו ורבים אחרים

ערב פגישתם של חברי המשלחת היהודית האמריקאית עם יאסר ערפאת בשטוקהולם, נפוצו בארץ השמועות שח"כ לשעבר, אבא אבן, נמצא בשוודיה וגם הוא אמור להשתתף בפגישה. אבן, המכהן כיו"ר העולמי של „המרכז הבינלאומי לשלום במזרח התיכון", שעם חברי הסניף האמריקאי שלו נמנים חמשת משתתפי המשלחת, אותר לבסוף בניו־יורק ובתגובה על הבהרתו של ערפאת בשטוקהולם הכריז: „יש לשקול מחדש את העמדה הישנה שלא מדברים עם אש"ף. אין מנוס מכך. ערפאת יצר אתמול מציאות חדשה ואי אפשר להתעלם מדבריו. כבר לא נוכל לשאול יותר מדוע הוא לא מכיר בישראל".

וילי גפני, מיוזמי ומנהלי „המרכז הבינלאומי לשלום במזרח התיכון", סבור שאלמלא החוק האוסר מפגשים עם נציגי ארגוני טרור, היו נפגשים עם ערפאת גם ישראלים. „החוק הזה", אומר גפני, „כובל את ידינו ולכן אני מברך על כל יוזמה של אחינו בגולה. אילו יכלו ישראלים להפגש עם נציגי אש"ף, אני מאמין שהיינו יכולים להגיע להבנה מוקדם יותר. כיום אנחנו נמצאים במצב מרגיז, שבו הקיצונים באש"ף והקיצונים אצלנו מזינים זה את זה. פתיחת ערוצי תקשורת בין המתונים בשני המחנות, היתה גורמת להחגה חיובית. אם אחינו בגולה יכולים לקדם את נושא השלום וליצור ערוץ תקשורת עם האויב, אני מברך על כך ומקווה שזו תהיה גם דעתם של רוב החברים".

הפגישה המפתיעה בשטוקהולם, הפנתה את תשומת הלב אל גוף אלמוני יחסית, שלא זכה עד כה לחשיפה נאותה באמצעי התקשורת, למרות רשימת האישים הנכבדה המרכיבה את הוועד המנהל והמועצה האקדמית שלו. „המרכז הבינלאומי לשלום במזרח התיכון", הוקם לפני כשבע שנים ביוזמת קבוצת אנשים שהיו קשורים ל„ניו אאוטלוק": דוד שחם, וילי גפני וד"ר אריה יערי. הרעיון היה להקים מרכז לשלום שיפעל במערכת הפוליטית לעשיית נפשות לפתרון של פשרה תוך הידברות עם הפלשתינים. „היות והעולם כולו, כולל הפלשתינים, רואה באש"ף את נציגו של העם הפלשתיני, זה גם הקו שלנו, אם כי אין אנו נעולים על פתרון פוליטי מסויים. מטרתנו היא להביא להידברות בין הצדדים", אומר גפני.

היו"ר העולמי של המרכז הוא כאמור אבא אבן, נתלי בלומנטל הוא יו"ר ההנהלה וחיים צדוק הוא יו"ר חבר נאמנים. את המרכז מנהלים במשותף וילי גפני, דוד שחם, ואליד צארק וד"ר אריה יערי ובין חברי ההנהלה והוועדה האקדמית של המרכז ניתן למצוא את שולמית אלוני, סימון מרטין ליפסט, יעקב ארנון, חייקה גרוסמן, אהרן הראל, ריטה האוזר, ארתור הרצברג, פיליפ קלוצניק, אורה נמיר, יוסי שריד, עבדול והאב דראושה, יאיר צבן ומרדכי וירשובסקי, יחיאל לקט, אריה יפה, אולריקה אולברכט, שלמה ברעמי, גבריאל בן־דור, חיים בן־שחר, מיכאל ברונו, רות גביזון, יהושפט הרכבי, מיכאל הרסגור, יוחנן פרס, גבי ספר, מאיר פעיל, אוריאל סימון, סמי סמוחה ורבים אחרים. המרכז בישראל קשור עם סניפים עצמאיים בארה"ב, אנגליה, בלגיה, שווייץ, הולנד, אוסטרליה, צרפת, איטליה וגרמניה.

בראש הסניף האמריקאי עומדת ריטה האוזר, עורכת־דין ידועה מניו־יורק, פעילה במפלגה הרפובליקאית וידידה קרובה של הנשיא רייגן, שהוזכרה בעבר כמועמדת לתפקיד שגרירות ארה"ב באו"ם. מנהלת המרכז בארה"ב היא דרורה קאס, ישראלית לשעבר, שיחד עם פרופ' סימור מרטין ליפסט, ערכה מחקר מקיף על קהילת היהודים בארה"ב. סטנלי שיינבאום הוא כלכלן ומו"ל מקליפורניה, דמות מוכרת מאוד בחוף המערבי וידיד אישי של פאפאנדריאו. פרופ' אייב יודוביץ' הוא מנהל מחלקת לימודי המזרח הקרוב באוניברסיטת פרינסטון ומנחם רוזנזאפט הוא יו"ר תנועת העבודה הציונית בארה"ב, סגן יו"ר הסניף האמריקאי של הקונגרס היהודי העולמי ומייסד ארגון „בני ניצולי השואה". כולם אנשים בולטים בקהילה היהודית האמריקאית, אף־על־פי שאינם נמנים עם ראשי הממסד היהודי. הממסד היהודי האמריקאי ניסה לייחס חשיבות שולית ביותר לקבוצה זו, אולם לאור התגובות האוהדות של אישים יהודים בולטים כמו פיליפ קלוצניק, פרופ' סימון מרטין ליפסט, פרופ' נתן גלייזר, וליאון ויזלטיר, נראה שיהיה לפגישתם הד משמעותי בקהילה היהודית.

בימים הקרובים תתכנס הנהלת המרכז לשלום בישראל, לדיון בהשלכות הפגישה ומשמעות ההצהרה שהושגה בה. „כל צעד נמדד בסופו של דבר בהצלחה או באי־ההצלחה שלו", אומר גפני. לאור התוצאות החיוביות של הפגישה סביר להניח שמרבית חברי המרכז יתמכו בצעדם של החמישה, גם אם נעשה ללא ידיעתם ובלי תיאום מוקדם.

האופציה האוסטרלית

כל הסימנים מעידים שבקרוב מאוד יתרשו יהודי ארה"ב את המאבק למען יהודי ברה"מ, אולם הפעם יופנו החיצים לא אל שליטי הקרמלין, אלא אל פקידי הממשל בוואשינגטון. בשבועות האחרונים מורגשת בקרב פקידי הממשל בוושינגטון רוויה מסוימת בנושא הגירתם של יהודי ברה"מ לארה"ב. הממשל, הכורע תחת גרעון תקציבי כבד, אינו שש לקחת על עצמו את הנטל התקציבי הנוסף שייגרם כתוצאה מקליטתם של יוצאי ברה"מ, שמספרם הולך וגדל. בשלב זה אין מדובר עדיין בביטול מוחלט של מעמד הפליט ליהודים היוצאים מברה"מ, אבל בניגוד לעבר שוב אין שלטונות ההגירה האמריקאים מאשרים ויזה לכל דורש והתהליך כולו לקבלת ויזת מהגר נמשך זמן רב יותר מבעבר.

מספר היוצאים מברה"מ מגיע בחודשים האחרונים לכדי 2,000 איש בחודש, מתוכם עולים לישראל פחות מעשרה אחוז והשאר ממשיכים לרומא וממתינים לקבלת הויזות לארה"ב. ברומא „תקועים" כיום כ־200 איש שלשלטונות ההגירה האמריקאים סירבו לאשר להם מעמד של פליט. בתגובה ללחץ שהפעילו אנשי „היאס", ארגון ההגירה היהודי־אמריקאי, על הסטייט־דיפרטמנט נמסר להם ממשרדו של ריצ'ארד שיפטר, שמאז הקמתה של מדינת ישראל, היהודים כבר אינם פליטים למעשה.

ג'ורג' שולץ, מזכיר המדינה האמריקאי היוצא, שב והבטיח השבוע לקבוצת מנהיגים יהודים מודאגים, כי ארה"ב תמשיך להעמיד את נושא זכויות האדם והאזרח בראש מעייניה. לא הובטח שהממשל הפדראלי ימשיך להזרים דולרים לארגונים היהודים הנהנים מכך, במיוחד „היאס" ו„המועצה למען יהודי ברה"מ". מעניין כי ככל שמקילים הסובייטים בחוקי ההגירה מברה"מ, הם מאפשרים לאמריקאים להחמיר יותר ביישום תקנות ההגירה לארה"ב. האם יכול יהודי מברה"מ, ששהה בארה"ב במשך כמה חודשים באשרת תייר, לבקש אחר־כך מעמד של פליט? ובמישור הבינלאומי, האם יכולה ארה"ב לשפר את יחסיה עם מזרח אירופה ולהמשיך ולהעניק מעמד של פליט לכל מי שיוצא ממדינה קומוניסטית?

תתארו לעצמכם

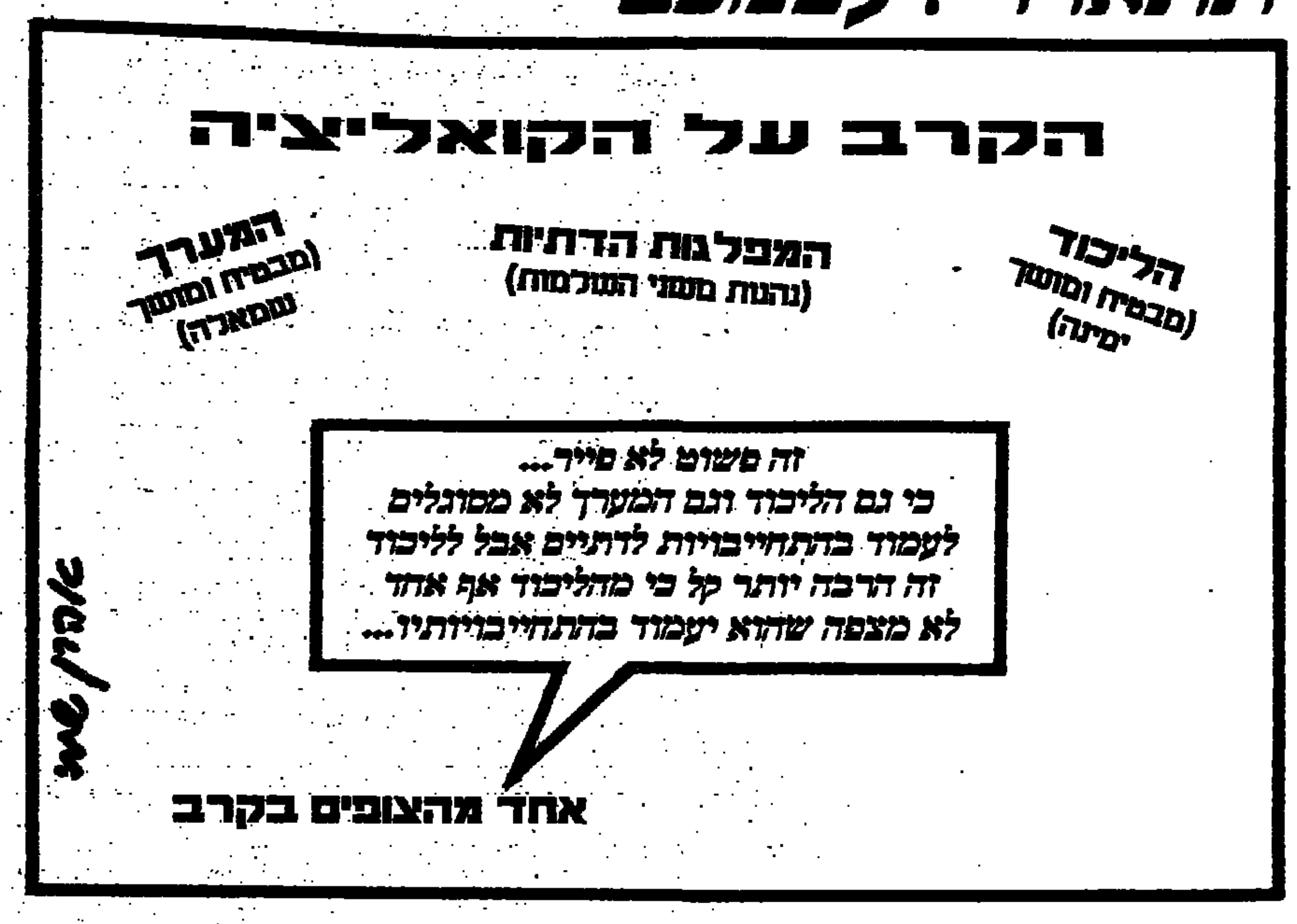

עונת המתנות / דליה רפאל, ואשינגטון

דב מְסַפֵּר ומברשת שיניים שרה

„כן אשוח או לא אשוח", שואלים בעשרות ומאות אלפי משפחות ברחבי ארה"ב, בעוד נרות החנוכה דולקים השבוע וחג־המולד ממשמש ובא. מספר גדול של משפחות שבהן יש נישואים מעורבים בין יהודים לנוצרים מתלבט השנה בשאלה, האם וכיצד לחגוג את שני החגים.

יותר מרבע מיליון זוגות־מעורבים חיים כיום בארה"ב, לפי נתוני הארגונים היהודיים, ובבתיהם גדלים כחצי מיליון ילדים. מספר גדל והולך של משפחות מנסה להתוות דרך חדשה לציון החגים, למרות התנגדות הממסד הדתי ובעיקר זה היהודי. מעין נתיב ביניים שישמר את שתי המסורות בבתיהם.

במשך 11 חודשים בשנה נראה שרוב המשפחות האלו מסתדרות לא רע. בחברה [illegible] בנישואים מעורבים בין דתות, [illegible] סטיגמה חברתית, כפי שהיה בעבר. אבל כשמתקרבים החגים, צפים ועולים זכרונות ילדות, רגשות חמים וציפיות נוסטלגיות.

רבים מהם מעדיפים לפסוח על שני הסעיפים, לחגוג ולא להתעמק במשמעויות עמוקות ובאחריות אישית לדורות. מדליקים נרות בחנוכה (שרוב האמריקאים, יהודים וגויים כאחד, מכנים „מנורה" ואינם יודעים את ההבדל), מקשטים את העץ ומבלים חודש ימים באווירת חג.

גם הביטויים הציבוריים, המוסדיים והמוסדיים־למחצה של שני החגים הופכים בהדרגה לתערובת. בבתי־הספר שרים הילדים שירי חנוכה ומזמורי חג־המולד. את הקירות בכיתות מקשטים מגזרי נרות, חנוכיות וסביבונים, לצד דמויות הנוצרי, אמו וסנטה־קלאוס. אפילו ליד הבית־הלבן מוצבת חנוכיה גדולה, לצידו של „האשוח הלאומי".

הדמיון בין שני החגים בארה"ב גדל והולך, חנוכה הופך בהדרגה ל„כריסמס יהודי". הוא זוכה לציון ולמרכזיות יותר מחגים העולים עליו בהרבה בחשיבותם ביהדות, למשל סוכות ושבועות. שני החגים, כריסמס וחנוכה, מקורם במסורות ובסמלים פאגאניים, כשרים לכל: חגיגת האור, חילופי העונות והנצחון הטוב על הרע. לכך מצטרף הצורך האנושי הקמאי לקרוע עטיפותיהן של מתנות.

מתפתחת מסורת בת־כלאיים, מעין דת־חילונית אמריקאית, הכוללת את חג־ההודיה וחגים אמריקאיים „טהורים" אחרים, הניתנים להתאמה מרובלרית, לפי הצורך והרצון. יהודים רבים, ובעיקר הילדים, רואים ב„חנוכה־כריסמס" ברכה ולא דילמה פילוסופית. „איזה יופי לי שאני חוגג את שני החגים", צהל דייויד בן השבע, „יש לי חג כמעט כפול".

חג־המולד, חג הצעצועים. יום אחד אחרי חג־ההודיה נפתחת רשמית עונת הכריסמס שעיקרה קניות, קניות, קניות. כולם רוכשים מתנות לכולם, ובעיקר לילדים. דובי ראקספין „הנכר" הוא מהמובילים, זו השנה השלישית, בתחרות הפרועה על כיסם של ההורים [illegible] סיפורי ילדים באמצעות הקסטות שבגבו. הדב הטוב, שמספר סיפורים ומשחרר מכך את ההורים, הוא נציג אופייני לשושלות של צעצועים־להיטים שמכירתם לצרכנים הצעירים מיתורגמת למאות מיליוני דולרים בעונת החגים.

ראקספין שלנו הוא דור שלישי בלבד. הוא מצטרף לוותיקים ממנו, כמו „בובות הכרוב" שכיכבו בפסגה לפני חמש שנים יחד עם „באצאיזק" וספיחיהן: בגדים לבובות, חיות־בית, מכשירי התעמלות ואפילו מיני ירקות לריאטה עבורן, וממשיכים לגרוף מרפים בחנויות הצעצועים.

השיאנית היא, ללא־ספק וללא מתחרים, „בארבי". בובה זו חוגגת השנה את יום הולדתה העשרים. לפני כמעט שלושים שנה נכנסה בסערה לשוק סמלי־הנשיות המתבגרת, לבושה בשמלות ובתחתוניות עשויות מלמלה ומחליפה אותן תכופות. עתה היא כבר אשת קריירה, לבושה בחליפות עסקים ובידה מבחר כרטיסי אשראי.

להיטים נוספים הם „חתולים מדברים" הצועדים אליך, לצלילי מחיאות כפיים. מברשות שיניים מדברות ושרות, לעידוד השימוש בהן וכמובן, הרבה כלי נשק. אלה לעולם אינם פוסקים להלהיב את דמיונם של צאצאי הקאובויס, הממשיכים להלחם באינדיאנים.

חידוש של השנים האחרונות, ברוח הזמן והקידמה, הם תקליטוני־הברכה הנשלחים לילדים בעשרות מליוני משפחות אמריקאיות ממוחשבות. תקליטוני־התוכנה, הנראים בדיוק כמו אחיהם, כרטיסי־הברכה, מכילים שירי־חג, עם התוים, ברכות מוסיקליות לחגים וציורים צבעוניים.

טווח מחירי המתנות גדול מאוד. בחנות בה זכיתי לפגוש דובי שמחירו 60־58 דולר, מוצעת למכירה גם מכונית לילדים. זו מכונית הצעצוע היקרה ביותר בשוק, מרצדס־88', שמחירה 2,500 דולר. סכום המספיק לרכישת מכונית אמריקאית משומשת וטובה לגדולים. הרכב מצויד במנוע קטן, אבל [illegible] מפוארות לנוע [illegible] ומסמך האוסר עליך לנוע בכבישים של מבוגרים.

ההתלבטות מה לקנות היא חלק בלתי נפרד מההכנות לחג. „רשימת החלומות" עוזרת בכך. הילד מכין רשימה, המתחילה בדרך־כלל במלים „סנטה היקר", לידיעת המבוגר, שידאג שמשאלות הילד יתממשו מתחת לאשוח המשפחתי, או לצידה של החנוכיה. מה שלא התגשם השנה, בוודאי יתגשם בשנה הבאה.

ומתנה מיוחדת מהרוסים. שי מיוחד הביא עמו גורבצ'וב לאמריקה, האפופה כבר אווירת חג ונדיבות לב. שי של שלום, שי של תקווה. הצעה ראשונה מסוגה: מאות אלפי חיילים, לא מטפרות, ואלפי טנקים של ממש, שיוסרו איתם מארה"ב וממדינות מערב אירופה. שלא כמקובל בדרך־כלל בענייני מתנות הכריז המנהיג הסובייטי על תוכנה של החבילה מראש. בשונה מהמנהג האמריקאי, אי־אפשר להחזיר מתנה זאת לחנות, גם לא לתרום למישהו אחר.

עדיין יש צורך להשלים את פתיחת קישוריה והסרת עטיפותיה. בקפידה ובדקדוק, להזהר שלא תישבר. שנים רבות הופיעה ב„רשימת החלומות" של ארה"ב [illegible]. אחרי החגים תחל ההתמודדות על הגשמתה.

הגלאסנוסט לא הגיע לכאן / גדעון קרן, פראג

בחדר סגור, רחוק מן העם

המשתתפים הישראלים שהגיעו השבוע לפראג ל„ועידת רגם לשלום במזרח־התיכון" באו טעונים בכוונות טובות, אך מצאו את עצמם בתוך קהל עוין מעידן ברז'נייב, עוד לפני שגורבצ'וב החל להרים את מסך הברזל

קשה לומר שמה שהתרחש השבוע בפראג עשה שירות טוב מבחינת תדמית לרעיון של ועידת שלום בינלאומית. המקום, ההרכב וגישתם של המארגנים לא היו יכולים אלא לחזק את כל הטיעונים המסורתיים נגד ועידה כזו, המתעלמת מזכויותיה של ישראל ומכללי הדמוקרטיה. בקיצור, ועידה נוסח ברז'נייב, שאותה אפשר לגמור בחדר סגור רחוק מן העם. רוחו של ברז'נייב, כך מסתבר, מפעמת במסדרונות השלטון בפראג הרבה יותר מאשר זו של מיכאיל גורבצ'וב. אבל בסופו של דבר זה היה יותר גרוטסקי מחמור.

בשבילי, זה התחיל כבר בשדה התעופה. קבוצת אנשים עגומי סבר ניצבה ליד מדרגות המטוס עם שלט קטן „ועידת רגם לשלום במזרח התיכון". המשתתפים שהגיעו במטוס מפאריס, ביניהם שר החוץ לשעבר מישל ז'ובר, פנו לעבר האוטובוס שחיכה בצד. „מי אתה", שאל אותי מזכיר האגודה הצ'כית ליחסים בינלאומיים. הצגתי את עצמי, ונזכרתי שכבר דיברנו כמה ימים קודם טלפונית. המזכיר החוויר משהו: „אמרתי לך", לחש בעצבנות, „שאין כל סידורים בשביל עתונות פרט למסיבת עתונאים מסכמת ביום חמישי. למה באת?" „שמעתי שפראג עיר יפה", הסברתי, „חוץ מזה בשגרירות שלכם בפאריס העניקו לי במאור פנים אשרה בצירוף הודעה ששמור לי חדר בבית המלון שבו תיערך הוועידה". הראיתי לו את הפתק על נייר רשמי של שגרירות צ'כוסלובקיה ולא ידעתי שהפתק הזה יגרום לי צרות צרורות.

כאשר ננעלה בפני דלת האוטובוס הרשמי, פניתי בסבלנות של עתונאי רב־נסיון אל היציאה כאחד האדם, ואחר כך לקחתי מונית וביקשתי מן הנהג שיקח אותי למלון על־פי הכתובת שהיתה ברשותי. הנהג הביט בי בחשד, ופלט: זה לא מלון. אז מה זה, שאלתי. מלון של המפלגה, ענה. נסענו אל רובעי המגורים שעל הגבעה מעבר לנהר, והגענו לשטח שנראה מבחוץ כמחנה צבאי מסופח עם גדר גבוהה וסוכת משמר. באמצע התנוסס בניין ענק. השומר הביט בתדהמה בפתק, וטילפן פנימה כשהוא אומר בהתרגשות, כך הצלחתי להבין, שהכתובת רשומה כאן שחור על גבי לבן. הניחו לנו להיכנס עם המונית והרגשתי שהערכתו של הנהג אלי גוברת מרגע לרגע, אם כי הוא נראה די מבוהל.

הלובי רחב הידיים היה מלא באנשי בטחון מיומנים שלא ניסו להסתיר את זהותם. בדלפק הביטו בי בתדהמה כשהודעתי על רצוני לשכור חדר, ולבסוף נשלח אלי אדם שהציג את עצמו כאחד המארגנים: „אמרו לך שהכינוס סגור לעתונות". עניתי שעתונאים, גם בכנסים סגורים, עובדים גם מחוץ לאולם הדיונים.

למשל, הייתי רוצה לקבל את רשימת המשתתפים. מחר בפתיחה, ענה. ואיך אוכל לקבל אותה? נסה דרך סוכנות הידיעות הצ'כוסלובקית, חמק. כשהסברתי לו בנימוס שאני מעדיף להיות סוכנות הידיעות של עצמי, ולאחר שהבטחתי חגיגית שאסע משם למלון שהוזמן לעתונאים הזרים, שבאו לכאן כדי שיסקרו את ביקורו של הנשיא מיטראן, נרגע האיש במעט ואפילו העלה חיוך על שפתיו. הוא רשם לי על פתק מספר טלפון. „זה של מלון פראהה", אמר. „המספר שאצלך לא נכון". ולאחר שהביט בחשש לצדדים הוסיף ורשם: „שמי פיליפ". אחר־כך התברר שכאשר ניסה נציג מפ"ם אריה יפה להעביר מברק למפלגתו בארץ עם כתובת המקום בו הוא נמצא, אסרו עליו לעשות זאת משום ש„כתובת זו לא מוסרים", וגם כאשר איפשרו לו להעביר את הכתובת, נרשם עליה — כנראה, במסגרת הנוהל המקובלת — מספר טלפון לא נכון. רק למחרת כשקיבלתי טלפון בהול מדובר מפ"ם יכולתי למסור לו את המספר הנכון. בינתיים הוא ביקש להעביר ד"ש מקרובי משפחה לנציגים שאיבדו אתם כל קשר.

לישיבת הפתיחה הורשו להיכנס נציגים של התקשורת הממלכתית המקומית, כדי להעניק לאירוע סיקור מבוקר. כפי שהסביר לי אחר־כך חבר פיליפ: „לא היו כאן עתונאים, רק סוכנות הידיעות והרדיו והטלוויזיה הצ'כוסלובקית"... עם זאת הוא מסר שאפשר לבקר אצל הנציגים בתנאי שמזמינים קודם ראיון דרכו, כולל עם חברי המשלחת הישראלית, שאתם הייתי כבר בקשר טלפוני (על אפשרות כזאת לא חשבו כנראה המארגנים). צריך לציין שיחסו של פיליפ השתנה מן הקצה לקצה כשהגעתי לקיים את הראיונות שביקשתי, והוא ראה שהמרואיינים, כולל סובייטים, מתייחסים אלי בחביבות — ואם מותר לומר, גם בכבוד — והוא נעשה נכון לסייע כמו דובר אמיתי, ואפילו הביא בירה לשולחן.

צריך כמובן להעמיד את הדברים בפרופורציה הנכונה. שהרי לא חוויתי האישית, תהיה משעשעת ומאלפת ככל שתהיה, היא שקובעת. בניגוד לחברים אורן ואורנשטיין בשעתם, אני מניח במידה רבה של בטחון, שנציגינו עכשיו אכן יוכלו לשוב בשלום לבתיהם. הם גם נהנו למדי בכלוב הזהב: המיתקן של „המלון החדש" (כך קוראים כאן כנראה לבתי האירוח של המפלגה) העמיד לרשותם סוויטות של שלושה חדרים ואירוח מצויין על רקע מפואר — מה שאי־אפשר לומר על הוועידה עצמה.

כאן התגשמו חששותיהם של אלה, כמו אבא אבן וחיים צדוק ממפלגת העבודה, שהרכב המשתתפים המסתמן נראה להם מבשר רעות, והם לא באו. המשתתפים הישראלים שכן הגיעו, באו בכוונות טובות, אך מצאו את עצמם ביום הפתיחה בתוך קהל עויין של פעילים אנטי־ישראלים, חלקם פאנאטים למדי, שמילאו מזה שנים את כינוסי השלום למיניהם בגוש המזרחי והמוכרים היטב לנציגי רק"ח — עוד לפני שגורבצ'וב החל להרים את מסך הברזל. נראה שגם הסובייטים, שעודדו את קיום הוועידה ושיגרו משלחת גדולה ורצינית של מומחים מדרג ראשון, לא מצאו כאן את הפורום שקיוו למצוא. אחד מהם אמר לי: „חבל שראשי מפלגת העבודה לא באו. היה מעניין אילו נפגשו עם וינוגראדוב (שר החוץ של הרפובליקה הרוסית ג.ק)". הם עצמם הבינו את התנגדות הישראלית להודעה משותפת שניסו לכפות עליהם, והציעו כפתרון דיפלומטי „תשובה למזכ"ל האו"ם" שהשר וינוגראדוב לקח על עצמו לנסח.

„מה זה משנה. העיקר שפראג יפה", אמר אבישי מרגלית איש „שלום עכשיו". נכון, אפשר בהחלט להמליץ עליה בפני התייר הישראלי. יש לצ'כים עיר בירה יפה משוחזרת בצורה מוצלחת, נקייה, שחנויותיה מלאות יחסית לקראת חג המולד, ואנשים מחייכים למרות הכל. יש בה גם אתרים יהודים שמורים טוב־יחסית ויש תיאטרון מצויין. אנשי ציבור ופוליטיקאים שמעוניינים לסגור או לפתוח כאן עניינים חשובים — רק בשיטת אברשה, רק עם אשרת תייר.

למרבה הצער, על אף הכוונות הטובות של המארגנים הצ'כים, שהשקיעו הרבה הכנות בכינוס וטיעוניהם לגבי עריכתו נראו כנים — ומי אני, שזכה עוד להחזיק רובה צ'כי בימי טירונותו, שיטיל בכך ספק — לא הוועידה של החבר פיליפ היא שתביא את השלום המיוחל למזרח־התיכון, ואם כבר ייגזר עליה להתכנס במזרח הקר של אירופה עדיף ישר במוסקווה. הגלאסנוסט, כך נראה, לא הגיע עדיין לפראג.

עולם של תקשורת / יוני להב

מי חלם את מי

מחנות מתהווים דרך המדיה וממשלות קמות ונופלות באמצעות האמצעים. וזה מזכיר את השאלה הנצחית הנשאלת בסוף הספר „עליסה בארץ הפלאות"

שוב מוכיחה התקשורת כי איננה רק כלי־דיווח אלא חלק אינטגראלי מההתרחשות. הכל עובר דרך המדיה, מתחיל במדיה ונגמר במדיה. שיא־השבוע בעניין זה שייך ללא־ספק לאגודת ישראל, שציינה כי הסיבה לשינוי דעתה בפעם האלף ושתים־עשרה, היא שאנשי המערך „דיברו לא יפה בטלוויזיה" על האגודה. אפשר לומר דברים רבים על הטענה האגודאית הזו: אפשר לטעון כי התירוץ הזה נשמע קצת פחות אידיוטי מהתירוץ של האגודה בסיבוב הקודם, כאשר הסבירה מדוע העדיפה את המערך על הליכוד. אז זה היה קשור להדלפה של דוד לוי לתקשורת בנוגע לאי־מילוי ההסכמים של הליכוד. ובכלל, האם שמתם לב שהחרדים גילו את התקשורת, מתראיינים בה, מתהדרים בה, ומסגלים לעצמם שפה תקשורתית מובהקת? וכפי שאנו מכירים את האגודאים, הם עוד ישתלטו לנו בסוף על רזי המדיה ויהיו לאשפים גם בתחום זה.

אולם התירוצים אינם מעניינו הפעם. הנקודה היא, כיצד התקשורת מאירה את עצמה, אפילו שלא מרצונה, מעצם היותה שם, מעצם עמדת המתווך שלה. בבלי דעת היא יוצרת קואליציות אד־הוק, ולו רק בגלל העובדה שהיא מפגישה באולפן „ערב חדש" או באולפן הטלוויזיה שני ח"כים או שני שרים משני עברי המיתרס או מאותו צד עצמו. תוך כדי הויכוח הלוהט באולפן, מתברר לפתע לשני הצדדים שבעצם יש להם המון מן המשותף, והדברים מתגלגלים הלאה. ומה לגבי כל קרבות־הרחוב המתחוללים במערך? ביילין מופיע ב„ערב חדש" ומודיע שם בפסקנות כי רבין טירפד במהלכיו את הקמת ממשלת האחדות בתנאים האופטימליים ונשאר עם מעט מאוד ביד (הוא כמובן צודק אך הבה לא נחשוף את נטיותינו האישיות במאמר מדעי ואובייקטיבי זה). ממהר רבין, ובראיון טלוויזיוני נגדי טובע את מטבע־הלשון, אשר יהיה כנראה לנכס [illegible] מורשה מה„חתרן הבלתי־נלאה" המפורסם שלו, והוא מכנה את ביילין בשם „הפודל של פרס". אני כבר רואה בעיני־רוחי עתונים, כמו „כותרת ראשית" ו„העיר" משחקים בביטוי הזה עד צאת נשמתו, הופכים בו ויוצרים סביבו אין־סוף פאראפרזות פוסט־ניו־ז'ורנאליסטיות שכאלו. וביילין האומלל ייאלץ לשאת עד סוף ימיו, כבלב על גבו, את ה„פודל של פרס" הזה. וכפי שפרס לעולם לא ישתחרר מה„בן ולא" שהדביק לו הבריון של הימין, כך לא ישתחרר ביילין מה„פודל" לעולמי עד.

מחנות מתהווים דרך המדיה, ממשלות קמות ונופלות דרך המדיה. הכל קורה בתקשורת. העיתון משסה את כתביו בחשבון הבנק של השר, השר תובע את העיתון ושולח שוטר לזוטרינר, העיתון מצלם את השוטר המאיים על הזוטרינר. וקוראי העיתון מלקקים את שפתיהם. כולם מתרכבים באותה ההזדמנות על חוק הסוביודיצה, אך מי בכלל מתעכב על פורמליסטיקה תפלה כזו. ובעולם שבו הכל מתרחש בתקשורת ובתקשורת לבדה, נשאלת השאלה — אולי התקשורת היא העולם, ומה שקורה בחוץ, אותו עולם עליו מדווחת התקשורת, איננו אלא בדיה? הלוא אין לנו כל הוכחה של ממש שקיים חי מחוץ ל„חדשות". אם לא היו מראיינים את ביילין הוא לא היה סוגר חשבון ב„ערב חדש" עם רבין, ואז רבין לא היה מתראיין בחזרה וטובע את מטבע הלשון המהולל. ה„אגודה" לא היתה עוברת מזרועות הליכוד למערך — או שמא מזרועות המערך לליכוד?

בקיצור, לא היה קורה שום דבר, כי אם לא היתה תקשורת לא היה גם עולם. אם כי, מצד שני, אם לא היתה המדיה קיימת, מישהו כבר היה דואג להמציא אותה. ענין זה מזכיר את השאלה הנצחית הנשאלת בסוף „עליסה בארץ המראה" של לואיס קרול, בה מבחינה עליסה במלך האדום הנם תחת העץ. היא רוצה להעירו אך הפרש הלבן מזהיר אותה: „שלא תעירי! הוא חולם אותנו עכשיו, הוא חולם את כל העולם עכשיו, וברגע שתעירי אותו יתנדף העולם, ואת ואני בתוכו, כמו בועה של סבון". „לא נכון", מתקוממת עליסה והדמעות זולגות על לחייה. אבל מחשבה טורדנית מתרוצצת במוחה עד סוף הספר: ואולי...? והרי הספר כולו אינו אלא חלומה של עליסה. והספר אכן מסתיים בשאלה: ובכן מי חלם את מי, עליסה את המלך או המלך את עליסה?

אשר חוללו המכבים

השאלות המטאפיזיות על התקשורת וזכות לפישוס מרשים אצל ראש הממשלה שלנו. העתונים דווחו השבוע, כי ראש הממשלה ציין בכינוס כזה או אחר בו הדליקו אנשי „מכבי" לפיד חנוכה, כי אילו היתה תקשורת בימי המכבים, היא היתה מכנה אותם „כנופיה של ימנים קיצוניים". מצד אחד זוהי אמירה בנאלית. הימין עשה את שנאתו הבסיסית והלא־מתוחכמת לתקשורת לקלישאה. למעשה, כל מאבקו של פורת, למשל, נגד התקשורת העויינת היא מאבק־קלישאה, מאבק שכל הטיעונים בו צפויים ולא מעניינים.

אך המעניין בפסוקו של שמיר הוא דווקא הפן הפסיכולוגי. אולי יש לשמיר בעיה עם כנופיית הימנים הקיצוניים אותם צריך לממשלתו? אולי מצפונו מייסר אותו על הקואליציה הצרה והבלתי אפשרית אליה נדחק, ועל כן, בדרך השלכה, הוא מוציא את זעמו האותנטי דווקא על התקשורת? ואולי מסכים מר שמיר בסתר־לבו עם התקשורת, אבל אין לו את האומץ להודות בכך? שהרי המכבים, בזמנם, היו ללא ספק כנופיה של חבר לאומנים, מעין מחתרת גוש־אמונים משיחית של זמנם. אולם מעבר לפלפולים הללו הרי ניתנת האפשרות להאמר: שמיר התכוון בדיוק למה שהוא אמר, וזה מה שמפחיד אותי באמת. לדעתו המכבים היו משהו־משהו, חבר'ה על הכיפאק, ואם זה היה תלוי בו, היינו חוזרים לימים ההם, כולל הלבוש. ואם היכרנו עד היום שמיר נשלט, שפרס נושף בעורפו, נקבל עכשיו שמיר נשוי, או נכון יותר לומר: שמיר פלוס, שמיר כפול שמיר בתוספת באנרי לנוי. האנשים האלו, במצבים הללו, מתכוונים בדיוק למה שהם אומרים. לא נעים.

הארמנים. קול דמי אחיך

ארמניה הקטנה ביפו / סמדר גולן

עדיין חולמים על מדינה

בבית משפחת טורוסיאן, אחת מ־50 המשפחות הארמניות שנותרו ביפו, יושבים ומתלבטים איך יוכלו לעזור ולהשפיע על גורל האחים הרחוקים: „אולי אפשר להעביר דברים דרך הצלב־האדום". מורשת

מימין לשמאל: דיקראן טורוסיאן וסרופ שוטיגיאן (תצלום: הדר סאר)

בחדר המגורים, בבית משפחת טורוסיאן ביפו, יושבים דיקראן טורוסיאן, הוריו, ובני הזוג שוטיגיאן ושאקה סרופ. שוטיגיאן סרופ, המתעד את רדיפות הארמנים במשך ההיסטוריה, היה בין מארגני ההפגנה של בני קהילתו בארץ מול השגרירות הפינית (המייצגת את ענייני רוסיה), לפני כמה חודשים. שתי הנשים בעיקר מאזינות לדברי הגברים, ופה ושם תורמות גם הערות משלהן. על כורסה משקיף מהצד אביו של דיקראן, מזכיר הפטריארך. איש שבעים, מקשיב בחיוך ללהט השיחה של הצעירים.

בית משפחת טורוסיאן, גדול ומטופח, נמצא בדרומה של יפו, באיזור שכונת עג'מי. בשכונה רחובות צרים שבהם, זה לצד זה, בתים מהודרים ומבנים עזובים. פעם, אומרים מארחיי, כל האיזור הזה היה של ארמנים. היום גרות כאן, ברחובות הסמוכים, רק משפחות ספורות.

אוכלוסיית הארמנים ביפו מנתה עם קום המדינה כ־1,000 נפשות. היום מונה הקהילה רק כ־350 נפש. רבים ירדו מהארץ או עברו למקומות אחרים. טורוסיאן אומר שרוב הארמנים החיים בארץ הם ניצולי־שואה וצאצאיהם. לישראל עלו ארמנים גם בתקופות קדומות, לא מתוך מנוסה כי אם מתוך רצון לחיות בארץ־הקודש. משפחת טורוסיאן היא אחת מ־50 משפחות שמתגוררות ביפו. דיקרן טורוסיאן הוא מורה־דרך במקצועו, צבר, דור חמישי בארץ מצד אביו. סבו היה מנהל הדואר בירושלים בשנת 1889; והיה שותף בבנק של ואלידו, שנקרא באותם ימים „שולתך". אמו עלתה מלבנון. סבתו, מצד אמו, נדדה ברגל מאסיה הקטנה ללבנון, וכל בני משפחתה גוועו ברעב לנגד עיניה.

שוטיגיאן נולד בירושלים. הוא היחיד מכל שמונת אחיו שנשאר להתגורר בישראל. בן 50, בעל עסק לדיודים ומרכבים ברחוב המסגר ועובד 25 שנה באותו מקום, בחברת שותפו היהודי. אשתו, שאקה, היא מורה לארמנית ולצרפתית, מלמדת בבית־הספר הנוצרי „טרה־סנטה".

„הארמנים, לאן שלא הגיעו, תמיד היו נאמנים לחוקי העיר או המדינה בה חיו", אומר שוטיגיאן סרופ. „איננו מעורבים בפוליטיקה הישראלית, כי זה [illegible] בינינו בעלי מלאכה כמו סנדלרים, מכונאים, נגרים. יש מנהלי־חשבונות וגם עורכי־דין. בירושלים יש חמישה רופאים ארמנים". בזמן הפרעות ביפו ובמלחמת השחרור שמרו הארמנים ביפו על נייטראליות. אין להם כיום קשרים מיוחדים עם קבוצות מיעוטים אחרות בעיר.

„כנוצרים אנחנו עלולים להיטמע בתוך קבוצות אחרות בקלות רבה. אנחנו מנסים לשמור על המסורת שלנו בכל תוקף. במועדון מלמדים את ילדינו את השפה הארמנית, אנו עושים כל שביכולתנו לשמור את התרבות המורשת של העם הארמני". הקהילה הארמנית ביפו נעשתה עם השנים לחמולה אחת גדולה, כאשר נוצרו קשרי נישואין בין המשפחות השונות. אבל חלק מהצעירים מתחתנים עם בני ובנות זוג מקבוצות אוכלוסיה אחרות. יש ביניהם העוזבים את הדת הארמנית, ויש אחרים, שמצטרפים אליהם. כמו היהודים, הדת והלאום אצל הארמנים, אחד הם.

רוב הצעירים עוזבים את הארץ עם סיום לימודיהם, ולכן התמעטו עם השנים הארמנים החיים בארץ. לרוב המשפחות יש היום שלושה־ארבעה ילדים לכל היותר. לפני קום המדינה היה לארמנים בית־ספר יומי משלהם, היום לומדים הילדים בבתי־ספר נוצריים אחרים בעיר.

„מבחינה פסיכולוגית", אומר דיקראן טורוסיאן, „ארמנים החיים ביפו או בחיפה הושפעו מהישראלים. מדברים עברית מעורבת בארמנית, ואימצו חלק מהמנהגים. הארמנים שחיים בירושלים המזרחית קרובים יותר לערבים". לקהילה הארמנית ביפו יש כנסיה המשמשת גם כמועדון חברתי. הם נאספים פעם בשבועיים לתפילה, בשבת. כומר מירושלים מגיע במיוחד כדי לנהל את התפילה. טורוסיאן מסביר: „ביום ראשון אנשים עובדים, לכן העברנו את התפילה לשבת". אנחנו „רפורמים", הוא צוחק.

מארחי מכירים את ההיסטוריה והמורשת של עמם על בוריה. הם מדברים על הטרגדיה של הארמנים בעזרת ספרים, צילומים מסמכים ומפות. הם מראים לי כי קראבאך – שנגזלה, כך הם מספרים, בידי סטאלין – נמצאת [illegible] ק"מ מגבול הרפובליקה [illegible] ארמנית שרוצה להינתק מאזרביג'אן. „האזרביג'אנים והתורכים מדברים אותה שפה", הם אומרים. „באזרביג'ן חיים מוסלמים שיעים כמו בתורכיה. אבל האזרים עוד יותר פאנטים מהתורכים".

הם מספרים על הגולה המפוזרת בכל העולם. הארמנים, לאורך כל שנות ההיסטוריה, עברו מכובש לכובש, ארצם חולקה פעמים רבות. העם, על אף כל השואות שעבר, הצליח להישרד ושומר בקנאות על תרבותו ולאומיותו. בני־שיחי מזכירים פעמים רבות את שותפות הגורל הברורה מאליה, בינינו לבינם. הם מרגישים כאחיהם של הארמנים הנאבקים עתה ברוסיה. הם חרדים ומודאגים. „אבל מה אנחנו יכולים לעשות? מי אנחנו בכלל וכמה אנחנו?" אולי עזרה מוראלית, אולי עזרה כספית, מציע מישהו מבין הנוכחים. „באמת, אולי אפשר להעביר דברים דרך הצלב האדום", הם מתלבטים בקול.

ההתעוררות הלאומית של הארמנים בברית־המועצות סוחפת אחריה התעוררות לאומית בקרב כל הארמנים, הם אומרים. לצד סיפורי הזוועה, יש גם סיפורי גבורה. סרופ מספר לי על סיפור הגבורה אותו חוגגים הארמנים החופשים עד היום, הנס הגדול של תשעת הימים בסרדראבאד: „כאשר החלה המהפכה הבולשביקית, לנין הוציא את חייליו מכמה אזורים בהם ישבו ארמנים. כשהצבא הסובייטי יצא, נשארנו ללא הגנה. המנהיגים הארמנים החליטו להיכנע. אבל כמה גנרלים מהצבא הארמני התארגנו והחליטו להילחם עד טיפת־הדם האחרונה. זה היה בסרדראבאד, שבעמק הרי אררט. בקרב הזה נלחמו גם נשים וילדים. במשך תשעה ימים התנהלו קרבות קשים, וביום התשיעי התורכים ברחו. אחרי הניצחון הגדול בסרדראבאד הקימו הארמנים רפובליקה חופשית ארמנית. ואת היום הזה, ה־28 במאי 1918, כל הארמנים חוגגים".

„הארמנים אינם רוצים להיפרד מהממשלה הסובייטית", אומר סרופ. „להפגנות עכשיו יצאו עם תמונות של גורבצ'וב. כי הארמנים יודעים טוב מאוד. אם יפרדו – מי יעזור להם? אין לנו אף אחד שמגן עלינו. אנחנו אי קטן מוקף אויבים". טורוסיאן מזכיר בהקשר זה מאמר שהופיע ב„ניו־יורק טיימס" ובו משווים את מצבה של ארמניה לישראל: „ישראל [illegible] כדוגמה למדינה מוקפת אויבים שהצליחה לעמוד מול האיום. סרופ נאנח: „ברוך השם, כשיש גב אמריקאי".

טורוסיאן סיפר כי לפני כמה שנים הוכן סרט טלוויזיה על הקהילה הארמנית בירושלים. הסרט עוסק גם בפרעות הנוראיות שעשו התורכים בבני העם הארמני. עד היום הוא מוקפא בטלוויזיה מאחר שהממשלה הורתה לא להקרינו. „בזמנו, בעקבות ביטול הקרנת הסרט, חנה זמר כתבה מאמר רציני. היא טענה שחייבים להראות את הסרט על הארמנים דווקא משום שההיסטוריה של העם הארמני קרובה כל־כך להיסטוריה של העם היהודי. אני מבקש שתודי לה", אומר טורוסיאן, ומוסיף: „אני מתפלא על־כך שממשלת ישראל מעוניינת לשמור על יחסים טובים עם תורכיה. במלחמת העולם השניה התורכים היו עם הנאצים, ואילו במחנות הריכוז היו גם יהודים וגם ארמנים".

עם כל האהדה לישראל אומר שוטיגיאן סרופ: „ביום שתקום מדינה ארמנית חופשית, עם שלטון ארמני אמיתי, אני קם ונוסע. אנחנו עדיין חולמים, עדיין מקווים שתהיה לנו מדינה משלנו. אבל היום, לעזוב את הארץ ולנסוע לארמניה, זה לצאת מבוץ אחד ולהיכנס לבוץ אחר".

ארמניה הקטנה בירושלים / יורם לוי

ליבם בצפון־מזרח

בני העדה הארמנית הקטנה עוקבים בחרדה אחרי הפוגרומים והטרנספר של בני עמם בברה"מ. שלשום נחתה עליהם מכה נוספת כשנודע על רעידת האדמה בארמניה, בה נספו רבבות ארמנים

בקהילה הארמנית הקטנה בירושלים האווירה קשה. אנשיה לא מסתירים את זעמם וחששם לנוכח המתרחש במולדתם. רגשותיהם מהולים בדאגה, בתסכול ובחוסר־אונים, כיוון שאין ביכולתם להשפיע ולו במעט. הידיעות על המתרחש בין ארמניה לאזרביג'אן מעוררות בליבם זכרונות קשים משואת העם הארמני בראשית המאה.

אף־על־פי שלרוב הארמנים בישראל אין קרובי משפחה בארמניה, ניכרת הסולידריות שלהם עם בני־עמם. בשיחות עימם, הם חיים את האירועים בטבעיות, מדברים בגוף ראשון, כאילו זה עתה שבו מהפגנה. „אנחנו עם אחד", פוסק ג'ורג' הינטליאן, מזכיר העדה, „הם פוגעים בארץ שלי, אנחנו המומים שדבר כזה יכול לקרות היום". סבו של אוהן גיורכיאן נרצח בשואת ארמניה. גיורכיאן, מנהל־חשבונות במפעל לתכשיטים בבעלות ארמנית, אומר: „מזעזע אותי שגם אחרי 70 שנה עדיין קורים שם אותם דברים, ואני מתפלא איך העולם שותק. אני זועם, אבל מה יש בידי לעשות?"

לארמנים אין קשר טלפוני עם ארמניה והביקורים לשם הם נדירים. בראשית נובמבר יצא הפטריארך יגישה דרדריאן לאיצ'מיאזין, עיירה ליד הבירה ירוואן הנחשבת ל„ותיקאן הארמני", כדי להשתתף בטקס הכתרת בישופים. הוא סיפר על אווירה של מתח וחשש בקרב הארמנים. הם שואבים את מירב המידע מדיווחי כלי התקשורת. במועדון־הנוער „הויצ'מן" פזורים עשרות עתונים בכמה שפות, הכוללים דיווחים מארמניה. מנהל המועדון, הגוף ליבריה, מספר כי הוא מקבל 25 עתונים מן הקהילות הארמניות בארה"ב, באוסטרליה ובאירופה, וגם עתונים אחרים מארמניה ומחו"ל. כאן בירושלים הם מוציאים לאור הבטאון, המופץ לכל קהילות הארמנים בעולם. בגיליון האחרון, פורסם מאמר מקיף על פרשת נאגורני־קראבאך. הלהיטות אחר הדיווחים מסבירה אולי גם את הבקיאות שגילו כל בני שיחי במצב בארמניה. ג'ורג' הינטליאן מלקט ושומר את כל הידיעות והמאמרים המתפרסמים בעתונות העולמית המגיעה לידיו בנושא. „אנחנו עוקבים אחרי העתונות ושידורי הרדיו והם מעודכנים למדי. אמנם נאסר על עתונאים לשהות באזרביג'אן וארמניה, שהוכרזו כשטחים סגורים, אבל במוסקווה יושבים עתונאים מנוסים ויש להם קשר טלפוני עם באקו וירוואן". הוא טוען כי הנתונים שמפרסמים שלטונות ברה"מ על מספר הנפגעים במהומות בין האזרים לארמנים אינם נכונים. „המספרים שהרוסים מוסרים היו תמיד באופקים. הם חוששים להצטייר כמי שלא שולטים במצב". הוא כועס על־כי הרוסים מגדירים את המתרחש כ„התנגשויות עדתיות", מבלי להאשים שום צד.

הידיעות, שמגיעות לארמנים בירושלים, מדווחות על מעשי רצח ואונס שעושים האזרים במיעוט הארמני המפוזר בכמה ערים באזרביג'אן, כמו נחיצ'וואן וקירובובאד. האזרים נוקטים שיטות־הפחדה אלימות, כדי לגרום לארמנים לארוז את מטלטליהם ולברוח כפליטים לכיוון ארמניה. על־פי המידע המגיע לירושלים, מספרם של הנפגעים והפליטים גדול מן המספרים הרשמיים. משום־כך, ואולי גם בשל העובדה שהם במדינת־היהודים, מרבים כיום הארמנים להשתמש בביטויים כמו „השמדה", „הפתרון הסופי של התורכים", ואומרים: „הארמנים רואים באזרים תורכים לכל־דבר, הפותרים את בעיית הזכויות של המיעוט הארמני על־ידי השמדתו. כך אין מי שיבקש זכויות".

הינטליאן מספר על האכזבה בקרב הארמנים מן הטיפול המשפטי־חוקי של הרוסים במתפרעים האזרים. לדבריו, דווח על 70 אזרים שנעצרו במהומות בעיר סומגיט, אך רק אחד מהם הועמד לדין על רצח. הטיפול הכושל של השלטונות במצב הוציא את הארמנים משלוותם, להפגנות ענק ברחובות הבירה ירוואן. „הרוסים איבדו את כושר ההרתעה שלהם, הצבא הרוסי נכשל הפעם". הוא טוען כי אף־על־פי שהאזרים הם מוסלמים והארמנים נוצרים, אין זה מאבק דתי אלא לאומי, בגלל שנאת התורכים כלפי העם הארמני. ארמניה מפריעה להגשמת רעיון הפאן־תורכיות. ולכן, הוא מרגיש, יש הבדל בין התפרצות הלאומית באיזור זה של ברה"מ לבין מה שמתרחש בארצות הבאלטיות.

אין להם קשר טלפוני והביקורים במולדת הם נדירים. 2,500 התושבים המתגוררים ברובע הארמני להוטים אחר כל פירור של מידע וצמודים לכל מהדורות חדשות או ידיעה בעתונות הזרה והמקומית. „יש לנו מחוייבות מוסרית", הם אומרים

העדה הארמנית בישראל מונה כ־4,000 נפש. 2,500 גרים ברובע הארמני במזרח ירושלים. הקהילה מאוד סגורה ומנהלת חיי תרבות וחינוך כמעט עצמאיים. לא כל אחד מורשה להכנס לסימטאות הרובע הארמני שבו ממוקמים הפטריארכיה, מוסדות החינוך, המועדונים, המרפאה והמוזיאון לתולדות העם הארמני, לצד בתי המגורים הצפופים של בני העדה. מספרם הקטן של הארמנים מכתיב גם את אפשרויות המאבק שלהם למען אחיהם בארמניה. הם אמנם שלחו מברקי מחאה לשלטונות ברה"מ, אבל רואים את תפקידם ביצירת „לובי", יחד עם הקהילות הארמניות הגדולות בארה"ב ובאירופה, למען הנושא הארמני, בנסיון ליצור לחץ על גורבצ'וב. „יש לנו מחוייבות מוסרית כלפי חמישה מיליון הארמנים בברה"מ. אנחנו צריכים לתת להם גיבוי בתקשורת. זו העזרה היחידה שבאפשרותנו להעניק להם". הוא שמח שהתקשורת והציבור בישראל מגלים אהדה ופתיחות לנושא. לדעתו, לא מעט בשל הטראומות הקשות שעברו שני העמים במאה הנוכחית ובשל ההבנה ההדדית למצוקתו של עם נרדף.

עדה קטנה זו מפוצלת לשני זרמים מרכזיים. האחד תומך בסטאטוס־קוו הקיים והשני שואף לארמניה עצמאית. [illegible] מהעיתוי שבו בחרו הארמנים להעלות את דרישותיהם הלאומיות בכל הקשור לחבל נאגורני־קראבאך: „אנו בגלות לא יכולים לקבוע את העיתוי הנכון רק גיבוי. הם יודעים את המצב כי הם חיים שם. צריכים להבין שאנו עם קטן בברה"מ, שנמצא בין אויבים, לכן צריכים להיות זהירים ולא לבקש יותר ממה שהאינטרס הלאומי מחייב". ג'ורג' הינטליאן טוען, כי „העיתוי אינו נכון כי כולם היום תומכים בגורבצ'וב. טוענים שזה הכל עניין פנימי, שזה מבחן שלו, ומצפים לראות כיצד יטפל בכך, ולכן יש שתיקה ואדישות גמורה". אוהן גיורכיאן סבור, כי ההפגנות הנוכחיות הן „שחרור לחץ שהצטבר במשך 40 שנה בקרב הדור השני שלאחר השואה הארמנית, הרוצה כיום תכל'ס". הוא מסביר, כי חבל נאגורני־קראבאך הוא שטח משמעותי של ארמניה. „משם יצאו גיבורינו הלאומיים ושם נולדו סיפורי גבורה שעוברים מאב לבן. השורשים שלנו מגיעים לשם". המחלוקות הפנים־עדתיות נעלמות כאשר יש סכנה חיצונית. וכלפי חוץ מפגינים הארמנים בירושלים אחדות. „כשיש סכנה לארמניה, אז אין בינינו חשבונות", אומר גיורכיאן.

בין הארמנים לאזֵרים

הסכסוך האתני, דתי, תרבותי וטריטוריאלי בין הארמנים לאזרים באיזור קווקז הוא בעל שורשים עתיקים ואחד הקשים ביותר בתחומי ברה"מ. הוא ניטש עוד בתחילתה של ברית הרפובליקות הסובייטית, אח־כך האפיל עליו הדיכוי הכללי עד שהפרסטרויקה וה„גלאסנוסט" פתחו פתח להתלקחות הנוכחית.

הארמנים, שקיבלו את הנצרות עוד לפני קונסטנטין בתחילת המאה הרביעית לספירה, הם אחד העמים עתיקי ההיסטוריה שבתקופה המודרנית, לא הצליחו לכונן מדינה משלהם. בסוף המאה שעברה, אחרי פרעות ורציחות המוניות, איבדו יותר ממיליון נפש (לגבי האומדן המדויק יש חילוקי דעות) עקב מדיניות הגירוש וההחסול של שליטי האימפריה העות'מנית בתחילת מלחמת העולם הראשונה. הרפובליקה הארמנית העצמאית שהוקמה בתום אותה מלחמה, תוך צירוף שטחים של תורכיה ורוסיה, לא החזיקה מעמד. מרבית השטח נכבש בידי הצבא התורכי ובלית־ברירה העדיפו הארמנים, שבאורח מסורתי נהנו מחסותה של רוסיה הנוצרית, להשתלב בשארית שטחם כחלק בברה"מ – תחילה במסגרת הפדרציה הטרנסקווקזית, עד שזו פורקה ב־1936 לשלוש רפובליקות סובייטיות „שוות זכויות ומעמד": גרוזיה, אזרביג'אן וארמניה.

תוך העימות עם האזרים, הנמנים עם משפחת העמים התורכיים, רצחו לאומנים ארמנים ב־1918 כ־15,000 אזרים, וגם אלה לא שכחו זאת, כשם שהארמנים לא שכחו את רצח עמם על־ידי התורכים. ב־1920, כאשר חבל נאכיטשאוואן, המאוכלס אף הוא ארמנים רבים, צורף במסגרת ההיערכות הסובייטית־תורכית כחבל אוטונומי לאזרביג'אן, הביע שר־החוץ הסובייטי דאז טשיטשרין משאלה שיקבע את גורלו של נאגורני־קראבאך, וכך נשאר הדבר עד היום (כיום יש שם 180,000 תושבים).

העובדה שנוסף על הארמנים בארמניה, שם הם מהווים 90 אחוז מהאוכלוסיה, חיים קרוב לחצי מיליון מהם באזרביג'אן הסמוכה – רוב שמונה מיליון תושביה הם אזרים שיעים – הקלה על הפרעות בארמנים בתחילת השנה בסומגיט ועכשיו בקירובובאד.

התפוצה הארמנית במערב המקיימת קשרים תרבותיים ודתיים עם הרפובליקה הסובייטית מהווה לה עורף חשוב – כמיליון ארמנים חיים בארה"ב, 300,000 בצרפת, 150,000 באמריקה הלטינית, 100,000 בתורכיה ורבים בארצות המזרח־התיכון. האזרים לעומתם, הם חלק מהאוכלוסיה המוסלמית הגדולה הגדלה בברה"מ וגם 70 שנה אחרי המהפכה היא מהווה עדיין נקודת־תורפה למשטר ולמעצמת־העל.

ש. שלמה

מרירות תופחת בשדמות דבורה / שמעון וייס

„בסוף יהיה מי שייקח נשק ויירה"

בשבוע שעבר באו המעקלים בפעם השלישית. בפעם הבאה יגיעו בליווי שוטרים. הילדים מתכננים לפנצ'ר להם את הגלגלים. החברים במושב שבגליל התחתון כבר לא מאמינים שלמישהו איכפת ממה שקורה בחצרות־החקלאים

השבוע ניסו לארגן חגיגת תנובה במושב שדמות־דבורה שבגליל התחתון. ניסו, ולא כל־כך הצליחו. באו רק מעט מאוד חברים, רובם צעירים. הוותיקים נשארו בבית ואפילו רוב הילדים לא באו. היה זה ציון דרך עצוב למושב שנחשב בעבר למוקד המסיבות והאירועים התרבות והחברה בגליל התחתון. אין מצב־רוח ואין ראש למסיבות כאשר החברים חיים בהמתנה למעקלים מחברה זו או אחרת. המוטיבציה לעבוד ירדה לשפל. פעם, מספרים בשדמות־דבורה, לא היה חג בלי שכל הגליל התחתון יתאסף בבית־העם של שדמות וירקוד וישתולל שם. השבוע, התקשו לארגן מסיבה אפילו לאנשי המושב. התסכול הולך וגובר במושב הוותיק. כבר יש שאומרים שאפילו חגיגות ה־50, בקיץ הקרוב, מוטלות בספק. חיים מהיום למחר ומקווים לטוב.

בשבוע שעבר שוב פקדו את המושב מעקלים מחברת „שירותי אשראי". הם באו מצוידים בצו בית־משפט, וביקשו להחרים ציוד משרדי בשווי של 10,000 ש"ח בלבד, למרות שאנשי שדמות־דבורה חייבים לחברת „שירותי אשראי" כ־100,000 אלף ש"ח. זו היתה הפעם השלישית בשבועות האחרונים שהמעקלים פוקדים את המושב שליד כפר־תבור. כאשר באו לפני־כן, פתח נפתלי שוהם, היו"ר החדש של האגודה השיתופית המפורקת במושב, את דלתות המזכירות ואפילו סייע להם להעמיס את הציוד המשרדי המועט שעיקלו. הוא „קיבל על הראש" מחבריו. הם כעסו שלא התנגד ולא גירש אותם. בשבוע שעבר זה היה כבר סיפור אחר. תוך דקות ספורות מרגע שהגיעו המעקלים התייצבו עשרות מחברי המושב על מדרגות המזכירות ולא איפשרו להם להיכנס למשרדים ולעקל ציוד משרדי נוסף. מקץ שעה קלה ויתרו נציגי החברה ואמרו כי בפעם הבאה יגיעו עם שוטרים.

„הבנקים", אומר עמירם ברדרור, דור שלישי בעמק, „יביאו את החקלאים לכך שיגיבו באלימות. יהיה בסוף מי שיקח נשק ויירה – לא באזרח, אלא במעקלים. הבנקים חושבים שאפשר לפתור את בעיות החקלאות בארץ בעזרת מעקלים. הם לא מבינים לאן הם מובילים את כולם. יש לי נסיון בדברים האלה". עמירם ברדרור, בן 38, יליד כפר יהושע, הגיע לשדמות־דבורה בראשית שנות ה־80, לאחר פינוי פתחת רפיח. הוא היה מראשוני מושב אוגדה, ואחרי שקיבל פיצויים בא לשדמות־דבורה, כדי להמשיך לעסוק בחקלאות בעמק שבו נולד. הוא סבור שהקרע החברתי בשדמות־דבורה הוא בלתי־הפיך. החברים שיישארו יצטרכו לבטל את הערבויות ההדדיות, את המסגרות השיתופיות וההסדרים הכלכליים. כל חקלאי לעצמו ובעצמו.

נפתלי שוהם, בן־עיר שבא להיות חקלאי בגליל, אינו שותף להערכת שכנו. „בפני המושבניקים כיום", הוא אומר, „עומדת האפשרות לחזור לתלם הארגוני, וזה בעצם מה שאומרים לנו הבנקים ומינהלת־ההסדר, כשאנחנו באים לנהל איתם מו"מ. אין ויכוח, הם אומרים, נעשה כל מה שאתם רוצים לכיסוי החובות, בתנאי שתחזרו לתלם ולשיטה. מי שאמור להנהיג אותנו – תנועת המושבים עם אריק נחמקין, גדליה גל וכל השאר, שותפים בעצם לקנוניה שרוצה להחזיר אותנו לתלם, כביכול". לא רק שוהם כועס על תנועת המושבים, כמעט כל החברים במושב חושבים כי האגודה־החקלאית, שהתפרקה לפני כחצי שנה, דימתה אותם. עד הרגע האחרון, הם אומרים, האמינו לראשי האגודה, והתעוררו רק כשהשריפה הגיעה לפתח ביתם. יש להם טענות רבות כלפי הנהגת תנועת־המושבים, שהזניחה אותם ולא עזרה לצידם במאבקם ובמצוקתם. „עכשיו אנחנו דפוקים כמו המושבים בתענך", אומר שוהם.

בביתו של נפתלי שוהם מתנהל ויכוח בין כמה שכנים: האם שדמות דבורה מחזיקה בשיא הארצי או האזורי של חובות־נטו הרובצים על האגודה. ההערכה היא, שחובות האגודה מסתכמים ביותר מ־10 מיליון ש"ח, לאחר ניכוי נכסי המושב. המשבר גרם לחיסול חלק ניכר מגידולי השדה של החקלאים במושב ולקיצוץ ניכר במספר ראשי־הבקר והצאן של החברים. עכשיו רק הרפת עוד שווה משהו, אבל למי יש חשק לקום בבוקר מוקדם וקר כדי לחלוב את הפרות, כשהוא יודע שבלאו־הכי יורד הכל לטמיון. „כבר שלוש שנים אנחנו חיים תחת איום גובר של חיסול המשקים החקלאיים", אומר שוהם. „בקרוב, וזה עניין של ימים ואולי שבועות, אאלץ להפסיק להפעיל את המשק שלי. הרי ברור שאם רוצים לדבר על הסדר חובות, זה חייב להיות מותנה בהמשך הפעלת המשק. ביום שאחסל את המשק – יצטרפו עוד כמה אלפי ש"ח לחובות המושב והאגודה. אשתי ושני הילדים עוברים את זה לא פחות קשה ממני. הוויכוח שיש לי עם השכנים, על העבר והעתיד והוויכוח בשאלה מי אשם, גרוע יותר כשהוא מתנהל עם אשתי. המשפחה מאבדת את שפיות הדעת. יש ותיקים שסגרו את הבית והלכו. אחד מהמייסדים קם והלך לא מזמן".

יעקב שלמה, בן 50, הגיע עם בני משפחתו מתל־אביב באמצע שנות ה־70 בפרוייקט איכלוס הגליל התחתון. רק ציונות, הוא אומר, לא כסף, הביאו אותו לכאן. כסף היה לו. „היום הכל התהפך. פעם חגגו ושמחו. עכשיו לא אומרים שלום אחד לשני. אני לא מאשים אף בעל משק. השיטה פסולה. בתור עירוני לא ידעתי מה זו הנהלת חשבונות במושב. חשבתי שאני בא למקום שהוא משפחה ומסגרת חברתית, שכל אחד תומך בשני ולאו־דווקא כספית. התברר לי ששלך – שלי ושלי – שלי. היתה תקופה שהתקשיתי לפרנס את משפחתי מפני שהאנשים החזקים במושב, אלה ששלטו באגודה ובניהול החשבונות, תבעו ממני לקחת הלוואות בעל־כורחי. סירבתי בכל תוקף, למרות החרם שהטילו עלי. תבעו אותי למשפט בגלל הסירוב והוריי העבירו לי מדי חודש 200־300 ש"ח מדמי הקיצבה שלהם, כדי שנוכל לקנות מצרכי מזון. היום אני כבר מחושל. לא צריך יותר את האגודה. אין לי כבר הרגשה שגונבים ממני".

„יעקב שלמה הוא נציג מובהק של קבוצת חברים גדולה המערערת על מהימנות החשבונות שהוצאו על־ידי הנהלת־החשבונות של האגודה בשדמות", אומר נפתלי שוהם. „הנהלת־החשבונות לא שיקפה בכלל את המצב הכספי של האגודה ושל החברים והיתה רחוקה, לדעתי, גם מטוהר־המידות". היום מקיימת האגודה המפורקת פעילות מינימלית והכרחית וכל בעל משק עומד לבד מול הגורמים החיצוניים. האגודה מופעלת רק מפני שלא ניתן לסגור אותה באופן חוקי. „אולי יש גם איזו תקוה עמומה, שביום מן הימים תקום מחדש, נקייה ומטוהרת יותר".

חומרת המצב בשדמות־דבורה משתקפת גם אצל ילדי המושב. הילדים ומורות בית־הספר האיזורי מתקבצים מדי בוקר בתחנת ההסעה. אף אחד לא מברך ב„בוקר־טוב" או „מה־נשמע". זה חלק מהנוף האנושי המתבעך במושב. משפחות מסרבות לתת טרמפ לילדים של משפחות יריבות.

בשבוע שעבר התברר כי דור הילדים מראה על מעורבות גבוהה בעניינים הכלכליים במושב. יעקב שלמה ראה בביתו חבילת כדורי פלסטלינה שבתוכם מסמרים מחודדים. „התברר לי, מאשתי, שהבן הקטן שלנו, טוביה, הכין את הכדורים נגד המעקלים. 'כשהם יכנסו לבית, אני אשים אותם מתחת לגלגלים, ויהיה להם פנצ'ר'".

לעמירם ברדרור למוד־הנסיון יש רעיון איך לצאת מהסבך הכמעט־בלתי־אפשרי: „ההתחשבנות הפנימית צריכה להעשות באמצעים משפטיים. יש לגלות בעזרת בודק מקצועי ובלתי־תלוי, שיבוא מבחוץ, אם יש חריגות, אפילו אם אינן פליליות. בעזרת התוצאות יש לערוך את החשבונות מחדש, כדי לרפא את החשדנות בין החברים במושב. בשלב השני נזדקק להתערבות המדינה, למרות שאני, באופן עקרוני, מתנגד להתערבות כזאת. יהיה עליה לכסות את החוב, כי זוהי בעיה לאומית של מגזר, שאני מקווה שלמדינה יש עדיין אינטרס בקיומו".

בשדמות־דבורה כבר לא מאמינים שלמישהו איכפת מהמתרחש בחצרות־החקלאים. כל אחד נשאר עם מלחמת הקיום של עצמו. נפתלי שוהם נשאר, כבר שנתיים, עם תוספת בלתי־גמורה של כניסה וחדר לבית שבקצה המושב. הוא כבר לא מאמין שיוכל להשלים את הבנייה. יותר ממחצית המשקים בשדמות דבורה – 70 במספר – לא פועלים. אז למי יש ראש לחשוב על תוספת של חדר וכניסה חדשים לבית?

هكذا من الأصل

שינויים בערבון מוגבל / אשר ססר

מן האינתיפאדה לאלג'יר

לא יהיה זה נבון מצדה של ישראל להתייחס אל השינויים בעמדות אש"ף בביטול, גם אם טרם הניבו את ההשלמה ההיסטורית עם ישראל. עלינו להכיר בפוטנציאל הטמון בהחלטות באותה מידה שבה עלינו להבהיר כי החלטות אלה רחוקות מתביעות מינימום ישראליות

לאחר שנה של אינתיפאדה דומה כי אין חולקים על כך, כי היא יצרה מצב מדיני חדש. אם לאחר מלחמת לבנון היה אש"ף נתון במיצר שהתבטא בשקיעת מעמדו האיזורי, ברור היום כי התהפכו היוצרות. אף שאש"ף לא יזם את האינתיפאדה ואף שאין הוא שולט בה שליטה מלאה, הפכה זו במהרה לנכס הפוליטי העיקרי של הארגון ולמעין תהליך לאובדן המאחז הלבנוני. בשל מעמדו המייצג של אש"ף, כל מפגן כוח של התנועה הלאומית הפלשתינית מיתרגם כמעט באופן אוטומטי להישג מדיני של הארגון, בהיותו היום התגלמותו הארגונית היחידה של תנועה זו.

עם זאת, האינתיפאדה משנה את יחסי הכוחות בתוך הזירה הפלשתינית משום שהיא מעלה את משקלם היחסי של תושבי השטחים. לראשונה הם אלה המובילים את המאבק הלאומי הפלשתיני ובדרך שהוכיחה עצמה אפקטיבית יותר מ"המאבק המזויין" שניהל אש"ף במשך 20 שנה. אין פירושה של תמורה זו התערות באש"ף. נהפוך הוא: תושבי השטחים (להוציא הזרם האיסלאמי) רואים עצמם כמי שפועלים מטעם אש"ף. אפילו הזרם האיסלאמי המתחרה באש"ף טרם קרא תיגר על מעמדו המייצג של הארגון. כתוצאה מהשינוי שחל ביחסי הכוחות בזירה הפלשתינית שומא על אש"ף להתחשב היום יותר מבעבר במאווייהם של תושבי השטחים ובצורך הדחוק שלהם בהסדר שיביא לנסיגה ישראלית.

ברקע להחלטות המועצה הלאומית הפלשתינית (מל"פ) באלג'יר עומדים כמה גורמים שהאיצו באש"ף לנקוט יוזמה מדינית חדשה. בראשם תומכי אש"ף בשטחים אשר דוחקו בארגון לנקוט יוזמה שתאפשר לקטוף את פירות מאבקם המתמשך. ללחץ מן השטחים יש להוסיף את מהלכי חוסיין אשר הציבו אתגר לאש"ף להוכיח את כשרו המדיני כנושא ונותן לגיטימי יחיד בשם העם הפלשתיני וכן את התחושה הרווחת במנהיגות אש"ף, כי האינתיפאדה יוצרת הזדמנות שאין להחמיצה כדי לקדם את העניין הפלשתיני.

הצורך להכריע הותיר את הדילמה המלווה את אש"ף מאז 1974, עת קיבל הארגון החלטות שחייבו לראשונה מאבק מדיני לצד המאבק המזויין. המאבק המדיני מחייב מעצם טבעו גמישות ויתורים. הדילמה של אש"ף היתה ונשארה כיצד לנהוג בגמישות הנדרשת כדי לסלול את דרכו לתוך התהליך המדיני, בלי לסתום את הגולל על היעדים ההיסטוריים של הארגון. כתוצאה מכך, הנסיון לממש את הישגי האינתיפאדה בהכרזת העצמאות ובהודעה המדינית שיצאו מאלג'יר הוא מלאכת מחשבת של מורכבות ואמביוולנטיות שהן פרי של אותה דילמה בסיסית.

בהודעה המדינית שפורסמה באלג'יר קורא אש"ף להסדר מדיני כולל, על יסוד גבולות 1967, שיבטיח את הבטחון והשלום לכל המדינות באיזור. ברור כי היעד הריאלי שאש"ף מציב לעצמו היום הוא הקמת מדינה פלשתינית עצמאית בגדה המערבית וברצועת עזה, שבירתה ירושלים הערבית. יש כאן צעד קדימה בעמדות אש"ף אך חשוב לנתחו בהקשר הרחב של מסמכי אלג'יר. המסמכים הם תולדה של מיקח וממכר פנימי שבו ניתן משקל לכל תג ותג, ומכאן הצורך בניתוח מפורט.

בהודעה המדינית נאמר, כי ההסדר צריך להתבסס על הנוסחה המשולשת המקובלת מזה זמן באש"ף הקוראת למימוש הזכויות של העם הפלשתיני לשיבה, להגדרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית. נוסחה זו היא לב לבה של התפישה הגורסת הקמת מדינה פלשתינית בחלק מפלשתין, כשלב לקראת "שחרורה" המלא. מחד גיסא אפשר לגרוס כי יש כאן ויתור על התפישה השלבית תוך הכפפתה להסדר המדיני שיושתת על גבולות 1967. מאידך גיסא אפשר לטעון את ההיפך, דהיינו, ההסדר על פי גבולות 1967 כפוף לתפישה השלבית ומהווה חלק ממנה.

מחלקים אחרים של ההודעה המדינית, הכרזת העצמאות והתבטאויות של אנשי הזרם המרכזי סביב המל"פ, עולה כי דווקא הפרשנות השניה היא הסבירה יותר, וזאת בעיקר בשל העובדה שהתוכנית המדינית של אש"ף איננה מתייחסת להסדר על יסוד גבולות 1967 כהסדר של קבע. התיבה הסדר "צודק ובר־קיימא", שהפכה לחלק בלתי נפרד מן הלשון הדיפלומטית השגורה בכל הנוגע לסכסוך באיזורנו והעומדת ביסוד ההסדר הישראלי־מצרי, חסרה בהודעה המדינית. אין לשער כי זו השמטה מקרית. קבלת החלטה 242 יחד עם החלטות או"ם אחרות הנוגעות לעניין פלשתין, היא בבחינת תרתי דסתרי. שהרי החלטות האו"ם האחרות הרלוונטיות אינן עולות בקנה אחד עם 242. מדובר בהן בין השאר על זכות השיבה של הפליטים לבתיהם; על זכות הפלשתינים להגדרה עצמית בפלשתין (ללא כל סייג טריטוריאלי וללא כל אזכור של ישראל); ובהחלטה המערערת על זכות קיומה של ישראל על־ידי השוואת הציונות לגזענות.

לצד ההכרה המשתמעת בישראל (בהתייחסות להסדר על יסוד גבולות 1967) כוללת ההודעה המדינית גם כפירה בזכות קיומה. נאמר בה כי האינתיפאדה קעקעה את התעמולה הישראלית, אשר הוליכה את העולם שולל במשך 40 שנה, בטיעונים בזכות אופיה הדמוקרטי כביכול של מדינת ישראל, בזמן שהיא למעשה "מדינה פאשיסטית, גזענית וקולוניאליסטית המבוססת על גזילת האדמה הפלשתינית ועל חיסול העם הפלשתיני". הודעה זו, לא זו בלבד שהיא שוללת את הכיבוש הישראלי בגדה המערבית וברצועת עזה בלבד, אלא שהיא שוללת את הקיום הישראלי מאז 1948. ישראל, לפי ההודעה המדינית, אינה לגיטימית מטבע בריאתה.

זאת ועוד: ההודעה המדינית מדברת גם בזכותו של העם הפלשתיני להוסיף ולהיאבק, בהתאם להחלטות האו"ם, בכיבוש זה ובהפלייה גזעית. כך היא מצדיקה את המשך המאבק אף בישראל שבגבולות 1967, בשל טבעה "הגזעני" של זו.

איזכור החלטת החלוקה בהכרזת העצמאות הפלשתינית איננו בבחינת קבלת עקרון החלוקה כפשוטו. החלטת החלוקה מוזכרת בהקשר של העוול ההיסטורי שנגרם לפלשתינים בעטיה של החלטה זו. למרות זאת, נאמר בהכרזה, החלטת החלוקה עדיין משמשת בסיס ללגיטימיות הבינלאומית המבטיחה את זכות הפלשתינים לריבונות ולעצמאות מדינית. החלטת החלוקה היא בסיס בינלאומי מקובל שעל פיו ניתן להצדיק את הקמת המדינה הפלשתינית, אך אין החלוקה נתפשת כצדק היסטורי או כיסודו של הסדר "צודק ובר־קיימא".

עם זאת יש לזכור כי האמנה הפלשתינית פוסלת את החלוקה מכל וכל. לפיכך ראיית חיוב, ולו מוגבל ומסוייג, בחלוקה היא אכן סטיה מן האמנה. אך גם התפישה השלבית שגובשה ב־1974 גרסה בעצם חלוקה, בדברה בזכות מדינה על חלק מפלשתין כשלב לקראת "שחרורה" המלא. אף תפישה זו איננה מעוגנת באמנה שאין בה התייחסות למאבק שלבי. הסטיות מן האמנה אינן בבחינת נטישה של יעדיה ההיסטוריים של האמנה כל עוד לא מדובר במפורש על הסדר של קבע עם ישראל, וכל עוד אש"ף מוסיף לפעול למען דה־לגיטימציה של הציונות ושל מדינת ישראל.

חשובה במיוחד בהקשר זה ההתייחסות של אש"ף לסוגיית ההגדרה העצמית הפלשתינית. בהכרזת העצמאות החלטת החלוקה משמשת כלגיטימיות הבינלאומית לעצמאות ולריבונות פלשתינית, אך לא להגדרה עצמית. זכות ההגדרה העצמית איננה מתבססת על החלטת החלוקה והיא נשארת ללא תיחום טריטוריאלי ברור. הדבר עולה בקנה אחד עם הודעת הוועד הפועל של אש"ף ממרץ 1986, אשר הבהירה כי הארגון איננו יכול לקבל את החלטה 242 בלי שתצורף אליה זכות ההגדרה העצמית, וזאת משום שאילו עשה כן, היה בבחינת מי שהסכים להפיכת המשא ומתן לדיון בשאלת הגבולות בלבד. בראיית אש"ף, ישנה סתירה בין זכות הפלשתינים להגדרה עצמית לבין ראיית הסכסוך עם ישראל כסכסוך גבולות בלבד. בשנים האחרונות הציב ערפאת בעקביות לא את העצמאות המדינית ולא את הריבונות אלא את זכות ההגדרה העצמית, כתמורה הכרחית לקבלת 242 על־ידי אש"ף.

בעוד שניתן לממש עצמאות וריבונות בגדה המערבית וברצועת עזה, הרי אין הדבר כך בשאלת ההגדרה העצמית המתייחסת לפלשתינים באשר הם שם. גם על פי הנוסחה המשולשת המקובלת באש"ף – זכות השיבה, הגדרה עצמית ומדינה עצמאית – ברור כי הגדרה עצמית ומדינה עצמאית אינם מושגים זהים או חופפים, אלא אם כן היה מדובר בהגדרה עצמית בתוך מדינה עצמאית, ולא כפי שנאמר, גם מדינה עצמאית וגם הגדרה עצמית. האמנה הפלשתינית פסלה את החלוקה בין השאר משום שהיא נוגדת את זכות הפלשתינים להגדרה עצמית. ואמנם גם הכרזת העצמאות נמנעת מלהסמיך זכות זו על החלטת החלוקה, ובכך היא דווקא תואמת את האמנה ולא סותרת אותה.

בראיה הנוכחית של אש"ף הגדרה עצמית וזכות השיבה, מהוות מכניזם לאירידנטה פלשתינית ומכשירים לערער הסדר המבוסס על שתי מדינות לפי גבולות 1967. ערביי ישראל הם בעיני אש"ף חלק בלתי נפרד מן העם הפלשתיני ובמסמכים של ועדות שפעלו במל"פ האחרון באלג'יר יש התייחסויות מפורשות לתפקידם הלאומי ולטשטוש הקו הירוק בין השטחים לבין הריכוזים הערביים בתוך ישראל בגליל, במשולש ובנגב.

מאז מלחמת יום הכיפורים גובר תהליך הפלשתיניזציה בקרב ערביי ישראל. במקביל חדל יחסו של אש"ף לערביי ישראל להיות שלילי, וכיום רואה הארגון בערביי ישראל שותפים למאבק הלאומי הפלשתיני. בהחייאת תוכנית החלוקה משנת 1947 על־ידי אש"ף אין כיום לגבולות שנקבעו שם סימן אופרטיבי. אך בעתיד עלול הדבר להשתנות לנוכח העובדה שבאיזורים של הגליל המשולש השייכים, על פי תוכנית החלוקה, למדינה הערבית, יש כבר היום רוב ערבי. לאחרונה צויין במקום אחר, בצדק, כי בקרב ערביי ישראל קיים תהליך של התארגנות "שיעורו, ונחשף יותר ויותר, הוא היפרדות מהמערכת הישראלית הממלכתית" (ראובן פדהצור, "הארץ", 24 בנובמבר 1988). כאן ראוי לציין, כי ההודעה המדינית באלג'יר לא הסתפקה באישור מעמדו של אש"ף כנציג הלגיטימי היחיד של העם הפלשתיני. היא הדגישה ביתר שאת את מעמד אש"ף כמייצגם היחיד של כל הפלשתינים באשר הם שם בתוך המולדת ומחוצה לה.

התבטאויות מן הזמן האחרון של מנהיגי אש"ף מן הזרם המרכזי מאשרות את ההערכה שעדיין מדובר בתפישה אירידנטיסטית. צירוף הגדרה עצמית וזכות השיבה להחלטה 242 נועד לנתב את התהליך המדיני לאפיק היסטורי חדש, שבו יוסט הרגש בתהליך המדיני מתביעותיה של ישראל להבטחת קיומה לאורך ימים לעבר תביעה למימוש הזכויות הלאומיות הבלתי מעורערות של העם הפלשתיני, ובכך להציב בפני ישראל בעתיד אתגר מדיני שיהיה אולי קשה מנשוא.

לשם הבהרת ההחלטות שהתקבלו באלג'יר ראוי להשוותן לעמדה פלשתינית אחרת, שהוצגה לאחרונה על־ידי וליד ח'אלדי, לשעבר חבר המל"פ וכיום עמית מחקר באוניברסיטת הארוורד. במאמר ב"פורין אפיירס" מדבר ח'אלדי בזכות הסדר של "צדק פרגמאטי" שיתבסס על גבולות 1967 ואשר יקבע מפורשות, עם ערובות של מסגרת ערבית ותמיכה איסלאמית, שהסדר זה הוא סוף פסוק (FINAL POINT). זה המימד החסר בהחלטות אלג'יר. עניין הצדק שבהסדר איננו דבר סימבולי בלבד, אלא ביטוי של רצון לקיים את ההסדר, ומכאן חשיבותו המהותית. קשה לצפות מן הפלשתינים לראות בהסדר עם ישראל והציונות צדק היסטורי, אך זכותנו וחובתנו לדרוש מאש"ף להבהיר לציבורו שלו והן לציבור הישראלי כי יש בהסדר ולו רק "צדק פרגמאטי", כפי שח'אלדי מכנה זאת, וכי בכוונת אש"ף לקיים את ההסדר כהסדר של קבע (FINAL POINT).

אף שהשינויים בעמדות אש"ף מעוגנים עדיין בפאראמטרים ההיסטוריים, אין הם בלתי חשובים. לא יהיה זה נבון מצדה של ישראל, לא מהותית ולא טקטית, להתייחס אליהם בביטול, גם אם טרם הניבו את ההשלמה ההיסטורית עם ישראל. בעצם ההתמודדות באש"ף בין צרכי השעה והחזון ההיסטורי טמון הפוטנציאל לחריגה מן הפאראמטרים ההיסטוריים. על ישראל להכיר בפוטנציאל זה בדיוק באותה מידה שבה עלינו להבהיר כי החלטות אלג'יר רחוקות מלענות על תביעות מינימום ישראליות, משום שאין בהן התמורה ההיסטורית המיוחלת.

על ישראל ליטול את היוזמה לידיה כדי שלא להרשות לאש"ף להשיג את מבוקשו ללא תשלום התמורה המלאה לישראל. עלינו להבהיר לאש"ף כי אין ולא יכול להיות לו מונופול על הצדק ההיסטורי, וכי אי אפשר לדבר שלום תוך כדי דה־לגיטימציה שיטתית של ישראל וטיפוח אירידנטה פלשתינית. כדי להסיט את הלחץ הבינלאומי מישראל לאש"ף על ישראל לנקוט ביוזמה מדינית שתתקבל על דעת מדינות המערב. עלינו לקבל בעצמנו ללא כחל ושרק את החלטה 242 ואת העקרון של שטחים תמורת שלום; כן עלינו לחזור על אשר קיבלנו עוד בהסכמי קמפ דייויד, דהיינו, ההכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתיני ובדרישותיו הצודקות; כמו כן עלינו לקבל את עקרון הקונפדרציה הירדנית־פלשתינית במסגרת ההסדר בחזית המזרחית. רעיון הקונפדרציה מקובל על ירדן ואש"ף והוא יכול לשמש גם בסיס למעורבות ירדנית, החשובה לישראל כגורם ממתן בהסדר.

מאידך גיסא, על ישראל לתבוע ללא פשרות הכרה בלתי משתמעת לשתי פנים של אש"ף בזכויות הלגיטימיות של העם היהודי ובדרישותיו הצודקות, כבסיס ואף כתנאי מוקדם לכל משא ומתן על הסדר צודק ובר־קיימא בין ישראל לבין הפלשתינים, וזאת לא משום שאנחנו זקוקים ל"אישור" של הפלשתינים לזכויותינו הלאומיות, אלא משום שיש לראות בהצהרה מעין זו, לצד מעשים המתבקשים ממנה, מבחן כוונות.

באותה עת על ישראל להיערך נגד אירידנטיזם פלשתיני בתוך הקו הירוק. עלינו לפעול במרץ לשילובם המלא של ערביי ישראל במדינה כאזרחים שווים לכל דבר תוך שמירה על אופיה היהודי של מדינת ישראל ועל הרוב היהודי בכל חלקיה. מאמץ התיישבותי מעבר לקו הירוק הוא מאמץ שוא ובזבוז משאבי עתק לריק. אין כל סיכוי סביר לשנות את המאזן הדמוגרפי באופן משמעותי לא בגדה המערבית ובוודאי שלא בעזה. מאמץ התיישבותי באיזורים אלה הוא בבחינת בכיה לדורות, ואף פגיעה בכושר קיומה של ישראל לטווח הרחוק. בדרישתנו מן הפלשתינים לנהוג בריאליזם ובתבונה רק יועיל אם נדרוש זאת גם מעצמנו.

* ד"ר אשר ססר הוא חוקר בכיר במרכז דיין לחקר המזרח התיכון ואפריקה, באוניברסיטת תל־אביב

מה עשתה לנו האינתיפאדה

ג'וליו גוטליב ויעקב מלמן, גבעת עוז:

ג'וליו גוטליב: האינתיפאדה היא ממש מעבר לגדר המשק, ואין ספק שהשנה האחרונה שינתה הרבה מושגים, אצל רבים מאוד. אני מדבר בשם רבים מחברי הקיבוץ, אבל לא בשם כולם. אין אצלנו "קולקטיביות רעיונית". משך שנים טיפחנו יחסי שכנות טובה עם הכפרים הערביים שמעבר לגדר המשק. ולא רק מטעמים אידאולוגיים. ראינו ביחסים אלה את הערובה הטובה ביותר לבטחוננו. תמיד אמרנו, שאם נסתכסך איתם, נצטרך לבנות סביב הקיבוץ חומת־ברלין, וגם זה לא יספיק. בינתיים, זה מחזיק מעמד. בשנה האחרונה, מאז תחילת האינתיפאדה, אנחנו מבחינים שם בתזוזה לאומנית מסויימת, בעיקר בקרב הדור הצעיר. וזה מדאיג, אבל לא מהווה עדיין סיכון. למה שנעשה מעבר לקו־הירוק, יש השפעה על ערביי הארץ, הרי יש ביניהם קשרי משפחה רבים. מבצעי החבלות שהיו אצלנו במסעי האבוקות והשקים, באו מעבר לקו־הירוק, אבל המחבלים עברו דרך הכפרים השכנים לנו, ואיש לא הזהיר אותנו, בניגוד למה שהיה נהוג בעבר.

יעקב מלמן: את ההשפעה של שנת האינתיפאדה אני מרגיש בתחומים רבים במשק. קבלני־משנה לא עומדים בלוח הזמנים, בגלל היעדרותם התכופה של פועלים ערבים מהשטחים. כך בבניין וכך בתחומים אחרים. היתה בשנה האחרונה עליה משמעותית במספר מקרי החבלה: פגיעה במטעים, במערכות השקיה, במיכלי דשן. זה לא חשוב שהחשודים היו נערים בני 10 עד 12, הרקע הוא לאומני, ללא ספק. המודעות אצלנו גבוהה, ואנחנו נערכים בהתאם: לא יוצאים לטייל, מעבר לגדר, ללא נשק. שיפצנו את הגדר, הקמנו שער חשמלי. סוללים דרך בטחון, מסביב לקיבוץ. יוצאים לעבודה בחוץ או בלילה עם מכשיר קשר, ולא לבד. מאז שניסו לחטוף קצין שלנו, רון צור, אנחנו מציבים, יחד עם קיבוץ מגידו, רכב בצומת מגידו, להסיע את החברים בשעות הערב הביתה. אין לי ספק שמה שקורה בוואדי־ערה משפיע על תחושת החברים שלנו.

אני רוצה להדגיש דבר אחד, ואת זה אני חוזר ומבהיר לכל ידידי הערבים: אבן אחת שנזרקת על רכב יהודי שחולף על כביש ואדי־עירה, ולא חשוב אם הזורק הוא נער שהגיע לשם מעבר לקו־הירוק, הורסת, בשניה אחת, את מה שאנחנו מנסים לבנות משך עשר שנים, בתחום ההבנה בין יהודים וערבים וביחסי שכנות טובים.

הביא לדפוס: יצחק מרידור

השיבה המסתורית / מרים פוקס, ניו־יורק

מתנות חג המולד של מיכאיל

הפרשנים התחרו בהתלהבות מהבטחות גורבצ'וב לצמצום כוחות חד־צדדי, אך היו גם קולות פכחון ואזהרה. בין כה וכה, המנהיג הסובייטי, השאיר גם הפעם רושם אדיר על האמריקאים

"היינו עדים היום להיסטוריה, נשיא ארה"ב וסגנו פוגשים את נשיא ברה"מ בצלו של פסל החרות", אמר הנשיא רייגן בשובו לוואשינגטון בתום פגישתם המשולשת של הנשיא רייגן, סגן הנשיא ג'ורג' בוש והנשיא הסובייטי מיכאיל גורבצ'וב ביום רביעי בניו יורק. אבל ההיסטוריה לא התבטאה רק במפגש ובמיקומו הגאוגראפי: "על צמצום הכוחות החד־צדדי של הסובייטים אומר רק, שאם יבוצע במהירות ובמלואו, יוחשב בהיסטוריה כהישג רב־משמעות וחשיבות", אמר רייגן לקהל אוהדים גדול בעת שנאם בפני חברי מכון אנטרפרייז השמרני, בערב לאחר המפגש המשולש. בכך ביטא הנשיא את רגשותיו ודעתו על יום הרביעי מלא האירועים בו נפרד מהנשיא הסובייטי והעביר את הלפיד לנשיא הנבחר בוש.

יום מרגש היה בניו יורק ביום רביעי. מזג האוויר היה בהיר וצלול, ושמש חורפית נמוכה הטילה צללים ארוכים, כאילו התגנדרה העיר לכבוד האירוע והאורחים המכובדים שפקדו אותה. האירוע היה הפגישה החמישית בין מנהיגי שתי המעצמות. הפעם, חשבו המומחים, תהיה לה רק משמעות סמלית. הפעם ייפרד הנשיא היוצא מעמיתו הסובייטי שבאותה הזדמנות יכיר טוב יותר את הנשיא הנבחר בוש. אך לא לכך התכוון מיכאיל גורבצ'וב, ואמנם אנשיו הודיעו מראש שיביא באמתחתו מתנות חג מולד לא רק לארה"ב אלא לעולם כולו. גורבצ'וב לא איכזב. בשעה אחת־עשרה לפני הצהרים נשא את נאומו בפני העצרת הכללית של האו"ם והטיל את הפצצה: צמצום כוחות חד־צדדי אשר יבוצע במהלך השנתיים הקרובות. הפרטים כבר ידועים ופירושם מתנות יפות למזרח אירופה ולמערבה, לכל חברות נאט"ו וגם לסין, חמישים אלף חיילים הממוקמים בגרמניה המזרחית, צ'כוסלובקיה והונגריה, לכל הדעות מתנה יפה. ובנוסף לצמצום הכמותי הבטיח גם שיהפוך את צבאות ברית וארשה לצבא הגנה במקום צבא הערוך להתקפה, ויהפוך מפעלים ליצור נשק למפעלי תעשיה. לארצות המתפתחות הבטיח גורבצ'וב מורטוריום על חובות מצטברים, ובמקרים מסויימים גם ויתור עליהם. לארה"ב הבטיח להעביר מק"ם המהווה סלע מחלוקת בין המעצמות לפיקוח של האו"ם. וליהודים הבטיח לחסל את בעיית הסרובניקים על־ידי חקיקת חוקים ברורים ומפורשים אשר יבהירו מראש את הנדרש מאלו החשופים למידע של סודות מדינה. לעולם כולו פנה גורבצ'וב בבקשה לפתור בעיות פוליטיות באמצעים פוליטיים, ובעיות אנוש באמצעים אנושיים. והעולם שמע והתפעל: "הנאום הטוב ביותר שנשא גורבצ'וב אי פעם", הצהיר כתב רשת הטלוויזיה בכבלים סי.אן.אן. במוסקווה. "הצהרה תכבוש כותרות בבירות אירופה", אמר פרשן אחר. "צמצום מסוג זה יכול למנוע את סכנת הבליץ קריג באירופה", הודיע פרשן אחר. "אם בעקבות צמצום כוחות זה תצמצם ארה"ב את תקציב ההגנה שלה במאה מיליארד דולאר, נוכל לחסל תוך שנה וחצי את הגרעון בתקציב", הסביר פרשן אופטימי נוסף. ואפילו הנשיא רייגן נדהם לרגע, ואמר עם תחילת ארוחת הצהרים המשותפת "אני מאמין שאם נהיה בעדיפות כוחות כתוצאה מצמצום כוחות סובייטי זה, נתאים את עצמנו. אין אנו שואפים להיות בעדיפות כוחות". אלה היו האופטימיסטים. המתלהבים אך בעקבותיהם באים ההרהורים השניים. ולמרות שהנשיא רייגן מגדיר עצמו כאופטימיסט, לאחר שהספיק לעכל את הצהרתו של גורבצ'וב הוא פנה למאזיניו בנאומו בוואשינגטון וביקש "אנא אתם השמרנים, למען ארצנו ולמען הנשיא הנבחר ג'ורג' בוש, המשיכו להטיל ספק". ומזכיר המדינה ג'ורג' שולץ אמר "לברה"מ עדיפות בכוחות קונבנציונליים, ולכן לא תהיה סימטריה גם לאחר הצמצום החד־צדדי של הכוחות. אשר ללא ספק הוא מהלך טוב ואנו מברכים עליו." הנרי קיסינג'ר סקפטי עוד יותר "יתכן ויצמצמו רק את הטנקים בני שלושים השנה, ולא תהיה לכך כל משמעות", הוא אומר. ופרופסור מרטין מקולי מאוניברסיטת לונדון חושד שמהלך זה תוכנן רק כדי לגרום לפיצול בין ארה"ב לבין בנות בריתה במערב אירופה.

וכמספר הדעות על חשיבות הצעתו של גורבצ'וב, כן גם דעות רבות על מה הביא אותו למהלך זה. "כשלון השיטה הקומוניסטית", אומר ארקאדי שאבצ'נקו אשר ערק לארה"ב בעת היותו שגריר ברה"מ לאו"ם. "בעיות קשות מבית", לדעת ארתור הארטמן בעבר שגריר ארה"ב לברה"מ. "אין הוא מפסיד דבר", מפי פרשן אחר. או אולי כדי לשחרר צעירים רבים ומוכשרים מעול השרות הצבאי על מנת שיתפנו לפעילות אזרחית, כפי שמסביר דוד שיפלר, מומחה לנושאי ברה"מ. אך מבול הפרשנויות והדעות לא גרעו כהוא זה מהרושם האדיר שהשאיר גורבצ'וב על האמריקאים. כשחזר שוב לפרוץ לחלל שנוצר בעת חילופי נשיאים כאן, ולקחת את היוזמות המדיניות בידיו, להכתיב את סדר היום בין שתי המעצמות, ולהכתיב את קצב ההתקדמות, לא על־ידי הסכמים, אלא בשיטה הישנה של דוגמה אישית, זיכה אותו בבת־אחת בתואר של "המנהיג האמיתי הראשון בברה"מ". אם כי נאום גורבצ'וב באו"ם ערך קצת למעלה משעה, הוא העסיק את הפרשנים עשרות רבות של שעות וימשיך להעסיק מומחים למיניהם זמן רב.

גורבצ'וב עצמו לא בזבז זמן. לאחר שהטיל את הפצצה הדיפלומאטית יצא בשיירתו בת ארבעים המכוניות לכיוון הרובעה אשר בה הפליג במפגש נהר ההדסון והאוקיאנוס האטלנטי, לעבר הגברנור איילנד שם המתינו לו הנשיא רייגן וסגן הנשיא בוש. וכאן נוצר מצב מביך, בעוד הנשיא יורד ממסוקו רק דקות ספורות לאחר שסיים גורבצ'וב את נאומו, וכבר צועקים לעבר המסוק "מה דעתך? מה תאמר? כיצד תגיב? האם תצמצם כוחות?" הנשיא עומד כלא מבין על מה הם מדברים, הוא ודאי חושב, ובחיוך מקסים, ניפנוף יד קל ובהמהום לא ברור הוא מפלס את דרכו לעבר הבניין, רק כדי להיקלע למצב דומה, הפעם בנוכחותם של בוש וגורבצ'וב. סעודת הצהרים של השלושה נמשכה כשעתיים, התחילה לא לפני שגורבצ'וב השמיע ארבע פעמים את הנייט הרוסי המפורסם. לשאלת כתבים האם יש לו התנגדות מבית ענה בעקשנות "נייט, נייט, נייט". נראה שבכך ניסה לשכנע גם את הגנרל אחרומייב תת שר ההגנה אשר הודיע דווקא באותו היום על פרישתו. לדברי הנשיא השיחות היו חיוביות ומעודדות. השלושה דנו בנושא זכויות האדם, הקרוב מאוד ללבו של רייגן, בנושאי פיקוח נשק, בנושאים הנוגעים ליחסים בין שתי המעצמות ובפתרון סכסוכים אזוריים. במסגרת זו דנו גם על הסכסוך באזורינו. וגורבצ'וב הביע דעתו שעל המעצמות לשתף פעולה כדי להביא לפתרון הסכסוך במזה"ת, ולא נמנע מלבקר את מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ על החלטתו למנוע מערפאת אשרת כניסה לארה"ב ומגיע לאו"ם. ביקורת דומה מתח גורבצ'וב בפומבי בנאומו באו"ם. חילוקי הדעות בנושא זה לא נפתרו גם אחרי ששולץ הסביר לו את הרקע להחלטה זו. סגן הנשיא בוש, אשר הקפיד ביותר לשמור על פרופיל נמוך, ולא לגנוב לרייגן את ההצגה, העלה את נושא איסור נשק כימי. מיד לאחר הסעודה יצאו השלושה להשקיף על פסל החרות, ולאחר שהצטלמו לכל כלי התקשורת שבעולם, רייגן ובוש חזרו לוואשינגטון ואילו גורבצ'וב יצא לפגוש את ראיסה רעייתו בגורד השחקים הגבוה ביותר בניו יורק, הוורלד טרייד סנטר, ממנו השקיף על ניו יורק והתחכך בהמון הקפיטליסטי. לאחר שעבר ליד בניין הבורסה שבוול סטריט, נסע לאורך ברודוואי עד לטיימס סקוור ומשם חזר להתכונן לקבלת הפנים שערך לכבודו מזכ"ל האו"ם.

דווקא שם היתה הפתעה לישראל. כאשר הגיע נציג ישראל באו"ם השגריר יוחנן ביין ללחוץ את ידי גורבצ'וב, מסר לו את ברכת ישראל. על כך הגיב גורבצ'וב: "אני מודה לכם שוב על שיתוף הפעולה היעיל בעניין תקרית המטוס, ומסור לממשלת ישראל ולעם כולו שבברה"מ יש הרבה רצון טוב וידידות כלפי ישראל".

למרות האהדה שהפגינו בני יורקים כלפי גורבצ'וב, לא נחסכו ממנו ההפגנות: היו ליטואנים, ארמנים, פולנים, אפגאנים, לצד אוקראינים ויהודים. כל אחד הפגין למען מטרותיו וכולם ביחד הזכירו לנו שלא לפני זמן רב כינה הנשיא רייגן את ברה"מ "כוחות השחור". ואי־אפשר שלא להתפלא מהזכרון הקצר של הבריות, או אולי מהאישיות המרתקת של גורבצ'וב, אשר עשויה לשנות את מהלך ההיסטוריה אם לא יכשילו אותו בארצו.

ובל נתעלם מהחרדה לקראת המפגש בין ננסי רייגן האלגנטית לרעייתו המרשימה של גורבצ'וב, ראיסה, שתי נשים שהאהבה איננה שוררת ביניהן. מפגש קצר לסעודת צהרים בביתה של אשת מזכ"ל האו"ם לא הספיק לחשוף את היריבות, ובכך נמנעה תקרית דיפלומטית בדרג של רעיות. ביקור זה תוכנן להמשך על הצד הקל, סיור במוזיאון המטרופוליטן, ביקור בסנטרל פארק, רק דברים נעימים. אך לא כל סיפור מסתיים בסוף אגדי. בחצות, כמו בסיפור סינדרלה, הודיע שר החוץ אדוארד שוורדנאדזה שגורבצ'וב עומד לקצר את ביקורו ויחזור לברה"מ כבר ביום חמישי. ואת הגלגל אשר טבע שלפני את ארמניה, רעידת אדמה קטלנית, שעוצמתה 6.8 בסולם ריכטר, שגרמה לאלפי הרוגים. באותו הזמן בדיוק ברשת טלוויזיה אחרת, נפלט מפיו של ניקולאי שישלין ראש הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית: "כשיצאנו מברה"מ המצב היה שונה, עתה אנחנו חייבים לחזור, יש לנו דרכים משלנו לפתור את הבעיות הפנימיות שלנו". ואנו לעולם לא נדע מה היתה הסיבה האמיתית לקיצור המסע, ורק נשאר לנו לתהות על כמה עלינו להאמין לכל הבטחותיו של גורבצ'וב באו"ם, אם אי־אפשר להאמין אפילו לנייט הנרגש שלו.

עכשיו

לספרות, אמנות ועיון

בשדה עיון

מאת דב בר־ניר

ב.ג. והאינטלקטואלים

מיכאל קרן, „בן־גוריון והאינטלקטואלים"; תירגם מאנגלית: שמשון עבמל, אוניברסיטת בן־גוריון בנגב, קריית שדה־בוקר; 1988; 197 עמ'.

מחקרו של ד"ר מיכאל קרן ניתן למעשה לחלקו לשני חלקים המשתלבים זה בזה: פרשת היחסים היהודית של דוד בן־גוריון עם האינטלקטואלים, בשורות מדעי הרוח, מדעי הטבע, חקר המקרא, הספרות והאמנות – ובעקבותיה, תוך כלים שלובים עמתם, היחסים הכלליים בין מה שהוא קורא, כבותרת־משנה, „העוצמה, הדעת והבריומה". מחקרו הוא חוכר מחשבה מצויין בכל השטחים הללו. אך ניכבא מעיים. האף חלקים פרודשם על הנחות המחבר ועל מסקנותיו – וזאת לא משום שנרצה להיראות „צודקים יותר", אלא משום שגישתנו אחרת, ויותר משהיא „מסקידיך" בסוגיות הנדונות, היא מעין דו־שיח עם המחבר, בדרך עתונאית־פובליציסטית.

על יחסיו היהודיים־אישיים־הנוחיים של ב.ג. עם האינטלקטואלים, לא בכל מסלול חייו, אלא בתקופת עמידתו בראש ממשלת ישראל, דרך „הפרשה" הידועה ועד לרדתו מן השלטון, נותן מיכאל קרן ריווח היסטורי כן. לצד פרשנות המוטיבה פוחדשם השגות אחרות. בנדק מחלק המחבר יחסים אלה לשתי תקופות: תקופה־הראשית, של מעין עמידה במעמד הר סיני של כינון מדינת היהודים המחודשת, כאשר, בעת התפעמות לאומית והערצה המנהיג שהביאנו עד הלום, היו, כדבריו, „האינטלקטואלים שותפים פעילים בתהליך בניין האומה שבראשו עמד בן־גוריון". לאחריה באה תקופה שנייה, כאשר, בהסתבכו בקדרי „הפרשה", „נתפס ב.ג., לראשונה בקאריירה הפוליטית שלו, כמי שממלא תפקיד מפלגתי רגיל, לא כריזמטי... כאשר חילוקי הדעות לגבי טבעה של הדעת והיחס בינה לבין העוצמה הפכו להיות לסוגייה בולטת". הקיצור: נתגלע או קרע עמוק בין אנשי הרוח, המדע, הספרות והאמנות, לבין מי שהיה פעם גיבורם הנערץ. כיצד אמר אז נתן רוטנשטרייך: „מה שקרה לנו הוא שרמותך נתעוותה". כאן אקדים לרגע קץ מסקנה, לדעתי מוחפת, שמסיק המחבר מפרשה בן־גוריונית ייחודית להרכסים כלליים יותר, כמעט הייתי אומר אוניברסאליים, נוסח, כלשונו: „האתגרים שהציב (בן־גוריון – ד.ב.) לאינטלקטואלים הדריכו בהירות את המתחים הבסיסיים שבין הדעת לבין העוצמה, ברמה העקרונית" (כל ההדגשות יהיו שלי – ד.ב.). והנה, עם כל הערכתנו המלאה את עבודת המחבר, ניכבא מעיינים השגות משלנו, גם לצד הייחודי הבן־גוריוני, של רקמת היחסים עם אנשי הרוח, וגם לצד הכללי, שאליו חותר המחבר.

★

בבדק מסקנת המחבר כי „את ב.ג., בתפקידו הכריזמטי, השוו עם מנהיגים דגולים אחרים מן התקופה שלאחר מלחמת העולם, כגון מאקמילאן, דה־גול, אדנאואר, צ'רצ'יל, אייזנהאואר, ואחרים, בעיצוב המציאות המשפיעה והתפעלותה בתקופות ובמבצעים קריטיים". הם לא היו איפוא „פוליטיקאים" גרידא, אלא משכמם ומעלה, בחברה מזומנת. אצל בן־גוריון התבטא הדבר במה שהוא קרא משיחיות, אוהדת ולא דתית, מחושית ולא ניסית – כאשר הכול נתבעו אפילו להיות מגוייסים להשגת היעדים מרשימים, הרחוק מעבר לנתון. אומר המחבר: „מן המדען ציפה לחקור את סודות הטבע, כדי לסייע להתגברות על המחסור במשאבים טבעיים. הפילוסוף היה אמור להחשף ולטפח את כוחות הגבורה הגנוזים בעם... הסופר היה אמור לכתוב את היצירה האפית הגדולה של התקופה". מן ההיסטוריון ואיש התרבות גם תבע לבנות גשר אל עברנו היהודי הקדום, תוך מעין פסיחה על אלפיים שנות גלות עלובות. המחבר אף מעיר, כי „ב.ג., מבחינה של חברה מתפתחת בשנות ה־50, הקדים ללא ספק את זמנו מבחינת המשקל הרב שייחס לתפקודן המשולב של הדעת והעוצמה, כמימושם של יעדים לאומיים". ואמת, ביתר שאת כאשר, לדעת המחבר, „ברחבי העולם כולו עולה הדרישה לעיצוב מערכות מימשל נוסח המלך־הפילוסוף, המסוגל להפעיל בצורה יעילה מערכות משולבות של דעת ועוצמה". עד כאן, הכול נראה שפיר, אך בעקבות האימרה „אליה וקוץ בה", איפה היה כאן הקוץ?

המשיחיות הבן־גוריונית – להבדיל ממשיחיות השקר הדבינוביסטית, שיכורת המלים המהוגרת – היתה קונסטרוקטיבית־קונקרטית, אם גם אוטופיסטית. קונסטרוקטיבית – כאשר הוא קרא למאמץ עליון של האומה, של כלכליה, נוסח: „בין שהם חלוצי עבודה או חלוצי התיישבות או חלוצי הרוח". בהתאם לכך גם כותב המחבר, ש„בשנת 1949 הצטיין היחס שבין הסופרים לבין המדינה במחוייבות מלאה ושלמה: לא ניכר כל קושי מצדם להסתגל למרותה של המדינה החדשה. הם זיהו אותה עם ערכים משיחיים, ורבים מהם התפעלו מן המשיח שניצב בפיסגה". כותב טורים אלה שחוי את הימים ההם ולא הלך שבי אחרי המשיחיות של בן־גוריון, בכל זאת (על אף עיוותיה, באותם ימים) מודע בהחלט לכוחה המלהיב והמתח, התואם, אגב, רוחות דומות בכל מהפכה מדינית וחברתית גדולה בעמים אחרים, לרבות המהפכה הצרפתית, בשעתה. אך היתה זו גם משיחיות שאפתנית ומילולית בבירור רבה (גם אם ב.ג. האמין בה, מלה במלה), וממילא אוטופיסטית, כאשר ב.ג. הכריז למשל, על רצונו העז ל„הקמה של חברה לדוגמה שתיעשה „אור לגויים" ובאמצעותה יושגו ויוגשמו הגאולה האוניברסאלית, שלטון הצדק, אחוות האדם וסילוק הרשע".

משיחיות־בראשית זאת לא עמדה במבחן הימים. היא התנפצה למה שב.ג. העלה תחילה על נס, שילוב הדעת והעוצמה, ולא עמד בניבוניו. כותב המחבר: „הוא דרש מהאינטלקטואלים להתמסר לתפקיד כנוותיהם של החברה" אך חזר בו בהמשך, בעת נאום סארקאסטי למורי בכנסת, כי „אם אזקק להחזיק־דעת בעניני תוספתא אפנה ברצון לפרופסור אורבך, בענייני אלוהות – לפרופסור בובר, ובענייני מקח וממכר וכלכלה לפרופסור פטנקין, אבל אינני מודה בסמכותם העליונה של פרופסורים נכבדים אלה בענייני בטחון, או בענייני הגינות מדינית". ומסכם המחבר: „ב.ג. לא ראה סתירה בין תביעתו מאינטלקטואל שיגלה יתר פעילות בעיצוב אופייה החברתי של המדינה לבין סירובו להעניק לו זכות השפעה בנושאים פוליטיים". ברם אין קיימת כל תמיד סינית אמיתית בין דעת ועוצמה, בין נהייה הגותית לאומת לבין מה שב.ג. קרא הגינות פוליטית. והנה, הדברים הלכו והחמירו כאשר התגלע פער, מעמיק והולך, בין מה שב.ג. קרא „חזון המשיחי" לבין המציאות הפרוזאית, אף המסוכסכת בקצוות ישראל, במה שאולייה אדרנבורג כינה „היום השני של המהפיכה". ואמנם, כותב מיכאל קרן, „החלו האינטלקטואלים לגלות קוצר־רוח כלפי דבריו של ב.ג. בנושא המשיחיות... במהלך ויכוחיו המפורסמים... עם פילוסופים, כאשר הבינו שהוא ממיר אידיאולוגיה לאומית במשיחיות מדינית". ומהי משיחיות מדינית – זאת קראנו אצל יעקב טלמון באשר הזהיר מפני מה שקרא „דימוקראטיה טוטאליטארית". כל אלה, בתנאי קבוע אולי: אפילו כאשר, לדעת המחבר, „ב.ג. לא הסכים שהוא עורך „פוליטיזאציה של הגאולה", ובכל זאת נעשה, הלכה למעשה, בימי „הפרשה" ואילך, כולו „עוצמתי", תלות האינטלקטואלים בתקציבים ממלכתיים שפתחה „פתח לשליטה ממסדית על הקהילייה האינטלקטואלית" לא הניעה את בן־גוריון לעסוק „בניצולם של פתחים אלה, או בפגיעה בחירות האקדמית". עם זאת, אין ספק שהוא עסק, כדברי המחבר, ב„פוליטיזאציה של הגאולה", הקרויה משיחיות. עוד הערה אחת, בטרם ניגע במסקנות הכלליות של המחבר בסוגיות דעת ועוצמה, מעל ומעבר לפרשה הבן־גוריונית היהודית. הכוונה היא למה שב.ג. כינה „הגינות מדינית", כלומר, יחסי פוליטיקה ומוסר, וכן הנות ומוסר. אומר על כל אלה המחבר: „שלוש עמדות אפיות יש בנושא היחס שבין המדינה לחברה. העמדה הראשונה מזהה את האתיקה החברתית עם אינטרס המדינה. השנייה דורשת ליישם אותה באורח בלתי מובחן בניהול המדינה. השלישית מכירה במתח בין השניים וכן בצורך למצוא איזון בין צורכי המוסר, הנקבעים בחברה, לבין המציאות הפוליטית". מלת המפתח היא כאן „איזון", והשם פנים לא שיעבוד המוסר לתכלית פוליטית לחוצה. בהתאם לכך נתן פעם איינשטיין את ידו ליצירת פצצת האטום כאשר התברר לחלוטין כי אחרת תקדים גרמניה ההיטלריסטית את העולם הקרוי נאור. כאן נראה כי לא ניתן כלל להעביר מצפנית קו חוצה בין אינטלקטואלים, ו„עטרותיהם על ראשיהם", לבין מדינאים המקבלים עליהם את כל עול האחריות. לנעשה, בעיית פוליטיקה ומוסר היא גם בעיית אינטלקטואלים, האיש איננו יכול לרחוץ כאן בנקיון כפיים.

★

כללית, אומר המחבר, „ההנחה שלפיה מתבסס המוסר הנוכחי" היא כי שיחסים הנוספים … קונפליקט עקרוני בין הדעת לבין העוצמה. המחבר כולל במושג „דעת" גם את הסופרים, ולכן נסמך בהחלט את ידנו על אמירתו כי „יצירות ספרות, בניגוד להצהרות אידיאולוגיות, משקפות התרשמויות יחיד, שונות ומגוונות". הסופר צועד מן האדם, קודם־כל שוב אל האדם, ולאחר מכן, בעקיפין, ולעתים במישרין, אל החברה.

קראתי באחד העתונים שפעם עת, חתן פרס „פמינה" בפאריס, כאשר נשאל על מעורבותו החברתית, השיב: „כאשר אני מתווכח עם הזולת, אני כותב מאמר. אך כאשר אני מתווכח עם עצמי, אני כותב רומאן". ואמנם, כאשר המשיחיות הבן־גוריונית פינתה את מקומה, בשנות השישים, לממלכתיות די ביורוקראטית, הסתייג מעתה ס. יזהר מן ההוות שבין רשות הרבים ורשות הפרט, ואמר: „המדינאי הוא מי שמכריע בגוג ארגאו. אחד הוא מוחק, וממילא מתבטל הפן השני השייך מבחירה להבריה. ואילו הפילוסוף זה בחות הפן הזה והפן האחר. במקום שדעתו של המדינאי נחה, ושקט יורד עליו, נסער האינטלקטואל". עד כאן הסופר, שלדעת ברנארד־הנרי לוי, היהודי־הצרפתי, בספרו „בשבח האינטלקטואלים", מגדיר כך את „שמה השיפוט" של עצמו, אפילו מתגייס הוא, מפעם לפעם, לשירות חברה: יש ודאי לאמנים „חובות" כלפי החברה, אך החברה יש לה חובה אחת ויחידה כלפינו, האמנים: רדי מאתגנו. שכן, מוסיף הוא, „בכל סופר, הראוי לשם זה, יש גישה אחת ויחידה: נמצא הוא לבדו, לנפשו לבדו, בשעה שהוא כותב... יש בו אי־אמון והישי נגד לחץ הקהילה... אפיו הוא, ללא תקנה, מרדני, אינדיבידואלי, בכתיבתו". אולי הפריז לוי, אך עובדה נחרצת היא שהסופר, המשורר הוא כולו אספקלריה של האדם, של היחיד, על בעיותיו הנפשיות, אף המטאפיסיות, הבכך כל עשרו ויחודיותו.

אך מחברנו עוסק גם באנשי המדע, ואילו עמד כאן על נהירתם הדקדקנית לרציונאליות, וכן נאמנותם למתכונות שהדיסציפלינה המדעית כופה ממש עליהם, אם אדיר הפבם להיות ולהישאר אנשי מדע, היינו התחמים על כל מלה בהרצאתו. אך למקרא מחקרו התרשמנו אחרת. הנה אומר הוא: „המנהיג בעל החזון מנסה בדרך כלל לעבור את קו הגבול של המציאות, כדי להשיג לבני עמו עתיד טוב יותר... המדען, החוקר את אמצעי הפעולה הזמינים, הפילוסוף המגדיר את המסלולים הנורמאטיביים הראויים, ואפילו הסופר המתאר להם לגיטימאציה, עשויים, בסופו של דבר לספק מערכת אפשרויות רחוקה למדיי". ועוד: „את כל הוויכוחים שהתנהלו בין בן־גוריון לבין האינטלקטואלים ציינה עמידתם של אלה המתרחכים על הצורך להכיר בגבולות הדעת. בעיני האינטלקטואלים היתה הכרה זאת משום סייג שלעולם אין לעברו". וכל כך למה ומדוע? משום קיומם של שלושה סייגים לדעת: „הדעת היא תמיד זמנית... תמיד חלקית... והוכל לשגשג רק אם תישאר בן־חורין (ונבוא אחרון זה טובן מאליו).

כאן שואל אני: מדוע רואה המחבר את המיגבלות הללו כ„רחוקות למדיי"? גאליליי הניח הפעותיה על כדור הארץ, הענה ושלקת על בעיית הקוסמוס – אך מה היה כאן „רחוק למדיי"? מה היה רחוק בתורת ניוטון, מה היה רחוק בתורת איינשטיין, מה היה רחוק בתורת דארווין, ומה היה רחוק בגילויי פאסטר, או של מאדאם קירי. או בתגליות הביולוגיה והרפואה המודרניות? הרציונאליות אינה מוגבלת. כבר אמרו כל הרציונאליסטים הקדומים, וחלק רב מן המאוחרים, כי, רציונאליות, אנו משתעבדים לחוקי הטבע כדי לשלוט עליהם מרבית. כל תגלית חדשה במדעי הטבע, ואף במדעי החברה והמדעי הנפש, באה להוכיח כי מהיפותיזה להיפותיזה ומחלוקות לחלוקות מרחיבים אנו לא רק את הדעת, אלא גם את שטח שליטתנו, איננו כלל „רחוקים למדיי".

בכל אלה לא נעשינו שותפים לנאיביות האופטימית, כאילו על כנפי נשרים, של דוד בן־גוריון, כאשר קשר כריזמה אישית בחזון משיחי ובנסיון להתום את האינטלקטואלים, את המדע ואת הספרות לתנופתו האישית ולהגמוניה הפוליטית שלו, של ממשלתו ומפלגתו. בבחינה זאת נוכל לחתום מאמר זה באזהרת המחבר, האומר: „אם יש לקח בפרשה זאת, מבחינת האינטלקטואל המודרני, הרי הוא מסתכם בכך שתרומתו לחברה תלוייה בכושרו להתגבר על הקסם המרתק המתלווה לכריזמה, ולהגן, מתוך בטחון, על הדעת כשהיא משתלבת עם העוצמה, על מנת לשרת יעדים לאומיים". אמן סלה.

„דקונסטרוקציה" מהי?

מאת זאב לוי

כריסטופר נוריס, „דקונסטרוקציה להלכה ולמעשה"; מאנגלית: צבי מרמלשטיין; „ספרית פועלים", תשמ"ח/1988; 187 עמ'.

זרמים ואסכולות, המסעירים את חיי הרוח באירופה ובאמריקה, מגיעים לתודעת החוגים האינטלקטואליים אצלנו בדרך־כלל באיחור של כמה שנים. זה מה שאירע גם לזרם ה„דקונסטרוקציה" (Deconstruction). (כפי שיתברר להלן, ספק אם מותר בכלל להשתמש לגביו בשם „זרם" או „אסכולה"). מגמה פילוסופית־פרשנית קונטרוורסיאלית זו, שהחלה את ראשית צעדיה לפני למעלה מעשרים שנה, בסוף שנות השישים, בצרפת, זכתה כעבור זמן קצר לתהודה עזה בין חלק ממבקרי הספרות באמריקה (בעיקר באוניברסיטת ייל) אך היא כמעט איננה מוכרת עדיין אצלנו, מלבד בחוגים מצומצמים של פילוסופים ומבקרי ספרות. אמנם אביה הרוחני של הדקונסטרוקציה – הפילוסוף הצרפתי־יהודי ז'אק דרידה – כבר ביקר והרצה מספר פעמים בארץ ועכן כמה אישים בולטים של קבוצה זו מארצות־הברית, כגון ג'פרי הארטמן, הרולד בלום ויונתן קאלר, אך, כאמור, רישומה אינו מורגש עדיין אלא מעט בהגות הפילוסופית ובחקר הספרות בארץ. על דרידה והדקונסטרוקציה הופיעו עד כה 3 מאמרים קצרים בכתב־עת לחקר הספרות, פרי־עטם של אורי אלטר, אשר עיזן ומשה רון; הדיון השיטתי היחיד בעברית עד כה הינו הפרק האחרון – „מסטרוקטורליזם לדקונסטרוקציה" – בספר־הרמנויטיקה (תל־אביב: „ספרית פועלים" והקיבוץ המאוחד 1987, עמ' 254–282). וזה לעומת עשרות של ספרים ומאות של מאמרים בלועזית. לכן יש לברך על כך, כי ראה אור עכשיו בלבוש עברי ספרו של כריסטופר נוריס, שהיה אחד המחקרים הראשונים על הדקונסטרוקציה. זהו הספר הראשון מבין שלושה, שכתב נוריס על דרידה והדקונסטרוקציה.

הן בפילוסופיה והן בביקורת הספרות והאידנא קיימת נטיה – בלתי־מוצדקת, לדעתי – להתייחס בביטול ובזלזול מסויים לזרמים, שקמו בתחומי חיי הרוח אך זה לא כבר. בפילוסופיה בלטה ובולטת מגמה זאת בעיקר בגורנים השונים של הניאו־פוזיטיביזם, אך לא כאן המקום להתעכב על כך. הגישה הזאת גורמת בדיעבד לכך, כי נוטים לראות בכל זרם חדש משהו אופנתי וחולף, ולא מקישים את תשומת־הלב הנדרשת לבירור תרומתו היסודית המהותית יותר (אם ישנה כזו) לחיי הרוח והמחשבה בכלל. בהגות ובספרות של צרפת – ערש הדקונסטרוקציה – בולטת התופעה הזאת מאז תום מלחמת העולם השניה, כאשר שלט בכיפה האקזיסטנציאליזם, בעיקר מיסודו של סארטר. בסוף שנות החמישים וראשית שנות השישים הומר זה ע"י הסטרוקטורליזם, שהטביע אז את חותמו החזק על מרבית הענפים של „מדעי־האדם", ואילו כעת אנו שרויים, כביכול, כבר בעידן „בתר־סטרוקטורליסטי", שהדקונסטרוקציה מהווה את ציודו המרכזי בשדה הפילוסופיה וביקורת הספרות. יתירה מזו, יש עכשיו בצרפת גם הוגים, כמו למשל ז'אן־פרנסואה ליוטאר (J.-F. Lyotard) ואחרים, המדברים אפילו כבר על „עידן בתר־מודרני". המונח Post-modernity הפך אף הוא למטבע־לשון מן השגורים. הקידומת הזאת „בתר" (post) טעונה משקל רעיוני ורגשי רב, ובאה, כביכול, לרמוז על כך, כי כל מה שהיה לפני כן, אבד עליו כלח. תופעה דומה קיימת גם בביקורת הספרות באמריקה. אם בזמנו התמרדה אסכולת (New Criticism) נגד מגמות שמרניות בחקר הספרות של שנות השלושים, הארבעים והחמישים (של חוקרים כמו ליוויס, חלק, ויססט, שלא לדבר על אליוט), הרי באים כעת ה„דקונסטרוקטורים" האמריקאים ומכריזים על „הקריטיציזם החדש" כתוך ישן ומיושן.

מול „אפנה" כמעט־ניהיליסטית זו נראית לי עדיפה הרבה יותר הגמה, שבאה בשעתה לביטויה המובהק במונח ההגליאני המפורסם Aufhebung (מבלי לאמץ, כמובן, את עצם הפילוסופיה הספקולאטיבית של הגל), והיינו תנועה, שכבר כבר עם שלילת התכנים של מחשבת העבר, שלא עמדו במבחן הביקורת העיונית החדשה, שומה לשמר את השיגיה וגרעיני האמת שלה, שלא גם ליתן, והעיקר להעלותם, ע"י תרומה מקורית של ההגות, אל רמה גבוהה יותר. ואילו הדקונסטרוקציה, המתמקדת בראש ובראשונה בטקסטים כתובים, שואפת, כפי ששמה מעיד עליה, „לפרק" (deconstruct) ולרוקן אותם טקסטים מכל משמעות קודמת או מוגדרת. דרידה – אבי־המולידה של מתודולוגיה זו – מפעיל אותה בראש ובראשונה על טקסטים פילוסופיים, החל באפלטון, דרך ריקארט, רוסו, הגל, הוסרל, ניטשה והיידגר, ועד עמנואל לוינס, הפילוסוף הצרפתי היהודי החשוב בן זמננו, המבקר תכופות בארץ. באמצעות ספרים או מסות מקיפות על הטקסטים של פילוסופים אלה, או של פ. דה סוסיר וק. לוי־שטראוס הסטרוקטורליסטים, הוא משתדל להמחיש ולהדגים את המתודה הדקונסטרוקציוניסטית. אמנם ראויים לציון גם עיוניו המקסימים על המשורר היהודי־צרפתי אדמונד ז'אבס (Edmond Jabes) או על ז'אן ז'נה. ואילו תלמידיו האמריקאים של דרידה נדרשים באמצעות המתודה הזאת קודם־כל ליצירתם של משוררים אנגלים כמו שלי, בלייק, וורדסוורת, סטיונס ואחרים. לפנינו תמונה מוזרה: מייסד הדקונסטרוקציה – דרידה – הוא פילוסוף, ואילו מאמצי שיטתו (בארה"ב) אינם פילוסופים אלא מבקרי ספרות. אבל תופעה זאת איננה כל כך פאראדוקסלית, כפי שהיא נראית למבט ראשון, מכיון שאליבא דדרידה מתפרקות ממילא כל המחיצות בין פילוסופיה, ספרות וביקורת. כשל כך מודרכים המבקרים האלה בארה"ב גם הם ע"י שיקולים פילוסופיים במובהק. זה אמור באופן מיוחד לגבי פול דה מאן, המבקש לחשוף את המסד הפילוסופי של היצירה השירית, כדי „לפרק" אותו מסד בהמשך מכל משמעות. דה מאן (שמת לפני כמה שנים), מי שהיה ראש וראשון למבקרים הדקונסטרוקציוניסטים באמריקה, הושפע חוקית לא רק מדרידה, אלא, כמו רבים, מניטשה. ואילו הרולד בלום, היושב כאילו על הגדר, שואב השראה להתמודדותו העיונית עם הדקונסטרוקציה מתורת הקבלה היהודית (שאותה הוא מכיר בעיקר דרך כתביו של גרשם שלום). הוא אופיין, למשל, את נטיית הדקונסטרוקציה לפרק, בתחום תורת הספרות, מודלים תיאורטיים, שאך כמה שנים לפני כן נחשבו כיעדים למטרה ולמסד העיקריים של המתודולוגיה הסטרוקטורליסטית, בתור „שבירת הכלים".

ז'ק דרידה

התפנית האנטי־תיאורטית והאנטי־סיסטמטית של הדקונסטרוקציה מהווה ללא־ספק גם ביטוי למשבר, שבו שרויה הביקורת המודרנית. אין זה מקרה, שהמלה הזאת – crisis – תופסת מקום כל כך מרכזי בביקורת הדקונסטרוקציוניסטית. גם נוריס עומד על הקשר הלשוני בין crisis ל־criticism (עמ' 11), ומעיר, שהמשבר הזה גרם לכך, כי הדקונסטרוקציה נעשתה להיפוכה הגמור של מה שהביקורת אמורה היתה להיות עד אז. אפס, ההנחה הבוטה של הדקונסטרוקציה, שאי־אפשר להצדיק שום מתודה ביקורתית, וכי שום פירוש איננו סופי ואיננו תופס, הוליכה אותה למסקנה הפאראדוקסלית הקיצונית, כי בעצם כל פירוש תופס. כל אחד ואחד רשאי ויכול לעשות עם הטקסט, המשמש נושא־עיונו, כאוות נפשו. אין להתחשב לא בכוונות המחבר (האמתיות או המשוערות) ולא בהקשר שבו נכתבו הדברים.

מטבע הדברים מקדיש נוריס את חלק־הארי של ספרו למישנתו של ז'אק דרידה. דרידה הוא פילוסוף, שהגותו ינקה מהפינומנולוגיה של הוסרל ומהגיגיו של ניטשה: רבים ראים בו מין פילולוג משנה, המטפח סגנון כתיבה אקססנטרי ובו־זמן וירטואוזי, הסותר לכאורה כל מוסכמה. אך לית מאן דפליג, כי הוא מהווה דמות־מפתח, אשר בעוד כמה עשרות שנים אולי ייחשב למבשרה של תקופה חדשה בפילוסופיה בכל מה שנוגע לקריאה, כתיבה ופרשנות של טקסטים. צרה היריעה כאן מלהשתרע על שפע החידושים הלשוניים, בחלקם שרירותיים מאוד, של דרידה, אשר באמצעותם הוא מנסה להעביר את המסר הפילוסופי שלו. אחד המפורסמים שבהם היא המלה differance (תחת הכתיב הנכון difference), שדרכה הוא מנסה להביע את הרעיון, כי כל משמעות לא רק נבדלת מזולתה, אלא גם משהה אותה, דהיינו שלעולם אין להגיע אל המשמעות האחרונית של המלה או הטקסט. ביטויים אופייניים אחרים, השגורים בפיו, הם dissemination (וזה גם שם אחד מספריו), כלומר פיזור משמעויות, supplement – תוספת משמעות, iterabilite חזרה, שיש בה בו־זמנית גם תמיד משהו אחר, ועוד רבים אחרים כאלה.

את מירב החצים השננים של ביקורתו מפנה דרידה נגד מה שהוא מכנה ה„לוגוצנטריזם" או ה„פונוצנטריזם" של המטאפיזיקה המערבית, הנותנת, כביכול, את הבכורה לדיבור על פני הכתיבה, ורואה באחרונה לא יותר מאשר „קול ללא דיבור". בעיניה אין הכתיבה מטרה בפני עצמה, כפי שטוען וחורש דרידה, אלא בסך הכל כלי, אמצעי, כדי להגיע אל משהו שמעבר. משום כך שולל דרידה, למשל, את התפיסה האופיינית והנכספת של מחשבת המערב „לשפוך אור" על משהו. הלהיטות לאור – אצל אפלטון, ריקארט, שפינוזה, הגל ודומיהם – כלומר השאיפה לידיעה, שהקריאה והכתיבה אך משמשות לה אמצעי, הביאו לפיחות־ערכה של הכתיבה כפעילות אוטונומית, שערכה טמון בה עצמה. „לשפוך אור" על הכתוב – משמע בקשת „המסומנים" שמאחורי „המסמנים"; לעומת זאת דרידה והדקונסטרוקציוניסטים שואפים להתמקד במסמנים בלבד, ולא במסומנים טראנסצנדנטיים. כאשר מוסט הדגש אל הכתיבה עצמה, נעלמת מיניה־וביה כל מסגרת של התייחסות והשתייכות, ועל כן חדל הכתוב להיות חד־משמעי ולכאורה גם לא היה כזה מעולם. כאשר ה„כתיבה", כפי שדרידה גורס אותה – „היא ספרות־פילוסופיה מעורבת", אשר הפכה לעיקר, המשמעות „מתפרקת".

כאמור, דרידה ממחיש את רעיונותיו ע"י אופן כתיבה וירטואוזי, המדהים את הקורא, ומשאירו תכופות בהלם. למי בעצם דרושה צורת כתיבה בלתי־אפשרית והמגמגמת כזאת? ויתירה מזו, אם כל כתיבה „מתפרקת" למשמעויות כמספר הקוראים, כיצד מקווה דרידה להעביר את המסר שלו לקוראיו? ואם יש להטיל ספק בכל ביקורת, הרי זה מכריח לזנוח, ככלות הכול, גם על הביקורת הדקונסטרוקציוניסטית. אלה רק מעט מן השאלות המטרידות הרבות, שמעוררת הדקונסטרוקציה. דרידה, ע"י העושר המפתיע של תחבולותיו הלשוניות, של לשון־נופל־על־לשון, המזכיר לא פעם את לוליינותו של לואיס קרול ב„עליזה בארץ הפלאות", מנסה להראות כי לשום מלה בטקסט אין מובן אחד בלבד, אלא שכל אחת ואחת „מתפרקת", כאמור, למשמעויות רבות לאין־ספור, וביחוד לכאלו, שלא התכוונו אליהן. ובפאראפראזה לרמב"ם: לעולם שערי הפירוש אינם ננעלים לפנינו.

★

היו אלה רק כמה דוגמאות מן הבעיות העיוניות, שהקורא יכול לעשות היכרות יותר יסודית עימם באמצעות ספרו של כריסטופר נוריס על הדקונסטרוקציה. זהו, כאמור, ספר שיטתי ותמציתי, המציג יפה את ההוגים העיקריים והטענות המרכזיות של הדקונסטרוקציה. אך דא עקא. בכמה מפרקיו, ובעיקר הראשונים, העוסקים במעבר מן הסטרוקטורליזם והניו־קריטיציזם אל הדקונסטרוקציה, מסתמך נוריס פחות על המקורות עצמם מאשר על ספריהם של חוקרים אחרים. הוא מרבה להישען על שני ספרים חשובים של יונתן קאלר, שדנו בפואטיקה ובסמיוטיקה הסטרוקטורליסטיות והבתר־סטרוקטורליסטיות. (דרך־אגב, באותה שנה, שבה ראה אור ספרו של נוריס [1982], הופיע גם ספר רב־היקף נוסף של קאלר „על הדקונסטרוקציה – תיאוריה וקריטיציזם לאחר הסטרוקטורליזם", שלא עמד, כמובן, עדיין מול עיני מחברנו).

בספר שלפנינו שבעה פרקים. הראשון דן, כפי שצויין כבר, וכאמור בעקבות קאלר, בשורשי הדקונסטרוקציה בסטרוקטורליזם ובניו־קריטיציזם, בשעה שבארבעת הפרקים המרכזיים מתמקד המחבר במישנתו של דרידה ובהשלכותיה, מתוקה אחר ההשפעות של הוסרל וניטשה על עיצובה, ודן גם ביחסו של דרידה להיידגר, מארקס, פרויד, הפילוסופיה הלשונית בת־זמננו וכדומה. בדיונו על דרידה ומארקס מסתמך נוריס שוב על שני מבקרים מארקסיסטים חשובים באנגליה – פרדריק ג'יימסון ותרי איגלטון. ובכלל, מורגשת היטב זיקתו של נוריס האנגלי לעמיתיו באנגליה בתחום המחקר הזה, יותר מאשר לחוקרים הרבים באמריקה. שני הפרקים האחרונים של הספר עוסקים בדקונסטרוקציה, כפי שהיא משתקפת בביקורת האמריקנית והאידנא, ובעיקר באסכולה של אוניברסיטת ייל, שהיתה, עד לפני שנים אחדות, מבצר הדקונסטרוקציה בארה"ב. בהם נדרש המחבר, אף כי בקצרה בלבד, גם ל„קולות נגד" (כשם הפרק האחרון), למשל רעיונותיהם הפילוסופיים של י.ל. אוסטין ול. ויטגנשטיין, שקדמו, כמובן, להופעת הדקונסטרוקציה (שוב, עיקר השפעתם של שני הוגים אלה היתה באנגליה), או התייחסותו המסוייגת של הרולד בלום (ראה לעיל). האחרון ניצב, כביכול על „קו הגבול" של הדקונסטרוקציה (ראה לעיל). יתר, כמובן, חלוקת סכינאוסית, רוחו של דרידה שורה למעשה על כל דפי הספר, ורישומו המכריע בולט גם בפרקים אלה.

התרגום העברי של צבי מרמלשטיין קריא בדרך כלל. עפ"י שמרי פעם בפעם הוא קצת יותר מסורבל וגם פחות בהיר מהמקור האנגלי. המתרגם מרבה להשתמש בביטויים כמו „נחמה", „קשיחות" וכו', כשלא תמיד ברור לקורא, למה הכוונה. כתיבתו של דרידה היא, כאמור, אקססנטרית מאוד, אבל אין זה אומר, שהיא נחמנית (קפריזית). גם ביטויים מגושמים כמו „אריסטוטליאנית" (עמ' 78) או „מארקסיסטי־אני" (עמ' 87) נראים מוזרים. במקום אחר נכתב „ספקות רציניות" (עמ' 121), אבל יש להניח שזאת היתה פליטת־קולמוס נדירה. אין במגרעות לשוניות אלה כדי להפחית מחשיבותו של הספר הזה, ויש לקוות, כי ימצא את דרכו אל קוראים, שבעיות הפילוסופיה, ההרמנויטיקה וביקורת הספרות של זמננו קרובות ללבם. בשבילם הוא יהווה תרומה חשובה ומאלפת מאוד.

מחווה רודנית

מאת אברהם הגורני

לאה שניר, „בשם אסור" (שירים); הוצאת הקיבוץ המאוחד; 1988; 48 עמ'.

האקזיל־פוריכן ולשורות הכול שירים אצלנו. ובין השורות לאה שניר. פנים חדשות ולא כל כך חדשות. הן ספר ביכוריה „כאילו שיכול אדם" ראה אור בתשמ"ד. אף זכה בפרס מן הפרסים. וכותב שורות אלה זוכר גם ערב ספרותי באה ב„בית הסופר" על שם הזז בירושלים, שהוקדש, בין השאר, לספרה השני של המחברת. בימים שעדיין התקיימו ערבים ספרותיים ברובע היהודי. מה מהירות התמורות העוברות עלינו ומקפיצות אותנו היישר לאחור. אל תקופות, שתמול שלשום, כאילו, נשכחות היו והיום מציאות מגושמת. אבוריה. ולכן, טוב שיש שירה. וניתן לחזות על גבי העטיפה גם בגב אישה ארוטי. במהותה רודנית. להריח מתוך השיער הנפור בשם אסור. מעין זה שהריחה מהאם בובארי המכורה להתמאבים וגם לאה מתגעגעת לעבר ורואה צורך לכנס בספרה החדש משירי ספר הביכורים. ולגע ברמה היה, שהיא אף מקדימה תרופה לסכה ומחברת גם את הרצנות. אבל בין השיר „במקום רצגויה" לבין רצגויה אמיתית רב המרחק.

ולנטות מרחוקים לאחות בכוח ההיגור השירי – זה המירב שיכול אדם לעשות במנבים אלה שלאחר השריפה. וזכרונו זה היה, בימי השוב, אחד מגילויי „התעוררות". כבעבר. לשרוף, להעלות באש את הנפים שנולדו מתוך השממה. להחזיר את הארץ לעזובת הרוחות. המשוררת תוהה על „ריחות עצים רחוקים / מבקשים נפשם להיוולד מן ההר / שפעם היה למאכולת אש" („אחרי השריפה", 7). גן העדן של נוף ילדותנו הארצישראלית הרחוקה והולך היה לנו להתגלות ההיסטורית הרחוקה על ההר אפוף האש והעשן. הסנה בער באש ולא אוכל. והרגע שלנו לבש עטרת צמרייה מלבלבת. מתק פרי. ושרוף בשרף ההר – אומרת המשוררת – איננו אוכל. הבעמוד אנו בנוסח מאה שנות הציונות הבאות. הדליק לעינינו מי את הסנה?

לא במקרה משבצת המשוררת את „זמן הסידור" אחרי השריפה. זכרון הסידור בוער בקרבה. מי שהכריח נשים עריבות מלקטות סידור מגבינו היה צריך לצפות גם את האש שתשולה בבוא היום בחורש. אבני הצוק „שהיינו מיידים בה / להגיסה ממקומותינו" היו לאבני קלע שפגיעתם מרה וקשה. גם בהקשר מעין זה יכולים הדברים להתפרש היום. התעוררות נולדה מן העלבון ומן הפרא הנורב שבעשב המריר. „ציפורים רטובות טרבלות בחלבי אישה" (8) כן מרמה לאה שניר את ההתעוררות הרדואית הנשיית מאכילת הפרק הנודיף המתבגל מזה. הן נסערות הנשים – והיום הן מובילות את ההתעוררות בזהויות רצנק, הרי לך שירה פליטית חריפה במסווה של בשם אסור. פסלי רודן. עם כל הרעננות שגגנה זה כבר משירה של דליה רביקוביץ'. לאה משתכרת עדיין מציפורים אקסוטיות. מצמרייה. מן ההר. מן התמרה שלא הייתה כמה – היא מתרוקנת קמעה. „מכאן והלאה". כי השירה איננה יכולה לדרוך במקום. תחת זאת היא מגלה סימני קירבה למשוררת אחרת בת זמננו. לרבקה מרים דווקא. הירושלמית. כל ה„אפשרויות" פתוחות. ואצל לאה שניר, ישנה פתיחות גם לארץ שם. וכך היא יכולה לנסות לנוס לה דרך־מעט משלה עד לסבתה הגרה על פי השמועה. על פי השגת זמן אחרת, מה גם „אצל המשוררת בעמק רפאים" – שוכני עפר מקיצים מכוח האהבה. יש שנזכרים דווקא בזיקנותה של סבתא בסתיו ימיה. כמעט וכר „הכלה הנצחית" של אורתו עשוי להכתב. אבל כאן הנעיים מתגיירים כלבב. אין מקום לנקמה.

והכך אנו ממשיכים ומתוודעים משפחה. אל האם, אל האב, אל האהוב, אל בנותיה של האני המשוררת. הנזה הוא צירוף של זכרונות העבר ותקוות לעתיד. והיום שירה איננה מה שהיתה פעם. ואפשר, ללא סימן פיסוק כלשהו, למתוח משפט לאורך שני בתים. ממבט קרוב יותר אין הוא משפט אחד אלא צרור. בדרך זו מבטלים כל חייץ בין „אימי רכה מאוד" שבשורה הפותחת לבין „...הוייה צלולה / המתפעמת הולכת" שבסיום אותו השיר, לאחר י"ז שורות (12). אפשר להתגבר בדרך זו על כמה וכמה מכשולים, שמשוררים ותיקים יותר כשלו בהם בבואם לספר במות ההורים. בתהליך שקים למאורע המעציב.

לאה שניר

ולעומת זאת, אהבה עצמית איננה חזיון יוצא דופן בשירה. ולאה שניר, פה ושם, מתמכרת לאהבת גופה. עד כדי המלאכתו. לשון בלאכים. בבשר – לרוח קלילה. ייבשם לאוהבת. תחלל בחלילים. תקיף בהילה את הוויתה. תרים בפני המציאות המגושמת. אך לא כל שירים צריך לחזור ולכנס בתכיסות. הן הכיד כל שכיר הוא. כספל הרטינה יישאר. די בתנועה אחת בלתי זהירה והשוט הדור־הנזאר הופך לראש פגום מוטל באוספה.

אין פירוש הדבר, שאפשר, ביטינו, ליהנות משינה במשך שבעים שנה. כדי לגנן על סליכות המעגל. הן היובש עושה בנו שמות. הציבאון גובר והולך. מצפים לבשורה כלשהי של אמת. מי לא כתב על „חוני המעגל" שלו. אבנר טריינין נואש מלרבע את העיגול בשוראנו. נואש מלפרוץ את מעגל התגות של חיי ילוד אישה. שלמה טנאי, רק לאהדגה. נואש מהעיגול והתרפק על האיגול. על הטיפה. ומאיגול לא רחוקה הדרך אל האגו המסתגר בתוך עצמו. לאה שניר מעמתת את קולה המבקש של חוני עם בצאון גופה של אישה, שמשתתפת בעל כורחה, בהעמדת הפנים המתמשכת. חיים ביובש ומשחקים את הלחות. שומרים על המעגל. מדיימים את התשוקות. אבל לשווא. לאה שניר אל הלחות התחרת בכל מאודה. אל החיות שמעתה למעכה היובש. מה מתוק ממגע הפה הלח. גם אם הפרי הצגים מבשר בשלות יתר. אפילו אנה מיכו הבציירית עשבים בהרי ירושלים מוצאת את האור רטוב. אין צריך לזכור שלפיפה מכפר תמרה ציפורים רטובות לה בולציה. ואין צריך לומר דבר על אותה טיפה זעירה. מתפיהה בגן לצדפה. „הפכת גרגר ציפויה לפצע פנינה".

מה נעים להתלוות אל הפסע הענוג לאחרי הלחות הפרופית בהדרכתה של לאה שניר.

אנדד אלדן

שלושה שירים

★ ★ ★

רַעַשׁ קֶשֶׁת בַּשָּׁמַיִם
בַּחֲלוֹמוֹ בַּת קוֹל
הַיְּעָרוֹת רוֹעֲמִים מִמֶּרְחָק
צִפֳּרִים וְדוּמִי קוֹל
בַּת שְׂמוּרָה נוֹטֶפֶת כֶּרֶם
וְשׁוּעָלִים רוֹחֲשִׁים בִּשְׁבִילָם
שְׁבִי שָׁבָר שֶׁלֹּא שָׁתָה
בְּשִׁבְרוֹנוֹ בִּקֵּשׁ לְהִמָּלֵט לְמַטָּה
אֶל עִפְעוּתוֹ נוֹפֵל
עִם שַׁחַר שָׁמַיִם שׁוֹקְטִים
וְקֶשֶׁת שׁוֹקַעַת וְשׁוּעָלִים
וִיעָרוֹת שֶׁבְּעוּרוֹ וְהַשָּׁבָר
אֵין שָׁבָר לְפָעֳלוֹ.

★ ★ ★

הַקּוֹל צָפוּי
לֹא הַכֹּל
אֲבָל הַכֹּל צָפוּי
וְהָרְשׁוּת –
הָרְשׁוּת הָאוֹמֶרֶת שֶׁהָרְשׁוּת נְתוּנָה,
וּבְטוּב, טוּב הָעוֹלָם, עֶלְיוֹן הוּא.
וְלֹא הָעוֹלָם תַּחְתּוֹן
וּלְפִי רֹב
הַכֹּל לְפִי הָרֹב
אֲבָל מָה הַמַּעֲשֶׂה
מָה הָיָה מַעֲשֵׂהוּ?
לְפִי סוֹפוֹ – מַעֲשֶׂיהָ!

★ ★ ★

הַגֶּשֶׁם הוּא דִּמְעַת הָרָקִיעַ הַגְּבוֹהָה עַל הַפְּרֵדָה
הָעֲרָפֶל הוּא אַנְחַת הָאֲדָמָה הַשְּׁלוּחָה לַמְּרוֹמִים
רַק אַתָּה גֶּבֶר נֶעֱזָב בְּמִדְבַּר הָעֲנָנִים עַל פְּנֵי הָעֲרָבָה
רַק אַתָּה קוֹל קוֹרֵא הוּא עוֹד פַּעַם יַעֲנֶה הָרַעַם
קוֹרֵא וּכְנָפֶיךָ נִפְנוּף זֶה הַבָּרָק הַטָּס בְּזִכְרוֹנְךָ
הַצַּעַר הָעוֹבֵר בְּתוֹךְ שׁוֹכֵן בַּקַּיִץ וְשׁוֹקֵעַ בְּעַצְמוֹתֶיךָ.

יוכבד בדרוד

דנאידה של רודן

עַל דַּף בְּרֵיכָה דַּקָּה שֶׁקֶט תָּפוּס
בְּאֶצְבְּעוֹת אוֹגוּסְט רוֹדֶן,
זָכָר שֶׁיֵּשׁ מִתְרַחֵשׁ לְגוּף לָבָן
חוֹתֵם אֶת סִימָנֵי הַדְּחָה
בְּמַגַּע הַחֹמֶר.
קוֹלוֹת דִּמְיוֹן הוֹלְכִים בִּקְצֵה הַגּוּף
וּבְעֵינַי צוֹמַחַת אֶבֶן
עוֹשָׂה עַל דַּף בְּרֵיכָה דַּקָּה
כְּשׁוּף אִשָּׁה קוֹרֵאת לִמְאַהֲבִים
„בְּבֹשֶׂם הָאָסוּר"
וּמְנִיחָה בְּגוּפִי כְּתָמֵי סָגֹל
לַעֲשׂוֹתוֹ פִּרְחַת רִקְמָה.

עצי הצפצפה

אֲנִי עֲסוּקָה רַק בְּדֹם
וְאַתָּה שׁוֹמֵעַ מוּסִיקָה בַּעֲצֵי הַצַּפְצָפָה
עַכְשָׁו כְּשֶׁאֱלוּל כָּלָה בָּךְ הֵם
בִּתְנוּעָה אִטִּית קוֹלֶטֶת אִשָּׁה,
שְׁטָחִים שֶׁל שֶׁקֶט.
אַחֲרֶיךָ אֲנִי מְבַקֶּשֶׁת נְקֻדַּת אֲחִיזָה
בְּצֶבַע הָרוּחַ הָעוֹבֵר אֶל תּוֹךְ הָעֵץ
וְרוֹאָה אֵיךְ נִרְכֶּסֶת בִּפְנִימָה הַשְּׁלֵמוּת
וּמְעַגֶּלֶת בְּרֵכוֹת
אֶת אֵיבָרֶיךָ הַמִּתְהַדְּרִים.

(מתוך „פני אשה", ספר שירים שיראה אור ב„ספרית פועלים")

חנן שדמי

שלושה שירים

★

הַמֵּת לִפְנֵי בָּנָיו
לֹא יִרְאֶה בְּמוֹת בָּנָיו
בְּעֵינַיִם פְּקוּחוֹת
יָרַד אֱלֵי בּוֹר
וְהָאוֹר עַל פָּנָיו –
דְּבַשׁ כְּמוֹתוֹ

★

כְּאִשָּׁרִים פְּשׁוּטֵי־הָרוּחַ,
אֲשֶׁר פְּתַלְתֹּלִים לֹא הִכִּירוּ
לִבָּם נָכוֹן, נְתִיבָם כְּסַרְגֵּל
וְכָל תְּפִלָּתָם מִתְדַּפֶּקֶת נוֹגַעַת
מִלֵּב צוּקָתָם
אֶל לִבּוֹ שֶׁל הָאֵל.

★

הַתְּרָדָה הַמְּסַסֶּת הַנֶּפֶשׁ
תִּטְחַן אוֹתָהּ עַד דַּק
וּתְפוֹרֵר כְּפוֹרֵר הָרוּחַ עַד אָבָק
סַלְעֵי־הַמִּדְבָּר בְּלֵילוֹת חֲשׁוּכִים.

هكذا من الأصل

חלומו של שלום

מאת יוסף פרוינד

זאב ענר (עורך), „סיפורי בתים", הוצאת אורלנבר בקיבוץ ומשרד הבטחון - ההוצאה לאור; 1988; 256 עמ'.

אמר האיש: „יש לי חלום להוציא פעם לאור ספר שיתאר בתים בתולדות ההתיישבות הציונית ויאיר את האנשים שפעלו בהם". חלומות כידוע יש רבים והם מותירים אחריהם תחושה של נועם, של זכרון נעים וגם של מועקה עקב חלום בלהות. ויש יקיצה. ומי מהמתעוררים שוכר את סיפורי החלום אינו יכול לראות בהם תורה רחוקה ממשות, משום „סיפורי בדים".

לא כן כאשר החולם הוא „במקרה" מנהל הוצאת ספרים שלרשותו תקציבים וקהל קוראים הרוחש אמון לפעלה. ובמקרה דנן מתגלה שוב ייחודו של חלום ציוני: כמיהתו של החולם, שלום סרי, לא נותרה בגדר חלום בבחינת אוד מ„סיפורי בדים".

„סיפורי בתים" הם ביטוי יפה לכמיהה שלא נשארה בגדר חלום, כיאה לסגולתו הייחודית של חלום ציוני. זאב ענר הזמין לערוך ספר על בתים כאלה, הוכנה רשימת „מוקמדים" ארוכה אשר גובשה למבחר של שבעים אתרים במושבות, בערים, בעמק החוף, בגליל, בעמקים ועד למרחבי הנגב בדרום. בתים וחצרות מתייחסים החל במקוה ישראל, דרך חוות סג'רה, דגניה, חצר כנרת, מרחביה ועד רוחמה, בית־אשל ורביבים. מידות שימור המראה ההיסטורי ואפשרות הגישה לאתרים אינן שוות. יש שהבתים משמשים מקום מגורים עד היום ואת בתוספת שיפוצים והרחבות, כפי בחירתם של הדיירים. אז לא ניתן אלא להסתפק במראה החיצוני, ויש אתרים מוזנחים שלא לדבר על „בתים" אשר נמחקו מעל פני האדמה תוך תנופת פיתוח נטולת רגישות לגבי ערכם לדורנו, ולא כל שכן לדורות הבאים. בנין גימנסיה „הרצליה" בתל־אביב הוא למרבה הצער, לא היחיד שבו המחיר הכריע את הערך.

על בעייתיות שימור האתרים בצורתם המקורית עד כמה שאפשר ניתן ללמוד מדפי הספר ומהשילוב המעולה המתכים של ישן וחדש בצילומים המלווים אותו. כאן השיג הספר שלפנינו את אחד מהישגיו החשובים: הוא מסב תשומת לב למקום, לייעודו המקורי ולתפקיד אשר מילא האתר בתולדות היישוב. בלעדי זאת ספק אם האלפים הנוהרים דרך המושבה הצפונית אל „הגדר הטובה" היו נותנים את דעתם להתעכב ליד מועדון ויצ"ו המקומי, שחזותו ביום כולה חלונות רחבים וקירותיו סוייחו בסיח התזה אופנתי. מסתבר שהאדריכלות המודרנית, הנאה כשלעצמה, והסיוח הזה מכסים על קירות האבן של „בית המורים במטולה" — מולדת המבטא הגלילי אשר סיפורו מובא על־ידי מיכה לבנה כאחד מפרקי הספר. בצד התמונה הצבעונית של מראה המקום כיום, מקרב עורך הספר את הקורא למציאות הימים ההם, בהביאו את תצלום מראה המושבה בסוף המאה שעברה, זמן קצר אחרי שנבנו הבתים הראשונים, וכן את התמונה של שבעת ילדי גן הילדים אשר בשנות העשרים אולפו על־ידי מחנכים לדבר במבטא סגולי זה, הילדים מצולמים בקרבת זית סגול בינתיים, ליד חומת חצר אחד המשקים, ומה אשר שימשה כחלק מחומת מגן רצופה של המושבה.

הכל שומרה עקביות בהוספת הערות המשוות בין „אז לעתה". בהערות מחכימות כגון אלה היתה ללא ספק תרומה חשובה למודעות הציבור ואף „קול קורא" לדיון ציבורי נחוץ ומחודש בנושא שמירת האתרים החשובים בקורות המפעל הציוני מזה ואופן שחזור המראה המקורי שלהם מזה. שכן גם כאשר ניגשים למלאכה הברוכה לשחזר ולהעניק למבקרים ולדורות הבאים משהו מוחשי מהעבר הלולבי המפואר, לא תמיד מתייחסים לאותנטיות שבשחזור בערות מספקת, גם אם ההוצאה הכרוכה בהקפדה על האותנטיות בהחלט היתה יכולה להיות מועטת. ודוגמאות ספורות: מי שחי באוהל העגול, ירושה מימי צבא הכיבוש של אלנבי, יודע כי אוהל זה היה כפול יריעות וכי רצפתו לא היתה עשויה מרצפות־מרזכה 45 X 45 ס"מ, אשר יוצרו עבור „הקמפים" הבריטיים מ־1940 ואילך. כל מי שאכל בצריף חדר אוכל קיבוצי מימי גדוד העבודה ועד לשנת ייסוד המדינה יודע שקירות צריף כזה לא היו מהסוג של „הצריף השוודי", כפי שמצאתי במוזיאון ביפעת. ולא כל שכן: הריהוט במצודת בירייה באמצע שנות הארבעים לא היה מסודר כמו זה שהוכנס על־ידי המחדשים בכוונה לייפות את אתר הזכרון היקר לתנועה שממנה באו בוני בירייה ומגיניה. השאלת תמרור „שטח בנוי" דווקא בחזית בית האבן הדו־קומתי בחצר עין־שמר המשוחזרת (ראה עמ' 141) גם היא אינה מוסיפה למימד האותנטיות.

תשומת לב לפרטים קטנים לכאורה היא מבחנו של שחזור טוב, אמין ומתנך והיא כולה ברשות בעלי הדבר במקום, מבלי שיהיה צורך בתקציבים גדולים. בשעתו נתמך לבי בקרבי בראותי את קירות הבזלת של חצר תל־חי מבהיקים בלובן, שכן יצאה פקודה לסייד את קירות כל המבנים במחנות צ.ה.ל. ובשנות החמישים תל־חי היתה אחד ממחנות צה"ל. אכן, קיימת בעייה תקציבית, מהגם שאתרים חשובים נשארו בחורבנם, כגון חו' ג'דמק, רוחמה „הקומה" חצר בית־אשל.

התיאור הקצר המלווה את כל אחד מה„בתים" (כאלף מילים) מוכיח שאפשר למסור יידע מרובה בתמציתיות ועם זאת ברגישות, ובמבנון שיהנה גם יודעי דבר וגם את הרבים שייטלו את הספר ביד „יתגרו" לבוא ולראות את המקום במו עיניהם.

מלאכת כתיבת הפרקים נמסרה לכ"ד „לוקאל־פטריוטים", אנשים החיים את הבתים „שלהם" ולומדים ללא ספק אודות אלה שהקימו אותם ופעלו בהם.

השער „מוצא וירושלים" הוא הראשון מחמשת שערי הספר. ולדוגמה נביא בקצרה מדבריו המרגשים והייחודיים של ד"ר מאיר ברזוה, מומחה לתעשיה ביוכימית, ומרצה אוניברסיטאי בכיר לביולוגיה ב„אורנים", על „בית ברזוה – חקלאות שורשית בהר". מדובר במבנה במוצא שאדמותיה נקנו על־ידי יהודים כבר בשנה שבה נולד בבודפשט תיאודור הרצל. תחילה הקימו שם יהודי ירושלים אכסניית דרכים, והיה זה עוד בטרם הוכשרה דרך לעגלות, לכבוד ביקורו של פרנץ יוזף הקיסר. ב־1894 עלו ארבעה צעירים והולכו לעבד את החלקות זרועות האבנים, לספק לנחלה הרוית באה אף לבנות בתים. בית ברזוה נוהך על־ידי שמואל, סבו של מחבר הפרק, ב־1899, והוא התפתח למבנה מרשים הבנוי לתלפיות שבו דאג מייסד החלוק התהרץ למגורי משפחתו הענפה: „הבית היה בית מפואר בקריטריונים של כל הזמנים. המסד נחצב בסלע והכיל יקב ובור מים. קומת הביניים יועדה לתעשיית שימורי פירות ואחסנם. מעליה הסתרעה קומת המגורים, רחבת המערים, שהכילה כעשרה חדרים ומרפסת רחבת מערים. סגרה את קו הרקיע עליית גג, מתבן, כתותת רעפים. היא סגרה למעשה רק את מחצית שטח הגג, המחצית השניה היתה שטוחה ומחולקת, למנוחה או לסוכה בסופו של יום קיץ, כמו בכל בית ערבי בהר. בחצר נבנתה אחת מהרפתות היפות בארץ. כייחוד באה היה הכותל המערבי עם ההולך הכלבי בקומה הראשונה והצוהר העגול בין חיבורי הגג הפרועים. עוד היה שתבך גבה, לול אבן ומעצרה לשמן. הבית, והמעט כל אשר היה בחצר, ניצבים עד עצם היום הזה... כיום נתפס איזור זה והרוחב רדומה ומערבה על־ידי קיר בלוקים וגג אסבסט, שבנו עליו בעליו הנוכחיים, בעלי „יקבי אפרתי" (ע' 12).

ב־1898 היה שמואל בין מקבלי פניו של הרצל אשר עלה לירושלים בתקוה להתקבל שם בראיון אצל וילהלם קיסר גרמניה. אך גם אורחים אחרים ביקשו לערוך ביקור שכבים „להתאורח" בביתו של האיכר בעל כרמים, יקבים ובית בר. היה זה בתרפ"ט. יריה אחת מאקדחו של שמואל הניסה את עשרות הפורעים מקולוניה השכנה והם היפנו את מלוא הלהט שלהם לבית משפחת מקליף ושחטו את שמונת היושבים בו. רק הנער מוסקה הצליח להימלט ולהגיע לבית ברזוה, וברבות הימים לדרגת רב אלוף כרמטכ"ל השלישי של צה"ל...

משק ברזוה שגשג עד שלהי תקופת המנדט. אך מות שני הבנים היורשים עורר דיונים על חלוקת הירושה ולבסוף: „יהודי חרדי תושב ניו־יורק קנה את אשר לא מושכן בבית ברזוה".

„סיפורי בתים" מחזירים את הקורא לתחנות חשובות במסכת ההתיישבות הציונית, כגון „חבורת העמק", „הקואופרציה של אופנהיימר", או „הכנסיה הראשונה לבני ישראל בא"י" אשר התכנסה ב־1903 בבית הפקידות המרווח של זכרון־יעקב. הבית שימש עד 1982, היא שנת המאה לייסוד המושבה, אכסניה למועצה המקומית. משרדי המועצה עברו למבנה חדש ממול „בית הפקידות" והועלתה הצעה להקדיש את הבית, השומר על החזות המקורית של חזותו, ל„מוזיאון העליה הראשונה". לא רחוק משם נמצא בית אהרונסון. על שני נושאים אלה כתב יעקב שורר.

לשילוב היפה של עבר וחדש בחצר ביח"ר „שמן" במפרץ חיפה מוסיפים חן ומידע חשוב דברי מרדכי רון על בית הרושת „עתיד". בבנין בית הרושת והחצר שלידו מומחשות קורות תעשיית השמן בארץ, מימי קדם ועד לימינו אלה, תוך מתן אפשרות למבקרים להפעיל במו ידיהם את הממל, לרסק זיתים וכך להתנסות בשמן ממלאכה קדומה זו אשר באוות הארץ עליה.

ירושלים מיוצגת בספר בסיפורם של תשעה בתים, פרי עטו של יהואש ביבר. העתיקים שבהם הם ביכנ"ס „תפארת ישראל" ו„משכנות שאננים". שני אלה הם בחינת סמל למפעל החיים של יוזמיהם: חידוש היישוב היהודי. „תפארת ישראל" קשור במשפחת ב"ק הגב ישראל ובנו ניסן. ר' ישראל ב"ק עלה מפולין ב־1832 וכבר שנה לאחר מכן פתח בצפת בית דפוס מודרני ראשון בארץ. ב־1834 הרסוהו פלחים מורדים. ר' ישראל שיקמו והפעילו עד שנחתה עליו ועל צפת כולה מכת טבע מחרידה: הרעש של 1837. אז התמסר ר' ישראל לטיפוח כפר יהודי במרומי הג'רמק ואף העלה לשם משפחות אחדות. הכפר הצעיר הוחרב בהתפרעות דרוזים ונודע מאז כחרבת אל־יאהוד. ר' ישראל ב"ק עבר לירושלים, חידש שם את בית הדפוס שלו וברבות הימים ייסד את כתב־העת „החבצלת", ובין יתר מעשיו רכש מגרש ברובע היהודי, לא בלי סיבוכים ולא בלי קשיים שעשו בעלי החזקה. על המגרש הזה החל ב־1857 בבנין בית הכנסת „תפארת ישראל". הבניה נמשכה ט"ז שנים. גביר יהודי מניו־אורליאנס, יהודה טורו, ציווה 60 אלף דולאר לעניי ירושלים. כאחד האפוטרופסים על העזבון יעד משה מונטיפיורי את הכסף לבנין „משכנות שאננים" (1860) והן צעד ראשון ליציאת היהודים מהחומות, ראשית בניה של ירושלים החדשה.

רשימותיו של מוקי צור על אתרי הגליל התחתון ובקעת כנרות מפגישים את הקורא עם נסיונות חבורתיים משמעותיים בחיפושי דרך להתיישבות כפרית הבנויה על צורות שיתוף שונות: „חבורת העמק", „הקואופרציה של אופנהיימר", „חצר כנרת" ו„חצר דגניה".

הפרקים מאת רחל גיסין על ראשון־לציון וישראל קומפכון מציגים בתים שנבנו בימים שבהם היו ערים אלה מושבות של חלוצים, מרכז לגידול הדרים ומאוחר יותר עריסתם של קיבוצים מתגבשים, בטרם זכו אלה למשבצת קרקע משלהם: רביבים שכנה בעיבורי ראשון לציון; קבוצת צופים א' (מייסדי מעגן־מיכאל) על גבעת הקיבוצים ליד רחובות ומשם שלחה את חבריה לפלמ"ח ולפל"ים, בעוד שבתוך „המחנה" הזעיר עצמו, מתחת לאפם של האנגלים, פעל מפעל תעסוקה לחברות הקיבוץ: ייצור כדורים של 9 מ"מ, תחמושת עבור הסטנים TMT — ר"ת אשר פורשו „תת־מקלע תוצרת הארץ". וליד בתי האיכרים נבנה בית חיים וייצמן ובקצה הדרומי של המושבה ביכנ"ס של עולי חידאן, סמל ומוכחת לעליה התימנית שבנתה את שעריים, ובו ספר תורה עתיק שהעולים הביאוהו מתימן. וגם מקומם של „בתים" בתל־אביב, חיפה ויישובי מישור החוף לא נפקד מספר זה.

כאמור, הושקעו ב„סיפורי בתים" תכנון ומחשבה לרוב בבחירת נושאים, בקביעת מסגרת תמציתית לטקסטים ובהכנת החומר החזותי. ועל כן לא מובן מדוע הושארו בו שגיאות עובדתיות ושיבושים לשוניים לא מועטים. ונדגים מהפרקים אשר הוזכרו פה: אחרי הרס בית הדפוס ברעש ב־1837 „הקים ר' ישראל ב"ק משק חקלאי במרומי הר ג'רמק וזה נהרס גם הוא במרד הדרוזים ב־1837" (ע' 22). הרעש הגדול בצפת היה בכ"ד בטבת תקצ"ז. כלום לא שאלו עצמם מחבר הפרק והעורך איך זה בסוף שנת 1837 הקים ר' ישראל גרעין של יישוב יהודי שעשר משפחות היו קשורות בו ועוד באותה שנה — 1837 — הספיקו הדרוזים המורדים להרוס אותו? כיצד עולים דברים אלה בקנה אחד עם עדותה המהימנה של יהודית מונטיפיורי המתארת ביומנה איך ב־23 במאי 1839 ביקרו היא ובעלה משה בחרבת ג'רמק, איך הקבילו את פניהם ר' ישראל, בנו ותושבי הכפר האחרים הרכובים על סוסים ואף הגישו לשר „תזכיר מיוחד שעליו חתמו עשרה ראשי משפחות" (בן־צבי: „ארץ ישראל ויישובה בימי השלטון העותומאני", ע' 402). אחר כך אכן באה התקפת הדרוזים שהביאה לחורבן היישוב.

אשר ללשון ופיסוק, שוב נפנה, לשם הדגמה, לשני משפטים ממאמר שאליו נתוודעו כבר קוראי דברינו פה: המובאה היא מדברי מאיר ברזוה, הפעם כפי שהודפסו בע' 12: „הבית, היה בית מפואר בקריטריונים של כל הזמנים". מדוע יש פסיק אחרי המלה הראשונה? ועוד: „קומת הביניים יועדה לתעשיית שימורי פירות ואחסנם".

שיבושים כגון אלה צורמים בספר שפנה בחיבה, בטעם רב ובאהבה לנושאים חשובים מקורות הציונות בהגשמתה, נושאים אשר באוות ותיקים וצעירים עליהם. חבל שהושארו עשבים שוטים בדרך הנאה והנעימה שכבשו החולם, המחברים, העורך והצלם אלכי צרפתי ללימודי המופת של ציונות מגשימה מספר המעורר לביקור בבתים, בשכונות ובחצרות.

מקבץ

„קשר" 4

נושאים מגוונים, עיצוב נאה וצילומים נדירים מאפיינים גם את החוברת החדשה של „קשר", כתב־עת של המחלקה ללימודי עתונאות באוניברסיטת תל־אביב, בעריכתו של ד"ר מרדכי נאור.

החוברת פותחת ברשימתו של שלום רוזנפלד, ראש התכנית ללימודי עתונאות, על „צנזורה — סיפור מתמשך".

על חרושת הרוך ו„היסטוריה בת־זמננו" בעתון „המגיד". כותב יעקב שביט: על עתונים בקושטא ובסלוניקי בשירות הציונות — ד"ר אסתר בנבסה; על התרומה השלילית של אמריקה בעתונות היהודית הרוסית בשנים 1881–1910 — יהודית זכרנקו; על מגמות ותכנים בעתונות העברית־האמריקאית (1871–1914) — שי בהשתאה; כיתת חיילים באה לעכב הוצאת „על המשמר" — שלום רוזנפלד; נשים בעתונות הישראלית — עדית ויסמן; מלחמת העתונות של „בן ארס" ו„בן חוה" — רות בקי; סיפורה של „פלקור" — אלישבע איילון; ז'בוטינסקי כעתונאי רוסי — שמעון מרקיש; העתונות היהודית במצרים — עמי איילון; עתונות יהודית ביוגוסלביה — צבי לוקר; מאבק העתונות העברית והנהגת היישוב בעתונות בשפה הגרמנית — יואב גלבר; על העתון ל„עזרת העם" — חזה דינר; משה דיין ככתב צעיר — מוסיה ליפמן; „עולם החוגים" — עקיבא צימרמן.

את החוברת חותמים המדור „משת לעט" ותמצית המאמרים באנגלית.

עלי שיח

במרכזו של גליון חצי היובל של „עלי שיח" — עיונים ביצירתו של עגנון במלאות מאה שנה להולדתו. במדור זה משתתפים: אשר ריבלין, ראובן שרים, אסתר פוקס, גדעון קלוזרי, ניצה בן־דב, ערנה אפק, רות בצר, משה ידעיה.

בגיליון על 25 קבצים של „עלי שיח" משתתפים: ש. אביב, א. אורנת, ה. ברזל, ש. יניב, י. יצחקי, י. גרינבלט.

במדור „עיונים בשירה" מסות (מאת שלום לוריא, מרים דרור) על יצירתם של אבא קובנר ושמעון הלקין ומסה של שלמה יניב על חוני המעגל בשירה העברית החדשה.

בשאר מדורי החוברת מאמרים, רשימות, שירים וסיפורים מאת: אורה לוטן, הלל ברזל, מוקי צור, עלי קדם, יפה ברלוביץ, יצחק בן־יוסף, בן־ציון אפשטיין, טוביה ריבנר, נתן יונתן, זרובבל גלעד, יעקב בסר, אביגדור אלדן, אלי נצר, יאירה גנוסר, יהודית כפרי, עדה זרמוני, חנן שרמי, דורית הופ, עודד סברליק, אביגדור ליפסקר, יהודית פלס, מרדכי גרסל, אליהוא קרוה, אוגל, ניסר, רמי דיצני, אינדיר, דיסקינד ברמל, אלישע פורת, מירי ורון, עמלה עינת.

„תמורות בספרות ילדים"

מחקרו של פרופ' אדיר כהן „תמורות בספרות ילדים" ראה אור בהוצאת „אח".

ששת החלקים של הספר מבוססים על עבודת מחקר בתחום ספרות הילדים, שהוצג ע"י המחבר בבמות בינלאומיות וישראליות. דגש מיוחד הושם על הצגה נרחבת של ספרות־הילדים, עדכון של היצירות הנדונות ופרישה רחבה של הביבליוגרפיה. פרקים מיוחדים מוקדשים לבחינת השפעתיה של הטלוויזיה על ספרות־הילדים, להצבעה על הבדלים בין המדיום הספרותי והמדיום הטלוויזיוני ולניתוח תרומתה הייחודית של ספרות־הילדים בעידן התקשורת האלקטרונית.

פרופ' אדיר כהן מכהן כראש החוג לחינוך וכראש המרכז לספרות־ילדים באוניברסיטת חיפה, עורך כתב־העת „מעגלי קריאה" ו„עיונים בחינוך" ומחברם של ספרי הלימוד „מפגשים".

שמונים שנה לוועידת הלשון בצ'רנוביץ

מרכז זלמן שז"ר לתולדות ישראל עורך כינוס מיוחד לרגל מלאת שמונים שנה לועידת הלשון בצ'רנוביץ. הכינוס יעסוק בועידת הלשון שהיתה בצ'רנוביץ ב־1908 שם התקיים דיון מהי השפה הלאומית של העם היהודי. בכינוס שיתקיים ביום ראשון, ג' בטבת (11 בדצמבר) בבית הקונפדרציה הציונית בירושלים, ישתתפו חוקרים העוסקים בספרות עברית ויידיש. יפתח את הכינוס פרופ' משה מישקינסקי שיעסוק בקשר ההיסטורי והתרבותי של השפה; פרופ' יונתן פרנקל ישא דברים על ועידת צ'רנוביץ ומקומה בהתעוררות הלאומית היהודית; ד"ר ישראל ברטל על „מרב־לשוניות מסורתית לחד־לשוניות לאומית" ד"ר יחיאל שייטנוך ידבר על ועידת צ'רנוביץ ותרבות יידיש.

בחלקו השני של הכינוס יידון הקשר הציבורי והפוליטי בהשתתפות פרופ' עזרא מנדלסון, פרופ' מתתיהו מינץ ופרופ' שמואל ורסס, שידבר על הדי ועידת צ'רנוביץ בעתונות העברית.

דיון על „רומן רוסי"

דיון בספרו של מאיר שלו „רומן רוסי" יפתח את שנת הפעילות השביעית של „ספרות כאן ועכשיו — מפגשים עם ספרים וסופרים", סידרת המפגשים הערכית מטעם החוג לספרות עברית ומשרד דיקן הסטודנטים של האוניברסיטה העברית בירושלים. הדיון יתקיים ביום שני, ד' בטבת (12.12), בשעה 20.00 בבניין הסנאט ע"ש ליטווינסקי, קרית האוניברסיטה העברית בהר הצופים. ישתתפו: פרופ' אניטה שפירא, ד"ר גבריאל מוקד, פרופ' גרשון שקד ומאיר שלו. ינחה: יגאל שוורץ.

בין הרס לצמיחה

מאת טליה רפפורט

יאשה צירינסקי, גלריה ג'ולי מ., רח' גליקסון 7, ת"א.

יאשה צירינסקי, גלריה ג'ולי מ. ציורים, תבליטים ופסל. קיר גדול מן השנה־שנתיים האחרונות. כולם עוסקים באותו עניין בדרגות שונות של דו־מימד לתלת־מימד.

על־פי התוצאות אי אפשר לזהות מהו מקור ההשראה לסידרת העבודות הזו, הרושם הראשון שהן יצרו בו הזה של כאוס וקוסמוס, מעין ביטוי ציורי מופשט לתהליכי תנועה צבעוני־פוגאליות, התפשטות מרחבית, היווצרות ובריאה. העבודה שמורכבת כמה מן העבודות מצבי מלבן שחור, המתפקד כמעין חור שחור או ריק (פיסי או פילוסופי) שמפעיל את כל ההתרחשויות הדינאמיות שמסביבו, תורמה אף היא לאסוציאציה הקוסמית הזו.

העבודות בנויות כניבוב של משטחים. בעבודות על נייר זהו ניבוב של דפים מצויירים ובפסל זהו הרכבה (מודולארית, לא מקובעת, וניתנת לשינוי) של תיבות עץ מצויירות בגדלים וצורות מרובעות שונות, חלקן חלולות וחלקן אטומות.

יאשה צירינסקי מדבר על ביטוי מחזוריות של תהליכי הרס וצמיחה מחדש, ואולי, הסיבה שבלב אחת מהעבודות התבליטיות מצויים שני גזרי עץ שנחתכו מתוך טבעות עץ שנגדע. החתך הפנימי שלהם עם שכבות בעלות עובי וגוונים משתנים, שכל אחת מהן מציינת כידוע פרק זמן בחייו של העץ, יוצר בהכרח אסוציאציה של צמיחה, חיים והמשכיות, שתואמת את הציוריות הדינאמית וההתפשטות שמסביב. לאור זאת, מפתיע לשמוע שהמקור לכל קבוצת העבודות הזו קשור דווקא למוות.

יאשה צירינסקי (גלריה ג'ולי מ.)

מקור ההשראה (שטשטש עד שאינו ניתן לזיהוי) הוא צילום אווירי של שטח אדמה בהירושימה, שבו נוצרה מעין אליפסה עקית (של עפר שחור) לזכוכית כתוצאה ממוקום העצום של הפצצה: מוקפת בשדות, חלקם חרושי תלמים. את הצילום הזה מצא צירינסקי בעתון כלשהו ובעקבותיו בנה מודל מוקטן של הפסל, שאף הוא מוצג בגלריה. המודל מורכב מקוביות ועליהן קטעים מהצילום המקורי, שעברו מטמורפוזה לכתמיות הצי־מופשטת, שבהם אפשר עדיין לראות את צורות הנוף הריאלי, אך בעבודות שעל הקיר והפסל אלו הן כבר וריאציות מופשטות על הנושא.

הציורים פחות מעניינים, לדעתי, מן העבודות התבליטיות והפסל. אפשר לזהות בהם מן המיתבר הריתמי, משחקי האטום החלול, הפתוח והסגור, הבולט והנבוע ומקטעים ציוריים יפים. שעל פני תיבות העץ. התוצאה נעה בין ציור לפיסול ויש לה נוכחות אסתטית מרשימה למדי.

מתח מסוגנן

רחל נגר, פיסול, גלריה „מימד", רח' פינסקר 27, ת"א.

תבליטי הקיר של רחל נגר מורכבים מלוחות דיקט שחורים וקרשים גסים המגובבים אלה על אלה בזוויות וכוונים שונים, כשהרכיבים השונים מחוברים באמצעות לוחות ברזל חלוד וברגים עבים.

הקונסטרוקציות האינטנסיביות האלו פועלות במסגרת זן פיסולי מוכר המשתמש בחומרי בנייה וחומרים תעשייתיים, כדי ליצור מתח כבד ואקספרסיבי. אפשר להיזכר, לרגע, ביחיאל שמי כאב טיפוס לסוג הפיסול הזה בארץ ואולי גם בתבליטי המתכת של תורג'מן. אך בעבודות של רחל נגר חסרה העוצמה והתמציתיות המרוכזות של הראשון וגם לא האוריגינליות והמטאפיסיות של השני. אמנם יש בהן מתח ודינמיות עצורה, אך הכל מסודר ומתואר בהן יפה כתוך מסגרת מוגבלת למדי, המוחזרת על עצמה שוב. אף הצורות המשתנות — אין בהן פריצה מהוה של ממש. בפסל אחד מצליחה רחל נגר לפרוץ את המיתבר האלגנטי שנוצר בעבודות הקיר, הפסל כולו שלוח זרוע ארוכה ומעוקלת אל תוך החלל. התחילה זה נראה לי יותר מעניין מהעבודות האחרות, אך במחשבה שניה גם הכוח הזה קצת מאניירסטי מדי.

במרחב הפתוח

אברהם קורתי, רישומים, „מימד קטן", חנות „מרווחי", לב דיזנגוף, ת"א.

אברהם קורתי מציג את תערוכתו ב„מימד קטן" ב„סידרת תהליכי רישומי יסוד במרחב תלת־קומתי". עבודותיו מתאפיינות בשפה ציורית עשירה, שכוללת קווים המבטאים מיגוון של סוגי תנועה, ריבועי עפרון קופצניים, גוני אדמה (חומים, שחורים, ארגמנים, צהובים) צורות מלבניות וקשת רחבה שחוזרת הפרשת לאורך כל שורת העבודות.

הציורים האלה יוצרים אסוציאציה של נוף או של התבוננות מעל מרחב פתוח ותרגום הטבע למערכת כמעט מופשטת, עשירה ברגישות ובמיומנות.

מבחר שירים חדש של יבטושנקו בעברית

לרגל ביקורו של יבגני יבטושנקו בישראל יצא לאור, בהוצאת הקיבוץ המאוחד, הספר „ברזל עשב", שהוא מבחר משיריו של המשורר שכבר ראו אור בעברית ותרגומי שירים חדשים.

את השירים החדשים תירגם מרוסית שלמה אבן־שושן, שאף תירגם את שני קבצי השירה הקודמים, שראו אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד „כביש הלהבים" (1962) ו„שירי שנים שונות" (1966).

בית לוחמי הגיטאות ע"ש יצחק קצנלסון
למורשת השואה והמרד
בשיתוף עם הוצאת הקיבוץ המאוחד

ספרים חדשים

אביגדור שחן / בגבור הלוהט - גיטאות טרנסניסטריה.
תיאור רחב ומקיף על המאורעות בטרנסניסטריה זו, לראשונה בהיסטוריוגרפיה של השואה, שלא עסקה עד כה בנושא הגירוש לטרנסניסטריה. הביא לדפוס שמוליק בראור. 400 עמ'.

יהושפט כובבי / חיפוש לקיום רוחני - יהדות גרמניה 1933–41.
הספר מתאר את מירחם של חיי תרבות ורוח אוטונומים בקרב יהודי גרמניה בשנים הראשונות למשטר הנאצי. נסיון לעמוד על התמורה בהווה הרוחנית של יהודי גרמניה בזיקה מבעי השלטון. בשיתוף עם מכון ליאו בק. 205 עמ'.

ישראל קלויזנר / וילנה - ירושלים דליטא - דורות ראשונים, 1495–1881.
ערך שמואל ברנבלק והביא לדפוס שמוליק בראור. הספר מתאר את תולדות היישוב היהודי בירושלים דליטא, מאז הופעתם של יהודים ראשונים בוילנה ועד היותה עיר ואם בישראל, תוך מאבקים בלתי פוסקים עם הסביבה העוינת ובין הזרמים הרבים ביהדות. 412 עמ'. הספר הזה בא להשלים את שני הכרכים הקודמים „וילנה - ירושלים דליטא 1881–1939", 694 עמודים, שהופיע בשנת 1983.

יוסף ליטבק / פליטים יהודים מפולין בברית המועצות 1939–1946.
מחקר המקיף המבעה היהודי על חיי הפליטה של יהודי פולין בברית המועצות בשנים הגורליות של מלחמת העולם השניה. בשיתוף עם האוניברסיטה העברית בירושלים, המכון ליהדות זמננו. 461 עמ'.

מכירה ההמונית:
בית לוחמי הגיטאות, אלנבי 102, תל־אביב, 62097, טל' 03-228696.
בית לוחמי הגיטאות, ד.נ. אשרת, 25220, טל' 04-920512.

יד ושם
רשות הזכרון לשואה ולגבורה
ירושלים

הופיע
פנקס קהילות יוגוסלביה

המתאר את תולדות הקהילה מראשיתה, בתקופה שבין שתי מלחמות העולם, תקופת השואה, והשיקום לאחר מכן.
עורך: ד"ר צבי לוקר
ניתן להשיג דרך חנות הספרים ביד ושם, טל. 02-531202 שלוחה 84
המחיר: 80.- ש"ח

לקט

הייתי קרוב משפחה של...

מאת י. קרא

הביוגרפיה הטובה דורשת שתי תכונות שהן כמעט מנוגדות זו לזו — מסירות ו„כימיה" עם נושא הספר מצד אחד, ומרחק אובייקטיביות מצד שני. הביוגרף חייב לחקור מסמכים בכתב ובדפוס, עדי ראייה — אם הם עדיין בתחום השגתו — וכל חומר אחר הנופל לידו „ללא כעס וללא פניות" כפי שתיאר פעם היסטוריון רומי גדול את עמדתו האידיאלית של ההיסטוריון. מצד שני, אין הוא יכול לבסס את ספרו סתם על מחקר אובייקטיבי, ויהיה המחקר מצויין וממצה ככל שיהיה. עליו לכתוב מתוך סימפטיה מסויימת לאותו אדם שאת חייו הוא מעז לתאר — אך סימפטיה שאינה „מקלקלת את השורה". הביוגרף הטוב הוא כמו חבר טוב — עוד תופעה נדירה בחיי אנוש: אדם האוהב אותך, מסור לך, אך דווקא משום כך, הוא מוכן לראות דברים ממרחק מסויים, לשפוט ולבקר.

אם נכונים דברים אלו, הרי הביוגרפיה הפחות מוסמכת הפחות נאמנה מכולן היא אוטוביוגרפיה. כך „קדוש מעונה" כמו אוגוסטינוס, הכותב את ספרו, לא כדי לפאר את שמו, אלא כדי להתוודות על חטאיו לפני אלוהיו, מסוגל לכתוב על עצמו ללא פיאור עצמי, ללא כחל ושרק, ודווקא משום כך, ביוגרפיות כמו „הווידויים" של אוגוסטינוס הן מן הנדירות ביותר.

קהל הקוראים הממוצע אינו חושב על דברים אלה לעתים קרובות מדי. בשבילו, ככל שמחבר הביוגרפיה קרוב יותר אל נושאו, הוא יודע יותר „סודות מן החדר", ולכן הוא גם „מוסמך" יותר. לפיכך, הביוגרפיה הנכתבת על ידי בן המשפחה מקובלת על קהל הקוראים הרחב, ובן משפחה המוכן לגלות „סודות מן החדר" על קרובו המפורסם שהלך לעולמו אין לו צורך לחזור על פתחי המו"לים — בדרך כלל, עוד לפני שהעלה בדעתו את הרעיון שיש ביכולתו לכתוב ביוגרפיה, כבר מתחילים המו"לים והעתונאים של עתוני סוף השבוע השבועונים והירחונים המצויירים לחזור על פתחו ולהציע לו הצעות מפתות.

כך קרה שבשנים האחרונות יצאו לאור באנגליה שתי „ביוגרפיות משפחתיות" מעין אלו. אחת מהן היא הכרך הראשון של ביוגרפיה של רוברט גרייבס: „רוברט גרייבס, מתקופת הגבורה, 1895–1926", מאת בן אחיו ריצ'ארד פרסיבל גרייבס. השניה היא: „קייטלין", מאת קייטלין תומאס, אלמנתו של המשורר דילן תומאס, ועתונאי בשם ג'ורג' טרמלט, שריאיין את הגב' תומאס ו„שיכתב" את החומר.

ריצ'ארד פרסיבל גרייבס, אדם בעל השכלה רחבה (בוגר אוניברסיטת אוקספורד ביוונית ולאטינית ומומחה לספרות אנגלית של מאתיים השנים האחרונות), הוא ביוגרף מקצועי, שעזב את משרתו כמורה לשפות וספרויות בבית־ספר תיכון קָרְעֵתִי כדי להקדיש את זמנו לכתיבה. כבן אחיו של רוברט גרייבס, הוא מכיר במה וכמה מסודות המשפחה. ספר כך, למעשה, באותה תקופה שאותה תיאר גרייבס עצמו באוטוביוגרפיה הקלסית שלו, „שלום לכל הדברים האלה", שהפכה זה שנים לאחת האוטוביוגרפיות הקלאסיות בספרות ימינו (ראתה אור בתרגום עברי בהוצאת זמורה/ביתן). גרייבס מתאר שם את משפחתו המעניינת המשונה של „הדוד רוברט": האב, קצין צבא אנגלי ממוצא אירי שהתיישב בווילס ועסק בספרות, ואפילו בכתיבת שירה, כמונו המפני: אדם מהודר ולא מעשי ביותר, שהיה זקוק לידה החזקה של אשתו כדי לנהל את ענייני המשפחה. האם, ילידת גרמניה ונכדתו של אחד מגדולי ההיסטוריונים של העת החדשה, רנקה (שמו השני של רוברט גרייבס היה רנקה גרייבס): אשה גרמניה טיפוסית, דתית, מסודרת, מסורה לילדיה ולקירותם בחיים ומנהלת את משק הבית בדרכה החמורה והשיטתית. כל זה ידוע לקורא כבר מספרו של גרייבס עצמו: הביוגרף רק מוסיף עובדות מחיי המשפחה שאינן משנות את התמונה הכללית.

חלק גדול מן הספר מוקדש לשנות לימודיו של רוברט בפנימיה התיכונית היוקרתית צ'רטרהאוס בלונדון, ולפרשת אהבים בינו לבין תלמיד אחר באותו בית ספר בשם ג'ונסון. פרשיות אהבים בין תלמידים ב„גיל העשרה" היו שכיחות למדי בבתי־הספר הפר־מיניים מסוג זה. המורים נהגו להתייחס אליהן בסלחנות כל עוד „לא עברו את הגבול", אך לנקוט בכל חומרת הדין במקרה ש„עברו את הגבול". רוב התלמידים עברו תקופה זאת, התגברו עליה, וכשהתבגרו היו חיי נישואין רגילים. כך קרה גם לגרייבס עצמו, שהיה נשוי פעמיים בחייו. המעניין הוא, שכאשר נתגלתה אותה „פרשת אהבים", והמורים החלו לחקור אותה, טען גרייבס בכל התמימות שהיתה זאת „אהבה אפלטונית" בלבד. בעיקרו של דבר, ספק אם אפיזודה זאת, שנשלפה שוב מזכרונות המשפחה, היא מעניינת במיוחד. דברים מעין אלו קרו פעמים אין ספור בחייהם של נערים שדווקא בשנים שבהן מגיע האינסטינקט המיני לבגרות, נדונו לחיות בחברה הרמטית הומוגנית.

המעניין יותר הוא דיונו של גרייבס „הצעיר" בחייו ויצירתו של „הדוד רוברט" בתקופת מלחמת העולם הראשונה, שבה שירת בחזית הצרפתית הבלגית האיומה, שהפילה מאות אלפי חללים משני הצדדים. גרייבס עצמו לקה בתקופה האחרונה של אותה מלחמה בהלשת עצבים, שבאה כתוצאה מהתקפת אויב, ובמשך שנים אחרי המלחמה נזקק לטיפולו של פסיכיאטור ועמד, פעמים אחדות, על פי השגעון. התיאורים המעודדים של אותם קרבות בביוגרפיה של גרייבס עצמו גרמו לכך שכמה מבקרים מודרניים ראו בו את אחד ממשוררי המחאה נגד המלחמה, מעין זיגפריד ששון או וילפרד אוון. למעשה – ועל כך עמדו כמה ממבקרי הביוגרפיה החדשה – היה גרייבס בשנים הראשונות של המלחמה אחד מהפטריוטים הבריטיים, ההשפעה הגדולה ביותר עליו באותה תקופה היתה זאת של המשורר (הלאומני הנודע) המלחמה רופרט ברוק. הוא כתב נגד גרמניה, שראה אותה באותן השנים (למרות מוצאו הגרמני למחצה) כ„אויב התרבות ומחריב הציוויליזציה", ביטויים שהיו שגורים על פיהם של כמה וכמה לאומנים אנגלים קיצוניים. הוא גם ניצל את קשריו עם העולם הספרותי כדי להשתיק את שירי המחאה של זיגפריד ששון. על כל זה, לא נאמר הרבה בספר זה. סוף סוף, הספר נכתב על ידי קרוב משפחה המעריך את „הדוד רוברט".

ספרה המשובח – למעשה, ראיונות שנערכו לדפוס על ידי העתונאי הבריטי – של קייטלין תומאס, הוא הכתם נוספת לתוספת הערך של ויכויים מצד של קרובי משפחה. קייטלין מקנמארה הצעירה היתה בת למשפחה אנגלו־אירית אצילה שהתיישבה בווילס. דילן תומאס נשא אותה לאשה גם (אם כי לא רק) משום שבשביל הילד המוכשר, בן מעמד הפועלים, שעלה לגדולה בזכות יכולת הכתיבה שלו, היתה זאת גם „עליה בדרגה". קייטלין נישאה לדילן גם (שוב, לא רק) משום שכרגיר היה שאדם זה יהיה, באחד הימים, לסופר ומשורר מפורסם. דילן תומאס היה, אמנם, לאחד מגדולי הספרות האנגלית בדורות האחרונים, שקנה לו מעריצים בכל העולם (כולל הזמר בוב דילן) ששינה את שמו מציפרמן בגלל המשורר האהוב עליו – והמעמד מפתיע יותר: נשיא ארצות הברית לשעבר ג'ימי קארטר). אך חיי הזוג תומאס היו רחוקים מחיי „אושר ועושר מכאן ואילך". דברים אלה ידועים לקורא האנגלי זה עידן ועידנים, מזכרונותיהם הרבים והמפורסמים של חבריו של דילן תומאס.

המשורר המוכשר בילה את רוב זמנו בבתי המרזח, שבהם היה שותה לשכרה, מקריא את שיריו ומרתק את חבריו בשיחתו המקורית והמעניינת. הקורא חשד זה מכבר שיחסי המין שלו עם קייטלין מעולם לא היו מספקים, כיוון שהוא המשיך לנהל פרשיות אהבים עם נשים אחרות. לאחר יותר משלושים שנות אלמנות, עדיין מוכנה קייטלין תומאס לאשר שאמנם כך היה הדבר. הקורא שאינו מעורב בעניין ישאל את עצמו, במי האשמה והבראה שהתשובה היא, שהאשמה בשניהם. בסופו של דבר, במסע הרצאות בארצות הברית, שהיה מסע הצלחה ונצחון לתומאס המשורר (גם אם, לעתים קרובות הרצה והקריא משירתו כשהוא שתוי למחצה, לשליש ולרביע), ומסע בזיון לקייטלין, שראתה את בעלה הידוע מנהל רומאן אחרי רומאן עם מעריצות אמריקאיות, בא הסוף כתוצה. המשורר העייף והשתוי מת בעצם אותו מסע בארה"ב. שמו, כשמו מגדולי המשוררים של „התחיה הקלטית" של המחצית הראשונה של המאה הזאת, והבציגה המנהוק של דילן בשירה האנגלית של ימינו, עדיין הולך לפניו. קשה להיות בצילו של אדם גדול, גם אם היו חיים אלו נורמליים ומשביעי רצון. חייהם של דילן וקייטלין תומאס לא היו נעימים ביותר, ויתכן מאוד שרק בגלל ילדיהם לא הסתיימו בגירושין. אך אותם וידויים „אינטימיים ומוסמכים", המגלים „סודות מן החדר" לאחר יותר מדור שלם, אינם מעלים ואינם מורידים. ספר זה, עוד יותר מקודמו במאמרנו, אינו שופך אור חדש על הסופר עצמו, ואינו מוסיף דבר להבנת יצירתו.

★

לא פעם ולא פעמיים הבעתי את צערי על חוסר העניין בביוגרפיה של אנשי רוח וסופרים בספרות העברית. באירופה המערבית ובארה"ב קיימת מסורת ביוגרפית ארוכה, וכל אדם שתרם משהו לחיי מדינתו – כולל סופרים, משוררים, הוגים, עתונאים ואנשי רוח מכל המינים – זוכה במוקדם או במאוחר לפחות לביוגרפיה אחת. לעתים קורה גם שסופר ידוע מבקש מאחד מחבריו שיכתוב את „הביוגרפיה הרשמית" שלו – בהבנה שאין ספק שהוא ראוי לביוגרפיה, ושיימצא מו"ל שיפרסם אותה וקהל קונים וקוראים.

בספרות העברית עדיין הדברים יגעים, למרות השיפור שחל בעניין זה מאז הקמתו של מכון „גנזים". יש עדיין כמה וכמה סופרים עבריים ידועים ובעלי השפעה שאיש לא כתב ביוגרפיה של ממש שלהם, והקורא המעוניין בכך נזקק להקדמות ביוגרפיות קצרות בהוצאות ישנות של „כל כתבי" ולערכים קצרים באנציקלופדיה העברית ובמילון הספרות העברית של ג. קרסל – שהגיע הזמן להוציאו במהדורה חדשה, מעודכנת ומורחבת.

אך כאשר אנו מתבוננים באותה נטיה הגוברת והולכת בימינו, בעיקר בספרות האנגלית והאמריקאית, לביוגרפיות המגלות „סודות מן החדר" וכל עיקרן רכילות, ולעתים רכילות פיקאנטית מן הסוג הגרוע ביותר, מתחיל הספק לנקר בנו. חייהם של אנשים גדולים הם נחלת הציבור, ומותר לציבור לעמוד על זכותו לדעת עליהם בכל האפשר. אך, בסופו של דבר, לא תמיד מביא החיטוט בפרטי הפרטים וב„סודות מן החדר" להבנה מעמיקה יותר של יצירתו של נושא הביוגרפיה. על גדול המשוררים של העולם העתיק, הומירוס, כל הידוע לנו הוא אגדות אחדות המוטלות בספק ורבים מן החוקרים במאתיים השנים האחרונות הטילו ספק אף בקיומו של משורר אחד שכתב את האיליאדה והאודיסיאה. האם מפריע הדבר להערכתם של שני ספרים גדולים אלו כיצירות ספרות? נניח, למשל, שבעזרתה של מכונת זמן, היינו מגלים שאמנם היה אדם בשם הומירוס, שבגד באשתו, הזניח אותה ואת ילדיהם, ונדד בערי יוון כשהוא מנהל פרשיות אהבים עם נשים שנקרו בדרכו, שותה לשכרה – וסופו שהתעוור מרוב שתיה. האם היו „עובדות" חדשות אלו משנות את הערכתנו לשתיים מהגדולות ביצירות הספרות של כל הדורות?

דפוס ראשון
ספרים חדשים

חקר הספרות

אבולוציה ורבולוציה

חבלי ניגון / מאת עוזי שביט / הקיבוץ המאוחד / 233 ע'.

שמו האנגלי של הספר הוא „אבולוציה ורבולוציה בפרוזודיה של ביאליק". ללמדנו כי הניגון הוא של ביאליק, שכדברי טשרניחובסקי „סלל דרך לצעירים בזמננו, שיהיו השירים מוסיקליים באמת". החבלים הם איפה המהפכות הפרוזודיות שחולל ביאליק אגב כך (או שהשתתף בהן) המעבר מן המשקל ההברתי למשקל ההברתי המוטעם, המעבר ממשקל זה האחרון לריתמוס הטופשי־מקראי, המעבר למבטא ולהטעמה הארצישראליים. אלה נדונים בחמישה פרקי מחקר שהוליד את המסקנה: „את התמורות וההתפתחויות הפרוזודיות שעברה שירת ביאליק ניתן לראות איפוא, בלא הגזמה יתירה, כבבואה, בבחינת „כל התורה כולה (כמעט) של התפתחות הפרוזודיה העברית החדשה על רגל אחת". ספר המחקר השלישי של מחברו, ראש החוג לספרות עברית באוניברסיטת תל־אביב.

סיפורת

גוף מאובק

סיפרתי את זה, יחזקאל / מאת יצחק בן־יוסף / כתר / 188 ע'.

שמונה סיפורים קצרים שיש בהם גם מין וגם אלימות, גם יחסים בין יהודים וערבים וגם משברי זהות ואובדן ציפיות. מוטי חוזר למושבה הקטנה שאותה נטש כאשר גילה שאמו שוכבת עם רוזנבלום. יואל חרד ממושב בצפון לשלום אמו בתל־אביב, אבל גם לרומן אפשרי בין אשתו ובין הפועל האליה. אלטשולר מוכה בעיר־השדה הקטנה ל„סקופ" של חייו ומשלים אגב כך עם כל שמתרחש בין אשתו ובין ליפשיץ. ויש גם שלומית האלמנה הזודפת את בעליה המסעיירה את רמם של שלושה דורות. „הגוף המאובק", אומר יגאל שוורץ בגב הספר, יוצר „אווירה רווחה, מעיקה". ספר ביכורים למחבר, בנו של יהושע בר־יוסף.

בת הפושע

נער הפלא של הצבא הנאצי / מאת אברהם רובי / ניר / 294 ע'.

צעירה גרמניה מבודדת, המוצאת את פרנסתה כעיתונאית לענייני אופנה ואת אהבתה בחיקו של עיתונאי בכיר, הנוטש למענה את אשתו ואת ילדיו, עומדת לצאת עם מאהבה לארה"ב. בנמל־התעופה מתברר לה שאביה נחשב כפושע מלחמה, ובמהלך משפטו היא מתחילה להתחקות אחרי קורות השואה ומגיעה לא רק אל נער הפלא של הצבא הנאצי, המשנה פנים ודמויות, אלא גם אל במה מרציבות יהודיות. סוף דבר שהיא מגיעה ארצה ישראל ומשתלבת בחיי משפחתה של סוניה וכשאר קורות כמקומותינו. ספרו החמישי של המחבר.

זכרונות

אבי, כנו

ספר התום / מאת נתן שחם / ספריית פועלים / 240 ע'.

נתן שחם נולד לאליעזר בן נתן שטיינמן, מי ש„כתב וקרא וכינס וכתב העתיק אל נקי וחזר וכתב... השאיר אחריו אלפי מאמרים ועשרות סיפורים ורומנים ויצירות החורגות מכל ז'אנר ומספר רב של מסות, שהוגו קוראים מצומצם שמר להן אמונים כל ימי חייו. כמאה ספרים כתב בחמישים ואחד שנה בחייו. ועוד ארבעה־עשר בתריסר השנים שלאחר מותו. נכדיו אולי ישלימו את המלאכה. עד שישלימו, מבקש הבן לספר „על מה שבין השורות. השורות שכתב הוא ואלו שרשמתי אנוכי. רק הדברים שאינם תוסמים בספר הם שמבקשים תיקון בספר התום". יש כאן אפוא ל"ה פרקי זכרונות שיש בהם גם על המחלוקות בין שטיינמן וביאליק ובין שטיינמן ושלונסקי וגם על אוהלי פלמ"ח ועל פלוגה למרגלות הגלבוע, ובעיקר על המאבק שבין „אני" ל„אבתי".

נוער

„מעצמה" רבתי

הזמנה לשיחה / מאת בנימין חכלילי / הקרן לזכר ישי רון / 127 ע'.

ב־1944 התפלגה מפא"י והמשך לכך ניטש המאבק על השליטה בתנועת הנוער העובד. כך נולדה ועידת הפאריסט של תנועה זו, ב־1945, ושני מזכירים הורכבו לראשה — בנימין חוחלובקין איש נען ושמעון פרסקי חבר פוריה. חוחלובקין נעשה לחכלילי (ופרסקי היה, כידוע, לפרס) והוא המגיש לנו מקץ שנים „סיור ותהייה, מבט שואל, מבעד לפרספקטיבה של הזמן, על דרכה של תנועת הנוער העובד, מערכת חינוכית רבת היקף אשר היתה במשך עשרות שנים „מעצמה" רבתי בחברה הישראלית, (ובמובן ידוע כזו היא גם היום". שמונה הם פרקי הספר (בין השאר, על בני ההתיישבות ופולמוס גורדוניה, על עצמאות תנועת הנוער, וכן על המעורבות, המילכוד הפוליטי, ההישרדות) וסיומם בהקמת „הנוער העובד והלומד" ב־1959. בין הפרקים נשתלו חטיבות־לקט של דברים בשם אומרם. עוד שם נספחים שונים וכהם מכתבי ברל כצנלסון לישראל גלילי.

עדות

ירושלים דכורדיסטאן

הארבים בארץ אשור / מאת מרדכי יונה / מוסד ביאליק / 144 ע'.

מי ידע את גבולותיה המדוייקים של ארץ אשור? זאכו, המכונה „ירושלים דכורדיסטאן", עיר היושבת בצפון עיראק, בסמוך לגבול טורקיה מזה ולגבול סוריה מזה, היתה מן הסתם בתוכה. בה נולד המחבר ואת זכרה וסיפוריה הוא מעלה בספר הזה. הוא פותח בתולדות יהודי בבל, עובר ליהדות כורדיסטאן וקהילותיה ומקדיש את עיקר הכתוב ליהדות זאכו. כאן פירוט המנהגים והחגים, המאכלים והמלבושים, המוסדות הפרנסות, האמונות העממיות והכתובים, וגם סיפור הקליטה בארץ. בנספחים, פירוט משפחות היהודים בעיר ומילון מקוצר כורדי־עברי.

(סוף מעמוד 11)

• FAX NUMBER

להשכרה 140 מ"ר בר"ג ליד הבורסה+ חניה (22995) 03-449249

להשכרה בלב ראשל"צ הרצל 71 מול המנהר מרכזית עד 370 מ"ר. מתאים לבית קפה, מסעדה" "היעים" 03-9659577 אופנה. (21929) 03-9663714

מחסנים

אולמות

להשכרה בשניבל 240/ 1800 משרד וממוג "רשף-נכסים" (24806) 03-5742777

חנויות

להשכרה בתל-אביב מבנה 450 מ"ר חניה ל-5 (מיידי) ללא מתווכים (24530) 03-336641

בת"א: 260 550 מ"ר, מתאים. בר"ג: 240 1,000 מ"ר. "נ.ת.מ" נכסים 03-372169 (21408)

להשכרה, בר"ג: 200 מ"ר מחולקים +מיזוג +חניה +טלפונים!! מיידי "אנגלו-סכסון" (20051) 03-738121

בהזדמנות! בשנ"ח 700 מ"ר משרדים +חניה "אוז" 03-5465643 (19028)

ברמות-צהלה. בבניה משרדי מפואר. בבניה למכירה משרדים וחנויות "בית ונן" (3923) 03-5446126-7

להשכרה בהזדמנות בדרך-פתח תקוה 200 300 מ"ר. "רשף-נכסים" (1893) 03-5742777

להשכרה בהרצליה 450 מ"ר, משרדים+ מיזוג "רשף-נכסים" (1645) 03-5742777

מבני תעשיה

למכירה בחולון עד 1000 מ"ר אפשרי למזון "רשת נדלן" (25914) 03-7523949

החלה מכירת חנויות בקניון בית-שמש נימור מפואר! מיזוג אויר מרכזי! 03-493582 (4661) 052-447458

להשכרה בחולון-יצחק 200 מ"ר+ 100 גלריה+ חניה 03-449249 (6698)

משרדים

ברמת-גן, להשכרה, ליד בורסה-ההלכה, בגדלים שונים: 70 500 מ"ר, אולמות חדשים, מחולקים ומשודרים+ חניה! "אנגלו-סכסון" (26339) 03-738121

בקרית-אריה להשכרה 350 ק"ק +חצר +טלפונים 03-918348 (18941) 03-351523

למכירה 2 דונם לתעשיה בהרצליה פיתוח מיקום מעולה (18701) 03-449249

ליד הקניון! להשכרה ק"ק. 600 2100 מ"ר גבוהים+ כח +טלפונים לאחסנה/ תצוגה/ תעשיה קלה! "אנגלו-סכסון" 03-738121 (2565)

מגרשים

למכירה 2 מגרשים לבניה עצמית של קוטג'ים דו משפחתיים בשכונת גני-הרצליה היוקרתית (הרצליה, גבול רמת-השרון) ברח' רבי-עקיבא. מחיר בניה, לא כולל מע"מ) $110,000 פרטים בטל: 03-630440 050-22214 (22211)

ברחובות ליד המכון דונם להשקעה "דיור פלוס", $9,800. בית המעולים 6 רחובות 08-469520 (21757) 08-463132

3 דונם בקרית-אריה+ 4 דונם בקרית-מטלון בכבישים ראשיים ואבן "רשף נכסים" (25418) 03-5742777

להשכרה בפ"ת 350/ 700 מ"ר ק"ק "רשף-נכסים" 03-5742777 (21409)

למכירה בראשל"צ 3000 ק"ק +5.5 דונם "רשף-נכסים" (24843) 03-5742777

דרושים גבוהים לבחורים/ות במבירת קפרים בשעות הערב. (20535) 03-7523568

בר"ג אורזות למפעל טכסטיל עבודה בשעות 07.00 16.00 רמי (26330) 03-7511942

למושבותיו הרבה כסף בזמנך הפנוי כדיילת הרזיה!! 03-915767 (19070) 03-244712

מלחימות עם נסיון של שנתיים למוות לעבודות תיוש עדינות, 5 ימי עבודה בשבוע. "אסטרונאוטיקס" בני-ברק 03-704610 (24393)

בנאי- לחברה צעירה נסיון 5 שנים, להנהגת לבנים ודיזנף. לעבודה קשה ויוזמה, רישיון נהיגה 052-38446 (22833)

להבורה גדולה דרושים: 1. חמ"מניק יוצא ח"א דרג א' 2. קוון יוצא חי"ק העבודה בשעות בלתי שיגרתיות 03-9225982 לדובי מיום א' בין השעות (22236) 14.00 12.00

צעירים/ות אחרי צבא לעבודה בקידום מכירות משרה מלאה, שכר גבוה ותנאים מלאים. 661757 לרציניים בלבד (21551)

עובדים בעלי רקע טכני לשיפוץ מכונות צילום, באזור תעשיה חולון-אזור. תנאים טובים. מפעיל בע"מ נחלת-בנימין 57 ת"א, טלפון: 03-611521 האזור. (21344)

לפרויקט אבטחה, מעל 185 מ' "חמושים באזור חדרה +רכב 160 ש"ח ליום 03-441591 (17762)

דרושות מלחימות מנוסות למפעל אלקטרוניקה בפתח-תקוה טלפון: 03-9232734-5 (17591)

לבית תוכנה דרושה מנהלת משרד אינטליגנטית בישורים ידיעת עיברית אנגלית והפעלת מעבד תמלילים חובה שעות 17:00 9:00 יום שישי 13:00 9:00 03-482158 (17251)

פקידים/ות

עובדי מחשב

• COBOL ,PC

שרטוט וגרפיקה

עובדי דפוס

דרוש דפס אופסט למכונת "היידלברג ספידמסטר" חצי גליון בעל נסיון מוכח 03-9248503 לדני (22254)

מורים וגננות

שמרות ומטפלות

חשמל ואלקטרוניקה

שבחים - קונדיטורים

גזירה תפירה

למפעלי טקסט דרושות תופרות מקצועיות. כל התנאים הסוציאליים, הסעה מאורגנת. רמלה 08-246290, קרית מלאכי 08-581866 בני-ברק 03-706342 (24312)

למפעל "סריגי הלך" בת"א דרושה תדמית מנוסה, תנאים טובים (22778) 03-835154

מזכירה עברית אנגלית +הדפסה במעבד, אנגלית טובה, באזור רחובות 08-471182 (20472)

מזכירה עכנית לחברה מובילה בחולון. הדפסה עברית/ אנגלית חובה. תנאים טובים 03-5440693 מיום א'. (21143)

לסוכנות ביטוח בת"א פקידה עם ידע מנוסה +מחשב (19008) 03-5710438

עובדי יהלומים

הנהלת חשבונות

טכנאים הנדסאים

הנדסאי מכונות/ חומרים /כימיה מנוסה לחברה גדולה בת"א משמרות. תנאים מצויינים "א.ו.ת." (24121) 03-371465

ספרים/ות

נגרים

נהגים

מחסנאים

מוכרים/ות

אחראית קופה מנוסה לרשת חנויות אופנה בתל-אביב נסיון בתחום האופנה, יום עבודה ארוך, שכר גבוה. 03-227143 מיום א' (30291)

סוכנים - מקדמי מכירות

מרכיב/ה +קריאת שרטוט השמלאי ונסיון בפיתוח ולמשרה חלקית בהרצליה "קרידה" (17889) 03-5449848

סוכן להנות חשמל ומשדות וזה נסיון בענף ומכונית בפתרה (21512) 03-358773

רתכים/ות "מסגרים/ות בוגדי/ות בית"ס מקצועי פרופיל צבא גבוה "קרידה" 03-5449848 (17941)

שומרים עד גיל 45 למשמרת בבית-חולים בתל-אביב לעבודה קבועה!! שכר הולם!! (22747) 03-259300

• TOP DESK ROLL Y.S.A

• KAMRO

هكذا من الأصل

וידאו טייפ

מערכות קול

מכונות כתיבה

חיות בית

כלי נגינה

הלוואות

חקלאות

טרקטורים

טלוויזיות

בתי כנסת

סירות

מכונות תפירה

מכונות כביסה

מלגזות ושינוע

יופי והדרה

בת זוג

בן זוג

הכרויות

שטיחים

תנורי אפיה

פוליש וניקיון

עשה בעצמך!! השכרת מכונות לפוליש ניקוי שטיחים וריפודים 03-332719 03-335039 (24414)

אסטרולוגיה

מחשבים

מעוניינים לקנות מחשבי: RATNBOW- 100 ומדפסות, LA" 50 100, AL- מתוצרת דיגיטל. לעמירם 057-690140 (19815)

ציוד תקשורת

צפי אמבטיות

קיט ונופש

שרותים

"ברוזמרי לווי ובילוי" מצעירות... מרשימות... ודיסקרטיות. "מתל-אביב לירושלים והשרון" (25137) 03-455688

שוק המציאות

מכוניות

אאודי

אוטוביאנקי

אינוצנטי

אלפא רומיאו

אמריקאיות

אוסטין

נהריה

דירות

באר שבע והדרום

הצעות עבודה

אילת

דירות

אופל

מנוע 1300 86 ראשונה מזגן 19,000 ש"ח (22884) 03-905972

קדילאק 79 פלטווד מצב מצוין... (20755)

פורשה 924 טורבו הזדמנות חד פעמית (26290) 08-469646

ביואיק ריגל 79 יפיפיה מכבי מעולה 03-810485 (20453) 03-200095

בהזדמנות שברולט 1600 אוטומטית + מזגן 3400) 1979 מצויינת דולר) 03-5057621 (17872)

מחיר מציאה!! פורד אסקורט גיה 1978 6 צילינדר טורי שנית פרטית + טסט ($5,400) (17237) 03-887162

אנ.ס.יו.

ב.מ.וו.

קפריס קלאסיק 1986 כחדשה + כל התוספות!! 03-446743 (16385) 03-450971

דלתא

וולבו

לנציה

מוריס

מיני מינור

מסחריות

ג'יפים

דייהטסו

הונדה

טלבוט

פיאט

וקסהול

להברת עמילות מכס מתפתחת

דרוש

מנהל מסחרי שיווקי

בעל יכולת ניהול מסחרית
וכושר פיתוח שיווק בתחומי
עמילות המכס והשילוח הבינלאומי.
יתרון לבעלי אחד מהכישורים הבאים:
★ רשיון סוכן מכס
★ רשיון משלח בינלאומי
★ רשיון סוכן ביטוח

נא לפנות בכתב-יד בצירוף קורות חיים
לת.ד. 20519 ת"א, עבור "מנהל מסחרי"
– סודיות מובטחת –

דרוש

הנדסאי "יצור" מנוסה

לתפקיד מנהל/שבבי מעניין
★ הבחור רקע העבודה ארמינ/סטרטיבית
מקום עבודה: גוש דן
לפנות טלפונית: 03-776061 לעבודה

להברה מסחרית העוסקת
במכירות לתיירים
דרוש

מנהל סניף אילת

דרישות המשרה:
★ יכולת לפקח על אנשים
★ אחריות בכל הקשור לניהול הסניף
★ ידיעת אנגלית-הברחות, רצויה שפה נוספת
תנאים טובים למועמד המתאים
למעוניינים – נא לפנות בכתב יד, בצרוף קורות חיים,
לת.ד. 33749 ת"א 61337.
– סודיות מובטחת –

לפרוייקטים שווקיים יחודיים

דרושים/ות
אנשי שווק לעבודה מיידית
רצוי מתחום הפרסום/פיננסים
• נסיון מוכח של 2 שנים במכירות.
• מעל גיל 25.
• תוספת נאה וכושר ניהול משא ומתן ברמה גבוהה.
• בעלי רכב.
■ תנאים טובים למתאימים ■
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים
לת.ד. 32471, מיקוד 61322 ת"א.

למגן מעליות בע"מ
דרוש/ה

איש/ת מכירות מעולה

בעל/ת נסיון עצמאי/ת ואחראי/ת, יוזמה
וכושר ביצוע מעולה לניהול מו"מ עם קבלנים.
מגורים באזור המרכז יתרון.
נסיון בענף הבניה יתרון.
הזדמנות לעבודה מעניינת בעלת אתגר.
תנאים טובים ורכב צמוד למתאים/ה
לפנות בכתב יד לת.ד. 3250 קרית-אריה
פתח-תקוה עבור שמואל

לעבודה בצפון
אשד
דרושים

1. מהנדסי תעשיה וניהול

עם נסיון של לפחות 4 שנים בתכנון
והקמת מערכות על"א בתעשיה.
יועדפו בעלי סיווג בטחוני

2. מתכנת

בעל נסיון מוכח בהקמת מערכות על"א
לתעשיה על 36 – IBM
יש להעביר קורות חיים בכתב לא יאוחר
מ-20.12.88 לת.ד. 3794 חיפה מיקוד 31037

למוסד ציבורי
דרוש

מנתח מערכות / מתכנת בכיר

הכישורים הנדרשים:
א. תואר ראשון במדעי המחשב או במתמטיקה.
ב. נסיון של 3 שנים לפחות בתכנות על מיני מחשבים.
ג. שליטה ונסיון בשפת "C".
ד. ידע בשיטות תכנות ותחזוקת תכניות.
ה. ידיעת השפה האנגלית חובה.
עדיפות תינתן לבעלי:
א. נסיון במערכות זמן אמת.
ב. נסיון במחשבי D.G. ומערכת הפעלה AOS/VS.
ג. נסיון בתכנון מערכות.
ד. הבנה בסיסית במערכות הפעלה.

מקום העבודה בתל-אביב.
המועמד המתאים יידרש לעבור השתלמות בת כ-6 חודשים בארה"ב.
הדרגה תיקבע בהתאם לכישורי המועמד.

על המעוניינים לפנות בכתב-יד עד לתאריך 16.12.88,
לת.ד. 7019 ת"א 61070 עבור "מתכנת בכיר".

אבזרים וקטנועים

ביקוש רכב

בתי"ס לנהיגה

חלפי רכב משומשים

פיז'ו

דינו

פיאט

פורד

סיטרואן

סימקה-קרייזלר

פולקסווגן

סוזוקי

סוסיתא

סיאט

סאאב

סובארו

מרצדס

משאית פורד 12" 10
ארגז ביוויד 03-336894
(21012) 03-286755

פורד די"ס 910 1982
+ארגז קירור +יחידת
קירור +מנוע
(16569) 03-423087

יום שישי, א' בטבת תשמ"ט, 9 בדצמבר 1988

אנטנה / שלמה גינוסר

לראות לשמוע ולהשתגע

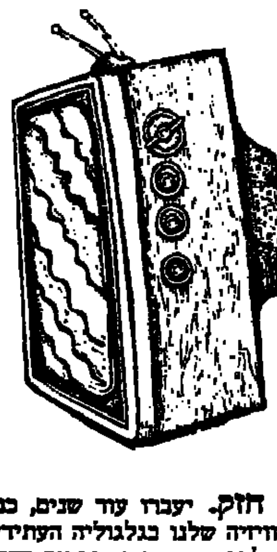

רדיו חזק. יעברו עוד שנים, כנראה, עד שהטלוויזיה שלנו בגלגוליה העתידיים תוכל לנסות להתחרות ברדיו בתחום החדשות. על תחרות עכשווית אין מה לדבר בכלל. כנתון אובייקטיבי, הרדיו תמיד נייד יותר, זריז יותר, זמין יותר. גם פיסית וגם מנטלית. הרדיו תמיד ערוך ל„פריצה" מיבזקית, תמיד על קו־זינוק סביב להצמיד ולהצמית אותנו אל זמן־האמת בשטח. הטלוויזיה, מעצם טיבה, קצת יותר מסורבלת. עד כאן – נתונים אובייקטיביים. מכאן ואילך, הכל עניין של תושיה וכשרון. אילו היו לטלוויזיה מספר מהדורות חדשות ביום, אילו היו כמה רשתות טלוויזיה, אילו היתה יותר תחרות ופחות מונופוליזציה, ייתכן שלמדיום הטלוויזיוני היו קצת יותר סיכויים להתחרות ברדיו, במסגרת האילוצים המאפיינים את עצם התחרות הזאת. אלא, שבנתונים הקיימים, זוהי מלחמה אבודה. בשבועות אלה, כאשר כאב־הלב מתחרה בכאב העיניים ובכאב הבטן למראה התעודות המטורפות של מלאכת הרכבת הממשלה, אנשי מחלקת־החדשות של הרדיו קורעים את עמיתיהם בטלוויזיה. יומני החדשות של „קול ישראל" – בוקר, צהריים וערב – משאירים את „מבט" הרחק מאחור. הם זריזים, חדים, רוויי־מידע, שוטפים ומרתקים. ועל־כך צריך לשבח לא רק את התנאים האובייקטיביים, הנוטים חסד לרדיו ומקפחים את הטלוויזיה, אלא גם את מגישי ה„יומנים" ואת כתבי הרדיו המעולים בתחום הפוליטי (המפלגתי, ליתר דיוק) ובראש וראשונה, את רזי ברקאי ועודד בן־עמי.

אין ספק שמחלקת החדשות של הרדיו היא הכוכב התקשורתי של השבועות המעצבנים האלה.

האזניים של המדינה. מיקי גורדוס, ששום גיהוק או שיהוק בקוסמוס ובסביבתו אינם אטימים בפני ציוד הרחישה שלו, שוב עשה לנו את השבת. הליווי הצמוד שלו להתרחשות הכמו־סוריאליסטית בפרשת המטוס הרוסי החטוף השכיח מאיתנו לשעות ספורות את הרפש־שהגיע־עד־נפש, כהגדרתה של גאולה כהן, בהתרוצצות המביכה סביב הרכבת הממשלה. גם זה משהו.

דמוקרטיה וצדק. אף אחד עוד לא המציא שיטת שלטון צודקת יותר מדמוקרטיה. על פי רצון הרוב יישק דבר. הפרלמנט הוא המכשיר שבאמצעותו שולט הרוב. אבל, האם הרוב הוא גם צודק? חיים כהן, מרתק כתמיד גם בחולשתו הפיסית, מסכים ב„זה הזמן" שהמחוקק הוא הריבון „והוא יכול להכריז גם על כל גבר כאשה ועל אשה כגבר", אלא, שאת המנדט שניתן לו צריך לפרש כאילו זהו מנדט לחקיקת חוקים טובים, צודקים, נאורים. כאשר המחוקק משתמש בזכות לחוקק, ומחוקק חוקים בלתי נאורים, בלתי צודקים, חוקים שרירותיים – אוי הוא מועל באימון. חיים כהן מתייחס בדבריו להצעת החוק שהונחה השבוע על שולחן הכנסת והמבקשת להגן (ועוד רטרואקטיבית) את מי שרצח מתוך מצוקה בטחונית (תוך פזילה ברורה גם לעבר שפוטי המחתרת היהודית).

קשה להניח שהצעת־חוק זאת תזכה ברוב בכנסת. אבל נניח שכן. מה אז? איך מתירים את הסבך הנוראי בין עקרון שלטון הרוב לבין עקרונות הצדק, שאחד הבולטים בהם הוא השוויון בפני החוק? למרבה המזל, זוהי עדיין שאלה פילוסופית. וכל אחד יכול לנסות את תעיוש הפרטי שלו כמה זמן השאלה הזאת תשאר בתחום הפילוסופי־אקדמי בחברה הישראלית, בהתחשב במגמות המוזרות והמביכות המתרוצצות בתוכה באחרונה.

חיים כהן רחוק מאד מלהיות תמים. נסיונו כיועץ־המשפטי לממשלה בימי־בראשית של המדינה אינו מתיר לו להתעלם מן העובדה שזכויות הפרט נדחות, למשל, מפני זכויות הכלל לבטחון. אבל, נראה שגם הוא אינו יכול להציע לנו תרופה מפני עריצות המחוקק, כאשר ההגיון ותחושת הצדק נסוגים מפני מה שהוא מכנה „הפוליטיקאיות".

מהו „מיהו יהודי"? באמת: מהו? ויכוח תיאולוגי ודאי שלא. הויכוח הזה, המטלטל את המערכת הפוליטית עכשיו יותר מאי־פעם, הוא דוגמא טובה מאין־כמוה לאמירתו של חיים כהן: „הפוליטיקאיות התגברה על החוש הבריא של המחוקק". לדידו של כהן, תיקון חוק־השבות הוא לאו־דווקא פגיעה בזכויות הפרט ובחופש הדת והמצפון. זה, הרי, ברור מאליו. לדידו, זוהי פגיעה ביהדותו של אדם. „אינני יודע מה גרוע ממה" הוא אומר. צריך היה לראות את „מוקד" השבוע לא כדי להחליט מה גרוע ממה, אלא כדי להבין את משמעות המושג „פגיעה ביהדותו של אדם". יושבים להם שני יהודים מכובדים (מוריס אברם, יו"ר ועידת הנשיאים של האירגונים היהודיים בארצות־הברית והרב האורתודוכסי מניו־יורק יצחק גרינברג) וטוענים כנגד פרופ' אבנר שאקי שהצעת התיקון לחוק „מי יהודי" כבר יצרה סערה נוראה ביהדות האמריקנית (שתשעים אחוזים ממנה אינם אורתודוכסים). ואילו שאקי אוטם את אזניו. לזכותו של שאקי יש לזקוף שתי עובדות: האחת – שהוא עקבי בתביעתו לשינוי החוק, השניה – שעקביותו זאת הוליכה גם להתפטרותו מתפקיד סגן שר החינוך בממשלת גולדה מאיר ב־1972 בעקבות המחלוקת באותו נושא. מעבר לזה, את שאקי לא תזיזו מלהיטותו לשנות את החוק כיוון שהוא ניצב על אותה קרקע (בתולה, לפי שעה), שהמפד הישראלי אינו מסוגל לסתור את ההלכה. לשאקי אין הרגישויות והלחוצאות למצוקה הנפשית האדירה שמאבקו גורם למיליוני יהודים במערב. לשיטתו, הוא אינו יכול להבין מדוע הסערה הגדולה כאשר מדובר במכסימום תריסר מגוירים שלא־כהלכה המגיעים כל שנה ארצה. מוריס אברם, מצידו, אינו מבין, מה הלהיטות של הממסד הפוליטי הרבני בישראל לפגוע פגיעה נפשית קשה כזאת ביהדות ארצות־הברית כאשר מדובר רק בתריסר מקרים בשנה. שניהם סוחפים את הדיון לכיוון הפוליטי־מעשי. קשה להתעלם, כמובן, מהאיום הלא־כל־כך־מוסווה של אברם שהתיקון לחוק השבות עלול לפגוע פוליטית בישראל משום שיהודי ארצות־הברית עשויים להחליש את תמיכתם ה פ ו ל י ט י ת בישראל. לא נעים לשמוע, אם כי אסור להתעלם. מקובלת עלי דווקא גישתו של הרב האורתודוכסי יצחק גרינברג, המבקש להציע דרכים למניעת הקרע. הוא מעדיף לדבר על הפצע הסימלי שהוויכוח הזה גורם. אבל שאקי הוא לא איש שיאזין לו. הוא יורץ אותה במהירות אל התיקון בחוק. כל מה שהוא צריך זה רק מערכת פוליטית נבוכה, שבאילוצים שאחרי הבחירות האחרונות תהיה מוכנה לכך ש„הפוליטיקאיות תגבר על החוש הבריא של המחוקק", כדבריו של חיים כהן.

לא מצלמים, אבל מקטרים. ועוד איך מקטרים! עצוב לראות את אנשי הקולנוע המוכשרים האלה (כך הם מעידים על עצמם, לפחות) יושבים ומגרדים את הפצעים. המסר הברור היוצא מתכניתו של דן וולמן ב„מבט שני" הוא: יש כשרון אבל אין כסף. לכן, פחות או יותר, אין קולנוע ישראלי. מתחשק לי לומר: בולשיט! אבל מחמת האהדה העמוקה שאני רוחש לחבר'ה האלה ולקולנוע בכלל לא אומר זאת, שמא יתפרש הדבר שאינני מודע למצוקה האובייקטיבית של הקולנוע הישראלי. אני רק רוצה לשאול: מדוע בארצות דפוקות מבחינה כלכלית כמו תורכיה, פולין, יוגוסלביה וכיוצא באלה יצרו קולנוע משובח? אולי זה לא רק עניין של כסף? אולי זה גם עניין של עודף כשרון? איכשהו, זה לא לגמרי משכנע שבמוסדות הקולנוע יש בארץ יותר כשרון מכסף. יותר מקובלת עלי ההנחה שדור היוצרים העכשווי בקולנוע הישראלי הוא למרבה הצער, דור המדבר. הזכות הגדולה שלהם, כזכותו של דור המדבר, היא שנגזר עליהם, כנראה, לצעוד ולחיות על מן בלבד, כדי שאלה שיבואו בעקבותיהם יפילו סוף־סוף את חומות יריחו.

כמובן שמזכויות הסטוריות כאלה לא קל להתפרנס. אבל, לא ייתכן להאשים את כל העולם בכשלונו של הקולנוע הישראלי ולהתעלם מהעובדה שקולנוענים תורכים ופולנים והונגרים ויוגוסלבים התגברו על מיגבלות דומות, לא מעט (ואולי בעיקר) בזכות הכשרון. מותר לחשוד בהם שהם יותר מוכשרים, או שזהו סתם העזה מראית?

שאו ציונה דם וסבל. הגברת ציונה שמשי אוהבת לפסל ואוהבת לבשל ואוהבת עוד כל מיני דברים, אבל הכי־הכי היא אוהבת קולנוע. הכי־הכי היא אוהבת קטעי אלימות בקולנוע. ועוד יותר היא אוהבת להעניש את צופי „מסך אישי" באהבותיה. האלימות, לדידה היא לא שם באיזשהו מקום, אלא כאן. ובזכותו של הקולנוע. וזה טוב, היא אומרת, כי זה עושה את האנשים לרגישים יותר ולספקנים יותר. בקולנוע אנחנו מקבלים את האלימות, שופרא דשופרא. רוצים עוד כמה פנינים מהפילוסופיה המופרעת הזאת? בבקשה: „הדבר הנפלא ביותר הוא שאנחנו מתאהבים בזוג פושעים", היא אומרת על „בוני וקלייד". או: „אין צדק ואין משפט. יש רק יופי אדיר", היא אומרת על סרט אחר. ובמהלך ההפסקה שבין קטע אימים אחד לשני, היא מאבדת אפילו את הרצף ההגיוני שעליו היא מבקשת לבסס את הלגיטימיות של הטעם הפרוורטי. היא פותחת בכך שהיא טוענת שקטעי האלימות הקולנועיים המצוגים בקסטות, שהיא כל כך אוהבת, מחדדים את רגישותם של בני אדם. דקות ספורות לאחר מכן היא פולטת משפט בעל משמעות הפוכה לחלוטין: „סרטי הזוועה, עם השנים, העלו את סף הסבל שלנו. אנחנו היום מוכנים לראות דברים שלא היינו מוכנים לראות לפני כמה שנים. וזה עוד כלום".

ועוד לא שמענו איך ציונה שמשי מתפעלת, לפי עדותו של אהוד מנור, מקטעי האלימות האלה במלים: „איזה יופי איזה יופי".

היופי שבאכזריות הוא לא נושא לביקורת טלוויזיה. מזה מתפרנסים פסיכיאטרים.

פסוקו: „באשר למאמרים ראשיים המתפרסמים בעתונים – אני איני מייחס להם חשיבות כלשהי" (השופט חיים כהן ב„זה הזמן"). וליל מנוחה מירושלים.

אהובת אלימות בקולנוע. שמשי

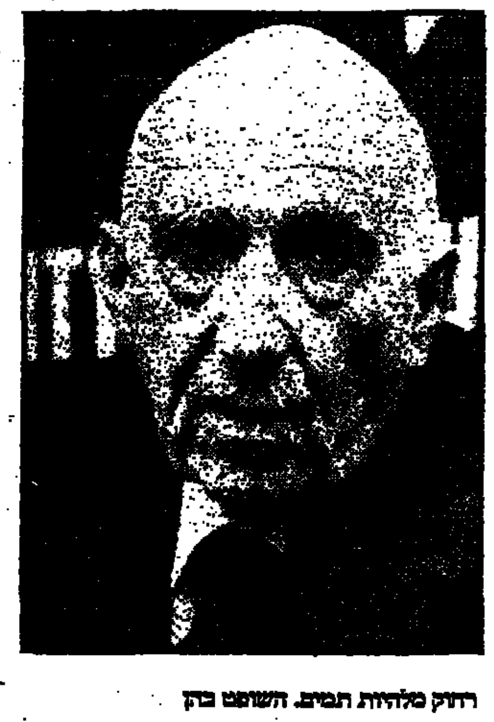
רחוק מלהיות תמים. השופט כהן

אולי לא עניין של כסף. וולמן

משאירים את „מבט" מאחור. בן עמי

הטף־פתח / ורדה צימרמן

„כשאני עומד על הבמה"

רק שנה וחצי אחרי „ניסן נתיב" וכבר שבעה תפקידים ב„הבימה". מחפש תפקיד טוב ואנושי. דמות רעה או טובה, לא משנה. פוזות ופלקאטים לא מעניינים אותו. ממחר ב„גן הדובדבנים"

ראינו אותו ב„מעגל הגיר הקווקזי", „הדיבוק" (ויידה), „השקיעה" ו„הנפש הטובה מסצ'ואן". ממחר, ישחק יובל זמיר בהצגה החדשה של „הבימה" – „גן הדובדבנים". שנה וחצי לאחר סיום בית־הספר למשחק של ניסן נתיב וכבר שבע הצגות בתיאטרון הלאומי. זמיר גדל־המידות משתנה מהצגה להצגה. „קל להפוך אותי לשמן־מצחיק. הצורה שלי גדולה וברורה, אבל קשת התפקידים שגילמתי מגוונת. קיבלתי הרבה הצעות להופיע בסרטי פרסומת, בתיאטרון המסחרי, הצעות די מפתות, אך סירבתי", הוא אומר. פרסום וגם ראיונות עתונאיים עלולים להדביק לו תווית שממנה הוא מבקש לברוח. „הכל עניין של בחירה. פרסום לא מעניין אותי, גם כסף לא. רק עבודה מעניינת אותי".

מן הסטודיו הלא־ממסדי של ניסן נתיב קפצת הישר ללב המימסד, „הבימה"

„אין בכך סתירה, לדעתי. ניסן הוא אנטי־מימסדי. הוא מלמד אותך להגשים את האמת האמנותית שלך. בתור שחקן צעיר אני חושב שהדבר הכי חשוב זה תפקידים. ב„הבימה" עבדתי עם לוביטוב, עם ויידה ועם עומרי ניצן. מבחינה אמנותית אני שבע־רצון. מטפחים אותי ונותנים בי אמון".

כבר מזמן לא שמענו את הביטוי „'הבימה' היא הבית שלי". יובל זמיר מרגיש כך, כי שם הוא נמצא רוב שעות היום, אבל הוא מרגיש גם שנקלט. השחקנים הוותיקים עוזרים. „התייחסו אלי יפה", הוא אומר, ומזכיר את ששון גבאי, ליה קניג, מכרם חורי ונסים עזיקרי. „אנשים נדיבים. מעירים הערות ענייניות, מתוך אהבה, ולא מנסים להכשיל".

אפשר לדבר על התפתחות מקצועית ללא סבל?

„אולי זה נראה כך, אולי נראה שהכל הולך לי בקלות, אבל זה קשה. ככל שאתה מופיע יותר זה נעשה יותר ויותר מפחיד. כשאני על הבמה הגדולה של 'הבימה' ואני יודע שכולם מסתכלים עלי, זה מפחיד. צריך להיות טוב בכל פעם מחדש".

והוא בעצם נמצא כבר שנים רבות על הבמה. כבר בגיל 11 הופיע בהצגות ילדים. „עשיתי תיאטרון לפני שראיתי תיאטרון", הוא אומר. „גדלתי בבית של אנשים תרבותיים, קוראים המון, אבל לא עוסקים באמנות. התחלתי בתיאטרון־בובות לילדים. בשעות הפנאי הייתי מרבה לצאת לטיולים בשדות, בלי לדעת לאן. גם המשפחה לא ידעה, כמובן, לאן נעלמתי. הייתי מדבר אל עצמי או מצייר. לא הייתי קומוניקטיבי בכלל. רק כשהתחלתי להופיע היו לי חברים, ילדים כמוני שהשתתפו בהצגות, ואני עדיין מאמין שהיסוד קשור בילד הזה, שמדבר אל עצמו". אחר־כך למד בבית־הספר לאמנויות ע"ש תלמה ילין ומשם הלך ללהקה צבאית, שם היה מפקד וסולן הלהקה. כשהשתחרר, התקבל לבית־הספר של ניסן נתיב ובאותו זמן למד אופרה במשך שלוש שנים אצל נתניה דברת ופיתוח־קול אצל עדי עציון. „נתניה דברת חשבה שאני מאוד מוכשר, אבל ראיתי שאי־אפשר להיות גם שחקן וגם זמר אופרה. לא חשבתי לרגע לעזוב את התיאטרון".

ואחרי שעות החזרות והמשחק זמיר מוצא זמן גם כדי לרכז את חוג ה„הבימה" לנוער ולביים בחוג הדרמטי של תלמידי עירוני ה', חוץ מזה הוא מלמד גם פיתוח־קול בלהקות צבאיות. נוסף על כל אלה יש ליובל זמיר תוכנית להעלות מופע משותף עם עדי עציון ודודי פרנס. „מופע תיאטרלי־מוסיקלי של יצירות בנושא גבר־אשה". החומר למופע הוא משל פלובר, תומאס מאן, חנוך לוין ויהודה עמיחי.

ומתי יש לך זמן לעצמך: להקשיב למוסיקה, לקרוא ספרים?

„באמת אין לי זמן לציור או לכתיבה". עכשיו הוא נתון רובו־ככולו בדמותו של יפיחודוב הלבלר, ב„גן הדובדבנים". לבלר שלא עובר כבר זמן רב ונעשה למשורר ואיש רוח. מדפדף בספרים, שואל את עצמו שאלות קיומיות, וכל הזמן קורים לו אסונות ונשברים לו דברים. ויש לו גם אהבה. הם עברו על המחזה במשך חמישה חודשים ורק לפני שבועיים, הוא אומר, מצאו סוף־סוף את הדרך. „ניסינו כל מיני דברים ועברנו דרך ארוכה. עכשיו יש לנו כיוון חדש. בתפקיד הזה קשה שלא להתפתות וללכת עם הכובד של הדמות. הכל נורא קשה ללבלר ולכן קשה להציג את האפטימיות שלו". לא, זה לא תפקיד ראשי. „אני לא יודע אם אני רוצה תפקיד ראשי, להעמיד עכשיו הצגה שלמה על הגב שלי".

ובעוד חמש או עשר שנים, תיכנס לדמותו של שחקן ב„הבימה"?

„אני הרפתקן ולכן אני גם אוהב את תהליך החזרות. האתגר מעניין אותי. אני מקווה שלא אתקע ואהיה מספיק כן עם עצמי כדי לקום ולעזוב. מה שאני מחפש הוא תפקיד טוב, אנושי, שיש בו בן־אדם אמיתי מאחורי הדברים. דמות רעה או טובה, לא משנה. פוזות ופלקאטים לא מעניינים אותי".

יובל זמיר (משמאל) עם רבקה גור

על סנדלרים יחפים / דליה שרון, לונדון

פסיכואנליזה על ספת התיאטרון

כאשר בנה של פסיכואנליטיקאית מתאבד יכול הדבר להיחשב כ„תאונת עבודה" של אמו. כמה מאכזב לשמוע שמת בתאונה. הצגה על נושא פסיכואנליטי מעל בימת תיאטרון לונדוני

ההיסטוריה של הדרמה מכירה כבר מחזות שנושאים לקוחים מהחומר הפסיכואנליטי. אך מעטים המחזות על הדרמה בחיי הפסיכואנליטיקנים עצמם. מחזהו החדש של ניקולאס רייט, „גב' קליין" (אשר עובר בימים אלה מן התיאטרון הקטן „קוטסלו" של התיאטרון הלאומי ל„אפולו" בווסט אנד של לונדון), מתרחש במשך יום ולילה, שנת 1934, בחדר העבודה של מלאני קליין בלונדון, אחרי שנודע לה שבנה האנס נהרג בתאונת טיפוס בהרים. ב־1934 היתה מלאני קליין, מייסדת האסכולה הקליינייניסטית של הפסיכואנליזה של ילדים ובעיקר תינוקות, בשיא הצלחתה, אף־על־פי שלא היה לה כל תואר מוכר.

לקליין, שנולדה בוינה ב־1882 לרופא יהודי ממוצא פולני, היו כמה חוויות ילדות קשות, כאשר אחותה מתה בהיותה בת ארבע ואחיה האהוב מת כשהיתה בת 20. בילדותה חלמה להיות רופאה ואולי להתמחות בפסיכיאטריה. בגיל 21 נישאה לחבר של אחיה, ונולדו לה שני ילדים – מליטה (מלאני הקטנה) והאנס. מ־1911 חיה המשפחה בבודפשט, שם שכבה קליין על ספתו של הפסיכואנליטיקן שנדור פרנצי, חבר קרוב של פרויד ופסיכולוג מבריק, אשר השפיע עליה להתמחות בפסיכואנליזה של ילדים קטנים. ב־1914 נולד בנה השלישי והיא קראה את ספרו של פרויד „על החלומות". ב־1919 הופיע הפרסום הראשון שלה. בשנת 1921 עברה, ללא בעלה אשר עבד בשוודיה (הם התגרשו ב־1926), לברלין בהזמנת פרוידיסט אחר, קרל אברהם. ב־1926 השתקעה קליין בלונדון.

התאוריה שלה וגישתה הרפואית זכו בהכרה בקרב אנליטיקנים, אך גם בלא מעט התנגדות, כולל זו של פרויד, שהגיע ללונדון עם בתו הפסיכואנליטיקאית אנה. מלאני קליין האמינה, כי משחקי ילדים הצעצועים הם דרך סימבולית לפיקוח הילד על חרדותיו, להסתכלות פנימית לתוך דמיונותיו ולהתגוננות מפני רגשות תקופת התינוקות. התבוננותה הביאה לפיתוח תורתה, על־פיה חרדות ותשוקות הילדות המוקדמת משפיעות על התפתחות האגו, הסופר־אגו, המיניות ואספקטים אחרים של התפתחות נורמלית והתפתחות אי־יציבות רגשית. התינוק, על־פי נסיונותיה וראייתה של קליין, הוא מלא שנאה ואהבה, חרד בשל תסכולים ואיומים חיצוניים, אך גם בשל האימפולסים ההרסניים שלו. התינוק הוא קנאי, סדיסט, ומצפה תמיד לגמול על רגשותיו אלה. היא תיארה את המנגנונים, שבעזרתם מתמודד התינוק עם החרדה והתפרצויות הזעם שלו ופיתחה טכניקות לטיפול בו.

קליין האמינה, כי תסביך אדיפוס, המתייחס להתפתחות המצפון וליחסי ילד־הורים, אינו מתחיל להתפתח בגיל 4־3, כפי שטען פרויד, אלא הרבה יותר מוקדם. בגיל פחות משנה עובר התינוק ל„מצב דכאוני", נעשה מודע לאמו כפעם הראשונה כאל אישיות, אליה יש לו רגשות אמביוולנטיים. קליין ייחסה חשיבות רבה יותר מאשר פרויד לתפקיד שהאכזריות והתוקפנות כלפי האם משחקים בחיי הילד וחשבה, כי הדרך בה מתגבר הילד על רגשות אלו היא גורם מכריע להתפתחות אדם נורמלי או מופרע.

בתה של מלני קליין, מליטה, גם היא פסיכואנליטיקאית (בעלת תואר דוקטור), היתה בין המתנגדים לתיאוריות של אמה. חברתה של הבת, פאולה, פליטה יהודיה מברלין, היתה במשך שנים רבות מתומכותיה הנלהבות של התיאוריה הקליינייניסטית.

מלאני קליין מתה בלונדון ב־1960.

במשך שעתיים מצליח המחזאי – באמצעים בימתיים צנועים, אך בעזרת שלוש שחקניות מצוינות, וטקסט שנון, עדין ומבדר כאחד – להעמיד בפנינו שלוש דמויות מלאות ומשכנעות ואת מערכת היחסים הסבוכה ביניהן. הוא מעלה נושאים אחדים, לרוב ללא נקיטת עמדה, כמו הנושא העדין והסבוך של יחסי אם ובת, המסתבך עוד יותר, כאשר שתי נשים חכמות ומקצועיות בנושא זה מרגישות את הניגוד בין בגרות מקצועית ובין תשוקות ילדות, אשר לא באו על סיפוקן, את השפעת העיסוק הבלתי פוסק של הפסיכואנליטיקן בסמלים ובפירושם על חייו הפרטיים, את הקושי של החוקר להפריד בין עיסוק בחקר חיי הנפש של ילדים כמקצוע ובין גידול ילדיו שלו, את המחיר האישי של ההישגים המדעיים, ואת האספקט הטרגי וכשלונה האישי של מלאני קליין, החוקרת החושנית, כאם.

הסצינה הראשונה מכניסה אותנו לאווירה. שנת 1934, מלאני קליין מתכוננת לנסוע לבודפשט להלוויית בנה האנס. היא משאירה בביתה את פאולה היימן, חברתה של מליטה, להגיה מאמר שלה. מגיעה בתה, מליטה, המנסה לגלות אם אמה קראה את מכתבה, האומר כי הנס התאבד. באופן בלתי צפוי חוזרת מלאני הביתה ואז נפתחת עימות בין שתי הנשים על רקע תגובתן למוות.

האם לא קראה עדיין את המכתב ששלחה לה בתה. היא היתה סבורה, כי יש בו פולמוס עם תורתה. מליטה טוענת, כי האנס התאבד בגלל התנהגות אמו. הבת מאשימה את האם בנזק המתמשך שגרמה לילדיה שלה, כאשר התייחסה אליהם כאל שפני נסיונות כדי להוכיח את התיאוריות שלה. היא טוענת, כי יש אמהות, דוגמת אמה, שילדיהם אינם אמביוולנטיים אליהן – הם רק שונאים אותן, אך מהתנהגותה בולט הפער בין הדברים אותם היא אומרת לבין הדברים שהיא עושה, כאשר היא חוזרת שוב ושוב אל אמה על אף המשברים. הבת מוכיחה בהתנהגותה עד כמה מסובכים יחסי האם והבת, כי קיים ניגוד בין בגרותה המקצועית לבין צרכים רגשיים מימי ילדותה, אשר לא באו על סיפוקם, וכי הפצעים העמוקים שנגרמים ביחסי הורים־ילדים יכולים להעמיק הרבה יותר, כאשר שתיהן פסיכואנליטיקאיות פרודיאניות.

מליטה מצליחה לשכנע את אמה, כי האנס אכן התאבד. זו, כפסיכואנליטיקאית ראויה לשמה, מפתחת הסבר המחזק את התאוריה שלה בדבר הקשר בין חלומות ורגשות: העובדה שההתאבדות התרחשה ליד צוק ששמו רוזנברג (הצוק הוורוד) רומזת למסר שרצה הבן להעביר לה, כנראה שלא במודע, על יחסיו האמביוולנטים לשד האם (הצוק הוורוד). כאשר פאולה מבררת עם קרובי המשפחה בבודפשט ומגלה, כי המוות היה תוצאה של תאונה, נראית הפסיכואנליטיקאית מאוכזבת.

במאבק הכוח בין הנשים מתחרות שתי הצעירות, מליטה ופאולה, על אהבתה של מלאני קליין, המוצגת כטיפוס בעל קסם רב, חזק ומרוכז במידה רבה בעצמו. כאשר מליטה נוטשת, נעשית פאולה תחליף לבת. אף שהמחזה אינו מציג עמדה חיובית או שלילית, הדיאלוג רווי למשמעות המוגזמת המיוחסת, על־ידי הפסיכואנליטיקנית, לסמלים ופירושם ולאינטרפרטציה שהן חייבות לייחס לכל מלה. שאלה תמימה, למשל, בקשר למזיגת תה: „בבן, מי תהיה עכשיו אמא", מעוררת אסוציאציות, וכאשר מישהו שואל בעניינית: „לא כועסים? (NO HARD FEELINGS)",

התשובה היא: „לא ברמת המודע". האם התכוון בכל זאת המחזה לרמוז לסכנות ולסיכונים בפסיכואנליזה או האם רצה לחזור ולומר, כי הסנדלר הולך יחף?

פרויד. על אף התנגדותו